

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН ІМ. Б. Д. ГАВРИЛИШИНА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ
(УКРАЇНА)
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАХІДНОЇ МАКЕДОНІЇ (ГРЕЦІЯ)
УНІВЕРСИТЕТ ЛОДЗЯ (ПОЛЬЩА)
ЕКОНОМІЧНА АКАДЕМІЯ ІМ. Д. А. ЦЕНОВА (БОЛГАРІЯ)
УНІВЕРСИТЕТ МАТЕША БЕЛА (СЛОВАЧЧИНА)
УНІВЕРСИТЕТ ТАРТУ (ЕСТОНІЯ)

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

*Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
студентів та молодих вчених*

«УКРАЇНА В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС»

23–24 квітня 2015 року

Тернопіль
ТНЕУ
2015

«УКРАЇНА В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС».
Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції студентів та молодих вчених (23–24 квітня, 2015 р.) – Тернопіль, ТНЕУ, – 2015. – 160 с.

Керівництво оргкомітету:

- КРИСОВАТИЙ Андрій Ігорович** доктор економічних наук, професор, ректор ТНЕУ – голова оргкомітету;
- ЗАДОРЖНИЙ Зеновій-Михайло Васильович** доктор економічних наук, професор, проректор ТНЕУ з наукової роботи – заступник голови оргкомітету;
- САВЕЛЬЄВ Євген Васильович** доктор економічних наук, професор завідувач кафедри міжнародної економіки – заступник голови оргкомітету;
- ШИНКАРИК Микола Іванович** кандидат фізико-математичних наук, доцент, Перший проректор;
- ЛУЦІВ Богдан Любомирович** доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи;
- ІВАЩУК Олег Тимофійович** кандидат економічних наук, доцент, декан факультету державного управління;
- ТАРАНОВ Ігор Михайлович** кандидат економічних наук, доцент, директор навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина.

Редакційна колегія:

- Гродський С.В.**, к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Гуменюк Ю.П., д.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Зварич Р.Є., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Карась О.С., к.е.н., ст. викладач кафедри міжнародної економіки
Колінець Л.Б., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Комар Н.В., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Лизун М.В., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Ліщинський І.О., к.е.н., ст. викладач кафедри міжнародної економіки
Пазізіна С.М., к.е.н., викладач кафедри міжнародної економіки
Смалюк Г.Ф., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Уніят А.В., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

Відповідальний за випуск:

- Савельєв Є. В.**, д.е.н., професор, зав. кафедри міжнародної економіки

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції студентів та молодих вчених «УКРАЇНА В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС», яка відбулась у Тернопільському національному економічному університеті 23–24 квітня 2015 року.

За зміст наукових праць та достовірність наведених фактологічних і статистичних матеріалів відповідальність несуть автори

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄС

Desislava Dimitrova THE INFLUENCE OF TRADE AGREEMENTS OVER COMPETITIVENESS OF THE SMALL ECONOMY – BULGARIA.....	8
Олександр Белозьоров ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ТА ЕКСПОРТНА ОРІЄНТАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..	10
Ольга Гарматій СОЦІАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ТНК В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	12
Оксана Дроздовська ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС	13
Максим Живко НОВА ЕКОНОМІКА ЯК НОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ ТА ЄС	16
Роман Зварич ПЕРСПЕКТИВИ ГЛИБОКОЇ ТА ВСЕОСЯЖНОЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС....	18
Христина Іщук ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	21
Павло Корпак ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТОРГІВЕЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ РФ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	23
Тарас Кубишин ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ.....	24
Владислав Кушан ПРОБЛЕМИ ЕКСПОРТУ УКРАЇНСЬКОЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	26
Сергій Маркович ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС.....	27
Марія Оленко МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЛІЦЕНЗІЯМИ І ЇЇ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ	29
Олександр Піжик ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЗАСІБ ВИХОДУ УКРАЇНСЬКОГО ПРОДУКТУ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК	32
Акром Рузибаєв ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	33

Ріта Тирчик КУРС ВАЛЮТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ.....	35
Іванна Цимбалюк ГЕОГРАФІЧНА ТА ТОВАРНА СТРУКТУРА СВІТОВОГО РИНКУ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ.....	37
СЕКЦІЯ 2 СЕКТОРАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄС	
Pius Joy Benya'an EUROPEAN 2020 STRATEGY AND TOURISM DEVELOPMENT	39
Tachio Noel Bodam TENDENCIES OF TOURISM DEVELOPMENT IN SLOVAKIA	41
Konstantia Darvidou CONTEMPORARY TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM IN GREECE.....	43
Ayakoroma Douyebalado DEVELOPMENTAL PERSPECTIVES AND WAYS OF IMPROVING TOURISM IN NIGERIA.....	46
Shuni Aliyu Ladan STATE POLICY OF INTERNATIONAL TOURISM DEVELOPMENT IN NIGERIA.....	47
Henry Thompson DEVELOPMENT OF TOURISM INFRASTRUCTURE IN GHANA	49
Павло Бай КЛАСТЕР ЯК ОСНОВНА РЕГІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ.....	51
Микола Безручко ОЦІНКА ЦІНОВОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ НА СВІТОВОМУ РИНКУ НАФТИ	53
Валентина Бобришова ФОРМУВАННЯ ТА РОЗМІЩЕННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН	55
Катерина Вакуленко ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	58
Оксана Завальнюк СПІВРОБІТНИЦТВО НАУКИ І БІЗНЕСУ В НІМЕЧЧИНІ В СИСТЕМІ МЕХАНІЗМІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ЗРОСТАННЯ	60
Наталія Кархут ЗАКОНОМІРНІСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВИХ ПАРКІВ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	61
Тетяна Керімова ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	63
Марія Лизун СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ	65

Наталія Липянич	
ПЕРЕВАГИ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА.....	68
Андрій Мельник	
ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ З ОГЛЯДУ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОСТІ.....	69
Олександр Міненко	
ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ЄС – ВЕКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ	71
Мирослава Наприклад	
АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛІТАКОБУДУВАННЯ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТА В УКРАЇНІ	73
Галина Пастух	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ГАЗУ	75
Микола Рубай	
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО АГРОБІЗНЕСУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ	78
Віталій Сухий	
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ АГРАРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	80
Божена Федорчак	
ЗРОСТАННЯ РОЛІ ТУРИЗМУ У ФОРМУВАННІ ВАЛЮТНИХ НАДХОДЖЕНЬ.....	82
Андрій Черковський	
ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ... ..	84
Богдан Шевчук	
ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОГО РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ	85
 СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЄС	
Ebo Abakah-Anaman	
EVALUATION OF USA BALANCE OF PAYMENT IN CONDITION WITH FOREIGN DEBT GROWTH.....	88
David Faith Adams	
MERGERS AND ACQUISITIONS IN EUROPE	89
Mangu Kamara	
ECONOMIC RELATIONSHIP BETWEEN UKRAINE, AFRICA AND THE MIDDLE EAST	90
Osman Chernor Kamara	
INFORMATION COMMUNICATION TECHNOLOGY AND ITS IMPACTSON THE AFRICAN ECONOMIC LANDSCAPE	92

Tetiana Kurant	
SPECIFICITY OF CONSUMERS' ONLINE BEHAVIOR.....	94
Ivaylo Petrov	
THE RISE OF CROWDFUNDING AS AN ALTERNATIVE SOURCE OF FINANCING	95
Наталія Бабчишин	
СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В РАМКАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ І ЄС	98
Наталія Біловус	
АНТИМОНОПОЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ	100
Зоряна Гаврилюк	
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.....	102
Вікторія Галушак	
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ	104
Олена Гола	
СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ ЄВРОВАЛЮТ	106
Катерина Дземінська	
ЕКОНОМІЧНА ВІДКРИТІСТЬ США ТА УКРАЇНИ.....	107
Ольга Зозуляк	
ДЕРЖАВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	109
Нейков Йордан	
КОНКУРЕНЦІЯ МЕЖДУ ІНТЕГРАЦІЙНИМИ ОБЩНОСТЯМИ – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СЬЮЗ І ЄВРАЗИЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧЕСЬКИЙ СЬЮЗ.....	111
Олена Качуровська	
ДЕРЖАВНО - ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	113
Ігор Кіцкай	
ГЛОБАЛЬНІ РИЗИКИ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ.....	116
Наталія Комаар	
ЕВОЛЮЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПІ.....	118
Віталій Кривоус	
УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС: ПРИВЕДЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ У ВІДПОВІДНІСТЬ ЄВРОДИРЕКТИВАМ	120
Євгеній Куриляк	
МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КЛАСТЕРНИХ ФОРМ ВИРОБНИЦТВА У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	122
Максим Куриляк	
РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	126
Ігор Ліщинський	
МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ РОЗВИНУТИХ КРАЇН	127

Сергій Максимюк ТЕНДЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ БОЛГАРІЇ	130
Тарас Марків ВИКЛИКИ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНОГО РИНКУ КАПІТАЛІВ ЄС	132
Ірина Мигас ТРАНСФОРМАЦІЯ ФОНДОВОГО РИНКУ ЯК ФАКТОРА РОСТУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	133
Едуард Міклашевський СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ЗАЙНЯТОСТІ, СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ	135
Надія Остапишин УКРАЇНА В СИСТЕМІ СВІТОВИХ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ	137
Софія Пазізіна ГАРМОНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	139
Дмитро Садовський УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	141
Тетяна Семчишин РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	143
Галина Симовоник РОЗПОДІЛ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ	145
Христина Стрільчук БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ	147
Юрій Сулима ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	149
Турчин Іван СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ	151
Алла Уніят БЕНЧМАРКІНГ РЕГІОНУ ЯК ІНТРУМЕНТ ВИЗНАЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	153
Марія Цюрпіта ОСОБЛИВОСТІ КОН'ЮНКТУРИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ	155
Оксана Швець КЛАСТЕРИ ЯК НОВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ	157

СЕКЦІЯ 1. РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄС

DESISLAVA DIMITROVA

THE INFLUENCE OF TRADE AGREEMENTS OVER COMPETITIVENESS OF THE SMALL ECONOMY – BULGARIA

The focus of this paper is placed on the “Agreement of the 21st century” between two of the largest economies in the world – the European Union (EU) and the United States of America (US) with GDP¹ of the twenty – nine countries equal to \$ 34 trillion (2013). The name of the project is Transatlantic trade and investment partnership (TTIP). Main goals are to create more jobs and increase the growth in economies of EU and US. The feasibility of the agreement has a wide scope to the economic impact which is grouped in three parts and twenty – four chapters:

- Market access, which including trade in goods and services, product procurement, rules of origin.
- Regulatory cooperation, which including regulatory coherence, technical barriers to trade, food safety and animal and plant health. This part covers specific industries like chemicals, cosmetics, engineering, medical devices, pesticides, information and communication technology, pharmaceuticals, textiles, vehicles.
- Rules, which including sustainable development, energy and raw materials, customs and trade facilitation, small and medium-sized enterprises, investment protection and investor-state dispute settlement, competition, intellectual property and geographical indications, government-government dispute settlement.

As the result of agreement EU wants to make stronger and deeper bilateral connections with US. But this is not the only one agreement that EU work on during last years. Deep and comprehensive free trade area² is agreement arranging between EU and Republic of Ukraine.

TTIP³, Deep and comprehensive free trade area⁴ – something in common

EU – US and EU – Ukraine are bilateral agreements. Main aims are to boost bilateral trade in goods and services by progressively cutting tariffs, reducing non – tariffs barriers, making new rules in differently sectors of economy.

From the beginning of the negotiations called TTIP has been done a number of research about predicting the effects. According⁵ to Centre for Economic Policy Research’s (CERP), TTIP will be beneficial not only for the US and the EU but also for their trading partners around the world, to the tune of €99 billion. The explanation of that is economic growth in the US and EU will increase purchases by consumers and business of other countries’ products.

The trade policy is managing by the World trade organization (WTO), which members are all countries of the EU (28), US and Republic of Ukraine since 16 May 2008. Theoretically, trade members can increase export relations between them by reducing the trade cost such as tariffs, non – tariffs, technical barriers, standards. In every of these countries exist exporting and non – exporting plants. For the non – exporting plants it will be an opportunity to enhance and to increase output in other foreign markets, because classical theory of trade is based on principles of free trade. It was mentioned that it’s important to the plants technical barriers and standards to be cut. For

¹ Source: World bank, <http://www.worldbank.org/>, seen on May 31, 2015.

² Including 15 Chapters, 14 annexes and 3 protocols;
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150981.pdf.

³ TTIP is a part of Transatlantic Free Trade Area (TAFTA).

⁴ DCFTA is a part of Association Agreement (AA).

⁵ CERP, Transatlantic trade and investment partnership - The economic analysis explained, sept. 2013, seen on May 30, 2015 , p. 3.

example, harmonization of technical regulation such as the EC Whole Vehicle Type-Approval⁶ can also be deemed as reduction in effective tariff for the firms outside EU since they no longer have to tailor their passenger cars for country specific regulatory codes when exporting them to EU countries⁷.

EU negotiates with US in TTIP, EU negotiates with Ukraine in DCFTA, and both are ambitious trade agreements. Negotiating an EU-Ukraine FTA is part of the EU's wider policy of creating a stable and prosperous European neighborhood through closer economic ties, the same like EU – US negotiation. As a trade partner to EU including for Bulgaria US is taking 1.5% of the export and 0.8% of the import to Bulgaria. For Ukraine are 0.9% to the export and 2.0% to the import. Researchers forecasting rise of the per cents if the agreements ratify.

National competitiveness is the country's ability to export its products to the international market and thus increases the welfare of the nation⁸. According to Michael Porter⁹, competitiveness is associated with qualities that enable a high standard of living (e.g., a country like Sweden is prosperous because of its high competitiveness). On the other hand, competitiveness is associated with locational attributes that drive growth. Being an attractive location for investment affects prosperity indirectly and over the long run. Policy documents such as the WEF's Global Competitiveness Report and the European Commission's 2020 strategy are largely based on this productivity-focused approach to competitiveness. Indexes of competitiveness put Bulgaria among 144 countries on 62nd, 57th, 54th position at the reports 2012–2013, 2013–2014 and 2014–2015. Bulgaria leads Croatia, Greece, Rumania, Cyprus, Slovakia, Slovenia and Ukraine.

Present study wants to show also geographic location, natural resource and country size as the elements of the competitive advantage for national competitiveness. Country size can attract FDI to access the local market. In fact, Bulgaria is small open country with low labor factor cost. Countries with low factor costs relative to competitiveness will be more attractive for investment and should experience more rapid growth, while countries with high costs relative to competitiveness may find sustaining levels of prosperity challenging.

In conclusion, we know that the free trade is "healthy" for economy, plants, and companies. The data above show that the exchange of merchandise between Bulgaria and US is not so high, in this case potential partnership will be boosting the commerce. Ukrainian trade agreement with EU will help to make the commerce with Bulgaria stronger. Some of the exporting companies are uncompetitive they will have the opportunity to export more products and services. Nations that are geographically proximate should be encouraged to form trade agreements¹⁰, this refer to EU – Ukraine relationship. Main designation of economic integration is the process of eliminating trade costs to increase countries' welfare. TTIP as a free trade agreement between EU and US has ability to make free trade area, but to remove disputable clause in the negotiation treaty – ISDS clause.

REFERENCE

1. Shirai Y., *The Effects of Economic Integration on Trade Volumes under International Oligopoly* (E-book).
2. Porter, M., *The determinants of national competitiveness* (E-book).
3. *The Theory of Trade Agreements, Economic Integration, Size of Economies, Trade Costs and Welfare, Chapter 2* (E-paper).
4. CERP, *Transatlantic trade and investment partnership – The economic analysis explained*
5. World bank, <http://www.worldbank.org/>.
6. Ministry of economy – Republic of Bulgaria, <http://www.mi.government.bg/>.

⁶ <http://www.dft.gov.uk/vca/vehicletype/ecwvta-framework-directive.asp>.

⁷ Shirai Y., *The Effects of Economic Integration on Trade Volumes under International Oligopoly*, September 1, 2006, seen on May 31, 2015, p. 2.

⁸ Ministry of economy – Republic of Bulgaria, <http://www.mi.government.bg/>.

⁹ Porter, M., *The determinants of national competitiveness*, July 2012, p. 2.

¹⁰ *The Theory of Trade Agreements, Economic Integration, Size of Economies, Trade Costs and Welfare, Chapter 2.*

ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ТА ЕКСПОРТНА ОРІЄНТАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Зовнішньоекономічна діяльність є важливим аспектом розвитку не лише підприємства, а й економіки країни в цілому. Позичування країни на світовому ринку дає змогу вести активну економічну діяльність, що приносить прибутки, покращення економічного стану держави, посилює конкурентні позиції на світовому ринку.

Реальна трансформація зовнішньої економіки нашої країни передбачає взаємодію всіх чинників внутрішньоекономічного розвитку зі зміною співвідношення між ними. Більш тісна взаємодія української економіки зі світовою зумовлюється значною потребою в нових технологіях, інвестиціях та фінансових ресурсах.

Інтеграція України у світовий економічний простір залежить від трансформаційних процесів, які сприяючи зростанню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, визначатимуть напрямки та форми взаємодії національного господарства зі світовим. Ринкова трансформація економіки передбачає перехід до зовнішнього ринкового середовища, що еволюціонує. Розвиток зовнішнього сектору економіки України є реакцією народного господарства на потреби розвитку національних факторів виробництва [1, с. 207].

Трансформація зовнішньої економіки має вирішувати два основних завдання: сприяти оптимальному розподілу факторів виробництва та економічному зростанню. Перше завдання передбачає визначення видів товарів і послуг, обсягів їх виробництва та вибір способу виробництва і типу виробничої технології.

Формування експорту України відбувається в умовах реструктуризації міжнародної економіки, суть якої полягає у формуванні на рівні багатополлярної системи суб'єктів ЗЕД за радикальної зміни співвідношення сил між ними та центрами їх економічного впливу. Посилюється тенденція до створення й подальшого розвитку високоінтегрованих економічних просторів, які об'єднують країни, близькі за географічним положенням, рівнем економічного та культурного розвитку [5, с. 317]. При цьому враховується специфіка формування зовнішньоекономічних зв'язків України, орієнтована на інтеграційні угруповання, особливість зовнішньоекономічної політики країн-учасниць таких центрів. Вимога міжнародних організацій і регіональних інтеграційних угруповань щодо лібералізації зовнішньоторговельних зв'язків має бути збалансована з потребами українських виробників експортної продукції та продукції, що конкурує з імпортом [6, с. 317].

Вирішення питання про входження до міжнародної економіки потребує від України також чіткого визначення стратегічних і тактичних цілей ЗЕД. З огляду на економічну і політичну ситуацію, що склалася у світі, стратегічні цілі формування зовнішнього сектору економіки України визначаються як орієнтація країни на європейські інтеграційні структури, які розвиваються на основі ЄС. Україна стоїть сьогодні на початку шляху до європейської спільноти. Набуття повноправного членства в ЄС передбачає послідовне здійснення певних практичних кроків [2, с. 441]:

1. Проведення переговорного процесу та підписання угоди про асоціацію України та ЄС.
2. Проведення переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.
3. Виконання процедур, необхідних для набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
4. Проведення переговорного процесу та створення митного союзу між Україною та ЄС, метою якого має стати поступове усунення митних, правових і технологічних перепон у цій сфері.
5. Створення реальних передумов для вступу України до ЄС.

Тактичні цілі спрямовані на посилення співробітництва в рамках СНД. Це дасть змогу, з одного боку, зберегти і закріпити на перспективу ринки збуту в країнах пострадянського простору, з іншого — нарощувати експортний потенціал і отримувати ті види товарів і послуг, капіталу та робочої сили, в яких Україна відчуває догребу через обмеженість економічних ресурсів і відсутність конкурентних переваг у їх виробництві [4, с. 298].

Відповідно до національних інтересів та цілей України, її економічної безпеки пріоритетними напрямками стратегічного партнерства з Російською Федерацією в економічній сфері в наступному десятиріччі мають стати:

- співробітництво в енергетичній галузі (розвиток єдиної енергетичної системи, спільне використання нафтопереробних та інших виробництв паливно-енергетичних комплексів);

- науково-технічне та інноваційне співробітництво;
- розвиток транспортної мережі в Україні в інтересах обох держав;
- розвиток військово-технічного співробітництва;
- розвиток фондових ринків та процесів взаємoinвестування;
- взаємне розширення ринку трудових ресурсів.

Україна зацікавлена в подальшій лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків і з іншими країнами – членами СНД. Визначальним напрямом співпраці з ними є формування зони вільної торгівлі, що сприяло б інтенсифікації господарських взаємовідносин, активному обміну капіталом, товарами, послугами, робочою силою.

Слід суттєво активізувати зовнішньоекономічні зв'язки з іншими країнами Центральної та Південно-Східної Європи, для яких Україна може стати перспективним і привабливим партнером, зокрема щодо транзитних перевезень, агропромислового виробництва, машинобудування, рекреаційно-туристичної галузі.

Істотної реструктуризації потребують економічні взаємовідносини з країнами, що розвиваються. Зовнішньоекономічна активність на ринках країн Азії, Африки, Латинської Америки повинна мати цілеспрямований, системний і динамічний характер, органічно вписуватися у стратегію економічного зростання та євроінтеграційного курсу України [1, с. 161].

Процеси інтернаціоналізації та глобалізації господарського життя, відкритий характер економіки України зумовлюють необхідність продовження і поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. Для повноцінного входження України до світового господарства потрібна не безконтрольна лібералізація зовнішньої торгівлі, як це було в попередні роки, а регульований з боку держави процес відкриття вітчизняного ринку, доповнений цілеспрямованою політикою захисту вітчизняних виробників і споживачів та наближення до світових норм і стандартів. Ключове завдання зовнішньоекономічної стратегії – забезпечення відповідно до світових стандартів та критеріїв оптимальних параметрів відкритості української економіки, дотримання яких сприятиме економічній безпеці держави, забезпечуватиме тісніше поєднання внутрішньої та зовнішньої економічної політики [3, с. 401].

Інтеграція України у світові економічні структури потребує певного часу та відбуватиметься в міру формування внутрішніх і зовнішніх передумов. Основними з них є:

- розвиток власних галузей, що мають конкурентні переваги у світовій економіці;
- створення могутнього внутрішнього ринку – основи для завоювання міжнародних ринків і закріплення на них;
- забезпечення фінансової стабільності, розвитку підприємництва та сприятливого інвестиційного клімату;
- досягнення повної конвертованості національної грошової одиниці;
- постійна гармонізація національного зовнішньоекономічного законодавства з вимогами і нормами СОТ [4, с. 179].

Найбільш прийнятною для України є експортно орієнтована модель економічного розвитку. При цьому виникають певні проблеми: труднощі з проникненням на ринки розвинутих країн; сировинна орієнтація експорту може вести до занепаду обробної промисловості та машинобудування; внутрішнє економічне зростання залежатиме від кон'юнктури міжнародних ринків. Тому втілення експортно орієнтованої стратегії має відбуватися паралельно з реалізацією політики імпортозаміщення [4, с. 336].

Удосконалення експортної діяльності на новому етапі має підпорядковуватися ідеї європейської інтеграції, використанню таких її форм та механізмів, які забезпечать повніше й ефективніше використання потенціалу взаємозв'язків України з розвиненими країнами світу, особливо в трансфері технологій, залученні прямих інвестицій, запровадженні сучасних систем менеджменту та маркетингу.

Головне завдання української держави сьогодні – визначити нові напрямки, форми, засоби та етапи реалізації стратегії удосконалення експортної діяльності. Реструктуризація народного господарства країни має бути здійснена з урахуванням внутрішніх можливостей і зовнішніх факторів для того, щоб, використавши існуючі та розкривши потенційні конкурентні переваги національної економіки, сприяти реалізації національних економічних інтересів, зростанню добробуту народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гелд Д., Мак-Грю Е. Глобалізація/антиглобалізація: Пер. з англ. І. Андрущенко. – К.: К.І.С., 2004. – 180 с.
2. Гіл, Чарльз В. Л. Міжнародний бізнес: конкуренція на глобальному ринку / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Ткачук. – К.: Видавництво Соломії Павличко „Основи”, 2011. – 856 с.
3. Дідівський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
4. Ключко В. П. Зовнішньоторгівельні відносини України в умовах посилення інтеграційних зв'язків // Актуальні проблеми економіки, 2007, № 11(29). – С. 141–153.
5. Козик В. В., Панкова Л. А., Григор'єв О. Ю., Босак А. О. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини: Практикум. – К.: Вікар, 2013. – 368 с.
6. Кондрачук В., Кондратюк Т. Державна підтримка експорту малих та середніх підприємств в умовах глобалізації ринкового господарства // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України, 2006, № 3. – С. 163–169.

ОЛЬГА ГАРМАТІЙ

СОЦІАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ТНК В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Найважливішим елементом розвитку світової економіки і міжнародних економічних відносин є транснаціональні корпорації (ТНК). В останні десятиліття їм приділяється багато уваги. Сьогодні немає жодного значного процесу в світовій економіці, що відбувався б без участі ТНК. Вони виступають основною силою, яка формує сучасний і майбутній вигляд світу, беруть пряму і непряму участь у світовому політичному процесі та політичних процесах в різних країнах.

Під визначенням ТНК розуміються – монополістичні об'єднання (концерни чи міжнародні корпорації), в рамках яких об'єднуються численні підприємства однієї або декількох галузей світового господарства, які займаються виробничою і торговою діяльністю, яка виходить за рамки національних країн. [3].

ТНК займають особливе місце у світовій господарстві, надаючи різнобічний вплив на його функціонування, на положення інших господарюючих суб'єктів і підсистем.

Саме ТНК – основний структурний елемент економіки більшості країн, провідна сила їхнього розвитку та підвищення ефективності.

На сьогодні ТНК для більш ефективної своєї діяльності застосовує соціальну стратегію, яка приносить певні результати.

Стратегія соціального бізнесу – один з найбільш важливих на нинішньому етапі розвитку вітчизняної економіки. Кардинальні соціально-економічні перетворення останніх років практично повністю зруйнували що склалися протягом життя декількох поколінь традиції та стереотипи суспільного, колективного та індивідуального поведінки на виробництві. Накопичилося чимало прикладів різкого погіршення фінансово-економічного стану на підприємствах, а то й повного припинення їх функціонування через серйозних соціальних протиріч у колективі. [1].

Як впливає із загального визначення стратегії підприємства, соціальна стратегія - це система стратегічних рішень, які зачіпають складу колективу, зміст та умови роботи його членів. Соціальна стратегія відіграє роль своєрідного фільтра, через який при підготовці пропускаються всі інші рішення, що носять стратегічний характер, і який у залежності від обраного варіанту соціальної стратегії істотно впливає на кінцевий результат прийняття рішень.

Забезпечення розвитку соціальної стратегії та її успішна інтеграція у корпоративну стратегію потребують впровадження адекватних організаційно-економічних заходів, які дозволять максимально використати можливості корпорації для використання наявних трудових ресурсів, розкриття їх потенціалу та створення позитивного мікроклімату, що в підсумку призведе до підвищення продуктивності праці та значного покращання результатів фінансово-господарської діяльності [2].

Таким чином, реалізація плану соціальної стратегії ТНК створює передумови для того, щоб підвищити стабільність персоналу і рівень прихильності працівників промислової організації, обумовлені зростанням задоволеності працею і якістю трудового життя; знизити плинність кадрів і забезпечити зростання продуктивності праці за рахунок активізації внутрішнього соціального потенціалу; в цілому, дозволить керівництву промислових українських підприємств перейти від ситуативного реагування на проблеми, що виникають в роботі з персоналом, зокрема страйки, до системної роботи, шляхом моніторингу стану в роботі з персоналом, прогнозуванні необхідної кількості персоналу, відповідної якості, створення організаційної культури та забезпечення ритмічної та стабільної господарської діяльності в умовах жорстокої конкурентної боротьби.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Стратегії бізнесу: Аналітичний довідник. Айвазян С. А., Балкінд О. Я., Басніна Т. Д. та ін / За ред. Г. Б. Клейнера. – М.: КОНСЕКО, 2005.-с.312.*
2. *Управління персоналом: Л. Балабанова / Л. Балабанова, О. Сардак: [навч. посіб.] – К.:ВД. «Професіонал», 2006. – 358 с.*
3. *Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения: Учебник. – М.: Юрист, 1999.*

ОКСАНА ДРОЗДОВСЬКА
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС

На сьогоднішній день є актуальною тема проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС, вона полягає в тому, що зовнішня торгівля України виступає одним з важливіших засобів збільшення державного бюджету. Стратегічною метою розвитку економіки України є досягнення гідного місця в

міжнародному поділі праці, а саме у сфері зовнішньої торгівлі. Європейський союз є найсильнішою глобальною економічною організацією, найбільшим і найкращим регіональним ринком світу. Відповідно проблема економічної співпраці України і ЄС набуває все більшої актуальності в контексті ширшого і сприятливішого доступу продукції українських підприємств до ринків ЄС.

Розвиток зовнішньої торгівлі України відзначився рядом проблем, серед яких, у першу чергу, нераціональна структура вітчизняного експорту, в якому домінують сировина та продукція з низьким рівнем переробки. Також ключовими проблемами розвитку зовнішньої торгівлі України пов'язані з диверсифікацією її геополітичних або регіональних пріоритетів, з оптимізацією структури експорту й імпорту.

Аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі України, можна стверджувати, що вона носить відносно стабільний характер. Вона має слабку диверсифікацію експорту, тому що модель міжнародної спеціалізації є неефективною. Економіка України є відкритою, на яку припадає 0,07% світового ВВП і 0,3% світового експорту. Україна бере участь у сучасних процесах глобалізації як невід'ємна складова світової економіки і підтримує торговельні відносини із багатьма країнами світу. Домінуючу роль продовжують відігравати Російська Федерація (53% українського імпорту), Німеччина, Польща, Італія й Угорщина.

Таблиця 1

**Географічна структура зовнішньої торгівлі України
товарами за 2012–2014 рр. у тис. дол. США.**

Країни	2012		2013		2014	
	Експорт Імпорт	Сальдо	Експорт Імпорт	Сальдо	Експорт Імпорт	Сальдо
Російська Федерація	17631749,5 27418296,1	744037,1	3688685,7 5419961,3	-1731275,6	9799163,9 12678683,2	2879519,3
Німеччина	1645030,0 6807143,2	-	394226,0 1451612,8	-1057386,8	1590591,5 5360239,7	-3769648,3
Польща	2576195,6 3567096,6	-389302,8	634642,0 634642,0	-202079,4	2645039,7 3067394,4	-422354,7
Італія	872261,6 67399,8	1033787,4	710082,9 407534,3	302548,6	2468289,4 1508556,5	959732,8
Угорщина	1510219,0 1159568,4	14016,3	414380,2 304346,0	110034,2	1510170,4 1463888,3	46282,1

Одним з пріоритетних напрямків зовнішньоекономічної діяльності України є подальший розвиток торговельно-економічного та інвестиційного

Аналіз товарної структури експортно-імпортних зв'язків засвідчує, що в товарній структурі українського експорту в регіон ЄС все більше місце займають мінеральні продукти, недорогочінні метали та вироби з них, продукція агропромислового комплексу, текстиль та текстильні вироби. Порівняння товарної структури зовнішньої торгівлі України і країн ЄС вказує на вузькість асортименту, який відображає структуру обміну ЄС з країнами, що розвиваються. Товарна структура експорту України є вкрай несприятливою. Вона свідчить про нездатність держави подолати структурні диспропорції економіки, сформованої в рамках колишнього СРСР.

**Товарна структура зовнішньої торгівлі України товарами
за 2012–2014 рр. у тис. дол. США.**

Назва товарів	2012		2013		2014	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Мінеральні продукти	7650416,9	27542301,8	7494933,0	22362099,8	3101915,3	7226374,5
Продукція хімічної промисловості	5058919,5	8586389,7	4327295,8	8435346,6	1466446,9	2924893,5
Текстиль та вироби з текстилю	783839,0	2563720,8	1246778,7	1901960,6	337640,8	739274,8
Дорогоцінні метали	139783,4	493427,8	118413,9	690298,9	3484696,5	189253,6
Недорогоцінні матеріали та вироби	18889845,9	5238913,5	17570747,8	5002923,2	7000030,2	1385490,4
Механічне обладнання, машини та механізми	7026670,7	13178672,5	6975000,3	12470050,3	2581658,2	3484696,5

Сьогодні в нашій державі існують перспективи розвитку зовнішньої торгівлі, на підставі того, що пріоритетами насамперед мають бути активний розвиток експорту, а саме збільшення експортних послуг та розвиток транскордонного співробітництва. На зменшення дефіциту зовнішньої торгівлі країни вплине зміна структури експортно-імпортних товарних потоків і відповідно покращення зовнішньоторговельної політики.

Актуальним залишається на сьогодні питання підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Угода про зону вільної торгівлі передбачає скасування митних тарифів, лібералізацію сфери послуг, вільний рух факторів виробництва, послаблення нетарифних бар'єрів, що сприятиме активізації товарних потоків між Україною та країнами ЄС.

Важливою позитивною рисою угоди про зону вільної торгівлі з ЄС є те, що Україна отримає технічну та фінансову допомогу для реалізації реформ, скорочуючи пов'язані з цим витрати національного бюджету.

Співробітництво України з ЄС сприятиме наближенню нашої держави до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя та добробуту населення. Європейська інтеграція для України є шляхом покращення та модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вільний рух в середині інтеграційного об'єднання кваліфікованої робочої сили, товарів, послуг, факторів виробництва, а також це все передбачає вихід на єдиний спільний ринок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лакруїк А. Б. *Проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України* // Лакруїк А. Б. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ekonomistoff.ru/problemi-ta-perspektivi-rozvitku-zovnishnoyi-torgivli-ukraini/>.

2. Мусик Г. І. *Проблеми ефективної зовнішньоекономічної діяльності України* / Мусик Г. І., Римарева Л. М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Economics/2_83625.doc.htm.

3. Михайлишин Л. І. Вектори інтеграції України в ЄС чи СНД Михайлишин Л.І. // Науково-інформаційний вісник: "Економіка", 2013. – № 3. – С. 172-181. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

4. Мохната К. А. Перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України: / Мохната К. А. // Матеріали Всеукраїнської студент. інтернет-конференції, 05 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conf-cv.at.ua/forum/56-578-1>.

МАКСИМ ЖИВКО

НОВА ЕКОНОМІКА ЯК НОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ ТА ЄС

Зміна внутрішньої структури національних систем, розвиток нових функціональних зв'язків, зміна якості взаємодії елементів цих систем сприяють виникненню якісно інших інститутів в економіці. Класична система не може впоратися з новими функціональними вимогами, так як під впливом факторів невизначеності та ризику швидкість протікання процесів і якість взаємодії елементів економічних інститутів (зокрема, інформаційної взаємодії) принципово змінюються.

Простий перенесення нових системних зв'язків на старі інститути приведе в таких умовах до спотворення основних постулатів теорії систем і, як наслідок, до істотних порушень стійкості соціально-економічних систем і різкого зниження ефективності їх функціонування. Отже, розвиток нових функціональних зв'язків в економіці неможливо без зміни самого принципу побудови соціально-економічних об'єктів. У цих умовах в даний час набула широкого поширення концепція нової економіки, яка суттєво розширює рамки класичних соціальних і економічних інститутів і дозволяє досліджувати великі відкриті системи з високим рівнем розвитку.

Під впливом наведених вище чинників в науковий обіг увійшов термін «нова економіка». Вважається, що найбільш передові фірми працюють в секторах ринку, які більшою мірою є породженням нової економіки. Разом з тим досі не існує єдиного визначення нової економіки, особливо якщо врахувати проникнення цього терміна з області бізнесу в область соціально-економічних явищ і процесів.

Новою економікою (з точки зору мас-культури, яка, на жаль, проявляється і в наукових статтях) називають всі компанії, пов'язані з Інтернетом і ринком інформаційних технологій (особливо в секторі B2C – business to clients). Дане визначення представляється надмірно поверхневим, бо не враховує ні людський капітал, ні інноваційний характер нової економіки, який робить її справді новою. Саме на ньому ґрунтуються багато економістів, які заявляють, що «нова економіка – це мильна бульбашка» і нічого нового в ній немає.

Ядром нової економіки є інноваційний тип мислення. Інноваційний тип мислення (на думку П. Друкера) – це орієнтація на «творче руйнування», перетворення змін до ключовий фактор успіху: можна стверджувати також, що на розвинених ринках йде посилення конкуренції і перетворення інноваційного процесу не тільки в достатній, але і необхідний елемент успіху. Вартість компаній все більшою мірою визначається нематеріальними активами (ідеї, технології та стратегії об'єднання і використання основних інформаційних ресурсів компанії). Переваги отримують ті компанії, які можуть швидко реагувати на зміни на ринку й адаптуватися до нових умов в реальному часі, навчилися постійно змінювати свою структуру, методи ведення бізнесу, продукцію та послуги [2]. Інтелектуальний капітал став найголовнішим чинником у розвитку нової економіки, бо величезні доходи можна отримати від оригінальних ідей, а також технологій і моделей ведення бізнесу («якщо Ви можете щось помацати, то це, можливо, не так вже і цінно»). Таким чином, можна вважати, що наукомісткі продукти стали визначальним фактором економічного зростання. Дане твердження стосується не тільки до фірм-інноваторам, але і фірмам-імітаторам «формується стійка тенденція наділення товару інтелектуальним іміджем, що також є відмінною рисою товару і ринку в умовах «нової економіки»» [3].

Отже, перш ніж переходити до пошуку стійких шляхів оновлення російської економіки та ефективного розвитку соціально-економічних національних систем, необхідно визначити ті основні риси, яким повинна задовольняти нова економічна система. Розглядаючи дані характеристики, не можна забувати, що нова економіка розвивається і розширюється в область нових традиційних сфер економіки, отже, цей термін постійно оновлюється [5]. Отже, виділимо основні риси нової економіки:

- по-перше, нова економіка заснована на знаннях і передових технологіях, на перший план виходить інтелектуальна складова товару і послуги, тому що від оригінальних ідей, технологій та моделей ведення бізнесу можна отримати величезні доходи. Наукомісткі продукти (послуги) стали визначальним фактором економічного зростання, що відноситься не тільки безпосередньо до інноватора, а й до імітатора. Формується стійка тенденція наділення товару інтелектуальним іміджем, що також є відмінною рисою товару і ринку в умовах нової економіки.

- по-друге, обробка та обмін інформацією стали більш потужними системоутворюючими факторами і більш ефективними засобів управління інноваційними процесами, ніж класичні системні зв'язки і переміщення фізичних товарів [4]. Для обміну інформацією практично відсутні бар'єри. Вартість компаній все більшою мірою визначається нематеріальними активами (ідеї, технології та стратегії об'єднання і використання основних інформаційних ресурсів компанії). Забезпечення ж таких компаній людським капіталом безпосередньо залежить від ефективності інноваційних соціально-економічних процесів, в результативності яких обмін інформацією також набуває все більшого значення.

- по-третє, фокус остаточно змістився з виробництва товарів на надання послуг. Велика частина робочої сили зайнята сьогодні в сфері послуг (зокрема, освіту) або обробки інформації.

- по-четверте, в цих умовах особливого значення набуває вже не фізична складова капіталу, але капітал людський і, що особливо важливо, соціальний.

- по-п'яте, на розвинених ринках йде посилення конкуренції і перетворення інноваційного процесу не тільки в достатній, але і необхідний (критичний) елемент успіху. З одного боку, в новій економіці переваги першопрохідника ще більш значні, ніж раніше, а з іншого – переможець (лідер) отримує все.

- по-шосте, посилення конкуренції нероздільно з посиленням кооперації - конкуренти об'єднують свої зусилля (не перестаючи конкурувати по іншим процесам і продуктам) з метою виходу на принципово інший конкурентний рівень і змушені працювати зі своїми партнерами і конкурентами в режимі повноти інформації. Повнота інформації передбачає, що партнери зобов'язані оперативним (у режимі реального часу) надавати один одному всю необхідну інформацію про зв'язують їх процесах.

- по-сьоме, нова економіка – це економіка взаємозв'язків і взаємозалежностей. Змінюється ставлення як до самої організації, так і до ринку, виникають нові можливості залучення споживачів. Економіка робиться все більш і більш холістичною (зміни, що відбуваються десь, відчуються практично всіма учасниками ринку). Відбувся перехід у свідомості виробника від пасивної маркетингової стратегії («знайди потребу і задовольни її») до активної («створи потребу і задовольни її»). Природно, в сучасному світі бурхливий розвиток телекомунікацій дає можливість впливати на масову свідомість, дозволяє швидко (і з меншими витратами) створити масову потребу. ІТ-технології дозволяють персоніфікувати інформацію і товар так, щоб вони найбільш повно задовольняли потребам конкретного клієнта.

У зв'язку з тим, що частка інформаційної складової у вартості товарів і послуг для виробника велика, особливого значення набувають знання своїх конкретних споживачів, відтворення цих споживачів (найкраще розширене), трансформація власної організації під їх інтереси і запити.

У новій економіці ризик, непевність і постійні зміни є правилом (а не винятком з нього). Така економіка має породити принципово новий тип організації (підприємницькі організації та інші форми м'яких систем) і, отже, нові підходи до управління цими

системами. Нова економіка не заперечує ризик і невизначеність, вона його враховує, функціонуючи в цьому середовищі. Тому особливого значення набувають системне уявлення діяльності і дослідження ситуацій невизначеності. [5]

Мобільність нових економічних систем, їх адаптаційні здібності і швидкість саморозвитку безпосередньо залежать від інноваційних здібностей і креативності їх персоналу. Тим самим нові економічні тенденції повинні охоплювати всі інститути національної економіки, так як тільки в цьому випадку можливе забезпечення фірм нової економіки необхідним людським капіталом. Отже, швидкість проникнення і закріплення нових економічних тенденцій безпосередньо залежить від широти охоплюють економічну систему перетворень. Можна досягти певних успіхів на цьому шляху в рамках конкретної компанії, залучаючи новаторів з усього світу, але для того щоб досягти оновлення національної економіки, необхідно створити принципово нові соціально-економічні інститути та процеси, які б підтримували необхідні інноваційні напрямки.

Нові економічні системи за своєю суттю мають бути максимально відкритими, що передбачає постійний інформаційний обмін системи з навколишнім середовищем (іншими елементами соціально-економічних макросистем), а також швидку і ефективну інформаційну циркуляцію всередині системи. Якість і швидкість інформаційних процесів у відкритих системах будуть безпосередньо визначати ступінь їх адаптованості. Таким чином, якість і швидкість інформаційних процесів і ефективна стійкість їх інформаційної структури повинні стати необхідними чинниками поширення новацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейкер Д., Абрахамс П. «Новая экономика» - это почти миф // *Ведомости*. 2011. 18 окт.
2. Друкер П. Ф. Новое общество организации // *Вестн. СПбГУ*. Сер. 8. 2014. Вып. 1.
3. Минс Г., Шнайдер Д. *Метакапитализм и революция в электронном бизнесе: Какими будут компании и рынки в XXI веке*. М., 2014.
4. Collis D.J., Montgomery C.A. *Competing on resources: Strategy for the 2014s* // *Harvard business review*. 2015. Jul-Aug.
5. Drucker P. *Managing in a Time of Creat Change*. NY., 2014.

РОМАН ЗВАРИЧ

ПЕРСПЕКТИВИ ГЛИБОКОЇ ТА ВСЕОСЯЖНОЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС

27 червня 2014 року у Брюсселі була підписана Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Тимчасове застосування Угоди розпочалось 1 листопада 2014 року, хоча планується, що застосування Розділу IV Угоди про асоціацію (що охоплює глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі) буде відкладене до 31 грудня 2015. Для того, щоб засвідчити свою підтримку українським експортерам, ЄС продовжить застосування автономних торгових преференцій (що набули чинності 23 квітня 2014 р.) до кінця цього терміну. ГВЗВТ є ключовою частиною Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. ГВЗВТ є також частиною ширшої політики ЄС, спрямованої на встановлення стабільних і сприятливих сусідських стосунків шляхом зміцнення економічних зв'язків. ГВЗВТ покликана наблизити Україну до ЄС шляхом відкриття ринків для товарів та послуг, а також за допомогою усунення перепон для торгівлі, особливо беручи до уваги так звані питання, що виникають «поза кордонами» держав, як наприклад, бюрократія та невиправдані бар'єри, що спричиняються нею. Приведення української регуляторної системи у низці економічних галузей до вимог ЄС поступово відкриє для українських експортерів внутрішній ринок ЄС. ГВЗВТ є найбільш амбіційною двосторонньою угодою, що ЄС коли-небудь укладав з торговельним партнером. Її імплементація відкриє внутрішні ринки ЄС та України шляхом усунення митних зборів і нетарифних торговельних бар'єрів, окреслить план модернізації двосторонніх торговельних

та інвестиційних відносин, а також запропонує Україні таку модель економічного розвитку, що матиме позитивний прямий вплив на розвиток бізнесу і життя громадян України.

Близько 95% тарифних ліній (позицій) встановлено на рівні нуля, а для решти митні тарифи будуть знижені. Це має особливо важливе значення для аграрного та металургійного секторів України, які є традиційно найсильнішими і такими, що можуть збільшити експорт своєї продукції в країни ЄС. Зниження тарифів має призвести до посилення конкуренції, що у свою чергу дозволить знизити ціни для споживачів. У сфері послуг, ГВЗВТ призведе до лібералізації торгівлі і узгодження відповідних стандартів України та ЄС. В Україні, це матиме особливо позитивний вплив на роздрібну та оптову торгівлю, а також на сектор комунікацій. Вільний рух капіталу сприятиме економічному зростанню, надаючи легший доступ до фінансових ресурсів та дозволить ефективніше використовувати наявний капітал, з чого матиме велику користь не лише фінансовий сектор України, але також і бізнес. На сьогодні, однією з найважливіших проблем, з якою стикаються українські і європейські компанії є проблема відмінності технічних норм і стандартів, що ускладнює транскордонну торгівлю. ГВЗВТ передбачає узгодження українських та європейських стандартів для промислових товарів і сільськогосподарської продукції; а це означає, що кожен матиме змогу виробляти та продавати за єдиними правилами. Узгодження правил щодо державних закупівель, політики конкуренції і прав інтелектуальної власності буде також сприяти покращенню бізнес-середовища в Україні, що відбуватиметься шляхом усунення корупції та через відкриття нових можливостей для інвестицій і модернізацію економіки.

У 2014 р. Євросоюз став головним торговельним партнером України. Обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС склався в обсязі 44 297,4 млн. дол. США або 35,8% від загального обсягу торгівлі України. Експорт товарів та послуг до країн ЄС за згаданий період становить 20 302,1 млн. дол. США або 31,8% від загального обсягу експорту товарів та послуг України. В свою чергу, обсяг імпорту з країн ЄС сформувався у обсязі 23 995,3 млн. дол. США або 40,0% від загального обсягу імпорту в Україну.

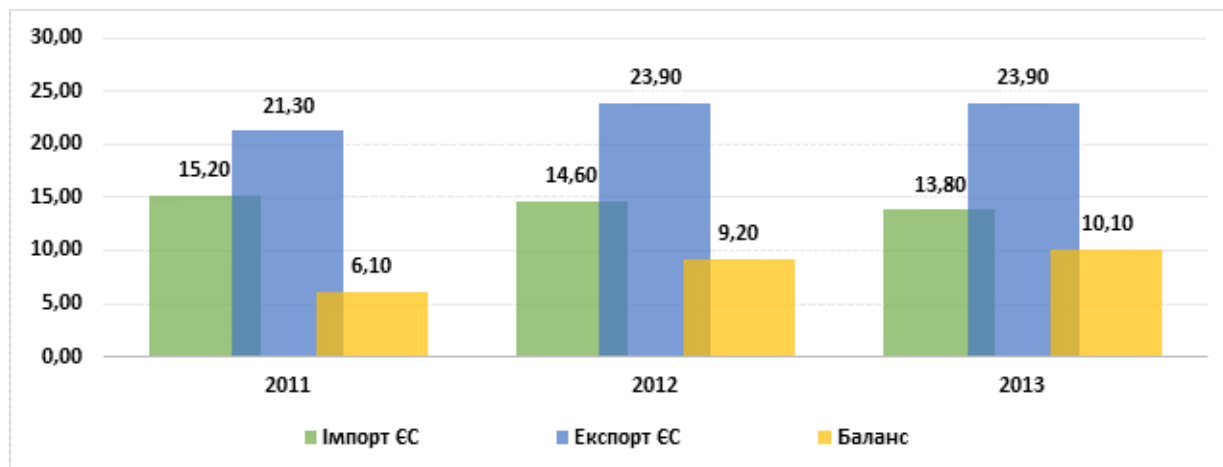

Рис. 1. ЄС-Україна, торгівля товарами, € млрд.

Джерело: [<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/ukraine/>].

У двосторонній торгівлі між Україною та Євросоюзом залишається негативне сальдо, яке зменшилось у порівнянні з 2013 роком на 7 117,4 млн. дол. США та склалося у розмірі 3 693,2 млн. дол. США. З боку держав-членів ЄС основними торговельними партнерами України у 2014 р. стали ФРН (17,9%), Польща (13,5%), Італія (9,3%), Угорщина (7,0%), Великобританія (5,8%), Нідерланди (5,1%). Основна частка українського експорту припадала на Польщу (13,6%), Італію (12,7%), ФРН (10,2%), Угорщину (7,7%), Нідерланди (6,8%), Великобританію (5,9%). Поряд з цим, найбільше товарів і послуг імпортовано з Німеччини (24,3%), Польщі (13,4%), Італії (6,5%), Угорщини (6,4%), Франції (5,8%) та Великобританії (5,7%). Євросоюз є єдиним міжнародним торговельним партнером України, де у минулому році зафіксовані позитивні тенденції зростання експорту. Поряд з цим, в усіх інших

сегментах, як за торговельними потоками, так і за географічним виміром, спостерігаються від'ємні показники.

Таблиця 1

**Зовнішня торгівля товарами та
послугами України з ЄС у 2014 р. (млн. дол. США)**

	2014 рік	2013 рік	2014/2013	
			млн. дол.США	%
ЗТО всього по Україні	123 897,3	158 178,9	-34 281,6	78,3
ЗТО з ЄС	44 297,4	51 128,6	-6 831,2	86,6
<i>Питома вага у загальному обсязі</i>	35,8%	32,3%		
Експорт всього з України	63 890,5	74 832,3	-10 941,8	85,4
Експорт до ЄС	20 302,1	20 159,0	143,1	100,7
<i>Питома вага у загальному обсязі</i>	31,8%	26,9%		
Імпорт всього до України	60 006,8	83 346,6	-23 339,8	72,0
Імпорт з ЄС	23 995,3	30 969,6	-6 974,3	77,5
<i>Питома вага у загальному обсязі</i>	40,0%	37,2%		
Сальдо всього по Україні	+3 883,7	-8 514,3	12 398,0	
Сальдо з ЄС	-3 693,2	-10 810,6	7 117,4	

Джерело: [http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/ukraine-eu-trade].

Отже, створення зони вільної торгівлі Україна-ЄС збільшить загальні обсяги імпорту з країн ЄС в Україну і, як наслідок, зросте позитивного сальдо торговельного балансу для країн ЄС. ЄС зможе використати науковий потенціал України з високим рівнем підготовки як інструмент підвищення ефективності інформаційно-інноваційної політики. Розвиток сфери послуг у зв'язку із залученням до співпраці України – одного з історичних культурних центрів, що сприятиме збагаченню туристичної бази для європейських мешканців. Суттєві позитивні зрушення у структурі споживчого ринку як ЄС, так і України, за рахунок розширення асортименту товарів і послуг. Водночас, створення ЗВТ сприятиме значному зменшенню нетарифних обмежень у торгівлі товарами; полегшенню доступу до потужних і дешевих енергетичних ресурсів; створенню умов для заохочення інвестицій та ефективного розподілу капіталу; контролю за фінансовими махінаціями та зниженню корумпованості української економіки, що знижуватиме ризик появи кризових явищ. Важливою позитивною рисою угоди про зону вільної торгівлі з ЄС є те, що Україна отримає технічну та фінансову допомогу для реалізації реформ, скорочуючи пов'язані з цим витрати національного бюджету, проте існує ризик, неефективного використання наданих коштів. Співробітництво України з ЄС сприятиме наближенню нашої держави до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя та добробуту населення. Європейська інтеграція для України є шляхом покращення та модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вільний рух в середині інтеграційного об'єднання кваліфікованої робочої сили, товарів, послуг, факторів виробництва, а також це все передбачає вихід на єдиний спільний ринок.

ХРИСТИНА ЩУК
Науковий керівник:
к.е.н., доц. Колінець Л. Б.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні широко й активно досліджується тема транскордонного співробітництва та його найвищої організаційної форми – єврорегіонів. Питання регіональної політики, транскордонного співробітництва, його напрямів, позитивних ефектів та інших особливостей висвітлюються в працях таких вітчизняних вчених, як Долішній М. І., Луцишин П. В., Лендел М. А., Беленький П. Ю., а також у працях іноземних науковців – П. Габор, Д. Віккерс, Д. Лоран, Д. Яроу та інші.

В рамках регіональної політики європейських країн приділяється значна увага і фінансова підтримка транскордонному співробітництву. Транскордонне співробітництво є чинником стабільності, розвитку добросусідських відносин між державами, оскільки воно дає змогу вирішити негаразди економічного, соціального характеру, розв'язати проблеми територіальної і комплексно-пропорційної організації депресивних регіонів.

Основною формою транскордонного співробітництва між Україною та ЄС є єврорегіони. На кордонах України та нових держав-членів ЄС на даний час створено дев'ять єврорегіонів: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), Карпатський єврорегіон (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь) та «Слобожанщина» (Україна, Росія), «Ярославна» (Україна, Росія), «Донбас» (Україна, Росія). А в 2008 році за ініціативою Ради Європи було утворено Чорноморський єврорегіон [1]. Таким чином, на сьогодні завершується процес інституціалізації транскордонного співробітництва у формі єврорегіонів по всьому периметру державного кордону України.

Створення всіх цих єврорегіонів дає можливість Україні стати активним учасником різних спільних транскордонних проектів у рамках фінансової допомоги ЄС, зокрема за програмами добросусідства. Разом з тим розвиток транскордонного співробітництва в Україні є одним з найважливіших аспектів формування регіональної політики.

Для того, щоб прослідкувати як саме здійснюється транскордонне співробітництво в Україні, проаналізуємо діяльність одного з єврорегіонів в якому задіяна Україна, а саме здійснимо аналіз основних аспектів діяльності єврорегіону «Буг», до якого входять Волинська область України, Люблінське воєводство Польщі та Берестейська область Білорусі. В контексті цього дослідження, ми проаналізуємо, чи є діяльність єврорегіону «Буг» позитивною для України.

Сучасні процеси транскордонного співробітництва в межах єврорегіону «Буг» супроводжуються перешкодами та проблемами його розвитку, які проявляються в асиметрії та непропорційності параметрів зовнішньої торгівлі між регіонами України та Польщі, низькій інвестиційній активності регіонів та наукомісткості міжрегіональних програм і проектів.

Досліджуючи транскордонне співробітництво двох країн можна помітити, передусім, асиметрію параметрів економічного співробітництва України та Польщі, зокрема в негативному сальдо зовнішньої торгівлі товарами, низькій інвестиційній активності, неефективній структурі експорту вітчизняних регіонів, в тому числі досліджуваного транскордонного регіону «Буг». Незважаючи на те, що Польща співпрацює з Волинською областю в межах єврорегіону «Буг», частка цієї країни у зовнішньоторговельному обороті Тернопільської області у 2012 р. становила 40,8%, хоча ця область не співпрацює в межах єврорегіону, Львівської області – 26,1%, Волинської області лише – 17,6% [2]. Такі показники вказують на прогалини в діяльності єврорегіону, зокрема свідчать про неефективну державну регіональну політику.

Для аналізу зовнішнього товарообігу між Волинською областю та Польщею розглянемо статистичні дані за вісім років (2007–2014 р.р.) (Таблиця 1) [3].

Таблиця 1

ТОВАРООБІГ МІЖ ВОЛИНСЬКОЮ ОБЛАСТЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Роки	Експорт	Імпорт	Сальдо
	тис. дол. США	тис. дол. США	
2007	42680,69	91045,92	-48365,23
2008	41603,44	165676,93	-124073,49
2009	36579,9	91541,3	-54961,4
2010	44289,8	132880,6	-88590,8
2011	45520,0	133666,2	-88146,2
2012	42317,9	152072,5	-109754,6
2013	68619,1	154244,4	-85625,3
2014	149123,1	98831,9	50291,2

Проаналізувавши ці дані, ми побачили, що сальдо зовнішньої торгівлі є негативним, оскільки імпортує Україна більше, ніж експортує. Щодо експорту, то проаналізувавши статистичні дані досліджуваного періоду, ми бачимо, що експорт України до Польщі є порівняно низьким, проте за період з 2010 по 2012 р.р. він залишався стабільним, в от в 2014 році різко збільшився.

Ще однією завадою на шляху розвитку євро регіону «Буг» є низька наукомісткість міжрегіональних програм і проектів, що реалізуються спільними зусиллями українських і польських регіонів, їх переважної спрямованості на неприбуткові види діяльності.

Так, за 2013 р. в економіку України було залучено 890,0 млн. дол. США інвестицій з Польщі, а з України в економіку Польщі інвестовано 49,5 млн. дол. США. Це супроводжується нерівномірним розподілом інвестицій із Польщі в регіональному розрізі. Так, Польща є найбільшим інвестором в економіку Львівської області (третину всіх інвестицій 333,9 млн. дол. США) та Волинської області (залучено 158,7 млн. дол. США) [4]. Зосередженість переважної кількості інвестицій Польщі в цих областях пояснюється їхньою участю в євро регіоні «Буг» [5]. Тому тут можна говорити про певні позитиви в діяльності євро регіону «Буг» для розвитку українських регіонів.

Проаналізувавши інвестиційну співпрацю можна побачити, що вона є малоефективною, що пов'язано з низькою інвестиційною активності польських підприємців на українському ринку. Це не дозволяє використовувати транскордонне співробітництво для залучення польською стороною інтелектуального, кадрового та просторового ресурсу, наявного в українських регіонах.

Отже, на даний момент Україна налагодила співпрацю з багатьма сусідніми територіями, зокрема з Польщею. Досвід регіонального співробітництва України саме з цією державою є найбагатшим та найцікавішим, адже саме Польща перша визнала незалежність України і з того часу і дотепер надає всебічну допомогу та підтримку. Республіка Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером для України. Але на шляху розвитку транскордонного співробітництва в Україні стоїть багато перешкод. Його розвиток в Україні залежить від реалізації державної регіональної політики, а тому ефективна та взаємовигідна співпраця суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України може бути досягнута лише за умов упровадження цілісної та ефективної політики регіонального розвитку. Важливою перешкодою є недосконалість законодавства в цій сфері, так як на сьогодні навіть Законі «Про транскордонне співробітництво» ігнорує роль транскордонного співробітництва як одного з інструментів регіонального розвитку і не розглядає його як складову регіональної політики в Україні. В цьому контексті залишається питання вироблення відповідних інструментів співпраці на місцевому та регіональному рівнях, залучення всіх регіонів України до регіональної європейської інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романова Н. Про деякі аспекти розвитку транскордонного співробітництва як інноваційного елементу в реалізації державної регіональної політики [Електронний ресурс]/ Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/tovaroobig_za_kab_stat/ukr/5781.html.
2. Єврорегіон «Буг» [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.euroregionbug.com.ua/>
3. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>.
4. Українсько-польське економічне співробітництво [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/tovaroobig_za_kab_stat/ukr/5781.html. – Назва з екрану.
5. Українсько-польська економічна співпраця [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/publication/content/29136.htm>. – Назва з екрану.

ПАВЛО КОРПАК

Науковий керівник:

д.е.н., проф. Савельєв Є. В.

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТОРГІВЕЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ РФ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Частка експорту товарів та послуг до Росії у 2015 р. становить 13%. Структура зовнішньої торгівлі змінилася і не повернеться назад. Сама структура економіки зміниться також. Україна у 2014 р. скоротила експорт товарів до РФ на 33,7%, імпорт – на 45,1% [2].

Серед товарів, на які поширюються заходи Росспоживнагляду і Россільгоспнагляду, виявилися:

- кондитерські вироби;
- молочна, сирна та м'ясна продукція;
- плодоовочеві та рибні консерви;
- сокова продукція;
- алкогольні та пивні напої;
- картопля, насіння соняшнику, соя та інша рослинна продукція.

Окрім того, Україна активно експортує до Туреччини, Китаю та Єгипту. Раніше у Мінекономіки повідомляли, що готують Зону вільної торгівлі з Канадою, Туреччиною та Ізраїлем до 2018 року. Це може в перспективі суттєво поживити співпрацю з цими ринками.

У січні-лютому в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року експорт товарів з України знизився на 33,7% – до \$5,973 млрд., імпорт – на 37% – до \$3,442 млрд. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,02 (у січні-лютому 2014 року – 0,97). Такі дані наводяться без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та Севастополя, а також території зони проведення Антитерористичної операції.

Основу товарної структури українського експорту складали недорогочінні метали та вироби з них – 27,1%, продукти рослинного походження – 21,2%, механічні та електричні машини – 9%, мінеральні продукти – 8,8%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 8,6%, готові харчові продукти – 6,4% та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 6%.

Обсяг експорту товарів до країн ЄС становив \$2129,7 млн., або 35,7% від загального обсягу експорту, та зменшився порівняно і з січнем-лютим 2014 року на 33,3%. Мінеральні продукти складали 34,0% обсягу імпорту товарів, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 14,2%, механічні та електричні машини – 13,5%, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них – 6%, продукти рослинного походження – 5,6% від обсягу вартості імпорту [3].

Імпорт товарів і з країн ЄС становив \$2463,5 млн., або 42% від загального обсягу, та зменшився проти січня-лютого 2014 року на 23,3%. ЄС за підсумками 2014 року став найбільшим торгівельним партнером України.

Падіння експорту до Росії (за січень-липень 2014 року становило 23,7%), було компенсовано за рахунок зростання експорту до всіх країн-найбільших споживачів української продукції в ЄС. Експорт до Португалії зріс на 45,9%, Великобританії – на 37,7%. Попит найбільшого покупця – Польщі – зріс на 22,1%.

У структурі українського експорту до ЄС промислові товари займають 72,2%, сільськогосподарські – 27,8%. Проте спочатку найбільше виграють саме аграрії: 330 млн. євро зекономить на сплаті мит сільськогосподарський сектор, 53 млн. євро – харчова галузь.

Нульові мита застосовані ЄС до 82,2% товарів українського аграрного експорту, 83,4% – до експорту харчової продукції та 94,7% – до експорту промислових товарів. Без мит можна продавати живих тварин та рослини, рибу, ракоподібні, сири, горіхи, фрукти, більшість овочевих, зернових та олійних культур, кондитерські вироби й шоколад, товари легкої промисловості тощо [1].

Скасування мит не означає, що українська продукція автоматично потрапить до ЄС. Щоб вийти на ринок Європи, продукція має бути не лише якісною, але й відповідати стандартам і нормам безпеки. При цьому, відповідність стандартам ЄС дозволить продавати товари також на ринках третіх країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Нові експортні можливості для українського МСБ. [Електронний ресурс]: <http://europa-torgivlia.org.ua/novi-eksportni-mozhlyvosti/>.*

2. *Частка українського експорту до Росії складає 13%. [Електронний ресурс]: <http://www.rbc.ua/ukr/news/dolya-ukrainskogo-eksporta-rossiyu-sostavlyayet-1428652377.html>.*

3. *Український експорт до ЄС скоротився на 33%, до Росії - на 62%. [Електронний ресурс]: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/04/21/539505/>.*

ТАРАС КУБИШИН
Науковий керівник:
к.е.н., доц. Комар Н. В.

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Експортно-імпортний потенціал національної економіки відображає реальну систему як внутрішніх економічних відносин, так і зовнішніх зв'язків. У ньому сфокусовані ресурсні, економічні, технологічні та інші порівняльні переваги країни.

Відтак передумови, форми та ресурси подолання нинішнього кризового стану економіки України безпосередньо пов'язані з більш ефективним використанням експортно-імпортного потенціалу країни, оптимальною диверсифікацією векторів зовнішньоекономічних зв'язків та інтегруванням її до світової спільноти. Це – один із визначальних, стратегічних факторів економічної розбудови нашої держави, зміни її статусу як трансформаційного суспільства та поступового переходу до системи ринково розвинутих країн світу. [1. 39]

Функціональна диверсифікація, посилення ролі зовнішньоекономічних факторів у розвитку національних економік нині стає головним чинником відтворення та однією з вирішальних передумов підвищення їх ефективності. Сучасний етап характеризується наростанням інтегративних тенденцій і глобалізму у світовому масштабі на основі поглиблення міжнародного поділу праці.

Очевидно, що ці тенденції не можуть не враховуватися при визначенні пріоритетів та напрямів інтеграції економіки України до світових ринків. Реальний стан розгортання диверсифікації, технологічна еволюція світових ринкових коопераційних зв'язків та розвиток міжнародної спеціалізації поставили перед нашою країною проблему неадекватності наявного механізму зовнішньоекономічної діяльності динаміці й структурі світового господарства та світового ринку.

Українська економіка має поступово, але неухильно інтегруватися в систему міжнародного поділу праці та світовий науково-технічний інноваційний процес з урахуванням основних тенденцій розвитку міжнародної економіки. Поліпшити свої позиції на світогосподарській арені Україна може лише за умови проведення обґрунтованої експортної політики. Це набуває особливого значення на етапі ринкової перебудови економіки і стає фактором підтримки багатьох галузей і виробництв, джерелом надходження валюти для посилення інноваційної діяльності й задоволення соціальних потреб та економічного забезпечення країни.

Ми окреслили лише головні напрями адаптації нашої країни до міжнародного поділу праці. Пріоритетність названих напрямів та партнерів зовнішньоекономічних зв'язків – країн, регіонів, угруповань має визначатися з урахуванням світової економічної кон'юнктури та стратегічних національних інтересів. У цьому зв'язку постає важлива проблема: якою мірою слід використовувати міжнародний досвід інтегрування у світове господарство? Очевидно, не можна жорстко йти за моделлю економічного розвитку, розробленою для певної країни, копіювати приклад іншої країни у справі досягнення конкурентних переваг (ті ж галузі, та ж стратегія і т.п.) або сліпо наслідувати імпортозаміщувальні чи експортозорієнтовані моделі інших країн (наприклад, нових індустріальних). Адже параметри ринкової системи господарства суттєво різняться залежно від реальної структури національної економіки, механізму її соціальної зорієнтованості, ступеня відкритості та лібералізації, особливостей національного менталітету – ставлення до колективної й індивідуальної праці та сприйняття приватного сектора, багатства і т.п. [2. 69]

В Україні, яка тривалий час не мала своєї державності (національної економіки), де не культивувалися цивілізовані ринкові відносини, панували монополізм та закритість ринку, надзвичайно важко створювати ефективні та стабільні зв'язки зі світовим та регіональними ринками, аби на рівних увійти до системи міжнародного поділу праці, реалізувати свої економічні переваги. Сьогодні українські експортери отримують, як правило, нестабільні короткотермінові конкурентні переваги, які ґрунтуються на цінових перевагах, а тому підпадають під різні протекціоністські заходи інших держав (угруповань) та вразливі до цінових зрушень на світовому ринку.

Сучасний міжнародний бізнес дедалі більшою мірою спирається на механізм дії економічного закону порівняльних переваг у світовому господарстві через розвиток експортно-імпортних відносин та рух капіталів. Зовнішня торгівля вже давно стала головним фактором участі країни в міжнародному поділі праці і світогосподарських зв'язках. Особливого значення вона набуває тепер у країнах з перехідною економікою. В Україні, де склалася кризова економічна ситуація, з одного боку, скорочуються обсяги зовнішньої торгівлі, а з іншого – погіршуються її структура та умови. І все це – за зростання потреби у валютних коштах.

Період незалежного розвитку України, на жаль, скільки-небудь позитивно не вплинув на технічно-технологічний та організаційно-економічний стан господарства. Значне руйнування промислово-технологічного потенціалу призводить останнім часом до скорочення експортно-імпортних можливостей економіки України. Зберігається неефективна структура експорту, звужуються регіональні ринки, повільно відбувається їхня диверсифікація. [4. 92]

Так, питома вага сировини та матеріалів у торговельних операціях становить майже 60%. Серед них домінують, як і раніше, чорні метали (майже 25%), цукор і кондитерські вироби з цукру (7%). досить низькою є частка машинобудівної продукції (8%). особливо тієї, яка відповідає світовим стандартам (2.6%). Проявляється тенденція зниження якості експортної продукції, підприємства України щорічно отримують понад тисячу серйозних рекламцій. За десять років незалежності в Україні не створено сталого законодавства, яке б сприяло формуванню зовнішньоторговельної моделі, сумісної з моделями інших країн світу.

Як уже зазначалося, Україна може віднайти своє місце в міжнародному поділі праці та інтегруватися у світове співтовариство лише на основі створення у країні високорозвинутого експортного комплексу, який би відповідав вимогам сучасного світового ринку.

Реалізація цієї стратегічної мети потребує чималих ресурсів, і насамперед валютних надходжень. Низька міжнародна конкурентоспроможність вітчизняних товарів і послуг помітно обмежує обсяги надходжень валюти в країну. Отже, нагальною потребою є поліпшення ресурсного потенціалу країни, особливо його експортної частини. [4. 106]

З метою диверсифікації господарських зв'язків України, виходу їх за межі економічного простору СНД необхідно розвивати вигідну торгівлю із країнами всього світу. Але на сьогоднішній день Україна, на жаль, втрачає традиційні ринки СНД без завоювання нових ніш на світовому (західному) ринку. Низька конкурентоспроможність багатьох виробів нашої промисловості зумовлює зменшення попиту на них на традиційному ринку та посилює сировинний «перекіс» експорту, а також призводить до атрофії науково-технічної сфери і переробних галузей вітчизняної промисловості. За даними Держкомстату, в 2007–2014 р. товарний експорт України до країн СНД та Балтії скоротився з 7668.6 млн дол. США до 3419,2 млн. дол., а імпорт зменшився відповідно з 11463.3 до 6940.1 млн. дол.

Для суттєвої зміни такого стану в країні необхідно провести структурну перебудову експортного потенціалу. Першочергове завдання – зупинити руйнування ресурсного (експортного) потенціалу. Одночасно має поступово здійснюватися комплекс заходів із довгостроковою метою — нарощування експортного потенціалу у відповідності з вимогами НТР, міжнародного поділу праці, потенційними ресурсами і відносними конкурентними перевагами України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куреев А. *Международная экономика: движение товаров и факторов производства.* – М.: *Международные отношения*, 2010., С. 77–280.
2. Циганкова Т. М., Петрашко Л. П., Кальченко Т. В. *Міжнародна торгівля.* – К., 2013.
3. Hesse, H. (2009). *Export Diversification and Economic Growth.* In Newfarmer, Shaw, & Walkenhorst, *Breaking into New Markets.* World Bank.
4. Jansen, M. (2004). *Income Volatility in Small and Developing Economies: Export Concentration Matters.* Discussion Paper No. 3. World Trade Organization.

ВЛАДИСЛАВ КУЩАН

Науковий керівник:

д.е.н., доцент Гуменюк Ю. П.

ПРОБЛЕМИ ЕКСПОРТУ УКРАЇНСЬКОЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Тільки півтора десятки вітчизняних підприємствам мають право експортувати продукцію тваринного походження в Євросоюз. Сім підприємств постачають рибу, п'ять – мед і стільки ж підприємств продукти птахівництва. Треба враховувати те, що на відміну від рослинницької, тваринницька продукція, особливо необроблена, і живі тварини стоять на вищому щаблі ризику. Тому до цього товару найсуворіші вимоги. В даному сегменті України поки займає проблемну позицію. За словами Башинського, українські підприємства хочуть здійснювати експорт яловичини, який здійснюватиметься паралельно з поставками в Європу молока і молочних продуктів. Таких молокопереробних підприємств уже п'ять, зазначив заступник голови Держветфінтослужби. З них три витримали європейські вимоги, тобто, отримали позитивні висновки перевіряючих.

Анатолій Гриценко [2] наголошує, що перехід до експорту готової продукції сприятиме створенню робочих місць, розвитку освіти та нових технологій та стимулюватиме розвиток економіки. За його словами, міністерство аграрної політики насправді перетворилося на міністерство зернової політики, тобто ми не аграрну продукцію виробляємо з доданою вартістю, робочими місцями, а екпортуємо зерно. Так діють колонії. Лише коли замість зерна чи молока будемо експортувати готовий продукт – борошно, макарони, йогурти, повидла, – тоді будуть робочі місця, розвиватиметься аграрна освіта в

університетах і з'являтимуться нові технології. Експорту готової продукції в ЄС для України поки недоступний.

Зараз постає питання про запровадження тимчасових експортних мит на певну сировинну продукцію, наприклад залізну руду. Такі заходи потрібні для розвитку та захисту певних галузей. Нам необхідно конвертувати сировинну економіку в економіку, орієнтовану на випуск готової продукції. Крім того, державі потрібні фінансові джерела для наповнення бюджетів розвитку, надання здешевлених кредитів, побудови інфраструктури, фінансування капітальних видатків. Одним із таких джерел можуть бути тимчасові експортні мита на сировину. В даному випадку є законодавчі проекти, що будуть скеровані на скасування імпортного мита на устаткування та обладнання, яке використовується у виробничому процесі, та сировину.

Середня ставка ввізного мита в ЄС для одягу, хутра та виробів із хутра становить 9,2% від митної вартості товару. Уже в перший рік дії Угоди про асоціацію ставка зменшується для України до 0%. Аналогічна ставка для виробів зі шкіри – 6,7%. Уже через рік ставка впаде до рівня, нижчого ніж 4%, зменшуючись кожного наступного року приблизно на 1 п.п. До нуля ставка впаде за 5 років.

За експертними оцінками, від 65% до 90% експорту одягу та взуття з України до ЄС у минулі роки здійснювалося за схемами толінгу – переробки давальницької сировини, коли підприємство продавало не готову продукцію до ЄС, а послугу з її виготовлення. Скасування мит дозволить збільшити оплату цих послуг і поліпшить умови для експорту української продукції [1].

Аналогічні мита на європейську продукцію в Україні також будуть зменшені до нуля за 5 років, що призведе до поступового зростання конкуренції на внутрішньому ринку – підприємства матимуть час на адаптацію виробництва під вищі стандарти якості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціально-економічне становище України за січень–лютий 2015 рік. [Електронний ресурс]: <http://socportal.info/2015/01/31/eksportu-gotovoyi-produktsiyi-v-yes-dlya-ukrayini-poki-nedostupnij.html>.

2. Україна повинна експортувати готову продукцію, а не сировину. [Електронний ресурс]: http://grytsenko.com.ua/news.html?g=0&print_this=1.

СЕРГІЙ МАРКОВИЧ
Науковий керівник:
к.е.н. Ліщинський І. О.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Створення зв'язків прикордонного співробітництва по стандартам ЄС в Україні є перспективними цілями теорії і практики інтеграції в європейський союз, тому що саме через розвиток транскордонних регіонів до європейського рівня прикордонного співробітництва, України може показати дійсні наміри європейської інтеграції. Слід вказати те що хоча транскордонне співробітництво не є частиною *acquis communautaire*, за те ця форма співпраці є частиною регіональної політики Європейського союзу, норми та принципи якої є загальноприйнятими в Європейській Спільноті.

Основна ціль прикордонної співпраці спрямована на зважений комплексний розвиток регіонів та збільшення їхньої частки в міжнародних інтеграційних процесах. Сучасні транскордонні процеси повинні відбуватися в основному за рахунок регіональних органів самоврядування а також громади прикордонних областей країн що розвивають таке співробітництво.

На сьогодні через інтенсивне розширення кордонів ЄС на схід потрібно виокремити нові пріоритети розвитку прикордонного співробітництва України та межуючих з нею держав. Більше того, в наслідок просування кордонів ЄС що відбулися, зокрема, в регіоні Центральної та Східної Європи на схід, в свою чергу потребують формування міжрегіональних відносин за європейськими стандартами. Позаяк у прикордонному співробітництві відбулись такі принципово якісні зміни:

По-перше, до розширення кордонів ЄС на схід співробітництво України з її країнами сусідами – Словаччиною, Угорщиною, Польщею та Румунією виражалося в основному співпрацею на рівні двосторонніх або багатосторонніх відносин держав Центральної та Східної Європи, сьогодні ж ми бачимо дещо більший рівень відносин який був штучно звужений. Тобто, тепер ми маємо як відносини на рівні держав членів ЄС так і з Євросоюзом у цілому.

По-друге, нова східна політика ЄС стала невід’ємною складовою співробітництва України з державами Центральної Європи в т. ч. концепцій “Розширена Європа – Сусідні країни. Нова структура співробітництва з східними та південними сусідами” [1] та “Східного партнерства”, створивши таким чином об’єктивне підґрунтя до розвитку довготермінових транскордонних відносин, в тому числі і в економічній сфері.

Сьогодні, домінуюча в ЄС, політика концепції розвитку транскордонних регіонів, ґрунтується на усвідомленні того, що ця політика повинна орієнтуватися в основному не на підтримку депресивних регіонів за рахунок регіонів-донорів, а на створенні сприятливих умов для мобілізації місцевих ресурсів і потенціалу, для посилення конкурентоспроможності регіонів.

Саме на конкурентних перевагах та їх інтеграції повинне базуватися економічне співробітництво регіонів, геополітичні зміни, яких обумовлюють входження України в загальносвітовий простір. Конкурентні переваги є основним чинником для надходження інвестицій, а також вирішення соціальних проблем, та росту економіки регіону, що у свою чергу приведе до підвищення якості життя населення.

На сьогоднішній день Україна бере участь у чотирьох програмах транскордонного співробітництва з ЄС – трьох програм сусідства для сухопутних кордонів: Польща – Україна – Білорусь з фінансуванням 186,201 млн. євро; Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна (68,638 млн. євро); Румунія – Україна – Молдова (126,718 млн. євро) і до багатосторонньої Програми Чорного моря (17,306 млн. євро).

Програми ТКС та їхні учасники	Індикативні асигнування на програму, млн. євро		
	2007–2010 рр.	2010–2013 рр.	Загалом 2007–2013 рр.
Програми сухопутного кордону			
Польща – Білорусь – Україна	97.107	89.094	186.201
Угорщина – Словаччина – Україна – Румунія	35.796	32.842	68.638
Румунія – Молдова – Україна	66.086	60.632	126.718
Програми морських басейнів			
Чорне море	9.025	8.281	17.306

Також на сьогодні виокремлені такі пріоритетні напрями транскордонної стратегії розвитку:

- підвищення рівня інноваційного розвитку економіки;
- забезпечення ефективності, енерго та ресурсозбереження у сфері господарювання;
- створення систем для контролю стандартів якості продукції;

- створення розгалуженої ринкової інституційно-організаційної інфраструктури економіки;
- забезпечення умов для якісного та стабільного розвитку підприємництва;
- удосконалення ділової прикордонної інфраструктури та взаємодія між місцевими і регіональними громадами країн-сусідів;
- поглиблення економічної транскордонної інтеграції господарюючих суб'єктів європейських країн та регіонів;
- формування та розвиток транскордонної інформаційно-комунікаційної та транспортної мережі;
- розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери;
- вирівнювання територіальних диспропорцій.

Вище вказані цілі Україна може досягти використавши такий вид співпраці що отримав назву “трикутники зростання” розвиток цих трикутників набув значного використання у межах Азійсько-тихоокеанського регіону. Ці моделі залучають такі прикордонні регіони що мають несхожі фактори виробництва (земля, праця, капітал, робоча сила, технології, адміністративно-управлінські вміння) та різні джерела порівняльних переваг для формування субрегіонального економічного зростання. Вигода від функціонування трикутників зростання забезпечується за допомогою економії масштабу («ефект масштабу»), яка досягається у таких сферах: 1) економія за рахунок агломераційного ефекту, яка часто вимагає різноманітних поєднань фондових факторів в різних місцезнаходженнях (промисловість в одних частинах субрегіону може мати переваги в технології та знаннях доступних в іншій, наприклад через об'єднання ризиків – просувати розвиток); 2) економія масштабу в розподілі, маркетингових, фінансових та бізнесових послуг; 3) економія від масштабу в громадянській інфраструктурі, такий як комунальні системи, транспортні комунікації, телекомунікації, постачання енергії та води [2]. Проекти коридорів розвитку виступають найбільш вдалою формою активізації розвитку прикордонних регіонів, які являють собою торгові коридори або транспортні з недостатнім використанням економічного потенціалу суміжних держав, через засоби планування та просування взаємопов'язаних інфраструктурних та великомасштабних економічних секторних інвестицій в різних географічних областях, що активізує торгівлю та інвестиції, забезпечуючи економічне зростання, стимулює процеси отримання доданої вартості, оптимізує використання інфраструктури та покращує конкурентоздатність економіки у прикордонних регіонах. [3]

ЛІТЕРАТУРА

1. *Закони України інформаційно-правовий портал. Електронний режим доступу* <http://www.uazakon.com/document/fpart97/idx97811.htm>
2. *Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва [кол. авторів за ред. д.е.н., проф. Н. А. Мікули]. – Львів, 2010. – 150 с.*
3. *Брикова І. В. Конкурентоспроможні кластери як основа формування регіональних інноваційних систем країн світу / І. В. Брикова // Формування ринкової економіки: Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. – К.: КНЕУ, 2011. – Ч. 2. – С. 465–474.*

МАРІЯ ОЛЕНКО
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЛІЦЕНЗІЯМИ І ЇЇ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Патентно-ліцензійна торгівля за своїми обсягами та масштабами залишається основною формою міжнародного технологічного обміну. У світі діють понад 4 млн. патентів, щороку подається 700 тис. заявок на патентування, світовий ринок ліцензій оцінюється у 73 млрд. дол. США щорічно. У даному аспекті слід відзначити високу монополізацію ринку технологій. Так, у галузі комп'ютерної техніки світове виробництво та збут продукції

монополізовано такими країнами як США, Китай, Японія і Тайвань (74,6%). У світовому експорті високотехнологічної продукції значна частка (19,9%) належить чотирьом європейським країнам (Франції, Німеччині, Великобританії, Італії), це більше, ніж у США та майже втричі більше за Японію. У авіакосмічній галузі європейське космічне агентство володіє понад 41% експортного ринку, США – 35%, у галузі комп'ютерної техніки – 14,3% та 12,7% відповідно, телекомунікаційному обладнанні – 14% та 15% [2].

На даному етапі частка високотехнологічної складової у товарному експорті України знижується, тоді як низько технологічна та середньо технологічна зростає. Європа експортує до нас переважно високотехнологічну продукцію (механізми, електричні машини, устаткування і транспортні засоби – 36% імпорту з ЄС), у той час як український експорт до ЄС – це переважно продукти первинної обробки. Найбільшими статтями експорту залишаються метал, хімія, мінеральна сировина. Частка чорних металів у експорті становить 30-35%, тоді як вироби з чорних металів – лише 3-5% [1].

Оскільки винахідницька та патентна активність є основною передумовою науково-технологічного обміну, то важливою для України є інтеграція у міжнародний ринок патентів та винаходів, що дасть можливість не тільки користуватися винаходами, патенти яких перебувають у власності суб'єктів інших країн, а й розвивати власну винахідницьку й патентну діяльність [4].

За даними табл. 1 розглянемо, які тенденції притаманні винахідницькій активності в Україні.

Таблиця 1

Чисельність винахідників, авторів промислових зразків та раціоналізаторських пропозицій [22]

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Чисельність винахідників, тис. осіб	42,3	41,1	41,2	40,9	41,3	42,4	42,2	41,9	42,0
Їх питома вага у загальній чисельності працюючих, %	0,2	0,19	0,19	0,17	0,18	0,2	0,2	0,2	0,2

Отже, як бачимо з даних табл. 1, нині чисельність винахідників в Україні зменшилася у 2013 р. порівняно з 2005 р. На думку вчених, така тенденція небезпечна тим, що у наступні 10-15 років українська економіка взагалі може втратити конкурентні позиції на світових ринках.

Також, проаналізувавши динаміку та структуру видачі охоронних документів, можна відстежити технологічне та інноваційне спрямування розвитку країни, що є визначальним для її місця на світовому технологічному ринку.

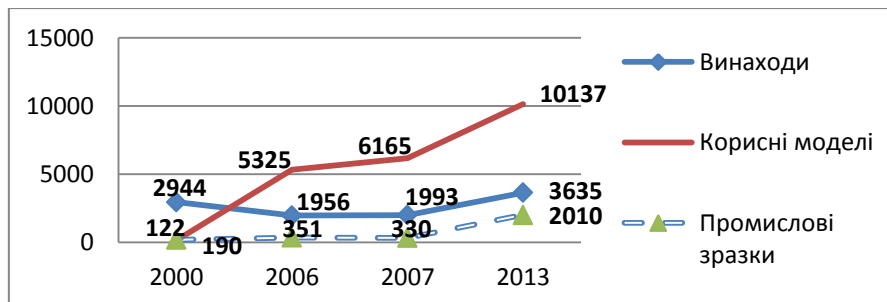

Рис. 1. Динаміка видачі охоронних документів Державним департаментом інтелектуальної власності [5]

Протягом 2000–2013 рр. відбулося збільшення кількості охоронних документів на винаходи на 23% (рис. 1), а регулятором кількості виданих патентів за останні роки є, зокрема, припинення видачі деклараційних патентів, що є дотриманням сучасних вимог у

сфері захисту інтелектуальної власності. Позитивним, на мою думку, є помітне зростання кількості виданих охоронних документів на корисні моделі та промислові зразки, оскільки, як зазначається у науковій літературі, корисні моделі дають змогу монополізувати на певний час виробництво нескладних механізмів і виробів, а промислові зразки є однією із складових конкурентоспроможності продукції на світових ринках.

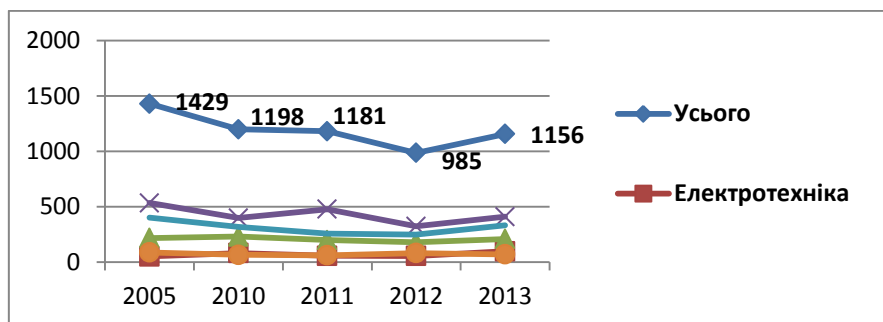

Рис. 2. Розподіл патентів на винаходи за основними технічними напрямками [5]

Що стосується галузевої приналежності виданих Державним департаментом інтелектуальної власності патентів (рис. 2), то тут лівову частку займають патенти в галузі хімічної промисловості, а також машинобудування. Також варто зазначити, що загальна кількість виданих патентів у 2013 р. порівняно з аналогічним показником 2005 р. зменшилась на 19%, що пропорційно відобразилось на показниках усіх галузей вітчизняної промисловості, за винятком електротехніки (+90%).

З огляду на важливість ролі держави у створенні сприятливих умов для розвитку високотехнологічної сфери в Україні видається доцільним надання підтримки винахідникам на таких етапах патентування: оплата послуг патентного повіреного з встановлення рівня техніки винаходу, оформлення заявки на одержання охоронного документу та подання міжнародної заявки на отримання патенту в системі Договору про патентну кооперацію (РСТ) з метою запобігання відтоку за кордон наукових результатів, отриманих в Україні, та економічним збиткам [3].

Отже, варто зазначити, що причинами незначної участі України у патентно-ліцензійній торгівлі є необґрунтованість державної політики у даній сфері, недостатній рівень міжнародного науково-технічного співробітництва країни, відсутність мотивації винахідництва, що загалом не дає можливості заявити про свої досягнення на міжнародному технологічному ринку. Проте за умов налагодження системи підтримки закордонного патентування, підвищення рівня інформаційного забезпечення, вивчення та адаптації позитивного іноземного досвіду, дотримання системи захисту прав інтелектуальної власності, можливо активізувати процеси патентно-ліцензійного обміну, довести свою конкурентоспроможність на ринках країн Європи, що у подальшому допоможе уникнути науково-технологічної відсталості країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабець І. Г. *Напрями вдосконалення державної системи охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності* / І. Г. Бабець, Ю. В. Полякова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – № 6.
2. Бурлака В. Г. *Економіка високих технологій* / В. Г. Бурлака // *Актуальні проблеми економіки*. – 2007. – № 10.
3. Ксьондз С. В. *Патентно-ліцензійне забезпечення технологічної політики України* // *Економіка*. // *Науковий вісник Чернівецького університету*. – Чернівці, 2014.
4. Михайлівська О. В. *Сучасні тенденції міжнародної співпраці у сфері винахідництва* / О. В. Михайлівська // *Актуальні проблеми економіки*. – 2007. – № 3.
5. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році. Статистичний збірник*. – К. : Держкомстат України, 2014. – 314 с.

ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЗАСІБ ВИХОДУ УКРАЇНСЬКОГО ПРОДУКТУ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК

Угода про асоціацію з Європейським Союзом передбачає не тільки тісну співпрацю, але і майбутнє входження України до лав Європейських держав, становлення та визнання України на новому рівні відносин – економічних, політичних, суспільних та інших.

Проте процес становлення рівноправним членом та учасником Європейського Союзу передбачає трансформацію нашої держави, її якісний ріст до високих вимог та потреб західних партнерів, що, по суті, перенесе нас на зовсім новий рівень розвитку економічно-суспільного життя.

Такі перетворення передбачені угодою, вони є не тільки бажаними нами але й обов'язковими, і звісно будуть мати свої особливості, проблеми, та наслідки. Я пропоную розглянути технічне регулювання як одну з найяскравіших та вкрай важливих сторін таких перетворень.

Отже у рамках угоди передбачається підтримка України як учасника у відповідних міжнародних організаціях, допомога у створенні інфраструктури стандартизації якісно нового та вищого рівня від наявного на даний момент, розбудови таких систем як метрологія та акредитація включно з оцінкою відповідності та створенню важелів ринкового нагляду.

Зі сторони ЄС можна побачити розуміння що такі перетворення не можливо провести в короткі строки і тому дозволяється поступове та гнучке досягнення відповідності національної системи до системи технічних регламентів Європейського Союзу, передання досвіду їх практик.

А саме: упродовж першого року з набуття чинності Угоди Україна має досягти гармонізації за такими пунктами як :

- 1) загальна безпека продуктів;
- 2) загальні вимоги для акредитації та ринкового нагляду;
- 3) торгівля продукцією;
- 4) система маркетингу продукції;
- 5) одиниці виміру і відповідальність за дефектну продукцію;

Також до п'яти років ми беремо на себе відповідальність за гармонізацію законодавства України відповідно до двадцяти семи сферам із відповідним законодавством ЄС.

Україна братиме повноцінну участь у роботі європейських та міжнародних організацій, що займаються формуванням та реалізують системи технічного регулювання, що дасть можливість впливати на рівних правах на ці процеси.

Також не буде ціленаправленого готування, приймання чи застосування вимог до маркування та етикетування для запобігання створенню зайвих перешкоду міжнародній торгівлі, і обов'язковими будуть лише ті вимоги що є необхідними для гармоніювання з законодавством ЄС.

Україна зобов'язалась утримуватись від внесення змін до горизонтального й галузевого законодавства, зазначеного в Угоді, крім тих випадків, коли такі зміни необхідні для приведення його у відповідність до законодавства ЄС та забезпечення такої відповідності в майбутньому. Таким чином, Україна матиме систему технічного регулювання, загальні принципи якої та механізми регулювання щодо певних товарів/секторів, будуть повністю узгоджені з європейськими нормами та процедурами.

Таким чином зміцнення співробітництва між Україною та Європейським союзом у сфері технічного регулювання дасть можливість до реформування, підвищення якості та ефективності адміністративних послуг і зменшенню витрат підприємництва.

Розглядаючи поступове зближення України та ЄС, переходу на нові стандарти ми стикаємося з різними викликами та проблемами.

Ось наприклад: виробник буде змушений збільшити свої витрати задля адаптації до нових принципів технічного регулювання, а також стандартизації та інших вимог. За для вирішення даного питання був впроваджений спеціальний перехідний період що дасть змогу зменшити фінансове навантаження та розбити його на поступові кроки. Також можна стверджувати, що багато підприємств вже були готові до такого повороту подій, адже приготування до вступу, тимчасові програми співпраці давали ясно зрозуміти що такий розвиток подій є неunikним.

В результаті такого переходу ми отримаєм змогу виходу не тільки на європейські, але і на світові ринки, адже подібні або такі самі вимоги є поширені і прийнятні в багатьох країнах світу.

Також потрібно зазначити високий ступінь захисту прав споживачів, забезпечення високого ступеня безпеки товарів та послуг, їх гарантій. Само собою тут відбудеться певний процес «природнього відбору» при якому слабкі і не підготовлені виробники зникнуть з ринку, як національні так і закордонні. Тут залишається сподіватися що використання більш якісних товарів зкомпенсує більш частіші витрати на дешеві товари, і таким чином не відобразиться на фінансовому стані більшості населення.

Також за дотриманням положень Угоди ми отримуємо шанс остаточно вибрати вектор своєї інтеграції, пришвидшити його і на кінець вдало завершити, що в свою чергу полегшить життя як приватному сектору так державному. Дасть змогу подальшого постійного та рівномірного розвитку, а не ривків котрі часто дезорієнтували та вимагали екстрених витрат та впроваджень важелів впливу.

Ми отримуємо можливість змінити ситуацію коли імпортований продукт часто перевершує вітчизняний і тому населення надає йому перевагу. Тобто та ніша що уже зайнята імпортованими продуктами не буде пересичуватися більше ніж уже є в наслідок попередньо підписаними угодами. Національний виробник отримує шанс виходу на різні, раніше не досяжні, ринки, що забезпечується як високою якістю та відповідністю продукції так і квотами, а ще і можливість відіграти частину внутрішнього ринку в імпорту за кошт підняття вітчизняного товару в якості.

АКРОМ РУЗИБАЕВ
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

ТРАНСКОНДОРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Транспортний сектор України сьогодні – це значний і важливий сегмент економіки країни. Частка транспортного сектора у валовому внутрішньому продукті України складає близько 10%. Чисельність зайнятих працівників у цій галузі становить майже 7% від загальної кількості зайнятого населення. Україна володіє 21,9 тис. км. залізниць, 169,4 тис. км. автомобільних доріг, майже 2,2 тис. км. внутрішніх водних шляхів, 18 морських та 10 річкових портів, 36 аеропортів [9, С.16].

Головними проблемами транспортного комплексу України можна назвати те, що повсякчасно погіршуються соціальні стандарти якості пасажирських перевезень за такими показниками, як регулярність руху, безпека руху, наповненість транспортного засобу, забезпечення міським електротранспортом та автобусами великої місткості.

Важливим аспектом у розвитку транспортної системи України, є високий коефіцієнт транзитності України, один з найвищих в світі. Геостратегічне положення між країнами Європи, Азії та Близького Сходу дозволяє їй бути вигідним транзитним мостом для перевезень товарів та пасажирів. Прикладом того, яку вагу можуть мати доходи від транзиту є той факт, що біля ¼ ВВП Латвії становлять саме доходи від транзиту.

Серед найбільших постачальників транспортних послуг в Україну за даними 2009 р. – РФ (частка складає майже 30%), Великобританія (8,6%), Німеччина (близько 5%), Швейцарія

(3,6%), Польща (3,35%), США (понад 3%). З більшістю партнерів Україна зберігає позитивне сальдо торгівлі транспортними послугами (від'ємне сальдо склалося у 2009 р. з Румунією – понад 6,6 млн. дол. США, Польщею – близько 0,7 млн. дол. США, Бахрейном, Чеською Республікою – відповідно 0,55 і 0,43 млн. дол. США та ін.).

- Неєфективна система фінансування розвитку транспортної інфраструктури. Так, усі національні залізничні дороги фінансуються за рахунок коштів, що надходять з бюджету. Це не забезпечує рівних умов функціонування для усіх економічних суб'єктів. [13]

Вантажооборот України за видами транспорту з 1940–2011 р., млн. т/км. представлено на рис. 1.

Україна має одну з найбільш розвинених у Європі мережу залізниць, її експлуатаційна довжина становить близько 22 тис. км. Залізниці України взаємодіють із залізницями 7 сусідніх країн через 56 пунктів перетину кордону та з 13 основними морськими портами Чорного та Азовського морів та р. Дунай. В Україні шість залізниць об'єднані департаментом «Укрзалізниця», в тому числі 900 лінійних підприємств для перевезень на магістралі з експлуатаційною довжиною 22,8 тис. км, з них електрифіковано – 8,3 тис. км. [8, С.15].

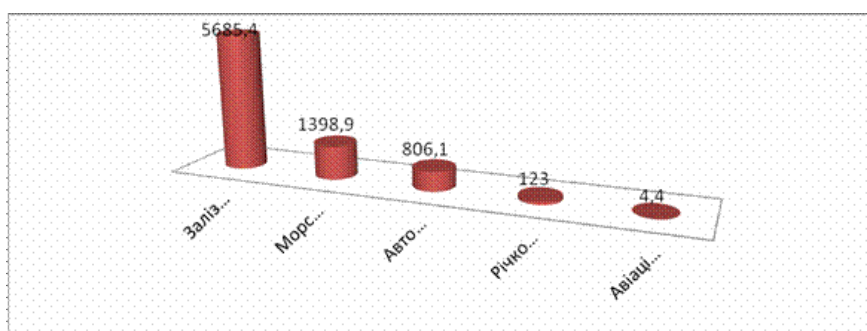

Рис. 1. Вантажооборот України за видами транспорту з 1940–2014 р., млн. т/км. [15]

Сьогодні повітряний транспорт та пов'язана з ним наземна інфраструктура, а це 80 авіакомпаній, 40 аеропортів та аеродроми цивільної авіації, мають значний вплив на розвиток ринку пасажирських перевезень, торгівлю та економіку. Українська авіаційна транспортна система знаходиться на шляху інтеграції до загальноєвропейської. Для упровадження в Україні програми “Єдиного європейського неба” приведено у відповідність із стандартами Євро контролю систему стягнення аеронавігаційних зборів, автоматизовано всі районні центри управління повітряним рухом. Інтеграція у Спільний авіаційний простір, що передбачає адаптацію системи економічного регулювання авіаційних перевезень до європейського законодавства.

Річковий транспорт України представлений міжгалузевим державним об'єднанням "Укррічфлот", яке реформувалося в акціонерну судноплавну компанію, що складається з Головного підприємства та 290 структурних одиниць. Річковим транспортом України перевозяться вантажі Дніпром, Дунаєм, Чорним і Середземним морями із заходу у річкові порти Румунії, Німеччини, Угорщини, Австрії, а також морські порти Туреччини, Греції, Туреччини, Греції, Ізраїлю, Франції, Італії.

Перспективним напрямом співробітництва України і ЄС є залучення додаткових обсягів транзитних вантажопотоків через територію України та розгалуження мережі МТК за рахунок нових напрямів руху (Європа - Кавказ-Азія з розгалуженням автомобільної магістралі Будапешт – Білгород-Дністровський - Одеса з виходом на мостовий перехід через Керченську переправу на Південь Росії і на Кавказ), ТРАСЕКА (Великий шовковий шлях), Чорне море – Балтійське море з залученням додаткових вантажопотоків з Туреччини (у прямому напрямі) та Скандинавських країн (у зворотному напрямі), використання водних шляхів р. Дніпро та виходу через Волго-Донський напрям до Каспійського моря і участь у реалізації міжнародного транспортного коридору «Північ-Південь».

Зростання обсягів торгівлі ЄС з Китаєм, Росією та Індією обумовило ініціювання Китаєм будівництва високошвидкісної залізничної магістралі з Європи до Китаю [14].

Очікується, що перша транснаціональна магістраль пройде маршрутом Лондон – Париж – Берлін – Варшава – Київ – Існують можливості співробітництва України з країнами ЄС у розвитку транс'європейських транспортних мереж (TEN-T), транснаціональних осей. Європейський Союз ухвалив програму TRANS-EUROPEAN TRANSPORT NETWORK POLICY (TEN-T), спрямовану на утворення окремої мультимодальної мережі, яка об'єднає наземний, морський, повітряний транспорт. Одночасно ЄС здійснює реалізацію 30 пріоритетних проектів (осей), частину з яких уже завершено.

Євроінтеграційне реформування ринку послуг водного транспорту вимагає нарощування конкурентоспроможного вітчизняного пасажирського і вантажного флоту для активізації перевезень в басейнах Чорного й Азовського морів, Дунаю, Дніпра (з майбутнім використанням внутрішньої річкової системи РФ), збільшення пропускних спроможностей морських та річкових портів (першочерговим вбачається доцільність розбудови нового контейнерного терміналу Одеського МТП на Карантинному молу; а також у порту «Южний»). Необхідно виконати роботи з днопоглиблення підхідного каналу і акваторії в цьому порту, що дасть можливість приймати повністю завантажені великогабаритні нафтові танкери та суховантажні реалізувати другу чергу глибоководного суднового ходу (ГСХ) р. Дунай-Чорне море; разом з Румунією збудувати поромну переправу через р. Дунай у нижній частині його течії; Збільшується пропускна спроможність каналу Дунай – Чорне море, відповідно, зростає вантажопотік, що сприяє з'єднанню Транс'європейської транспортної мережі з українською національною мережею та МТК № 7, що проходить через територію України.

Підготовка і реалізація поглибленої та всеохоплюючої Угоди про асоціацію з ЄС передбачає протягом 10-15 років перехідного періоду здійснити укладання та реалізацію двосторонніх угод між Україною та країнами Європейського Союзу про співробітництво, в тому числі у сфері транспорту, які мають готуватися із врахуванням умов постійної трансформації європейської транспортної політики під впливом викликів сучасного світу та інтенсивного розвитку світової торгівлі.

До пріоритетних напрямів співробітництва України та ЄС у галузі транспорту належать:

- розвиток транспортної інфраструктури України та її інтеграція до загальноєвропейської транспортної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дикаль В., Креймер В. *Эффективность транспортных систем* // Бизнес-Информ. – 1998. – № 12.

2. Кузьменко Ю. А. *Глобализационные процессы мировой экономики, влияющие на функционирование международной транспортной системы* / Ю. А. Кузьменко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 36. – С. 35–37.

3. Захарова О. *В Особливості процесу інтеграції національних транспортних систем до світового господарства [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2007_3/1294.pdf.*

4. Корнійко Я. Р. *Сучасний розвиток транспортної системи України [Електронний ресурс].- Режим доступу: jrn1.nau.edu.ua.*

5. Мандрик І. П., Маковецька Л. О. *Перспективні напрями розвитку транспортної системи України в контексті процесів європейської інтеграції.*

РІТА ТИРЧИК
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

КУРС ВАЛЮТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ

Глобальна фінансова криза, яка охопила світ, створила значні труднощі для економічного розвитку більшості країн світу, спровокувавши різкий перелив капіталів із одних ринків на інші, обвальне падіння вартості цінних паперів і валютних курсів. Ці

процеси продовжують загострюватись, оскільки в умовах глобалізації будь-які явища локального характеру, швидко поширюючись, дедалі більше впливають на економічний стан країн і регіонів, які безпосередньо не втягнені у кризу.

Взаємне переплетення світових фінансових і господарських зв'язків підвищує потенціал впливу валютного чинника на національні економіки окремих країн. Отже, валютні питання набувають стратегічного значення поряд із проблемами, які можуть змінити реальний статус країни у світі або дезорганізувати систему міжнародних відносин. [4, с.45]

На міжнародну торгівлю істотно впливають валютні курси, які є своєрідним місточком між вартісними показниками національного і міжнародного ринку. Вплив валютного курсу відображається у цінових співвідношеннях експорту й імпорту, а це, у свою чергу, викликає зміни у внутрішньоекономічній ситуації та коригує діяльність фірм, що працюють на експорт та/або конкурують з імпортом. [2, с.36]

Формування валютного курсу – багатофакторний процес. У числі найбільш істотних курсоутворюючих факторів, які безпосередньо впливають на попит і пропозицію валюти, можна назвати наступні: темпи інфляції, рівень процентних ставок і прибутковості цінних паперів, стан платіжного балансу.

Суб'єкти господарської діяльності, використовуючи валютний курс, мають можливість порівняти свої виробничі затрати з цінами світового ринку. Валютний курс впливає на прибуток підприємств і конкурентоспроможність їх продукції на міжнародному ринку.

З огляду на численні чинники валютні курси не можуть бути абсолютно незмінними протягом тривалого часу, проте їх різкі коливання не можна вважати позитивним явищем. Валютні курси є індикатором нестабільності міжнародних економічних відносин загалом і валютно-кредитних та фінансових зокрема. Історія знає чимало прикладів, коли від різких змін валютних курсів багатіли одні держави і біднішали інші.

Знецінення національної валюти вигідне експортерам і невигідне імпортерам. Уразі такої ситуації експортери мають можливість знизити ціни в іноземній валюті на свою продукцію. [2, с.49]

Експортери одержують премії, обмінюючи одержану іноземну валюту (яка стала дорожчою) на національну валюту (яка стала дешевшою). Свою продукцію експортери реалізують за цінами, що нижчі за середньосвітові. Отже, експортери збагачуються у той час, коли їх країна біднішає.

Зниження курсу національної валюти підвищує вартість імпорту, оскільки іноземні постачальники змушені збільшувати ціни на свою продукцію, щоб компенсувати втрату надходжень від зниження валютного курсу країн своїх зарубіжних контрагентів. У результаті у країнах, де національна валюта знецінюється, зростають ціни, скорочується імпорт і споживання іноземних товарів, і це загалом негативно позначається на внутрішній економічній кон'юнктурі. Зниження валютного курсу посилює тягар зовнішніх боргів, зафіксованих у іноземній валюті, стає невигідною репатріація прибутків, одержаних іноземними інвесторами у валюті країни, в якій вони інвестували. Такі прибутки реінвестують або ж використовують для придбання товарів за внутрішніми цінами країни інвестування з метою їх подальшого експорту.

Якщо валютний курс у країні підвищується, то це негативно позначається на її експортних галузях. Зміни в обмінних валютних курсах неминуче призводять і до змін у цінах імпортованих та експортованих такими країнами товарів.

Отже, на конкурентоспроможність товарів на міжнародних ринках впливають не лише чинники виробництва, а й обмінні курси. Існує немало прикладів того, як стійке зростання обмінного курсу національної валюти спричинило втрату конкурентоспроможності продукції відповідної країни попри те, що її технологічний рівень, а також особливості менеджменту не викликали жодних сумнівів і занепокоєнь.

Високий валютний курс сприяє розширенню імпорту до такої країни та зростанню надходжень іноземних інвестицій. Збільшується репатріація прибутків від іноземних інвестицій. Реальна сума зовнішнього боргу, зафіксована в іноземній валюті, скорочується.

Отже, як бачимо, обмінний валютний курс є своєрідною палицею на два кінці. Зрозуміло, що уряди окремих країн можуть піддатися спокусі використати обмінний курс для вирішення певних проблем. Існує багатий арсенал заходів завищення і заниження валютного курсу. Завищення курсу національної валюти означає його офіційне встановлення на рівні, що перевищує паритетний. Занижений курс, навпаки, встановлюється на рівні, що менший за паритетний. [1]

У зв'язку з валютним курсом слід згадати і про інфляцію. Якщо темпи інфляції перевищують темпи зниження валютного курсу, то (за інших однакових умов) зростає імпорт товарів з метою їх продажу за високими цінами. Якщо ж зовнішнє знецінення валюти інтенсивніше за внутрішнє, то створюються умови для так званого валютного демпінгу.

В окремих країнах може використовуватись кілька валютних курсів для різних учасників зовнішньоекономічної діяльності. Наприклад, у сфері комерційних операцій застосовується офіційний валютний курс, а щодо міжнародного руху капіталу – ринковий. Практика свідчить, що валютний курс за комерційними операціями, як правило, занижений. Уряди вдаються до таких маніпуляцій, щоб поживити економіку та підвищити конкурентоспроможність експорту. У такій країні зростає виробництво, однак скорочується споживання, підвищуються внутрішні ціни, що негативно позначається на добробуті населення.

Штучне підтримання постійного валютного курсу, рівень якого значно розбігається з паритетним, може призвести до серйозних негативних наслідків, що підтвердив приклад Аргентини на зламі тисячоліть.

Зміни валютних курсів викликають перерозподіл між країнами тієї частини сукупного суспільного продукту, що реалізується у сфері міжнародної торгівлі.

Прихильники механізму плаваючих валютних курсів вважають, що вільне коливання валютних курсів адекватно реагує на попит і пропозицію іноземних валют, автоматично коригує дефіцит і активи платіжних балансів. Плаваючі валютні курси значно впливають на ціноутворення, інфляцію, міжнародний рух капіталу (передусім, короткотермінового). Надходження спекулятивного іноземного капіталу ("гарячих грошей" – hot money) до країни, що підвищила курс своєї національної валюти, використовується урядами для прискорення економічного розвитку та покриття дефіциту державного бюджету.

Відплив капіталів з країни скорочує інвестування і спричиняє інші негативні наслідки, зокрема зростання безробіття. Валютний курс є ареною жорсткої боротьби не лише між національними експортерами та імпортерами (з огляду на протилежність їх інтересів), а й між державами. Проблеми валютного курсу завжди актуальні з наукової і практичної точок зору, оскільки міжнародна торгівля неможлива без використання валюти.[5, с. 61]

ЛІТЕРАТУРА

1. Леткава К. Ю., *Конкурентна галузь у системі конкурентоспроможності національної економіки // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Випуск 35 (Частина I). – Київ, 2012.*
2. Марущак В. В., Степанюк Є. В., *Особливості національної конкурентоспроможності // Політика і час № 10. – Київ, 2013.*
3. *Філософія і реалії української економіки. Тернопіль: Збруч, 2009.*
4. Белінська Я. В. *Визначення необхідної міри гнучкості валютного курсу для підтримання збалансованості економічних процесів у країні / Я. В. Белінська // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3. – С. 61–66.*

ІВАННА ЦИМБАЛЮК

ГЕОГРАФІЧНА ТА ТОВАРНА СТРУКТУРА СВІТОВОГО РИНКУ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

На сьогоднішній день актуальним є дослідження питань щодо структури світового ринку товарів та послуг. Історично склалося так, що зовнішня торгівля є найстарішою формою міжнародних зв'язків, економічна суть якої полягає, по-перше, у перерозподілі

результатів людської праці від однієї стадії виробництва до іншої; і, по-друге, у передачі товарів від виробників до споживачів.

Світова торгівля розподіляється і змінюється нерівномірно як територіально, так і за видами продукції, товарними формами та видами торговельних відносин. Сучасні тенденції в структурі та динаміці світової торгівлі зумовлені динамікою розвитку суспільного поділу праці у світовій господарській сфері. Знання структури світової торгівлі та її динаміки необхідні для успішного ведення міжнародного бізнесу.

Світовий ринок товарів та послуг можна аналізувати за двома напрямками: географічна та товарна структура світового ринку. Проаналізувавши географічну структуру світового експорту товарів та послуг, можна зробити висновок, що лідируючі позиції займають Китай (10%), США (10%), Німеччина (7%) (див. рис. 1). Це пов'язано з високим рівнем економічного, технічного, технологічного і соціального розвитку даних країн.

У структурі світового експорту спостерігається значна нерівномірність. Це підтверджується тим, що близько 50% товарів та послуг експортується лише десятима країнами: Китай, США, Німеччина, Британія, Японія, Франція, Нідерланди, Корея, Гонконг, Італія.

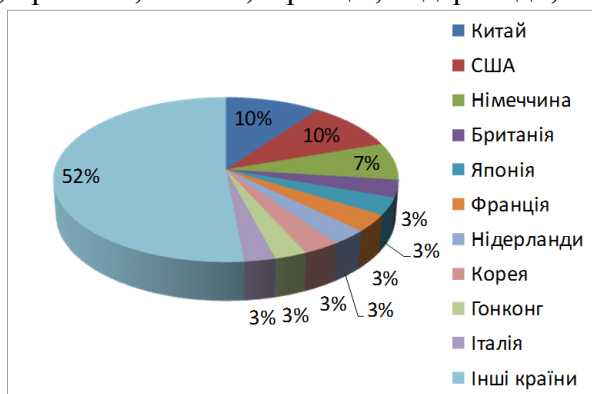

Рис. 1. Структура світового експорту, 2013 рік (%)

Джерело: побудовано на основі даних [3].

Проаналізувавши географічну структуру світового імпорту товарів та послуг, можна зробити висновок, що лідируючі позиції займають США (12%), Китай (9%), Німеччина (6%) (див. рис. 2). Це свідчить про те, що для даних країн характерним є високий рівень зовнішньоторговельного обороту.

У структурі світового імпорту спостерігається значна нерівномірність. Це підтверджується тим, що близько 50% товарів та послуг імпортується лише десятима країнами: США, Китай, Німеччина, Японія, Британія, Франція, Корея, Гонконг, Нідерланди, Канада.

Отже, найбільшу роль у світовій торгівлі відіграють такі світові лідери як США, Китай та Німеччина, які займають третину світового обороту товарів та послуг. Продукція даних країн високоякісною та конкурентоспроможною на світовому ринку та виготовляється з мінімізацією витрат на виробництво та за найновішими технологіями.

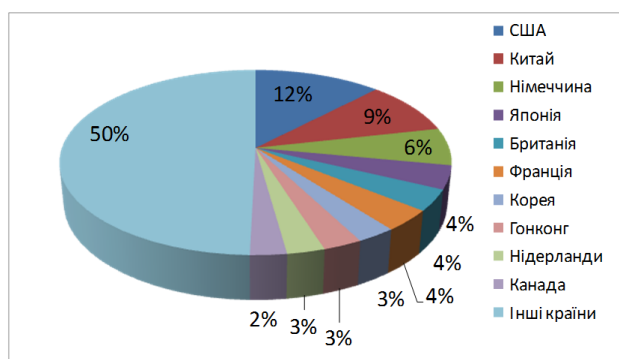

Рис. 2. Структура світового імпорту, 2013 рік (%)

Джерело: побудовано на основі даних [3].

Порівнявши торговельну структуру експорту та імпорту, можна побачити, що найбільшу частку в світі займають продовольчі товари та паливо (див табл. 1 і 2). Це зумовлено тим, що енергетичні ресурси є основою для виробництва товарів.

Таблиця 1

Частка товарів в світовому експорті за регіонами (%), 2013 рік

	С/г	Паливо	Пром. товари	Залізо і сталь	Хімічні реч.	Автом. прод.	Легка пром.
Північна Америка	11,0	16,9	66,8	1,3	10,8	11,5	0,8
Південна і Центральна Америка	29,5	40,3	26,4	2,2	6,2	3,9	0,5
Європа	10,7	12,2	73,9	2,8	16,2	10,2	1,3
СНД	8,9	66,0	22,3	5,6	5,6	1,2	0,6
Африка	10,3	66,0	18,5	1,4	3,8	1,9	0,6
Близький Схід	2,5	65,3	20,5	0,7	7,0	0,9	0,5
Азія	6,7	12,0	79,1	2,8	7,9	24,8	7,6
Світ	9,5	21,8	64,7	2,5	10,9	7,4	1,7

Джерело: розроблено на основі даних [3].

Таблиця 2

Частка товарів в світовому імпорті за регіонами (%), 2013 рік

	С/г	Паливо	Пром. товари	Залізо і сталь	Хімічні реч.	Автом. прод.	Легка пром.
Північна Америка	6,7	17,5	73,5	2,0	9,1	12,1	1,3
Південна і Центральна Америка	9,0	21,6	66,3	2,5	13,9	9,2	2,3
Європа	10,5	19,8	66,3	2,6	13,5	7,7	1,4
СНД	12,6	9,7	76,5	4,1	11,8	11,0	2,4
Африка	15,9	18,3	62,0	3,7	10,0	8,3	3,4
Близький Схід	13,0	12,3	69,7	4,3	8,0	9,3	2,2
Азія	9,0	29,0	59,3	2,2	9,4	12,1	5,0
Світ	9,5	21,8	64,7	2,5	10,9	7,4	1,7

Джерело: розроблено на основі даних [3].

Географічний розподіл торгівлі послугами вирізняється крайньою нерівномірністю й асиметричністю: близько 75% вартісного обсягу послуг експортується розвиненими країнами, 24% - що розвиваються й країнами з перехідною економікою, 1% - міжнародними організаціями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.
2. World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>.
3. World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wto.org/>.

СЕКЦІЯ 2 СЕКТОРАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄС

PIUS JOY BENYA'AN

Supervisor:

Ph.D., Associate Professor R. Zvarych

EUROPEAN 2020 STRATEGY AND TOURISM DEVELOPMENT

The EU tourism industry generates more than 5% of the EU GDP, with about 1,8 million enterprises employing around 5,2% of the total labour force (approximately 9,7 million jobs). When related sectors are taken into account, the estimated contribution of tourism to GDP creation is much higher: tourism indirectly generates more than 10% of the European Union's GDP and provides about 12% of the labour force. The Lisbon Treaty acknowledges the importance of tourism outlining a specific competence for the European Union in this field and allowing for decisions to be taken by qualified majority. A specific article on tourism specifies that "the Union shall complement the action of the Member States in the tourism sector, in particular by promoting the competitiveness of Union undertakings in that sector". These requirements for an ambitious European policy were recognised at the informal meeting of ministers for tourism organised on the initiative of the Spanish Presidency of the Council on 15 April 2010. Following the high-level conference on European tourism held in Madrid on 14 April 2010, a decisive step towards committing the Union and all the Member States to a competitive, sustainable, modern and socially responsible tourism sector was taken. Thus the EU ministers for tourism supported the 'Madrid Declaration', which establishes a series of recommendations concerning the implementation of a consolidated European tourism policy, stresses the need to strengthen sustainable competitiveness in the sector and recognises the added value of action by the EU on tourism, providing a worthwhile complement to action by the Member States through an integrated approach to tourism.

In its 2010 communication on tourism, the Commission has identified four main priorities:

- Stimulate competitiveness in the European tourism sector;
- Promote the development of sustainable, responsible and high-quality tourism;
- Consolidate the image and profile of Europe as a collection of sustainable and high quality destinations;
- Maximise the potential of EU financial policies and instruments for developing tourism.

It has also developed a rolling implementation plan, outlining major tourism-related initiatives to be implemented in close cooperation with national, regional and local public authorities as well as with tourism associations and other public/private tourism stakeholders. Under the current programming period (2004-2013), the European Commission has continuously promoted and mobilised Community support instruments and programmes in favour of tourism.

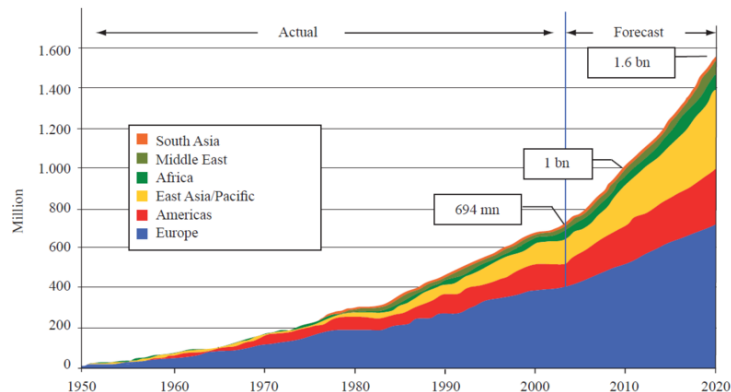

Fig. 1. International Tourist Arrivals, 1950-2020.

Source: [World Tourism Organization (WTO)].

Indeed, tourism represents a priority for many coastal areas, where a decline in economic activities has led to a fall in incomes and increased unemployment. The diversification of activities from just fishing to tourism is supported by the European Fisheries Fund (EFF) as part of local development strategies. EU rural development policy is also of considerable importance to the tourism sector. Through the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), the Commission can support, among other things, the establishment of businesses active within rural tourism, the development and promotion of agri-tourism and capitalisation on the cultural and natural heritage of rural regions, including mountain areas.

Cohesion policy has allowed more than EUR 6 billion to be directly targeted to support tourism, representing 1.8% of the total budget. EUR 3.8 billion is allocated for the improvement of tourist services, EUR 1.4 for the protection and development of natural heritage, and EUR 1.1 billion for the promotion of natural assets. In addition, support for tourism-related infrastructure and services can be provided under other headings, such as innovation, promotion of small and medium-sized enterprises, information technology applications and human capital. Other instruments include other European structural funds (ERDF, ESF), the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and the seventh framework programme for research and development (FP7), which will continue to finance the setting up of specific projects. Between 2007 and 2013.

In 2007, four new financial instruments were set up to provide technical assistance to improve access of SMEs to microfinance and to support urban development. Here, the Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas (JESSICA) is of particular importance. An initiative of the European Commission developed by the European Commission in co-operation with the European Investment Bank and the Council of Europe Development Bank, JESSICA promotes sustainable urban development by supporting projects in the areas of urban infrastructure – including transport, water/waste water, energy, heritage or cultural sites – for tourism or other sustainable uses, redevelopment of brownfield sites – including site clearance and decontamination, the creation of new commercial floor space for SMEs, IT and/or R&D sectors, university buildings – medical, biotech and other specialised facilities and energy efficiency improvements.

Finally, the Competitiveness and Innovation Framework Programme (CIP) is of particular importance to tourism because it has supported the creation of European networks for competitive and sustainable tourism since 2008.

TACHIO NOEL BODAM

Supervisor:

Ph.D., Associate Professor N. Komar

TENDENCIES OF TOURISM DEVELOPMENT IN SLOVAKIA

Slovak tourism, an important element in its development has been the accession of Slovakia to the EU. Though the area of Slovakia is not big in size, it is generously endowed with tourist attractions. Slovakia is similar to other inland European countries such as Austria and Switzerland in term of continental location and variety of tourist attractions. Slovakia with its small area, but conveniently located in the heart of Europe and including rich natural and cultural attractions offers to visitors a constantly growing hotel market with increasingly higher quality standards for services.

The tourism potential of Slovakia is quite vast, covering almost all key forms and types of tourism. Practically all over Slovakia there is a wealth of cultural, historical and natural attractions which may be utilized for tourism. In term of the year round exploitation, it is important that there are 9 national parks, 14 protected landscape areas, numerous lakes, extensive forests, almost 4,000 caves out of which 12 are publicly accessible. The religious monuments throughout all Slovakia belong to the pearls of culture and history. Very special and precious wooden churches in eastern Slovakia are unique.

Almost 62% of the country is created by mountains and mountainous areas what makes good conditions for development of winter tourism in Slovakia. This is one of the few competitive advantages of Slovakia compared to the neighbouring countries (apart from Austria). There are

more than 1,200 thermal and mineral springs in Slovakia which creates conditions for the year round development of spa and health tourism. Thermal springs, mostly in the area of South-West Slovakia, create good conditions for stays in the thermal baths. There are more than 40 such thermal baths. Newly built aqua parks are very popular in the recent years. Their combination with mountain resorts is very attractive and much sought for. The mountain regions with very good climate, especially in High Tatras, allow Slovakia to develop climate spas.

Although the hotel business in Slovakia has not a rich history as for example in the United States and the European countries like France or Germany, it achieved a comparable level with the hotel business in the neighboring countries. In 2014 in Slovakia there were 3358 accommodation establishments (with 61 333 rooms with a capacity of 156 569 beds), within which there were 638 hotels. The hotels were concentrating 29 354 with a capacity of 67 626 beds, which accommodated approximately 1 724 941 of visitors more than half of tourists guested in the accommodation units. The number of overnights in accommodation establishments in Slovakia reached 4 885 213 tourists in 2014.

The view of the structure of tourist demand in Slovakia shows a dominant position for guests in the surrounding countries, especially from the Czech Republic (28,3%) and Poland (13,9%), followed by Germany (11,8%), Hungary (7,6%), United Kingdom (3,9%) and Austria (3,8%).

Demand among visitors to Slovakia is focused mainly on mountain holidays (29%), winter sports (22%, but a first-placed 47% during winter), visits to family and acquaintances (11%), and waterside holidays (also 11%). These three preferences in what attracts foreign visitors account for 72% of overall demand. After them come round trips and spa visits. Interest in all other types of tourism is below the level of 5%. The visitors expressed the least interest in shopping tourism (Table 1).

Table 1

Types of tourism that interest foreign visitors to Slovakia

Object of interest	winter	summer	autumn	2014
Winter sports	29.3	16.0	18.0	19.6
Mountain holiday	13.0	18.7	17.8	17.1
Waterside holiday (thermal baths, water sites)	9.5	18.1	9.9	12.0
Visit to family, acquaintances	10.3	8.7	10.6	10.0
Urban cultural-historical holiday	5.4	9.8	8.7	8.4
Shopping tourism	6.5	6.2	8.2	7.4
Transit	8.7	6.9	7.0	7.3
Spa visit	5.2	3.2	8.1	6.3
Round trip (for getting to know the countryside, culture and history)	4.2	5.7	5.3	5.2
Rural tourism	2.3	2.5	2.6	2.5
I don't think I'll visit Slovakia again	5.6	4.2	3.8	4.2

Among *Czech citizens*, the most numerous guests, the purpose of their visits to Slovakia in autumn 2014 were most often business trips and family visits, which together accounted for 45% of Czech visits. Among *Poles*, the most stated purposes were holidaying and shopping tourism (as they were in autumn 2013). *Austrian guests*, a smaller group, were typically in Slovakia on transit journeys, business trips and visits to family or acquaintances. Among *Hungarians*, transit journeys clearly prevailed, coming a clear distance ahead of shopping tourism, visits to family or acquaintances, and business trips. For *Ukrainians* in autumn 2014, the purposes were typically shopping journeys and transit, followed by visits to family/acquaintances and business trips, which all together accounted for 96% of the visits. Among *German guests*, an exceptionally large share come here only in transit. Among the various groups of guest coming from other countries, the most frequently stated purposes for visiting Slovakia were transit journeys and cultural-cognitive tourism.

Domestic tourism together with inbound tourism is a source of gross domestic product; it creates employment and accelerates regional development with a multiplying effect on the activity of related sectors. Among economically advanced states, domestic tourism has become a springboard to the development of their foreign tourism. If what was offered within Slovakia's domestic tourism were sufficiently competitive, it would possibly influence a partial change in demand for outbound tourism, with the domestic market being able to absorb a considerable part of the demand. In terms of the balance of tourism, this would be an undisputed benefit to the Slovak economy.

According to selective findings by the Statistical Office of the Slovak Republic (SU SR), 45% of Slovak citizens had a long holiday either in Slovakia or abroad in the summer of 2013. In comparison with 2012, the share of such holidays was lower by 1.6 points. The main reasons for not going on long holidays (either domestic tourism or outbound tourism) concerned: – finances 45.8%; – health 15%; – not leaving place of residence 10%; – work 8.5%; – family 8.2%; – taking a holiday only once every few years 5.4%.

It is clear from this summary that tourism is luxury for some classes of the Slovak population. Our domestic tourism is therefore stagnating. In several states (for example, Switzerland, France, Hungary) the development of domestic tourism is supported by the use of traveller's cheques. There are no plans as yet to implement them in Slovakia, even though neighbouring states (Poland, Hungary) have been effective in offering their citizens financial support to encourage them to spend holidays in their own countries. In its marketing and promotional activities, the Slovak Tourist Board (SACR) will have to devote more attention to the promotion of domestic tourism.

In terms of outbound tourism among Slovak citizens in 2014, the most popular destinations were Croatia, Greece, Italy, Hungary, the Czech Republic, Bulgaria, Tunisia, and Spain. Holidays typically lasted 8 to 14 nights and were taken mainly during the summer season. As for the mode of transport, 35.3% travelled by bus, 31.2% by private car, 25.4% by plane, and 6.2% by train. Hotel-type establishments were the main type of accommodation with 51% of the holidaymakers staying in them; private rented accommodation was used by 16.6%, private non-rented accommodation by 14.4%, and campsites by 10.7%

One of the important parts of the offer of tourism, domestic and foreign inbound as well, is cultural and historical landmarks of Slovakia. Mining has also such potential for tourism. Only combination of good conditions, developed infrastructure of tourism and quality services creates base for the tourism to comply with the tasks and function as expected.

KONSTANTIA DARVIDOU

CONTEMPORARY TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM IN GREECE

Greece competes in the tourism market to a large extent only from the limited number of countries. The main consumers are the citizens of the EU or other European countries. A main goal of the arrival of tourists to Greece is beach-resort tourism. Therefore, as the main competitor is geographically close to the coastal countries of the Mediterranean region in the same climate zone, which now are countries of mass tourism (Bulgaria, Egypt, Spain, Italy, Cyprus, Portugal, Turkey and Croatia).

The fact that they are the main competitors confirms the comparison of the dynamics of arrival of tourists to these countries and Greece in the pre-crisis and crisis. When compared to the main competing countries, we can determine who is ahead of Greece, or to whom it is inferior.

Enough clear comparative advantages of Greece in the international market of tourist services, in the case where Greece ranks high in the rankings. Greece, a country traditionally oriented to tourism, has formed a number of competitive advantages: historically the primary (climate, coastline, historical and cultural sites) and secondary (hotel chain, health, aviation infrastructure, support and attention to the area by the government).

At the same time, in a number of major competitors in Greece in recent years there has been better the dynamics of the tourism market, which is due to a number of competitive disadvantages in the tourism sector in Greece: the regulatory environment of business (including the tax system, labor market, although there is progress in this direction), cost factors (the strong euro, the price of fuel), behaviors of business (marketing, lack of foreign direct investment, insufficient use of information and communication technologies), cyclical trends (general economic uncertainty as a result of the crisis processes and high debt load).

For certain segments of the market as a barrier to development of the industry it is also a visa, the seasonality of tourism. In analyzing the Greek tourism industry statistical actual quantitative indicators have limitations and do not allow estimating the contribution to the example of the informal sector in the development of tourism.

The focus of the tourism industry in Greece is focused on inbound international tourism and plays a big role in the modern economy of Greece. Because of the prevalence of beach-recreational tourism and natural resources are particularly important in Greece. As the role of factors and can vary significantly depending on the country of origin of tourists (such as the importance of the price factor, cultural resources).

Despite the past successes of the last two years to increase the income from tourism, the Government of Greece to continue to have important tasks to further reforms the industry.

In particular, the main strategic goal is to even attract tourists throughout the year to align the peaks and lows. An equally important goal is to implement a new strategic plan for tourism development, which takes into account the habits of tourists, the criteria for selecting areas of recreation and requests for information on the Internet.

For the formation of a new and modern way of Greek tourism in the international tourism market, entitled "Greece – a classic anthropocentric, traditional, present, historical destination for all seasons" will require building a strong private and public communication strategies and improve the quality of tourism in Greece in the key components mass and alternative Greek tourism product in order to reduce the seasonality in the tourism sector through differentiation of the range of services (sun/sea, cultural tourism, diving tourism, health and wellness tourism, luxury tourism, marine tourism, urban tourism, congress tourism, excursion tourism, health and spa tourism, religious and educational tourism).

Also, supreme title important areas for the implementation of a new strategic plan for tourism development is to attract more investment in the sector with the construction of new large modern hotels in the new tourist destinations, not forgetting to improve the quality and level of transportation within the country and outside it (improving air traffic with those countries, where it is planned to involve the largest number of tourists).

Pricing policy in the sphere of international tourism in Greece should be adjusted in the direction of the best value for money for the European level of service that will enhance the country's competitiveness on European and global markets and to attract more foreign tourists to the country.

Additionally, you can also attract foreign tourists throughout the year with an increase in the choice of holiday destinations alternative tourism, given the habits of tourists who can find more information on the Internet. Attracting a large-scale foreign investment in tourism infrastructure and tourism industry in Greece requires constant improvement of the investment climate in the country.

Greece lacks direct foreign investment in the tourism sector which could improve the qualitative indicators of the industry and reduce dependence on seasonal demand. Priority areas of investment in the tourism industry include the construction of large hotels and high-class hotels, private vacation homes, upgrading existing hotels to increase their class, nautical tourism, health tourism, urban excursion tourism, conferences, religious tourism, sports tourism (e.g. golf), theme parks, agro tourism.

Priorities for investment in related areas include: the production of traditional Mediterranean food, housing and shopping centers, public services, transportation (including energy efficiency and quality of infrastructure) and fur production. It should be noted that foreign investors can compete

with national business, the latter is able to adapt to increased competition only with time. Existing regional differentiation preferences for investors must be preserved, given the traditional tendency of concentration of foreign investment in regions that already and so have a great performance.

The introduction of new technologies in the tourism industry and the increase in the technological and information-telecommunication-level Greek tourism enterprises can improve the efficiency of the tourism industry with involvement in a new business and local competitive advantages in a changing environment.

Trade balance data for the tourism industry show that revenues from international tourism in Greece is almost an order of magnitude greater than the payments for the import of travel services by residents of Greece (Fig. 1) This also applies to the ratio of the ratio of revenue from the arrival of foreign tourists and tourism.

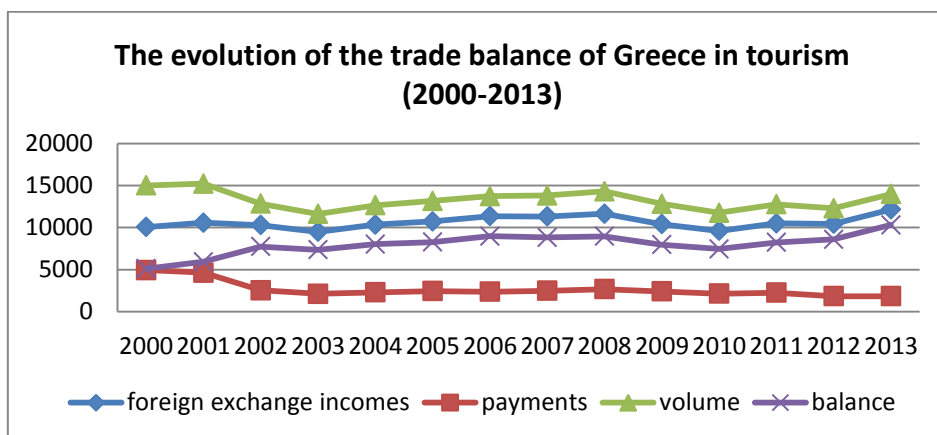

Fig.1. The evolution of the balance of trade in Greece in the tourism industry for years 2000-2013 (in million euros). Source: Bank of Greece in 2014.

Therefore, it is inbound international tourism is the basis for development of the tourism sector in the country and it better reflects the competitiveness of the industry as focused on the more mobile of foreign tourists who have fewer barriers to switching between suppliers of travel services.

Various travel agencies in Greece, including the Ministry of Tourism in Greece is predicted that by 2021 tourism will become the driving force of the Greek economy and tourism contributes to GDP growth in the euro 248 billion, and will reach a higher level of pre-crisis level of 2009. The number of foreign tourists in 2021 will reach the level of 24 million people with an increase in average consumption per trip and overall contribution to gross value added in the economy (relative to 2013) higher 40 billion. Euros (16 billion Euros) and 1 million jobs (an additional 300 million) in the tourism sector.

For the further development of tourism in Greece is necessary to change the strategy of foreign tourism, in order to maintain a leading role in the European market, attracting more tourists from countries (Ukraine, Moldova, Belarus, Russia and China) as well as in developed markets such as the US, Japan and Canada.

Prospects for the development of international tourism identify key issues, such as socio-economic development and the creation of jobs and businesses; development of tourism infrastructure government support for tourism sustainability of tourism with the construction of a green economy and protect the environment; monitoring the variability of the global consumer and a new way of life; increasing competitiveness and creating a favorable business climate in the tourism environment.

Conclusion

The main driving force of the economy of Greece today is the international tourism, which plays a significant role in the formation of GDP, the creation of new jobs and a surplus trade balance. Tourism has a huge impact on most sectors of the economy (transport and communications, construction, agriculture, consumer goods, fur production and others), and contributes to social and economic development of the country.

For the further development of tourism in Greece is necessary need to attract more investments in the sector with the construction of new large modern hotels in the new tourist destinations, not forgetting to improve the quality and level of transportation within the country and abroad. Additionally, you can also attract foreign tourists throughout the year with an increase in the choice of holiday destinations considering the habits of tourists who can find more information on the Internet. Increased national tourism image of the state and conduct large-scale advertising campaign using the latest technologies in the world media, you can increase the flow of foreign tourists to Greece until 2021 to 24 million people, the total gross value added in the 44 billion euro and total jobs 1044 thousand.

AYAKOROMA DOUYEBRALADO
Supervisor:
Ph.D., Associate Professor M. Lyzun

DEVELOPMENTAL PERSPECTIVES AND WAYS OF IMPROVING TOURISM IN NIGERIA

Nigeria's abundant natural and cultural resources, business opportunities and other fundamentals point out the country have great potential to rake in good fortunes from tourism. Nigeria, with its vast landmass, physical features, rich cultural diversity, and numerous wildlife zones clearly has several advantages over other countries [1]. The country has over 250 ethnic groups and numerous opportunities for cultural tourism in terms of historical sites, annual traditional festivals, beautiful beaches, folk art such as crafts, carvings, and sculpture, etc.

Tourism has being operationalized to mean the activities of persons travelling to stay in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes [2]. This definition was offered by WTO, but IASET (International Association of Scientific Experts on Tourism) does not see travels that have to do with earnings as part of tourism. When people stay more than a year, they are no longer tourists and when people visit a place and return the same day, they are classified as excursionists. Tourism in a nutshell is therefore the science, art and business of taking care of visitors.

In the Nigerian context, the sustainable development and exploitation of indigenous tourism potentials in the country means the availability of the material objects produced with raw materials from the country as well as harnessing the tourism potential of the country and development of tourism sites, products and infrastructure. Nigeria's tourism potentials are considered as human and material resources that are largely under-utilized.

Different researchers and analysts in the sector reveal that most people are not aware of the many tourist sites and products available in the country and how these tourist potentials in host communities or regions can become a great income earner for such regions. Also, other factors mitigating against the development of tourism in Nigeria include lack of political will, religious differences, lack of proper infrastructures such as roads, electricity, water supply, security problems, etc.

In view of this, it is pertinent to point out some developmental perspectives which might necessitate the development of the tourism sector in Nigeria as thus [3]:

1. Adequate planning: the exposition of tourism potentials in Nigeria indicate that with adequate planning and thorough execution of tourism policies, the sector could be a practical alternative to Nigeria's oil driven economy, especially with the recent drop in price of crude products globally. The much talk on diversification of the economy could be realized through tourism;

2. Streamlining areas of strength: in view of the enormous tourist potentials in the country, Tourism should be based on culture and eco-tourism. Both types of tourism are considerably cheaper to organize and in relative abundance in most regions of the country. The fact that many of the cultural and eco-resources are public property lends credence to this perspective. For instance,

sites such as forests, game reserves, museums, historic sites, relics, monuments, etc. are all or mainly owned by the communities. Eco-tourism on the other hand, enhances rural economy and provides revenue for indigenes and also facilitates development as it encourages investment;

3. Development of tourism infrastructures: the government can encourage tourism development by provision of infrastructures like roads, rail transport system, communication, stability, legalization, etc. Of course it is not the sole responsibility of the government to provide these infrastructures but they can partner with interested investors and stakeholders in the sector to make these facilities available;

4. Partnerships and agreements: the Nigerian government can enter into agreements with other governments on issues relating to immigration, tariffs, duties, etc. Government can also legislate on land use, forest reservations, games, beaches, museums, monuments, etc.

5. Security: Government can also facilitate the development of the tourism sector by ensuring the security forces are provided with new and effective means to protecting both citizens and tourists against robberies, religious/ethnic fanatics, rioters, assassins and kidnappers. The government can beef up security by equipping the police and the military to face the challenges of the current situation in the country;

6. Image laundering: owing to the activities of some Nigerian leaders and citizens, the country has been portrayed in bad light as corrupt and dubious. To launder the image of the country, the Ministries of Information, Culture and Tourism, National Orientation Agency and External Affairs need to embark on serious image laundering both home and abroad. Consequently, these ministries should help in advertising the rich tourism potentials of Nigeria internationally as is presently practiced in all Nigerian diplomatic missions abroad;

7. Ease in obtaining visas and waiver for some selected countries: the Immigration department should encourage international tourism by relaxing it's measures in obtaining visas and also grant visa waivers to some neighboring countries as a means of encouraging and attracting international tourism which will in turn contribute to the economy of Nigeria; and

8. Clean Environment: a clean environment is a pre-requisite for tourism. The Ministry of Environment needs to put in place measures that will ensure cities and destinations are clean and attractive. Also based on poor performance of publicly owned tourist destinations, it is recommended that only professionals in tourism with adequate education and experience be appointed to manage tourist sites.

References

1. Udeme. E. (2010) Exploring the Potential of Tourism for Economic Development: Nigerian Latest Newspaper Online NBF Retrieved.
2. Chucky Y.G.; Eduardo F. (1997) International Tourism: A Global Perspective.
3. World Tourism Organization (1995) Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics.

SHUNI ALIYU LADAN

Supervisor:

Ph.D., Associate Professor R. Zvarych

STATE POLICY OF INTERNATIONAL TOURISM DEVELOPMENT IN NIGERIA

The tourism industry is a powerful driver of the economic engine of nations. The important roles of the tourism sector as the main instrument in socioeconomic development of any nation cannot be overstated. After years of neglect, the Nigerian government has finally realised the importance of travel and tourism as a strategic sector in the national economy. Through the Nigeria Tourism Development Corporation (NTDC), it has recently created a new brand, Fascinating Nigeria, with the aim of revitalising the struggling industry as well as developing its value chain. This move aims to make travel and tourism a major contributor to the nation's GDP and to boost non-oil revenues as

Nigeria continues on its mission to diversify its economy out from its current reliance on oil exports. Other recent initiatives by the NTDC to further boost growth in travel and tourism include joining the International Coalition of Tourism Partners (ICTP), forming alliances with emerging global travel and tourism giants such as South Africa and participating in international tourism trade fairs such as WTM London and ITB Berlin. Although some of the tourist Centers' in Nigeria is not well developed to promote socioeconomic development The industry generates over US\$ 1 Trillion per annum in direct earnings (indirect earnings being as high as threefold those of direct earnings). However, the only way to realize the important roles of tourism is through a well-developed packaged and promoted tourism attraction. Nigeria's tourism sector is still operating below capacity even as tourism becomes the fastest growth industry globally. More to the point, the lack of adequate empirical data has hindered policy makers and other stakeholders on the viability of most of the existing tourism destinations in Nigeria. The tourism industry offers the opportunity to lessen the country's dependence on oil revenue, if properly harnessed. At the present level, the industry annual revenue from the sector is about N80 billion.

Nigeria has been exploiting new technologies in order to facilitate growth in its travel and tourism industry. It recently launched a new tourist Visa card so as to ease the burden of visitors carrying cash while in the country. In addition, a biometric registration system for workers in the industry was also created with the aim of reducing fraudulent activities, especially in the hospitality sector. These innovative tourist products will not only boost travel and tourism development, but will also reposition the industry in Nigeria with global standards and best practices. Nigeria has become the new frontline in the battle between the international hotel chains looking to tap into the growth potential presented by Africa's booming economies. Due to its oil-rich economy and growing demand for inbound and domestic tourism, top international hotel brands such as Sheraton, Radisson Blu, Hilton, Marriott and Best Western have already established footholds in the country and are planning to expand their property portfolios in the country with Africa's second largest economy. Nigeria is well known for its hospitality and as a mega-city Lagos has long been an attractive destination for hotel investors. The city has been the hub of hotel construction in Nigeria due to the fact that much of the nation's wealth and economic activity are concentrated there. It is also the most populous city in Nigeria as well as one of the largest in Africa and among the largest cities in the world.

Table 1

Tourism indicators by Nigeria

	International tourism, number of arrivals	International tourism, receipts (current US\$)	International tourism, receipts for passenger transport items (current US\$)	International tourism, expenditures (current US\$)	International tourism, expenditures for passenger transport items (current US\$)	International tourism, expenditures for travel items (current US\$)
1995	1,031,000.0	47,000,000.0	30,000,000.0	938,000,000.0	32,000,000.0	906,000,000.0
1996	1,230,000.0	58,000,000.0	23,000,000.0	1,318,000,000.0	14,000,000.0	1,304,000,000.0
1997	1,292,000.0	83,000,000.0	28,000,000.0	1,840,000,000.0	24,000,000.0	1,816,000,000.0
1998	1,357,000.0	81,000,000.0	34,000,000.0	1,589,000,000.0	22,000,000.0	1,567,000,000.0
1999	1,425,000.0	99,000,000.0	45,000,000.0	640,000,000.0	20,000,000.0	620,000,000.0
2000	1,492,000.0	186,000,000.0	85,000,000.0	610,000,000.0	19,000,000.0	591,000,000.0
2001	1,753,000.0	168,000,000.0	77,000,000.0	858,000,000.0	27,000,000.0	831,000,000.0
2002	2,046,000.0	256,000,000.0	117,000,000.0	910,000,000.0	29,000,000.0	881,000,000.0
2003	2,253,000.0	58,000,000.0	28,000,000.0	2,076,000,000.0	281,000,000.0	1,795,000,000.0
2004	2,646,000.0	49,000,000.0	28,000,000.0			
2005	2,778,000.0	139,000,000.0	85,000,000.0	501,000,000.0	261,000,000.0	240,000,000.0
2006	3,056,000.0	209,000,000.0	25,000,000.0	3,536,000,000.0	257,000,000.0	3,279,000,000.0
2007	5,239,000.0	337,000,000.0	124,000,000.0	6,664,000,000.0	1,075,000,000.0	5,589,000,000.0
2008	5,820,000.0	959,000,000.0	390,000,000.0	11,009,000,000.0	1,230,000,000.0	9,779,000,000.0
2009	6,053,000.0	791,000,000.0	189,000,000.0	6,236,000,000.0	1,224,000,000.0	5,012,000,000.0
2010	6,113,000.0	738,000,000.0	167,000,000.0	8,379,000,000.0	2,792,000,000.0	5,587,000,000.0
2011	3,765,000.0	688,000,000.0	65,000,000.0	9,534,000,000.0	2,935,000,000.0	6,599,000,000.0
	4,673,000.0	641,000,000.0	84,000,000.0	9,280,000,000.0	3,112,000,000.0	6,168,000,000.0

Source: [World Travel and Tourism Council].

The NTDC has prioritised the development of domestic travel and tourism in Nigeria in a bid to boost growth in the country's travel and tourism industry. Travel and tourism already generates high revenues and maintains strong growth potential in the country due to the fact that some 15% of Nigeria's total population travel domestically on an annual basis for business, leisure, cultural, religion reasons and sports events. In bid to promote domestic tourism activities, the NTDC has been mobilising stakeholders in the private sector and is also encouraging cultural activities as a base for the branding and packaging of domestic travel and tourism products. The NTDC also plans to create land and sea transportation hubs to allow local consumers to enjoy travelling around the country. Despite its huge growth potential, travel and tourism in Nigeria is yet to emerge fully due to various challenges such as limited promotional funds, inadequate infrastructure and constant security issues. However, as the country seeks to diversify its revenue streams beyond its current dependence on oil, emerging niche sectors such as the nation's thriving film industry, dubbed Nollywood, the third-largest national film production industry at global level, is likely to play a key role in terms of promoting the brand of Nigeria both at home and abroad. The accessibility of the country to a wider audience through Nollywood may help to improve stereotypes about Nigeria and attract more tourists. As a result, the Nigerian government now needs to tap into the positive image being fostered by the Nigerian film industry so as to strengthen its travel and tourism brand.

HENRY THOMPSON

DEVELOPMENT OF TOURISM INFRASTRUCTURE IN GHANA

Tourism is travel for recreation, leisure, religious, family or business purposes, usually for a limited duration. Tourism is commonly associated with international travel, but may also refer to travel to another place within the same country. The World Tourism Organization defines tourists as people "traveling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes.

Today, tourism is one of the largest and most dynamic sector in economic activity. The high rate of growth and development, large amounts of foreign exchange earnings, infrastructure development, management and new educational experience actively influence the various sectors that contribute to positive social and economic development.

The most developed Western countries, such as Switzerland, Austria and France have much wealth accumulated earnings and economic tourism.

According to recent statistics, tourism accounts for approximately 10% of global revenue and employs nearly one tenth of the global workforce. Real economic impact and potential of all of the above, tourism is spectacular. Many people focus on the positive aspects of tourism as a source of foreign exchange to foreign trade, the balance of "industry without smokestacks" – in short, manna from heaven.

But there are a number of other positive and negative aspects of the economic boom of tourism to the local communities that are not always considered tourism supporters point. Therefore, in this article, I will examine the major social and environmental impact of tourism on the national level.

These are positive and negative social and environmental impacts of tourism.

Socially tourism has a major impact on host societies. Tourism can be a source of friendship, peace and understanding and corrupting and also destroying indigenous cultures, the source of the destruction of the environment, the popular identity of the violence, dignity and authenticity.

Here are some positive effects of tourism:

- developing friendships;
- reducing negative perceptions and stereotypes;
- learning about each other's culture and customs;
- developing pride, appreciation, understanding, respect, and tolerance for each other's culture;
- developing positive attitudes towards each other.

Tourism industry in Ghana can be classified as still under developing compared to other country which take tourism as a source of revenue to it country examples South Africa, Kenya and most of the Europe countries. The development of tourism in Ghana will need the help of the full involvement of the government and all the tourism element to be able to have a conducive and attractive environment to attract international tourist to visit the country.

Tourism in Ghana is regulated by the Ministry of Tourism of Ghana, the Government of Ghana ministry responsible for the development and promotion of tourism related activities in Ghana.

Tourist arrivals to Ghana include South Americans (Latinos), Asians, Europeans. Ghana's all year round tropical warm climate along with its many wildlife's; exotic waterfalls such as Kintampo Waterfalls and the largest waterfall in west Africa, the Tagbo Falls; Ghana's coastal palm-lined sandy beaches; caves; mountains, rivers; meteorite impact crater and reservoirs and lakes such as Lake Bosumtwi or Bosumtwi meteorite crater and the largest lake in the world by surface area, Lake Volta; dozens of castles and forts; UNESCO World Heritage Sites; nature reserves and national parks are major tourist destinations in Ghana.

Major tourist sites:

- Kakum National Park – National Park;
- Mole National Park – National Park;
- Ankasa National park – National Park;
- Cape Coast Castle – UNESCO World Heritage Site;
- Elmina Castle – UNESCO World Heritage Site;
- Nzulezo – UNESCO World Heritage Site.

Tourism infrastructure in Ghana can be classified as still under developing compared to other country which take tourism as a source of revenue to it country examples South Africa, Kenya and most of the Europe countries. The development of tourism in Ghana will need the help of the full involvement of the government and all the tourism element to be able to have a conducive and attractive environment to attract international tourist to visit the country. Here are some problem facing the development of tourism in Ghana such as:

- lack of adequate and quantitative information;
- poor and inadequate infrastructure;
- lack of satisfactory transportation and accommodation facilities;
- lack of safety and security system.

Although progress has been made in the past decade on the contraction of roads, and access to many tourist attractions.

Outside the big cities still remains poor. The lack of access significantly reduce the benefits to the local communities of their tourism products. As a result, that those that are accessible are over-visited, with the risk of environmental degradation, while others are hardly visited. Rail and water transportation still mains underdeveloped in Ghana.

The popular tourist destinations – including South Africa and Kenya - all seem to have Strong national airlines that serve their countries, complemented by international airlines.

In emerging destinations such as Ghana, international airlines dominate, supported by Weaker national carriers.

The frequency of flights arrive in Ghana has improved with an increased number of sub flight activity, especially to and from Nigeria. While flying the major European airlines such as British Airways and KLM daily to Ghana, it is only in Accra, no other flights goes to other major cities such as Kumasi and Takoradi. Probably revenue per mile will increase as Emirates Airlines and Alitalia flights together in Nigeria and Ghana. This is understandable, but suggests that Ghana is so accessible and popular African destinations such as South Africa or Kenya

There is a need for more reasonably prices, good quality hotels across the country, before Ghana can compare with the regional rivals, notably Senegal.

In addition, the rating criteria for hotels and restaurants should be reviewed to reflect todys b usiness environment.

Tourist attractions need to be improved to make them more engaging and interesting. The Presentation of the tourist attractions like the castles should be made more engaging and Memorable, perhaps through dramatisation.

ПАВЛО БАЙ

КЛАСТЕР ЯК ОСНОВНА РЕГІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

В останні роки економічні теорії зосередили свою увагу на економіці знань, яка стала предметом інтенсивних наукових досліджень. Поряд з формуванням методологічного апарату, стає актуальним питання про можливість вимірювання ступеня просування економіки країни до економіки в якій знання стає ключовим чинником зростання. Це пов'язане з тим, що формування і розвиток економіки знань (інноваційної економіки, нової економіки) в кожній конкретній країні розглядається як єдина можлива альтернатива економічного зростання. Саме тому сучасну, прогресивну й конкурентоспроможну економіку розвинених країн часто характеризують як "економіка знань".

Метою даної роботи є визначення основних напрямків та тенденцій поширення кластерів як одного ключових факторів, концепцій економіки знань.

Нові процеси присутності економіки знань, що проявилися на початку 1990-х років, стали можливі завдяки таким кардинальним змінам в інформаційних технологіях, як поява глобальної мережі Інтернет, широке поширення персональних комп'ютерів, телекомунікаційних систем та відповідного програмного забезпечення. Дані процеси суттєво змінили технологічну базу виробництва і управління в багатьох країнах. Бурхливий прогрес інформаційних технологій зробив можливим приріст знань, полегшив доступ до них, розширив можливості розповсюдження та використання їх у всіх сферах суспільного життя.

По-перше, все більшого значення набувають глобальні процеси. Конкурентоспроможність на глобальних ринках стала найважливішою складовою економічної потужності окремих країн, незважаючи на те, що в результаті глобалізації держави стають більш залежними один від одного.

По-друге, в новій економіці успіх і стійкість фірм багато в чому залежать від безперервних нововведень. В умовах скорочення життєвого циклу товарів і послуг, подальшої диверсифікації ринкових ніш для традиційних товарів, все більшої індивідуалізації попиту та пропозиції інноваційна активність придбала першорядну важливість не тільки для малого інноваційного бізнесу, а й для великих корпорацій, які вже не могли більше підтримувати свою стійкість за рахунок масштабів і диверсифікації виробництва, розширення шляхом злиття і поглинань між компаніями.

По-третє, економічний розвиток вступив в фазу безперервних технологічних революцій, які в свою чергу не тільки викликають безперервні зміни у виробничій базі промислових галузей, але й змінюють структурні характеристики всього комплексу соціально-економічних відносин.

Основними рисами економіки знань є наступні:

- Висока частка сфери послуг у структурі економіки.
- Зростання витрат на освіту і наукові дослідження. Відношення витрат на освіту і науку в економічно розвинених країнах до ВВП становить близько 6,5%.
- Прогрес в інформаційно-комунікаційній сфері.
- Розвиток мережевих відносин у формі корпоративних мереж.
- Формування національної інноваційної системи, що включає інфраструктуру фундаментальної науки, центрів трансферу технологій, венчурних фондів.
- Інтернаціоналізація економік різних країн.

Економічна політика в епоху економіки знань повинна базуватися на наступних фундаментальних принципах:

1. Створення сприятливого інвестиційного клімату та заохочення інвестицій, особливо у високотехнологічні виробництва;

2. Розвиток науки і технологій в якості найважливішого ресурсу, який живить економічне зростання;

3. Створення та підтримка конкурентних умов для всіх економічних агентів з метою заохочення інновацій і зростання продуктивності праці;

4. Формування трудових ресурсів, які здатні адаптуватися до мінливих умов і мають навички управління виникаючими ризиками;

5. Стимулювання гнучкого інституційного середовища, насамперед, у галузі державного управління.

Сьогодні більшість індустріально розвинених країн, що стали на шлях економіки знань пов'язує довгостроковий соціально-економічний ріст і конкурентоспроможне становище на світовій арені з переходом на інноваційний шлях розвитку за допомогою використання кластерного підходу, в основі якого лежить широкий спектр завдань: домогтися поліпшення інноваційної та інвестиційної привабливості регіону, кадрової інфраструктури, а також підвищення зайнятості населення та податкових надходжень до бюджету.

В рамках моделі кластерного підходу реалізується взаємозв'язок учасників інноваційного кластеру. Така модель взаємодії є результатом децентралізованої інноваційної мережі, в якій всі учасники є рівноправними та мають вільний доступ до інформації.

Рис. 1 Модель центр-кластерного розвитку

Як показує практика, така форми інтеграції як кластер має більш високу адаптивну здатність до швидкоплинності середовища в порівнянні з інтеграційними об'єднаннями у вигляді корпорацій, холдингів, фінансово-промислових груп. В умовах істотного посилення на ринку позицій великих гравців, господарюючі суб'єкти, що не потрапили у вищевказаний клас, змушені інтегруватися, щоб вести успішну конкурентну боротьбу. Особливо актуально це положення для малого бізнесу. Одним із способів підвищення ролі приватної підприємницької ініціативи в загальній конкурентоспроможності економіки є використання кластерних підходів.

Кластерний підхід дає безліч переваг до яких можна віднести:

– Регіональні інноваційно-промислові кластери мають у своїй основі стійку систему розповсюдження нових технологій, знань, так звану технологічну мережу, яка спирається на спільну наукову базу.

– Підприємства кластера мають додаткові конкурентні переваги за рахунок можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію і стандартизацію, мінімізувати витрати на впровадження інновацій.

– Оптимізація витрат на НДДКР за рахунок єдиної спрямованості виробничої та товарної стратегії кластера;

– Створення умов для державного регулювання шляхом залучення державних коштів;

– Залучення інвестицій до фінансування комерційно ефективних НДДКР і створення на цій базі виробництв;

Таким чином, можна зробити висновок, що за сучасних економічних умов формування і розвиток інноваційних кластерів стає визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності економічних систем й відповідно саме кластерний підхід повинен займати провідне місце при побудові економіки знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирилов Ю. Є. Кластери як інструмент підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – № 12.

2. Махновська Н. Д. Задорожнюк Н. О. Маркетингова стратегія розвитку національних кластерів // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 1. – С. 62–65.

3. Мазнев Г. Є. Інноваційні технологічні кластери: особливості та застереження / Г. Є. Мазнев // Економіка АПК. – 2013. – № 8. – С. 63–67.

4. Портер М. Міжнародна конкуренція: конкурентні переваги країн / М. Портер – М. : Міжнародні відносини, 1993. – 896 с.

МИКОЛА БЕЗРУЧКО

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Смалюк Г. Ф.

ОЦІНКА ЦІНОВОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ НА СВІТОВОМУ РИНКУ НАФТИ

Волатильність – це статистичний показник, що характеризує тенденцію зростання і падіння, тобто мінливості ціни, представлену у вигляді амплітуди, що вказує на зміни величини від середнього значення у вигляді стрибків значень по вертикалі за певний проміжок часу. Вона показує амплітуду коливань цінової політики, виконану за якийсь певний період часу.

На повсякденній фінансовій мові волатильність асоціюється зі ступенем мінливості ціни. Високоволатильні активи коливаються в більш широкому діапазоні, ніж низьковолатильні. Зрозуміти волатильність цін можна виходячи з різних точок зору. Наприклад, якщо розглядати з математичної точки зору, то волатильність – це один з найскладніших чинників. Але це аж ніяк не означає, що розуміти це явище можна тільки в цифрах. Це не так, оскільки є ще й практичне усвідомлення.

На практиці використовується 2 варіанти для відображення значення волатильності ціни:

1. абсолютне;
2. відносне.

Абсолютне значення виражається безпосередньо в величинах виміру самого курсу і, як правило, може використовуватися для характеристики мінливості ціни одного інструменту. Відносне значення волатильності показує мінливість ціни у відсотках до початкового значення. Дана форма використовується в якості характеристики коливань ціни як одного інструмента, так і при розгляді відразу декількох інструментів.

Розмах коливань будь-якого ринкового активу піддається єдиному закону, який навряд чи колис зміниться: після періодів з високою волатильністю неминуче слідує її згасання, ринок заспокоюється і настає низьковолатильний період. Через якийсь час фаза низької волатильності знову змінюється стадією високої волатильності ринку. Таким чином, постійно відбувається перетікання одного стану в інший.

Чим довше триває період великої волатильності, тим більш імовірно, що скоро почнет період низької волатильності. І чим довше на ринку переважає низька

волатильність, тим найбільш імовірно, що скоро настане період з високою волатильністю. Вузькі діапазони змінюються широкими, а широкі – вузькими.

По суті, волатильність ринку – це відображення емоцій людей, які торгують на ринку. Чим розмах коливань вище, тим емоційніший натовп, тим більше нервовими є торгові рішення. Гравці метушаться, продають-купують, знову продають і знову купують (у тому числі і великі інвестори), не можуть визначитися, тому ціна легко змінюється на десятки відсотків за день.

Для детальнішого розуміння цього поняття потрібно ознайомитися з теорією. Автором теорії волатильності заслужено вважається Роберт Енг – американський економіст, удостоєний Нобелівської премії з економіки в 2003 році. Дана теорія ґрунтується на аналізі змін будь-яких економічних показників: процентних ставок, цін і так далі. При цьому враховуються зміни, що відбуваються протягом тривалого часу. Визначаючи, що таке волатильність, економетрики виділяють два основних компоненти. Перший – тренд, коли коливання цін відбувається згідно певної закономірності. Друге – волатильність, коли зміни випадкові. Щоб точно спрогнозувати ситуацію, необхідно враховувати не тільки середнє значення, а й очікувані відхилення від середнього рівня.

Роберт Енгл розробив модель авторегресії (ARCH), яка давала нові можливості по прогнозу змін волатильності на фінансових ринках. За допомогою даного методу можна було прогнозувати зміни курсів валют на ринку форекс, ВВП, різних процентних ставок та інших найважливіших показників економіки, на довгі роки вперед. А найголовніше всі пророкування відбувалися з високою точністю, що сприяло використанню теорії волатильності повсюдно для оцінки ризиків портфельних інвестицій. Відкриття Роберта Енгла, таким чином, стало кроком вперед у цій області. Він виявив, що авторегресійна гетероскедастичних модель ARCH точно фіксує якості безлічі часових рядів, і розвинув методи статистичного моделювання змінюється з часом волатильності.

Розрізняють такі види волатильності:

- історична волатильність (англ. Historical volatility) – фактичне значення волатильності ціни активу, розраховане за фактичними цінами;
- очікувана волатильність (англ. Implied volatility) – ринкова оцінка волатильності в майбутньому. Вона залежить від історичної волатильності, очікування якихось важливих новин і від кон'юнктури ринку;
- очікувана історична волатильність (англ. Historical implied volatility) – сукупність історичних прогнозів очікуваної волатильності.

Щоб визначити «нормальний» рівень волатильності для фінансового інструменту, необхідно порівняти історичні волатильності для різних часових періодів. Крім того, дивлячись на поточне значення історичної волатильності, розраховане для різних часових періодів, можна визначити зростає або падає волатильність останнім часом.

Визначальними факторами очікуваної волатильності є:

- історична волатильність;
- політична та економічна активність;
- ліквідність ринку;

У кожному конкретному випадку волатильність може характеризуватися по-різному, але все-таки є певні ознаки, які їй характерні:

- постійність волатильності – розрахована сьогодні волатильність, з великою ймовірністю, буде і завтра;
- циклічність – волатильність завжди намагається досягти свого максимуму або мінімуму, а при досягненні розвертається назад, і прагне досягти протилежного екстремуму;
- постійне прагнення до середнього значення – дана властивість впливає з попереднього, при досягненні екстремуму, волатильність повертається до середини.

Світовий ринок нафти досі залишається надзвичайно волатильним. Останнім часом він характеризується особливо різкими ціновими стрибками. Нафта є найважливішою стратегічною сировиною, що служить основою виробництва паливно-мастильних матеріалів.

Відповідно, ціна на нафту впливає на широкий діапазон секторів реального сектора економіки. Немає нічого дивного в тому, що ціни на нафту є наріжним каменем світової економіки.

Ціна на нафту здатна викликати сильний рух у бік зростання або падіння на фондових ринках. Особливо сильно ціни на нафту впливають на ринки, що розвиваються, орієнтовані на експорт нафти.

Вивчаючи ринок нафти, можна помітити, що ринок нафти за 2014 рік, був надзвичайно волатильним. Ще на початку літа нафта коштувала близько 100 доларів, до початку грудня ціна на чорне золото наблизилася до рівня в 70 доларів за барель. Але на цьому волатильність ціни не припинилася і зараз на біржі ми бачимо постійну зміну ціни на нафту.

Експерти аналітичних відділів найбільших інвестбанків вважають, що 2015 буде відзначений підвищеною волатильністю на ринку нафти, при цьому ціни на сировину можуть рухатися на 80 доларів за барель як в ту, так і в іншу сторону. В даний період на ринку нафти зберігається підвищена волатильність.

На думку аналітиків, крайня волатильність (коливання ціни) в майбутньому може стати довгостроковою характеристикою нафтового ринку, який в останні роки переживав період стабільно високих цін. Очікуються, що ОПЕК втрутиться в ситуацію, якщо ціни опустяться до 30 доларів за барель, однак має пройти час, перш ніж скорочення видобутку картелем вплине на ринок. Експерти вважають, що у найближчому майбутньому середня ціна нафти становитиме 72-93 долара за барель.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Макроэкономика: [учеб. пособие]* Авторы: Вечканов Г С, Григорий Сергеевич Вечканов, 288 с.

2. Бушуев В. В. «Цены на нефть и структура нефтяного рынка: прошлое, настоящее, будущее», Издательство: "Энергия" (2009).

3. *Электронная книга: Шелдон Натенберг «Опционы: Волатильность и оценка стоимости. Стратегии и методы опционной торговли», 2011.*

4. Бушуев В. В. «Мировая энергетика: состояние, проблемы, перспективы», Издательство: "Энергия" (2007).

5. Бушуев В. В. «Мировой нефтегазовый рынок: инновационные тенденции», Издательство: "Энергия" (2008).

6. Гемават Панкадж «Мир 3.0. Глобальная интеграция без барьеров», Издательство: "Альпина Паблицер" (2013).

ВАЛЕНТИНА БОБРИШОВА

Науковий керівник:

к.е.н., ст. викл. Пазізіна С. М.

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗМІЩЕННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Сфера телекомунікацій є однією з важливих складових інфраструктури національної економіки. У сучасних умовах господарювання забезпечення сталого розвитку телекомунікацій є найважливішою передумовою у розбудові конкурентоспроможної ринкової економіки та інтеграції України у глобальне інформаційне суспільство.

Згідно з міжнародними деклараціями, які стосуються побудови інформаційного суспільства, перед Україною постає важливе завдання прискорити темпи розвитку національної інформаційної інфраструктури, узгодженої за принципами і органічно поєднаної з глобальною інформаційною інфраструктурою. Саме тому проблема формування, розвитку та розміщення телекомунікаційних мереж на шляху інтеграції України до Європейського Союзу на сьогоднішній день є надзвичайно актуальною.

На сьогодні спостерігається нерівномірність забезпечення можливості доступу населення до комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, поглиблюється "інформаційна нерівність" між окремими галузями економіки та різними верствами населення. Для подолання цих негативних наслідків держава визначила одним із пріоритетних напрямів політики – розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя [2, 3]. Основні стратегічні цілі щодо прискореного розвитку телекомунікацій в умовах трансформаційних змін в економіці можливо досягти шляхом удосконалення державного регулювання визначеної сфери.

Телекомунікації відіграють значну роль в соціальній та економічній діяльності суспільства, забезпечуючи підтримку розвитку економіки держави та соціальної сфери. Розвиток телекомунікацій повинен здійснюватися випереджувальними темпами порівняно із загальними темпами розвитку економіки і буде визначальним на найближчу і більш віддалену перспективу. Повільні темпи розвитку телекомунікацій спричиняють зниження конкурентоспроможності економіки України.

Прискорений розвиток телекомунікацій України як стратегічно важливого елемента національної безпеки скоротить відставання від розвинутих країн, задовольнить потреби економічного та суспільного розвитку, національної безпеки та оборони держави, гармонійний розвиток основних складових телекомунікаційної інфраструктури, удосконалення організації, координації, взаємодії та функціонування телекомунікаційних мереж операторів усіх форм власності, зокрема з питань:

- взаємодії усіх телекомунікаційних мереж із спеціальними телекомунікаційними мережами;
- модернізації та розвитку спеціальних телекомунікаційних мереж з використанням новітніх телекомунікаційних технологій;
- забезпечення сталого функціонування телекомунікаційних мереж операторів усіх форм власності.

Досягнення зазначених цілей розвитку телекомунікацій дасть змогу істотно оновити і розширити важливу інфраструктурну складову економіки України, збалансовано задовольнити потреби у телекомунікації суспільства, держави і кожного громадянина, а також забезпечити випереджувальний розвиток телекомунікацій порівняно з темпами розвитку інших галузей економіки. Усе це дасть змогу створити умови для прискореного розвитку сфери українських телекомунікацій у майбутньому і водночас досягти показників телекомунікаційного розвитку України, наближених до показників ЄС [4].

У доповіді Національної Комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, зазначено, що, незважаючи на загальноукраїнські тенденції падіння економічних показників та понесені операторами телекомунікацій втрат в Криму та на Донбасі, загальні доходи від реалізації послуг зв'язку в 2014 році збільшилися на 2% у порівнянні з попереднім та склали 52,4 млрд. грн. При цьому доходи від реалізованих послуг у сфері інформатизації зросли на 32,4% (до 15,1 млрд. грн.)

Основними сегментами на ринку телекомунікаційних послуг залишаються мобільний, телефонний фіксований та комп'ютерний зв'язок, спільна частка яких у загальних доходах від надання телекомунікаційних послуг за підсумками року склала 94,8%. Високими темпами зростає сегмент доступу до мережі інтернет – 12,6%, що відбувається за рахунок впровадження операторами фіксованого телефонного зв'язку послуг ШСД до інтернету як основної альтернативи щодо трансформації власного бізнесу і можливості підвищення ефективності інвестицій, вкладених у розвиток власних мереж. Мобільний зв'язок, що займає найбільшу долю в загальних доходах галузі, в минулому році продемонстрував зростання на 1,9% до 31,6 млрд. грн. Очікується, що освоєння 3G-ліцензій операторами мобільного зв'язку надасть поштовху для суттєвого зростання обсягів наданих послуг та сприятиме підвищенню доходності із розрахунку на кожного абонента[1].

Нове законодавство ЄС також містить чіткі норми, що зобов'язують країни-члени наділити національні регуляторні органи (НРО) необхідними повноваженнями для

виконання таких завдань, як аналіз ринків, визначення операторів зі значною ринковою часткою (ЗРЧ), розв'язання спорів, накладення зобов'язань з надання універсальних послуг та контроль за дотриманням цих та інших зобов'язань і вимог нормативно-правових документів.

Загалом, усі ці норми успішно впроваджуються в країнах-членах ЄС. НРО у всіх країнах-членах мають належну владу та достатні повноваження для здійснення регулювання ринку. Проте способи організації роботи НРО та рівень їхніх повноважень можуть дещо різнитися залежно від специфіки національного законодавства.

На сьогодні існують дві моделі здійснення регулювання телекомунікаційних ринків у країнах ЄС. Так, у деяких із них створено незалежну та автономну установу або орган з повним спектром повноважень з регулювання телекомунікаційного ринку, серед яких: ліцензування, взаємопідключення мереж, доступ до мереж, ціновий контроль, виділення частот та номерного ресурсу (Німеччина, Греція, Ірландія, Австрія, Португалія). Натомість в інших країнах-членах ЄС регуляторний орган здійснює регулювання телекомунікаційного ринку разом із відповідним міністерством. Якщо у більшості європейських країн НРО контролює взаємопідключення мереж та дотримання зобов'язань операторів з надання універсальних послуг, то міністерства зазвичай здійснюють управління частотами. Що ж до контролю за тарифами для кінцевого споживача, то тут НРО ділять відповідальність з міністерствами, що курирують телекомунікації. Те ж стосується ліцензування та розподілу номерного ресурсу в деяких країнах. Однак у переважній більшості цими питаннями займаються НРО.

Гармонізація законодавства України до законодавства ЄС – це процес приведення законів та інших нормативно-правових актів у відповідність до законодавства ЄС, а також розробка проектів нормативно-правових актів з урахуванням положень законодавства ЄС. Актуальність цієї справи обумовлена тим, що процес європейської інтеграції – це перш за все процес економічної інтеграції, який базується на зближенні національних правових систем та відбувається у спільному правовому просторі.

Імплементация багаторічного досвіду європейських країн з питань формування, розміщення та розвитку телекомунікаційних мереж є передумовою успішного розвитку телекомунікаційної сфери економіки України. Реформування та удосконалення телекомунікаційної галузі передбачає оптимізацію законодавчої бази, розробку програм та заходів, спрямованих на залучення іноземних інвестицій, удосконалення форм, методів та інструментів державного регулювання тощо.

З прийняттям відповідних обґрунтованих рішень очікується вдосконалення діяльності операторів телекомунікацій щодо розміщення, технічного обслуговування та подальшого розвитку телекомунікаційних мереж в Україні з метою задоволення потреб населення в телекомунікаційних послугах належної якості та сталості.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Звіт Національної комісії з питань регулювання зв'язку за 2014 р.* // Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua/uk/>.
2. Закон України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки" від 09.01.2007 N537-V. // *Відомості Верховної Ради.* – 2007. – № 12. – с. 102.
3. *Законодавство ЄС у галузі зв'язку* // Режим доступу: <http://www.nkrz.gov.ua/uk/1235055796>.
4. *Концепція розвитку телекомунікацій в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 р. № 316-р* // Режим доступу: <http://www.kmi.gov.ua>.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В наші дні існує маса міжнародних рейтингів та оцінок рівня розвитку країн світу. Найбільш поширеними та повними є індекси глобалізації (KOF Index of Globalization), глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI), індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), індекс свободи преси (Press Freedom Index, PFI), індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI). В даному дослідженні розглянемо найбільш цікаві моменти індексу глобальної конкурентоспроможності, який щорічно з 2004 року складається Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum). [4, с.45]

Результати цьогорічного звіту свідчать, наша країна за останній рік у рейтингу глобальної конкурентоспроможності втратила 11 позицій, з 73 до 84, отримавши показник 4.05 бали з 7 можливих. Аналогічну динаміку втрати 11 позицій продемонстрували Уругвай, Єгипет, Гана і Бенін. Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія продовжують утримувати все ті ж 1-ше, 2-ге та 3-тє місце, а найгірший показник дістався центрально-африканській країні Чад.

Виходячи з суттєвої втрати позицій у рейтингу, варто розглянути динаміку показників, які отримувала Україна з 2006 року – першого року проведених досліджень в Україні. Для порівняння оберемо найбільш цікаві для нас країни, а саме: Росію – найбільшого торговельного партнера, Кіпр – найбільшого інвестора, та країну, в яку прямують понад 80% інвестицій українських компаній, Грузію – вдалий приклад проведення реформ у колишній республіці ССРСР, Естонію – члена ЄС, також колишню державу союзу та Китай – найбільш динамічний ринок світу.

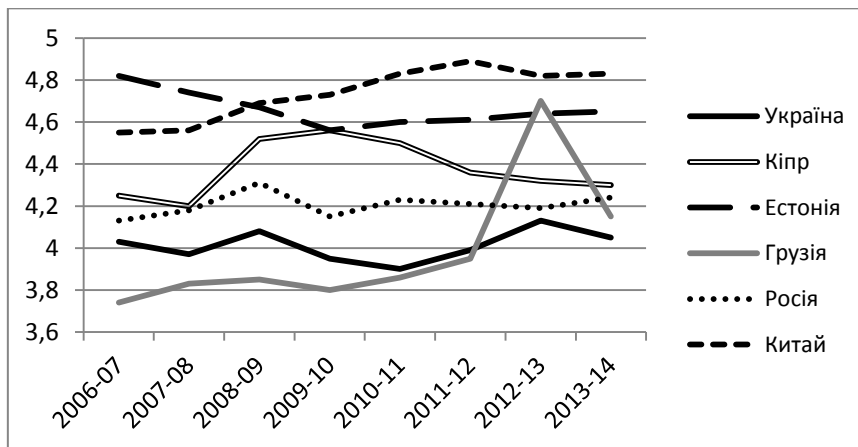

Рис.1. Динаміка показників індексу конкурентоспроможності 2006–2013 рр.[7]

Як бачимо, в різні періоди держави переживали ріст і падіння індексів, наша країна впродовж 7 років, попередньо продемонструвавши хвилю росту, продемонструвала падіння, та закріпилася майже на тому ж самому рівні, що й у 2006 році – 4.05 проти 4.03. В той час, як Грузія суттєво поліпшила власні показники, а в Китаю практично не було зафіксовано регресії наша динаміка в порівнянні з 2006 роком покращень не зазнає.

Отримані індекси конкурентоспроможності розраховуються за 12 основними групами показників, до яких входять інші 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність держав на різних етапах розвитку.

З людським потенціалом в нас не поганий стан справ. Гірше з інфраструктурою, технологіями, фінансами та бізнесом, впровадженням інновацій та управлінською сферою. [4, с. 77]

Слабка економічна динаміка не дозволяє суттєво покращити реальний добробут українських громадян. Хоча номінальна зарплата за останні п'ять років зросла майже вдвічі, проте динаміка реальних доходів є значно стриманішою. Лише завдяки офіційному низькому рівню інфляції у 2010–2011 рр. Індекс середньої реальної заробітної плати дещо перевищив докризовий рівень. У 2012–2013 рр. зарплати (номінальна та реальна) зростали дещо вищими темпами, проте посилення кризових явищ на початку 2014 р. помітно обмежили висхідні тенденції в доходах. [2, с.36]

Інші ресурси населення – в частині кредитів комерційних банків населенню і депозитів населення в банківській системі – також зазнавали значних змін і дисбалансів, спричинених кризовими впливами – внаслідок значного виведення депозитів і перерахування залишків за кредитами за новим (девальвованим) курсом, стався помітний розрив між обсягами кредитів і депозитів. [2, с.36]

Якщо в посткризовий період (2010–2012 рр.) обсяги депозитів населення послідовно збільшувалися, то обсяги кредитування, навпаки, не лише не зростали, а навіть зменшувалися і лише з початку 2013 р. почали утримуватися на фактично постійному рівні. Між тим, девальваційний шок навесні 2014 р. знову призвів до суттєвого нарощування вартості отриманих кредитів. При цьому загальні обсяги депозитів в умовах виведення коштів населення з банківської системи також помітно зменшилися. Населення вивело депозитів у період вересень 2008 р. – вересень 2009 р.: у національній валюті – 35 млрд. грн., в іноземній (у доларовому еквіваленті) – \$3 млрд. У І половині 2014 р. (кризи 2013–2014 рр.) – 40 млрд. грн. і \$6 млрд., відповідно. [2, с.49]

Сьогодні зрозуміло, що за умов збереження високих девальваційних ризиків не може йтися про повернення валютних депозитів у банківську систему, а гривневі заощадження населення намагатиметься перевести в готівкову іноземну валюту. Сьогодні Україна вкотре опинилася на межі економічного виживання. Втім, попри значні складнощі, країна зберігає потенціал відновлення. І за умови прискореного реформування, зміни системи державного управління, активного залучення до світових виробничих та фінансових потоків Україна зможе у відносно стислий період зайняти достойне місце у світовій економіці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдокушин Е. Ф., *Міжнародні економічні відносини*. – Навчальний посібник. – Москва: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг». – 2009. – 347 с.
2. Жаліло Я. А., *Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації*. – Київ: НІСД. – 2014. – 388 с.
3. Леткова К. Ю., *Конкурентна галузь у системі конкурентоспроможності національної економіки // Актуальні проблеми міжнародних відносин*. – Випуск 35 (Частина I). – Київ, 2012.
4. Марущак В. В., Степанюк Є. В., *Особливості національної конкурентоспроможності // Політика і час № 10*. – Київ, 2013.
5. Філіпенко А. С., *Економіка зарубіжних країн*. – Київ: Либідь. – 2009. – 416 с.
6. Шкарпетина М. Ю., *Теоретико-методологічні основи визначення та аналізу конкурентоспроможності України // Актуальні проблеми міжнародних відносин*. – Випуск 53 (Частина II). – Київ, 2014.
7. *The Methodology of the TI Corruption Perception Index*. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/>.
8. *Рейтинг конкурентоспроможності країн від IMD*. – Режим доступу: <http://www.rate1.com.ua/ehkonomika/proizvodstvo/1404/>.

ОКСАНА ЗАВАЛЬНЮК
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Лизун М. В.

СПІВРОБІТНИЦТВО НАУКИ І БІЗНЕСУ В НІМЕЧЧИНІ В СИСТЕМІ МЕХАНІЗМІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ЗРОСТАННЯ

Досягнення високого рівня економічного зростання неможливе без відповідного інвестиційного забезпечення інтелектуалізації економіки як комплексу заходів з регулювання інвестиційних потоків і здійснення безпосереднього інвестування у процес створення, передачі та комерціалізації отриманих знань на ринку у формі інновацій.

Загалом, приводячи результатів аналізу, можна так представити ланцюг економічних досліджуваних явищ: інвестиції в наукові дослідження та освіту – розвиток бізнесу – інновації – конкурентоспроможність економіки – економічне зростання.

Усі основні сфери, що обумовлюють розвиток процесу інтелектуалізації, тісно взаємодіють зі сферою виробництва та послуг. При цьому вони суттєво впливають на її конкурентоспроможність. Так нові технології, вироблені у сфері науки, зумовлюють і є одним з визначальних факторів, що визначають рівень конкурентоспроможності фірм, так само, як і підготовлені сферою освіти кадри. Аналогічно важливою для роботи сфери виробництва і послуг є інформаційні технології. При цьому потрібно зазначити: що продуктивнішими будуть нові технології розроблені сферою науки та якіснішими знання, отримані працівниками у сфері освіти, то потенційно вищою буде конкурентоспроможність їх суб'єктів, що виробляють і надають послуги в економіці.

Фактично, на сьогоднішній день, можна стверджувати, що конкуренція між розвинутими країнами перетворилася на конкуренцію у науковій сфері, що власне і підтверджує вагомую роль науково-технічної сфери у бізнесовому середовищі країни. Вивчення нових концепцій інноваційних систем і специфіки взаємодіючої поведінки їх учасників є необхідною умовою для ідентифікації ключових напрямів удосконалення національної інноваційної системи у напрямі підвищення ефективності її функціонування.

Для того щоб наукова сфера виконувала свої економічні функції, у державній політиці потрібно висунути на передній план проведення національної економіки на інноваційну модель розвитку. Саме з такою метою ресурси повинні направлятися на модернізацію підприємств, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності національної продукції.

Інноваційна інфраструктура – сукупність підприємств, організацій, установ, та їх об'єднань чи асоціацій будь-якої форми власності, які надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності.

Сфера інноваційної діяльності включає в себе велику кількість організацій, які включенні в інноваційний процес на різних стадіях і виконують певні функції: генерування нових ідей, формування концепції новації, її матеріалізація у певному продукті, розроблення практичних способів її використання, виробництво інновації і виведення її на ринок. Ці процеси відбуваються завдяки їх фінансуванню. Чим перспективнішою є інновація, тим активніше на неї реагують потенційні інвестори і тим швидше вона набуває практичного застосування.

Організаційні структури інноваційної діяльності – це підприємства та організації, які займаються інноваційною діяльністю, науковими дослідженнями, розробкою та реалізацією інновацій.

Як висновок, сфери інтелектуалізації відіграють важливу роль у розвитку всіх без винятку факторів, що забезпечують конкурентоспроможність кластеризованої галузі з моделі М. Портера. процес інтелектуалізації економіки є не тільки фактором економічного зростання, а й суспільного розвитку. Низка вчених стверджує про формування «Інформаційного суспільства» (Д. Белл, А. Тоффлер, В. Іноземцев). Цей новий суспільний

устрій, який прийшов на зміну суспільству індустріальному, характеризується низкою принципово нових рис. З позицій нашого дослідження важливим фактором є зміна потреб людей, яка, зокрема, проявляється у зміні факторів мотивації до праці, підвищенні можливостей для самореалізації, нових можливостей для отримання освіти (за допомогою технологій дистанційної освіти). Основним економічними наслідком цього є зміна структури зайнятості суспільства

Перетворення праці з важкої, рутинної у висококваліфіковану, творчу, що долає будь-які форми речової залежності, усуває будь-який примус та приниження людської гідності, робить суспільні відносини більш гуманними, радикально оновлюють менталітет людини. Відтак працівники виявляються безпосередньо зацікавленими в результатах праці, забезпеченні безперебійного функціонування виробничих систем, підвищенні ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції.

Усе це дає змогу зробити висновок про існування також непрямого впливу процесу інтелектуалізації на ефективність економіки. Він полягає у зміні рівня суспільних знань, що змінює структуру потреб населення, детермінує нові пріоритети у структурі зайнятості та підвищує можливості для навчання. Разом це впливає на показники роботи економічної системи та рівень її ефективності. Це відбувається в такий спосіб: зміни у структурі зайнятості приводять до віддання переваги до інтелектуальній праці перед фізичною, це змінює структуру виробництва на користь інформаційної сфери. Одночасне підвищення рівня освіченості населення дозволяє виробляти більше якісної продукції, що спричиняє ріст показників виробництва.

НАТАЛІЯ КАРХУТ

ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВИХ ПАРКІВ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розвиток сучасного суспільства в значній мірі визначається наявністю й ефективністю інноваційних процесів, що протікають у ньому, які обумовлюють перетворення результатів науково-дослідних робіт у нові продукти, технології, послуги. Сьогодні у світі одним з найбільш ефективних механізмів реалізації такого перетворення є різні інноваційні структури і, насамперед, наукові парки. Основним завданням цих інноваційних структур є сприяння розвитку високих і надвисоких технологій. Науковий парк, будучи джерелом інноваційного розвитку, формує певну систему поширення нових знань і технологій, забезпечує прискорення процесу трансформації винаходів в інновації, а інновацій – в конкурентні переваги, створюючи тим самим фундамент для майбутнього економічного зростання.

Сьогодні в найбільш розвинутих країнах світу існують і успішно функціонують сотні таких структур, і їхня кількість постійно збільшується. Функціонування та розвиток цих утворень у більшості країн забезпечуються за рахунок різних прямих і непрямих методів державної підтримки. Функціонування всіх наукових парків відбувається за такими трьома основними моделями: американська (США, Великобританія), японська і змішана (Франція).

Американська модель наукового парку меншою мірою засновується на державному фінансуванні, а більше використовує інвестиції різних зацікавлених фірм (рис. 1). Основна частина фінансування наукових парків у Західній Європі здійснюється державою: у Великій Британії – 62%, у Німеччині – 78%, Франції – 74%, Нідерландах – близько 70%, в Бельгії – майже 100% [1]. У США і Великобританії виділяють три типи наукових парків:

- власне наукові парки;
- дослідницькі парки, що розробляють нововведення лише до стадії технічного прототипу;
- інкубатори (у США) і інноваційні центри (у Великобританії і Західній Європі), у рамках яких університети здають в оренду землю, приміщення, обладнання новоствореним компаніям.

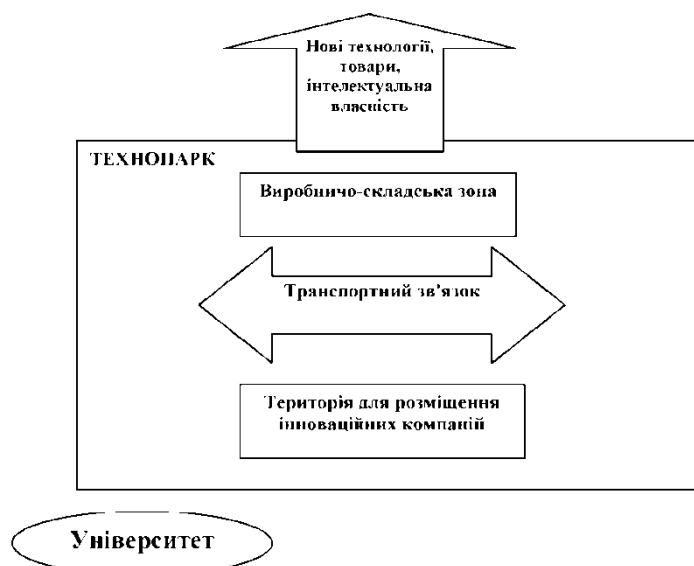

Рис. 1. Структура американської моделі наукових парків [2]

Як видно з рис. 1, науковий парк у своєму складі має певну територію, на якій функціонують інноваційні компанії, які займаються розробкою нової продукції. В межах виробничо-складської зони відбувається власне вироблення продукції та її зберігання. Університет здійснює сумісні із компаніями розробки та надає консультації. Кінцевим результатом є реалізація нових товарів або технологій, продаж патентів та ліцензій на використання розробок. Слід відмітити, що американська концепція наукових парків широко використовується з урахуванням місцевих особливостей, як базова модель створення наукових парків в усьому світі.

Японська модель наукових парків базується на державній підтримці та асоційованих комерційних компаніях. За японської моделі передбачається будівництво нових міст – так званих технополісів (рис. 2).

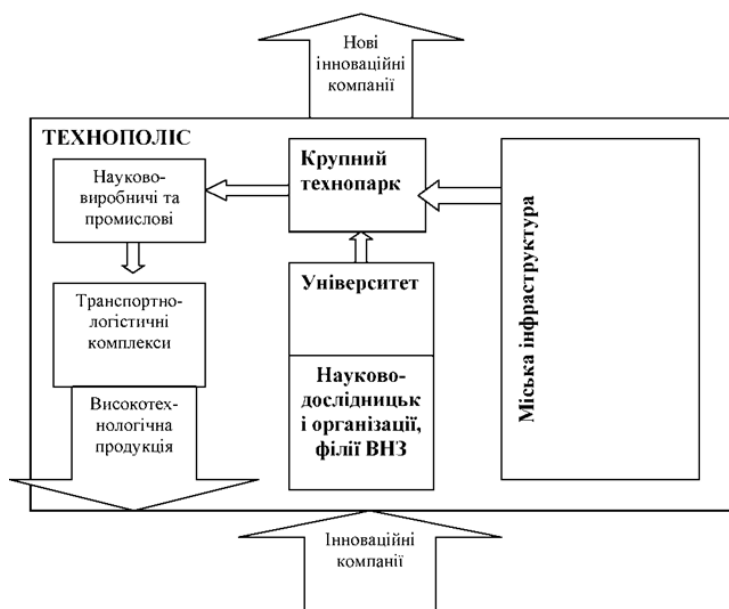

Рис. 2. Японська модель технополіса [2]

Умовами отримання статусу технополісу виступали такі вимоги як наявність у місті університету та висока ступінь розвитку транспортної інфраструктури. На відміну від американської «Силіконової долини», концепція японських технополісів висуває більш збалансований підхід до розвитку наукомісткої технології. Не обмежуючись акцентом лише на технологію, вона пропонувала створення абсолютно нових наукових парків, заповнених

дослідними і технологічними центрами, новими університетами, житловими масивами, парками і установами культури.

Перший такий проект з'явився в 1982 році: було обрано 19 зон, рівномірно розташованих на чотирьох островах країни. Технополіс має перелік чітких «параметрів»: розташування у 30 хвилини їзди від міст-батьків (з населенням не менше 200 тис. чол.) і в межах 1 дня їзди від Токіо, Нагої чи Осаки; площа не більше 500 кв. миль; сучасні підприємства, університети і дослідні центри поєднані зі зручними для життя районами; гармоніювання з місцевими традиціями і природними умовами. Технополіс має свій, обов'язковий до виконання всіма, статут. Будівництво технополісів фінансується в основному на регіональному рівні – за рахунок місцевих податків, внесків корпорацій та різних видів пільг, що надаються центральною владою. Стрижнем цілого ряду технополісів (Хіросіми, Убс, Кагосіми) є будівництво наукових містечок типу Цукуба. Деякі задовольняються розширенням наукових і інженерних факультетів місцевих університетів. Більшість університетів створюють центри «прикордонної технології» – інкубатори спільних досліджень і венчурного бізнесу.

Змішану модель наукових парків представляє парк Франції «Софія Антиполіс» – найбільший з них, розташований на Рив'єрі, на площі понад 2000 га, з числом зайнятих близько 6000 осіб.

Загалом наукові парки за своєю сутністю є ядром науково-технологічної діяльності, виконуючи рушійну функцію локомотиву інноваційного розвитку регіону. Головною метою наукових парків виступає збільшення добробуту регіону через створення умов для комерціалізації знань і технологій шляхом об'єднання на своїй території великих технологічних компаній і стартапів, університетів і інноваційних компаній, а також формування активного бізнес-середовища та створення майданчиків й інфраструктури для інноваційної діяльності. Тим самим, наукові парки сприяють трансферту технологій, створенню робочих місць для висококваліфікованих кадрів з гідною оплатою праці, розвивають культуру інновацій і підприємництва.

Отже, наукові парки є чудовим осередком для співпраці бізнесу та інститутів знань у рамках глобальної економіки. Наукові і технологічні парки сприяють економічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності регіонів та міст шляхом створення нових можливостей для бізнесу, зокрема для започаткування інноваційних підприємств, створення нових робочих місць для висококваліфікованих кадрів та посилення співпраці між академічними університетами і приватним сектором

ЛІТЕРАТУРА

1. *Офіційний сайт Державного комітету України з питань науки, інновацій і інформатизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dknii.gov.ua/>.*

2. *Ревуцький С. Основні передумови та загальні риси розвитку технологічних парків у високорозвинених країнах світу //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим 121 доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library/view-osnovni-peredumovy-ta-zahalnirysy-rozvytku-tekhnolohichnykh-parkiv-u-vysokorozvynenykh-krajinakh-s.html>.*

ТЕТЯНА КЕРІМОВА
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Комар Н. В.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційний розвиток сьогодні визнано найбільш перспективним шляхом створення високоефективної сучасної економіки в переважній більшості держав світу. За даними ОЕСР, понад 50% світового економічного зростання забезпечується за рахунок

впровадження інновацій. У розвинених економіках створення інноваційних продуктів відпрацьовано протягом кількох десятиліть на досить високому рівні, що дозволяє їм просувати свою продукцію на світовий ринок з високим відсотком використаних інновацій. У США цей відсоток складає більш 40, в Японії – близько 30. Для порівняння, Україна продає за кордон товари, до створення яких додається науковий потенціал в обсязі 0,5% від загального обсягу експорту. Якщо в західному світі питома вага інноваційно-активних підприємств сягає 60-70%, то в Україні вона не перевищує 11-12%.

Глобальною світовою тенденцією двох останніх десятиріч є поступове збільшення обсягів витрат держави і приватного сектора на науково-дослідні розробки (частка приватних інвестицій зростає швидшими темпами), зростання наукоємності ВВП. За прогнозами експертів, річний обсяг ринку високотехнологічної продукції зросте у найближчі 20 років у 5 разів, а обсяг ринку сировини – лише у 2 рази.

Багато країн вже досягли позитивних успіхів, просуваючись по шляху створення постіндустріальних економік. Найбільший абсолютний розмір витрат на науково-дослідні розробки традиційно характерний для США та Японії, а серед країн ЄС – для Німеччини і Великобританії.

Так, США продовжують домінувати в сучасній світовій економіці за основними напрямками досліджень й розробок. У США інноваційна політика є результатом сукупної дії понад 40 міністерств та відомств федерального уряду, що здійснюють фінансування досліджень та розробок. Згідно з наявними в США оцінками на 1 дол. США, вкладений в НДДКР, припадає 9 дол. США зростання ВВП. Так, за даними Американської Асоціації розвитку науки, у 2012–2013 рр. у США на науково-дослідні розробки виділялося асигнувань на суму більше 143 млрд. дол. США щорічно. У 2013 р. відбулося зростання фінансування НДДКР у пріоритетні галузі для підвищення конкурентоспроможності національної економіки (охорона здоров'я, оборона, енергетика, захист навколишнього середовища). Слід зауважити, що основна частина фундаментальних досліджень фінансується за рахунок бюджету, більшість із яких виконують університети, які є основою національної інноваційної системи США. Наприклад, у США більше 60% фундаментальних розробок фінансує федеральний уряд, у т. ч. у військовій та космічній сферах, а приватні компанії – лише 16%.

Система державного управління інноваційним розвитком Японії передбачає використання різноманітних форм й методів впливу на інноваційний розвиток, що забезпечує технологічний прорив країни. Так, в Японії частка державних витрат на НДДКР становить 20% всіх витрат на науку і близько 1,5% витрат на НДДКР у промисловість, що є найнижчим показником серед розвинених країн. Тобто Японія витрачає біля 5 трлн. ієн у рік на розвиток науково-технічної галузі.

Серед країн ЄС провідне місце за величиною витрат на науково-дослідні та експериментально-конструкторські розробки (НДЕКР) займає Німеччина. Вони становили у 2011 р. більше 60 млрд. євро, у тому числі 45,7 млрд. євро – витрати німецьких компаній, що мають тенденцію до зростання.

У більшості європейських країн, зокрема, у Німеччині значне місце посідає проектне фінансування – 49% (43% – інституційне)». Відмінною рисою проектного фінансування у Німеччині є тандем Projektträger та KfW. Projektträger (буквально «носії проектів») – це організації з управління проектами федеральних та земельних міністерств – 26 профільних установ на базі великих наукових центрів, компетенції яких полягають в оцінці та відборі проектів, але не пов'язані з їх фінансуванням. Роль основного провайдера коштів державного бюджету на дослідницькі програми виконує банківська група KfW.

Для стимулювання промислових інновацій у Німеччині діє Програма підтримки промислових колективних досліджень (IGF), яка полягає у забезпеченні потреб МСП у наукових розробках промислової спрямованості з високим комерційним потенціалом через залучення до співпраці дослідницьких установ. Для стимулювання передачі знань від вузівського сектору в промисловість у Німеччині реалізується програма «Дослідження технологічних вузів спільно з підприємствами» (FHprofUnd), а також започатковано ініціативу «Кваліфікація та приєднання» (Abschluss und Anschluss).

Принциповою відмінністю Німеччини від Франції та багатьох інших країн є те, що для заохочення створення й розвитку інноваційних МСП Німеччина практично не застосовує фіскальні стимули, зокрема податкові відрахування щодо витрат на ДР, вважаючи цей непрямий захід підтримки невігідним інструментом поточної інноваційної політики країни. Уряд Німеччини активно залучає МСП до страхування експорту нових технологій та високотехнологічних товарів від економічних й політичних ризиків здебільшого за допомогою страхового товариства *Hermes Burschaften*. Також в рамках розвитку страхування експорту уряд Німеччини ввів з 1 січня 2010 року спеціальну програму страхування експортних кредитів.

Щодо Великобританії, то урядом планується найближчими роками збільшити сукупні витрати на науково-дослідну діяльність до 39 млрд. ф. ст. Ключовим механізмом держаної підтримки розвитку науки та високих технологій у Великобританії є застосування податкових пільг у сфері інноваційної діяльності. Податкові механізми симулювання інноваційного розвитку, що діють у Великобританії, дозволяють реально знизити витрати компаній на інвестиції у НДДКР та підвищити рівень власних відшкодувань у цю сферу.

Отже, як показує світова практика, фінансова підтримка інноваційної діяльності є одним з найважливіших чинників стимулювання її розвитку. Крім прямого фінансування НДДКР та інноваційних витрат, зростає роль непрямих методів та механізмів державного регулювання інноваційних процесів.

МАРІЯ ЛИЗУН

СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Прискорені глобалізаційні процеси, які відбуваються в сферах світової торгівлі, інвестицій, валютно-кредитних відносин спричиняють появу нових викликів та змінюють економічну політику держав. Для ефективного функціонування держави необхідний безперервний процес мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між її галузями. В таких умовах ключовим елементом ефективного функціонування кожної національної економіки виступає розвинений ринок цінних паперів. Саме ринок цінних паперів з відповідною йому системою інститутів являє собою сферу відносин, у якій формуються основні джерела економічного зростання, а також концентруються і розподіляються інвестиційні ресурси.

Вітчизняний ринок цінних паперів знаходиться на початковій фазі свого становлення. Ключовим показником розвитку ринку цінних паперів та фінансової системи держави вцілому є частка капіталізації лістингових компаній у ВВП держави. Як свідчать дані, які наведені у табл. 1, акціонерний капітал найбільш розвинений у США та Великій Британії, тоді як в Україні ця цифра поки що невелика.

Таблиця 1

Співвідношення капіталізації лістингових компаній до ВВП, % [1]

Назва країни		2009	2010	2011	2012
БРІК	<i>США</i>	108,5	108,9	104,3	114,9
	<i>Бразилія</i>	72	72,1	49,6	54,6
	<i>Росія</i>	70,5	67,5	42,9	43,4
	<i>Індія</i>	86,6	95,9	54,9	68,6
	<i>Китай</i>	100,3	80,3	46,3	44,9
Європа	<i>Франція</i>	75,3	75,6	56,6	69,8
	<i>Німеччина</i>	39,3	43,5	32,9	43,4
	<i>Італія</i>	15	15,6	19,7	23,8
	<i>Великобританія</i>	128,1	137,7	118,7	122,2
	<i>Польща</i>	31,4	40,5	29,9	36,3
СНД	<i>Вірменія</i>	1,6	0,3	0,4	1,3
	<i>Казахстан</i>	50	41	23	11,5
	<i>Україна</i>	12,6	15,9	13,7	19,7

Згідно даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку показник обсягу залучених інвестицій в економіку України через інструменти ринку цінних паперів у 2014 р. становив 217,25 млрд. грн. Порівняно з 2013 р. обсяг залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку збільшився на 76,06 млрд. грн.

У 2013 р. обсяг торгів на ринку цінних паперів становив 1 676,97 млрд. грн. (рис. 1), тоді як у 2012 р. цей показник дорівнював 2 530,87 млрд. грн. Зниження обсягу торгів у 2013 р. відбулося за рахунок зменшення операцій з цінними паперами на позабіржовому ринку до 1 213,54 млрд. грн. внаслідок запровадження з 1 січня 2013 року особливого податку на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами.

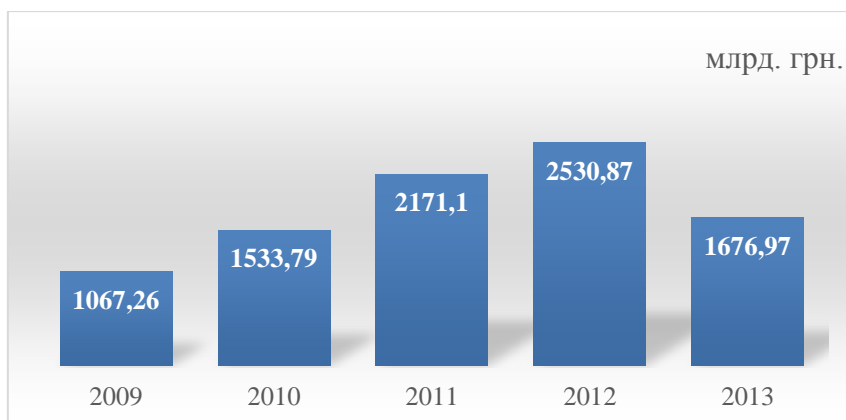

Рис. 1. Обсяг торгів на ринку цінних паперів України, млрд. грн. [1]

Найбільші обсяги торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі відбувалися з [1]:

- державними облігаціями України – 553,29 млрд. грн. (87,90% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у 2014 році);
- облігаціями підприємств – 33,80 млрд. грн. (5,37% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у 2014 році) (рис. 2).

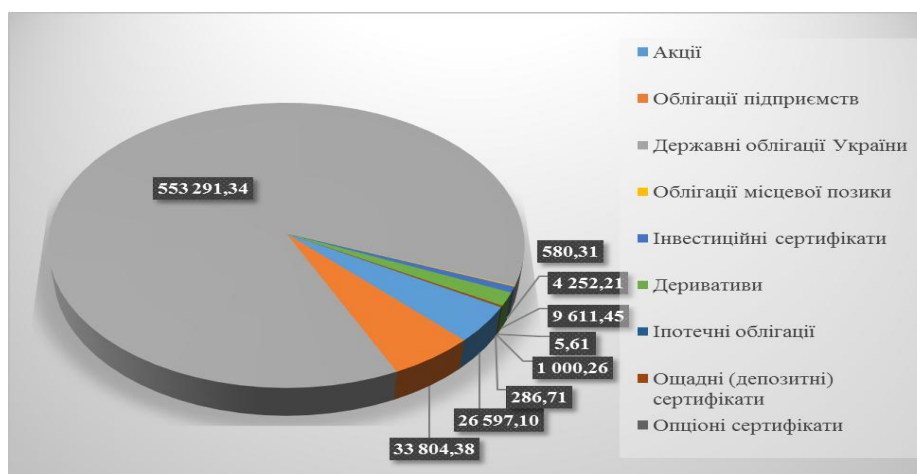

Рис. 2. Обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі за фінансовими інструментами в 2014 р., млн. грн. [1]

Формування ринку цінних паперів в Україні відбувалося в умовах відсутності необхідного досвіду і характеризувалось періодичною зміною його моделі. В зв'язку з цим сучасний ринок цінних паперів України має елементи як європейської, так і американської моделей. Виділяють два етапи формування ринку цінних паперів України:

1. Домінування політики державного “невтручання”, відсутність на протязі тривалого часу єдиної концепції формування ринку цінних паперів.

2. Посилення участі держави, яка спрямована на розвиток інфраструктури ринку, формування правового забезпечення і системи регулювання. На даному етапі створено спеціальний орган державного регулювання – Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (теперішня назва – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, НКЦПФР).

До законодавчих актів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання ринку цінних паперів в Україні, належить ряд кодексів і законів України, Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативних актів НКЦПФР, НБУ, міністерств і відомств, які в рамках своїх повноважень, визначених чинним законодавством, здійснюють регулювання, контроль і правозастосування на ринку цінних паперів.

Як і в інших країнах, в Україні державне регулювання фондового ринку доповнюється саморегулюванням, яке презентоване саморегулювальними організаціями, ціллю яких є захист інтересів професійних учасників фондового ринку.

В Україні система регулювання фондового ринку фактично ґрунтується на поєднанні саморегулювання та державного регулювання, але пріоритет належить державі.

Поряд з цим подальший розвиток національного ринку цінних паперів гальмується рядом факторів. Найбільш важливими з них є [2]:

- недостатній рівень розвитку вітчизняної економіки, високий рівень інфляції;
- відставання існуючої нормативно-правової та законодавчої бази функціонування ринку цінних паперів від розвитку реальних процесів на ньому;
- низька ефективність державного регулювання вітчизняного ринку цінних паперів;
- недостатність гарантій держави щодо захисту грошових заощаджень населення.

Глобалізація економічного розвитку усіх сторін сучасної господарської діяльності ставить відповідні вимоги, якісні та кількісні параметри для української економіки. Відповідність вітчизняної економіки світовим стандартам потребує створення сприятливого інвестиційного клімату для українських і закордонних інвесторів. Таким чином, створення такого інвестиційного клімату передбачає законодавчу і політичну стабільність, формування економічно обґрунтованої податкової політики, включення економіки у світові господарські комунікації, розвиток в Україні повного комплексу інфраструктури ринку цінних паперів [2].

Варто відмітити, що для інвесторів в Україні найбільш привабливими є державні цінні папери, оскільки вони є найменш ризиковими. Тому для залучення більшої кількості іноземних інвесторів важливим є створення для них надійного захисту, а саме: створення ряду необхідних умов (економічних, соціально-політичних, правових) для реалізації інтересів суб'єктів ринку цінних паперів та забезпечення захисту їх майнових прав. На даний час учасники фондового ринку докладають зусиль для виходу цінних паперів вітчизняних емітентів на іноземні фондові ринки, бо саме це забезпечить надходження інвестицій в українську економіку.

Подальший розвиток українського ринку цінних паперів має ґрунтуватися на принципах ліквідності, надійності та прозорості, а це в свою чергу збільшить кількість учасників на ринку, зокрема іноземних. Ринок цінних паперів спричинює значний вплив на зростання виробництва через залучення інвестиційних ресурсів, що дозволяє прискорити його модернізацію та підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції. Отже, збільшення інвестицій в реальний сектор економіки за допомогою ринку цінних паперів має стати найважливішим джерелом економічного зростання в найближчій перспективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова К. В. *Регулювання фондового ринку на прикладі країн із розвинутою економікою* / К. В. Іванова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – № 11. – С. 36–40.
2. *Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/development>.*
3. Лизун М. В. *Особливості розвитку ринку цінних паперів в Україні та світі* / Лизун М. В., Лизун А. В. // *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. – 2008. – Спеціальний випуск . – С. 120–122.

НАТАЛІЯ ЛИПЯНЧИК
науковий керівник:
к.е.н., доцент Колінець Л. Б.

ПЕРЕВАГИ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА

15 грудня 2010 року Україна офіційно завершила процес приєднання до договору про заснування Енергетичного співтовариства ЄС та країн Південно-Східної Європи після ратифікації Парламентом відповідного закону [1]. З 1 лютого 2011 року Україна офіційно стала повноправним членом Співтовариства. Як з боку представників України, так і з боку офіційних осіб ЄС впродовж останніх місяців лунали оптимістичні заяви щодо перспектив, які відкриваються перед Україною після адаптації вітчизняного законодавства до норм відповідних Директив ЄС.

Взаємне відкриття європейського та вітчизняного енергетичних ринків дійсно створює ряд можливостей для розвитку українського енергетичного сектору, особливо у питанні залучення зовнішніх інвестицій для модернізації основних засобів. Однак, для практичної реалізації цього шансу Україна має виконати ряд вимог ЄС, які передбачають створення спільного правового поля на енергетичних ринках країн-членів Енергетичного співтовариства.

В Україні існують певні енергетичні проблеми, однак в країні здійснюються реальні кроки щодо впровадження в життя основних принципів розвитку енергетичної сфери, прийнятих в ЄС, таких, як: безпека, енергетична ефективність, конкуренція, захист довкілля. Є в Україні і свої переваги, серед яких: значні запаси вугілля, урану, цирконію, потужна транспортна інфраструктура (зокрема транзитна) та високий науково-технічний потенціал. Все це повинно сприяти вирішенню завдання розвитку енергетичного сектору України і, відповідно, створити підґрунтя для реалізації європейського вибору в енергетичній сфері.

Для отримання статусу повноцінного гравця на європейському енергетичному ринку Україні доведеться у доволі стислі строки імплементувати низку складних законодавчих норм, що часто суперечать усталеній в Україні практиці. Враховуючи цей факт, можна дати коротку оцінку того, як вплине потенційна зміна законодавства на розвиток найбільших сегментів енергетичного ринку України.

По-перше, Україна зобов'язалася створити умови для вільного вибору споживачами газу та електроенергії, що використовують їх не для власних побутових потреб, постачальника, в тому числі іноземного з країн-учасниць Енергетичного співтовариства, а з 1 січня 2015 року надати таке право всім споживачам. Де-юре Україна вже прийняла новий Закон «Про засади функціонування ринку природного газу» [2], що встановлює нові правила конкуренції на цьому ринку і в цілому відповідає положенням Директиви 2003/55/ЄС.

По-друге, зобов'язання передбачають створення конкурентного ринку електроенергії, який має базуватися на європейській моделі, побудованій на двосторонніх контрактах між постачальниками і споживачами електроенергії та балансує ринку для покриття пікових навантажень.

Адаптація вітчизняного ринку електроенергії відповідно до європейських вимог передбачає докорінні зміни нині діючого Закону України «Про електроенергетику» [3], де мають бути виписані принципи конкурентного ринку електроенергії.

По-третє, Україна взяла на себе зобов'язання щодо розвитку відновлюваних джерел енергії. Наразі Україна вже має розвинене базове законодавство, що регулює це питання, а також достатньо високі пільгові (так звані «зелені») тарифи на електроенергію з відновлюваних джерел, що вже викликали сильний інтерес інвесторів до розвитку цього сегменту ринку електроенергії [4]. Залишається неврегульованим ряд специфічних питань, зокрема питання регулювання доступу об'єктів відновлюваної енергетики до електропередавальних мереж та дозвільна процедура щодо встановлення таких об'єктів, що

уможливило державне втручання на цьому ринку. Можна очікувати, що після адаптації національного законодавства ці невизначеності будуть вирішені.

Таким чином, вступ до Енергетичного співтовариства буде мати такі наслідки для розвитку енергетичного ринку України:

1. Споживачі газу та електроенергії зможуть вільно обирати постачальників, виходячи з найбільш вигідних умов і ціни;

2. Постачальники газу та електроенергії з країн-членів Енергетичного співтовариства отримають право виходу на ринок України, і навпаки. Це створить умови для конкуренції між постачальниками за споживача всередині країни та відкриє можливості для вітчизняних постачальників вільно продавати газ та електроенергію на європейському газовому ринку (що особливо актуально для експорту електроенергії до країн ЄС);

3. Створить єдине правове поле для вирішення можливих конфліктів з постачальниками енергоносіїв. Це посилить переговорну позицію України на міжнародній арені та буде стримувати державних посадовців від укладання непрозорих угод на енергетичному ринку;

4. Україна буде змушена провести у короткий строк кропітку роботу по адаптації національного законодавства до європейських норм, забезпечити їх реальну імплементацію та зробити значні інвестиції в модернізацію енергетичної інфраструктури для забезпечення технічної можливості торгівлі енергоресурсами в рамках Енергетичного співтовариства (зокрема синхронізацію електропередавальних мереж з ETNSO-E, модернізацію національної ГТС тощо).

В будь-якому випадку нинішнє приєднання України до організації Енергетичного співтовариства є і буде залишатися у середньостроковій перспективі доброю можливістю для модернізації національного енергетичного ринку та економіки країни в цілому. І лише від наступних реальних кроків нашої держави буде залежати, чи зможе Україна отримати вигоди від вступу до цієї впливової організації, чи ні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» від 15 грудня 2010 року. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua/?id=4664>.

2. Про засади функціонування ринку природного газу: Закон України від 8 липня 2010 року № 2467-VI [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2467-17>.

3. Закон України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80>.

4. *Annual Energy Outlook 2002. With Projections to 2020. Desember 2001.* // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.eia.org>.

АНДРІЙ МЕЛЬНИК

ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ З ОГЛЯДУ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОСТІ

ФРН – одна з найбільших і найуспішніших європейських і світових економік, яка задовольняє лише незначну частину своїх потреб в енергетичних ресурсах за рахунок власних джерел. Водночас країна завдяки поєднанню політики диверсифікації імпорту з високими стандартами енергозбереження має переважний вплив на формування ділових відносин із постачальниками вуглеводневих ресурсів, ключовими з яких є Росія, Норвегія і Нідерланди.

Аналізуючи енергетичну політику Німеччини, можна побачити, що митою Німеччини продемонструвати, що успішна індустриальна економіка може перейти від ядерного і

викопного палива до поновлюваних джерел енергії та енергоефективності, вийшовши від залежності інших країн з огляду на розвиток сучасності [3].

Маючи розвинену економіку, Німеччина на п'ятому місці у світі за споживанням електроенергії. Попри те, що державна політика спрямована на енергозбереження та розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як енергія сонця, вітру, біомаси, гідро- та геотермальна енергія, більша частка енергоспоживання, як і раніше, припадає на традиційні джерела. 2014 року німецький енергетичний баланс має такий вигляд у відсотках:

- нафта – 33,4%;
- природний газ – 20,98%;
- буре вугілля – 12,1%;
- бітумінозне вугілля – 12,3%;
- атомна енергетика – 8,0%;
- гідроенергетика та енергія вітру – 1,7%;
- біопаливо та переробка сміття – 9,9%;
- інше – 2,0%.

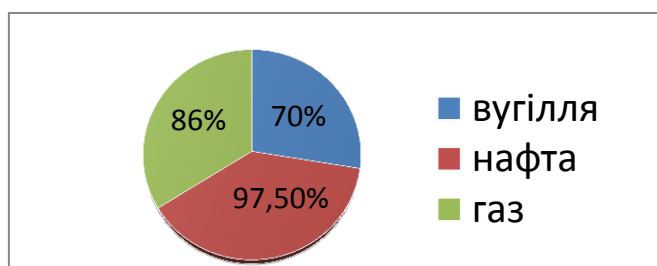

Рис. 1. Імпортна залежність енергетики ФРН станом на 2014 рік

Джерело: розраховано автором за даними [4]

За даним рисунком бачимо наступну ситуацію, яка є негативною для енергетики Німеччини, тобто за природними ресурсами вона на 83% залежить від імпорту з зовні.

Проте частка електроенергії з відновлюваних джерел у Німеччині зростає з 6% до 25% усього за десять років. Перехід до вискоелективної поновлюваної енергії принесе економіці країни інвестицій у розмірі 200 млрд. євро. Вже більше 380 тис. німців працюють в секторі поновлюваної енергетики, а це значно більше, ніж у звичайній енергетиці.

Енергетична трансформація в Німеччині полягає не лише у відході від атомної енергії та енергії корисних копалин в енергетичному секторі. Електрика складає лише близько 20% національної енергетичної потреби, тоді як приблизно 40% припадає на опалення і 40% на потреби транспортування. Увага громадськості головним чином зосереджена на енергетичному секторі, де особливо наголошується відхід від ядерної енергії до енергії вітру і сонця [1].

Відмова від атомної енергетики уряд ФРН має намір компенсувати за допомогою збільшення частки відновлюваної енергетики. Проте ситуація в 2012–2013 роках показала також необхідність у збільшенні допоміжних потужностей, найефективнішими серед яких вважають парогазові когенераційні електростанції. Тут уряд ФРН звернув увагу на ще не досліджені можливості національної газовидобувної промисловості, а саме нетрадиційний газ, і поставив завдання відповідним федеральним науково-дослідним установам ретельно проаналізувати цей вид ресурсів до 2016 року. Водночас німецькі енергетичні компанії ознайомлюються і вдосконалюють свої технології з видобутку газу з нетрадиційних ресурсів, що може дати змогу за короткий термін здійснити суттєвий приріст його видобутку порівняно з поточним станом – приблизно 14 млрд. кубометрів на рік.

З початку 90-х років минулого століття почалося суттєве розмежування між рівнем економічного зростання і споживанням енергії в ФРН, причина якого – технологічний прогрес енергетичного сектору, зростання енергозбереження, раціоналізація і структурна перебудова економіки. Тому навіть запланований вихід з атомної енергетики не

розглядається як чинник до збільшення споживання газу, зокрема російського. ФРН має намір компенсувати ці потужності за рахунок відновлюваної енергетики та розвитку маневрових генеруючих потужностей на традиційних ресурсах, зокрема вугіллі, та в перспективі – природному газі з нетрадиційних джерел [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. *Germany – CIA – The World Factbook* <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gm.html>.
2. *Gas marketing in Europe* // *Gazprom* <http://www.gazprom.com/marketing/europe/>.
3. *Country gas profile – Germany* // *Energy Delta Institute* <http://www.energydelta.org/mainmenu/edi-intelligence-2/our-services/Country-gas-profiles/country-profilegermany>.
4. *Michael Sander. A “Strategic Relationship”?* *The German Policy of Energy Security within the EU and the Importance of Russia* // *Foreign Policy in Dialogue – Volume 8 – Issue 20 – 16–25*.

ОЛЕКСАНДР МІНЕНОК
Науковий керівник:
к.е.н. доцент Кривоус В. Б.

ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ЄС – ВЕКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується формуванням сучасної фази глобальної економічної системи, яка базується на новій парадигмі науково-технічного розвитку. Перехід країн – ключових інноваторів до нової моделі сучасної економіки – інноваційної системи – в умовах загострення глобальних проблем і викликів зумовлюють зміни національного економічного розвитку усіх країн світу. З огляду на зазначене, особливої актуальності набуває дослідження інноваційної складової розвитку ЄС в умовах ЗВТ+, а надто в контексті підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, оскільки сприятиме адаптації української економіки до євростандартів.

ЄС – це могутнє інтеграційне об’єднання, яке в процесі свого розвитку досягло високого рівня політичної інтеграції, уніфікації права, економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку. Запровадження Рамкових програм з 1984 року дало поштовх до широкомасштабного процесу конвергенції національних науково-технічних політик в Європі. Створена усередині 1990-х років мережа інноваційних регіонів Європи започаткувала процес обміну досвідом у сфері інноваційної діяльності. Це в свою чергу сприяло зростанню конкурентоспроможності європейських регіонів в рамках реалізації інноваційних стратегій. Завершення процесів формування єдиного наукового простору в ЄС та єдиної системи управління інноваційним розвитком відбулося в 2000 році. Одночасно з цим проголошена концепція створення єдиного дослідницького простору в Європі з метою об’єднання зусиль вчених різних країн.

Згідно Лісабонської стратегії розвитку економіки ЄС, що охоплювала період з 2000 по 2010 роки, ЄС мав стати найбільш конкурентоспроможною, динамічною і наукомісткою економікою у світі, здатною на стале економічне зростання, з наявністю кращих робочих місць і великою соціальною згуртованістю [1]

У березні 2010 року прийнята в ЄС стратегія «Європа 2020», яка базується на посиленні інноваційної складової економічного розвитку. Проект «Інноваційний Союз» в рамках цієї стратегії має намір підвищити конкурентоспроможність ЄС на світовому рівні шляхом інвестування 3% від ВВП в НДДКР, що до 2020 року може створити 3,7 млн. робочих місць і збільшити річний ВВП на 795 млрд. євро до 2025 року. Проект «Інноваційний Союз» містить 34 ініціативи. [2] Фінансування цього проекту здійснюється у рамках спеціального фінансового інструменту «Горизонт 2020». Його бюджет становить

понад 700 млрд. євро, з яких на зміцнення позицій ЄС в галузі науки та фінансування Європейської дослідницької ради передбачено 24,3 млрд. євро, 17 млрд. євро – на зміцнення позицій ЄС в галузі промислових інновацій, розширення доступу до фінансування інноваційних проектів, фінансування малих та середніх інноваційних компаній, особливо в галузях перспективних технологій, таких як мікро- та нанотехнології, біотехнології, сучасні матеріали; на проблеми зміни клімату, розвиток екологічно чистого транспорту, відновлюваних джерел енергії, продовольчої безпеки, охорони здоров'я та проблеми старіння населення заплановано 31 млрд. євро. [3]

Сприяння передовому розвитку освіти та науки в ЄС, пріоритетне фінансування інноваційних проектів, просування моделі Європейського інституту інновацій та технологій, розширення доступу до фінансування інноваційних компаній, створення єдиного ринку інновацій на теренах Європи сприяє поширенню позитивних ефектів інновацій на всій території ЄС. Разом з тим, за рівнем економічного та інноваційного розвитку серед країн-членів ЄС спостерігається значна диференціація (табл. 1).

Таблиця 1

Дивергенція країн ЄС за темпами інноваційного розвитку [4]

Група	Приріст за 2008–2012 рр.	Країни-лідери за зростанням	Країни з помірними темпами зростання	Країни з низькими темпами зростання
Інноваційні лідери	1,8%	Данія (2,7%)	Фінляндія (1,9%) Німеччина (1,8%)	Швеція (0,6%)
Інноваційні послідовники	1,9%	Естонія (7,1%) Словенія (4,1%)	Нідерланди (2,7%) Франція (1,8%) Великобританія (1,2%) Бельгія (1,1%) Люксембург (0,7%) Австрія (0,7%) Ірландія (0,7%)	Кіпр (-0,7%)
Помірні інноватори	2,1%	Литва (5,0%)	Мальта (3,3%) Словаччина (3,3%) Італія (2,7%) Чехія (2,6%) Португалія (1,7%) Угорщина (1,4%) Іспанія (0,9%)	Греція (-1,7%)
Слабкі інноватори	1,7%	Латвія (4,4%)	Румунія (1,2%) Болгарія (0,6%)	Польща (0,4%)

Країни-лідери за зростанням (табл. 1) стали основними продуцентами високотехнологічних виробів і наукомісткої продукції та сконцентрували практично всі інноваційні галузі. Вони формують центри базових та проривних технологій. Водночас помірні та слабкі інноватори лише імітують інноваційні процеси в ЄС та через запозичення нових технологій досягають певних успіхів в інноваційному розвитку. Разом з тим, в рамках ЄС країни-аутсайтери мають можливість за рахунок скорочення інноваційних циклів досягнути певних результатів економічного зростання та стати привабливими для іноземних інвесторів, залучити науковців з інших країн з метою створення ними проривних технологій та забезпечення конкурентоспроможності як на ринку ЄС, так і світових ринках.

Таким чином, щоб адаптуватись до вимог Угоди про асоціацію з ЄС, Україні необхідно:

- глибоко і всеосяжно вивчити досвід ЄС у сфері інноваційного розвитку;
- створити фонди для акумулювання коштів на розвиток нових технологій в різних сферах виробництва та послуг;
- активізувати роботу із формування інноваційної системи в Україні, максимально наблизивши її до країн-членів ЄС;

- сформувати власний кадровий потенціал у сфері науки, техніки та бізнес-структур для забезпечення інноваційних трансформацій у державі;
- за рахунок скорочення інноваційних циклів досягнути певних результатів економічного зростання держави та привабливості для іноземних інвесторів;
- залучити іноземних науковців з метою створення ними проривних технологій для забезпечення конкурентоспроможності України на міжнародних ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. *The Lisbon strategy 2000–2010: an analysis and evaluation of the methods used and results achieved* (Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201107/20110718ATT24270/20110718ATT24270EN.pdf>).

2. Офіційний портал проекту «Інноваційний Союз» (Режим доступу: <http://ec.europa.eu/research/innovation-union/indexen.cfm>).

3. Офіційний портал фонду «Горизонт 2020» (Режим доступу: <http://ec.europa.eu/research/horizon2020/indexen.cfm>).

4. *Innovation union score board 2013* (Режим доступу: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013en.pdf>).

МИРОСЛАВА НАПРИКЛАД

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Уніят А. В.

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛІТАКОБУДУВАННЯ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТА В УКРАЇНІ

Забезпечення конкурентоспроможності економіки країни на світовому ринку залежить, в першу чергу, від розвитку глобальних, високотехнологічних галузей. Саме вони є ареною боротьби підприємств різних країн, де конкуренція ведеться засобами, що істотно впливають на економічне процвітання країн.

Для забезпечення конкурентної стійкості своїх позицій на світовому ринку країни в останні роки чимало зробили на шляхах структурної консолідації і міжнародної інтеграції національної авіапромисловості, підвищення технологічного рівня проектування і виробництва літаків, надання активної фінансової підтримки авіабудівникам. Відбулися послідовні реструктуризація і злиття компаній – авіавиробників в США і Західній Європі [1].

Авіаційна промисловість, орієнтуючись на наукову базу і висококваліфіковані кадри, отримала розвиток лише в економічно розвинених країнах (рис. 1). Найбільшими виробниками авіаційної техніки є США (Х'юстон, Сієтл, Атланта, Нью-Йорк), Росія, Франція (Париж і Тулуза), Німеччина (Штутгарт і Мюнхен), Великобританія (Лондон) і Італія (Турін).

Авіаційна промисловість є самою швидкозростаючою підгалуззю транспортного машинобудування. Проте навіть найбільші європейські виробники не можуть поки конкурувати з американськими корпораціями. Головними країнами експортерами продукції авіаційної промисловості в Європі є Франція (19,0%), Німеччина (15,5%), Іспанія (2,3%), Італія (2,9%), Швейцарія (1,6%). Значний показник в Ізраїлі (0,9%), Росії (0,7%) та Нідерландах (0,8%).

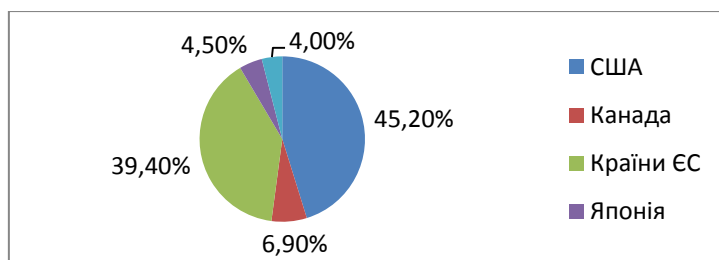

Рис.1. Географічна структура світового ринку авіабудування

Не залишилася осторонь інтеграційних процесів і авіаційна галузь України, для якої притаманним є утворення авіа концерну «Авіація України». Незважаючи на всі зусилля щодо відродження галузі, за останні 5 років підприємства в галузі літакобудування виготовили лише 16 літаків при потужності тільки одного «ХДАВП» – понад 20 літаків щороку.

За підсумками 2013 р., безперечним лідером в розвитку галузі літакобудування у світі являється США, зокрема частка авіагалузі у ВВП країни становить 1,36% (табл. 1.). Хоча, Франція складає досить сильну конкуренцію США, вона посідає перше місце серед країн Європи за розвитком літакобудування. Так, частка Франції у зовнішній торгівлі авіаційною технікою становить 8,42%, це більше у два рази ніж США 5,98%.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз розвитку галузі літакобудування в країнах світу за 2013р.

Показник	Японія	Україна	США	Росія	Франція	Канада	Італія
1.Обсяги виробництва (млн. дол. США)	11786	59,00	196431,13	13643,25	78843,18	19351,31	12315,01
2. Частка у ВВП країни, %	0,0023	0,006	1,36	0,3	4,05	1,21	0,78
3. Частка у зовнішній торгівлі, %	0,75	0,28	5,98	0,86	8,42	4,56	1,02
4. Темпи зростання галузі,%	115,26	51,65	102,24	118,38	110,05	104,36	111,50

Що стосується України, то, частка у зовнішній торгівлі припадає 0,28% станом на 2013 р., в порівнянні, в Росії цей показник сягає 0,86% у зовнішній торгівлі авіа технікою. За словами фахівців, наша держава володіє значним науковим потенціалом та виробничими потужностями для створення авіаційної техніки. Проте Україна має найменші обсяги виробництва літаків.

Українське літакобудування представлене авіабудівним концерном «Авіація України», учасниками якого являлись гіганти авіаційного сектору, серед яких: Авіаційний науково-технічний комплекс ім. Антонова, Київський авіаційний завод «Авіант», Завод № 410 цивільної авіації, Харківське державне авіаційне виробниче підприємство, ДП НП «Буран», ДП «Харківське агрегатне конструкторське бюро», Харківський машинобудівний завод «ФЕД», Запорізьке машинобудівне КБ «Прогрес» ім. академіка Івченка», підприємство «Новатор», казенне підприємство «Радіовимірювач».

Основними виробничими підприємствами галузі в Україні залишаються Київський завод «Авіант» і Авіаційний науково-технічний комплекс ім. Антонова [2].

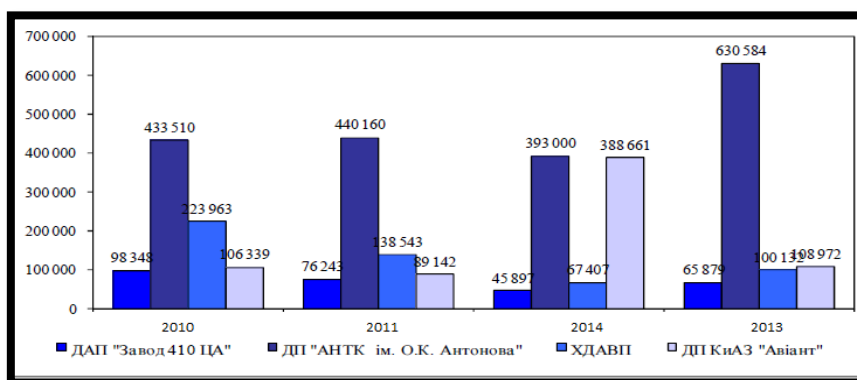

Рис. 2. Порівняльний аналіз чистого доходу підприємств авіапромисловості від реалізації продукції

Найбільшу часту чистого доходу має Авіаційний науково-технічний комплекс ім. Антонова, його частка становить 630584 тис. грн., станом на 2013 р [3]. Щодо Київського заводу «Авіант», то дохідність підприємства у 2012 році була найбільшою – 388661 тис. грн., проте у 2013 р. цей показник зменшився вдвічі (рис. 2).

Здійснений аналіз дозволяє зробити висновок: авіаційна промисловість є однією з провідних галузей машинобудівного комплексу розвинених країн Європи, США, Канади. Різні країни, навіть промислово розвинені, значно відрізняються за об'ємом виробництва і продажу авіаційної. За цими показниками з великим відривом лідирують США та Франція. Щодо України, авіаційна промисловість являє собою одну з базових, стратегічно важливих галузей економіки України. Проте Україна має найменші обсяги виробництва літаків. І причина у відсутності фінансових ресурсів. Для зростання конкурентоспроможності галузі на сьогоднішній день стратегією виходу на світовий ринок авіа продукції є саме співпраця з іншими країнами-виробниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуленко А. Л. Оцінка конкурентоспроможності авіаційної техніки / А. Л. Дуленко, В. С. Купріянова // *Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики : Монографія.* – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 229–242.

2. Бронова Ю. Г. Формування господарсько-правового механізму літакобудівної діяльності України *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право / редкол. : А. П. Гетьман та ін.* – Х. : Право, 2011. – № 2 (5). – 232 с.

3. Офіційний сайт Науково-технічного комплексу ім. О. К. Антонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.antonov.com>.

ГАЛИНА ПАСТУХ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ГАЗУ

З усіх глобальних проблем людства однією з найбільш гострих є енергетична. Відомо, що за останні 30–40 років людство спожило вуглеводнів більше, ніж за всю свою попередню історію. Технологій для запровадження принципово нової, неуглеводневої енергетики майбутнього поки що реально не передбачається, а запаси палива на планеті не тільки мають свої межі, але й розподілені вкрай нерівномірно і, як правило, далеко від традиційних і нових великих споживачів.

Природний газ є важливою сировиною для забезпечення енергетичних потреб людства. Непростим завданням є оцінка потенціалу його використання враховуючи сучасні реалії. Окрім цього, є велика невпевненість щодо розвитку цього ринку в глобальних вимірах, а особливо в Європі.

У 2014–2015 рр. проблема забезпечення енергетичної безпеки набула особливої актуальності, що істотно вплинуло на сталий розвиток енергетичних ринків у глобальному вимірі.

Природний газ – є головним енергоносієм у світі та охоплює різні сфери нашого життя. Звичайно, що ця тенденція може змінитись, завдяки все більш зростаючій ролі альтернативних джерел енергії. Цей фактор необхідно враховувати з метою довготермінового планування глобального енергозабезпечення.

Європа активно рухається в напрямку газової незалежності, особливо Німеччина, що активно диверсифікує використання газу шляхом прийняття низки стратегій всередині країни. В серпні 2009 року було затверджено план розвитку використання електромобілів до 2020 року. Сума інвестицій в даний проект складає понад 200 млн. євро, тобто до 2020 року у Німеччині має бути щонайменше 1 млн. електромобілів. Це складе серйозну конкуренцію автомобілям, що працювали на газу та нафті, виробництво яких буде обмеженим.

Наступним важливим проектом, що носить назву Desertec – є будівництво сонячних електростанцій на африканських узбережжях, енергоресурси з яких будуть транспортуватись на європейський континент.

Такі проекти зазвичай приваблюють серйозні інвестиції, тому існує загроза перерозподілу фінансових ресурсів на користь будівництва нового газопроводу в Європу.

Також важливими факторами для подальшого розвитку ринку газу є кліматичні зміни в цілому світі, а саме негативний вплив на навколишнє середовище, додаткова емісія CO₂ та як наслідок глобальне потепління.

Не варто забувати про те, що розвиток глобального ринку газу лежить також у політичній площині. А саме в таких країнах як Лівія та Іран, де в першому випадку досі немає стабільного керівництва, а в другому випадку ядерна програма Ірану також не робить його безпечним газовим партнером для Європи.

Співпраця із Росією також несе багато істотних ризиків, а саме Німеччина вживає усіх заходів з метою уникнення участі в проекті Південного потоку. Якщо проаналізувати відносини Німеччини та Туреччини, то тут можна побачити багато позитивних моментів, таких як подальша інтеграція Туреччини в ЄС, але Туреччина є частиною програми Південного Потоку, саме через Туреччину проходить Південний потік. На противагу Північний Потік для Німеччини є більш пріоритетним, де газ буде транспортуватися через Балтійське море в Німеччину. Програма Південного Потоку робить Європу ще більше енергетично залежною від Росії.

Визначальними факторами загострення енергетичних проблем стали військові конфлікти на Сході України, а також нестабільна ситуація на Близькому Сході.

Структура світового ринку газу

1. Найбільший міжнародний ринок природного газу – європейський. В тій конфігурації, що склалася наприкінці ХХ ст., домінували поставки природного газу з Росії та набагато менші з Норвегії. Така ситуація визначала й високий транзитний потенціал України, географічно розташованої на найкоротшому шляху транспортування природного газу від районів його видобування до Європи (основним споживачем російського природного газу є Німеччина). На європейському ринку ціноутворення на цей ресурс здійснювалося з урахуванням біржових цін на нафту, а формули визначення ціни на нього закладались у контракти. Винятком у даному сегменті слід вважати Великобританію, де ціноутворення на імпортований природний газ тривалий час здійснюється за цінами по спотових контрактах.

2. Другий за розміром міжнародний ринок природного газу – північноамериканський регіональний ринок, майже на 100% побудований на імпорті природного газу до США. Переважно у цьому сегменті як експортер виступає Канада, а значно меншою мірою – декілька країн Карибського басейну (при цьому найбільша питома вага припадає на поставки скрапленого газу з Тринідаду і Тобаго). Ціноутворення на природний газ відбувається за біржовими цінами. Така відмінність у ціноутворенні на нього пояснюється тим, що у США та Великобританії продавцями природного газу є багато невеликих і середніх компаній, тоді як у Європі на його міжнародний ринок виходить незначна кількість великих підприємств.

3. Третій за розміром регіональний сегмент світового ринку природного газу – азіатсько-тихоокеанський, який базується на імпорті природного газу до Японії та Південної Кореї. При цьому його головними експортерами є Індонезія та Малайзія. Ціноутворення на цей ресурс здійснюється з урахуванням цін на нафту.

Решту регіонів світу не можна вважати регіональними ринками з визначальними масштабами купівлі-продажу природного газу, хоча країни Африки, Близького та Середнього Сходу виступають його експортерами у світових масштабах (зокрема, в європейському сегменті світового ринку цього ресурсу).

Визначальними факторами загострення енергетичних проблем стали військові конфлікти на Сході України, а також нестабільна ситуація на Близькому Сході. Україно-російська газова війна фактично є прямим енергетичним викликом для країн-ЄС. Істотний вплив мав і той фактор, що через вимушені важкі обставини Україна перетворилась із експортера вугілля в імпортера вугільної продукції. Європейські та американські санкції спровокували падіння цін на нафту та газ.

Вплив транспортування газу на ціноутворення на глобальному ринку енергоносіїв

Такі природні копалини як газ є дуже обмеженими. Світовий потенціал оцінюється в майбутньому максимум в 422 мільярди кубометрів, що дорівнює приблизно двадцятирічному запасу.

В регіональному плані, найбільший потенціал природного газу в країнах СНД і особливо в Росії близько 201 млрд. кубометрів, а також у регіоні Близького Сходу з Іраном і Катаром. Ці три провідні країни разом мають спільний потенціал більше, ніж 52% світового потенціалу і разом мають майже три чверті запасів природного газу в світі. Частка Європи складає лише 5% на противагу.

Сьогодні Україна є найбільшою у світі країною-транзитером природного газу. Українська газотранспортна система, що пов'язує між собою регіони з найбільшими в світі запасами природного газу з країнами Європи, які мають значні обсяги газоспоживання, дає змогу нашій державі бути одним із ключових гравців у газовому бізнесі. Україна транспортує російський природний газ до 18 країн Європи: Австрії, Болгарії, Боснії, Греції, Італії, Македонії, Молдови, Румунії, Німеччини, Польщі, Сербії, Словаччини, Словенії, Угорщини, Франції, Туреччини, Хорватії та Чехії.

Максимальна відстань транспортування газу через трубопровід може становити понад 6000 км. При цьому використовуються прямий та реверсні потоки. Під тиском 80 Бар щорічно транспортується до 26 млрд. метрів кубічних газу, що відповідає швидкості потоку – 40 км. на годину. При цьому в економічних розрахунках помітно, що 10% газу використовується для приведення в дію газових турбін. Через постійне збільшення споживання газу мережа газопроводів різко зростає, що потребує значних фінансових інвестицій, що призводить до картельних змов у даній сфері. Але найкращим варіантом вирішення даного питання є обслуговування газопроводу незалежними інвесторами, що є поширеною практикою в європейських країнах.

Іншою формою транспортування газу – є приведення газу у скраплену форму шляхом охолодження газу до $-161,5^{\circ}\text{C}$, коли газ із газоподібного стану приймає форму рідини. Таким чином, газ займає лише 1/6000 попереднього об'єму і може транспортуватись за допомогою танкерів між вхідними та вихідними терміналами. Потрібно не забувати, що дане питання є дуже витратним. Хоча після такого транспортування, газ далі можна транспортувати за допомогою газопроводу. Ці інвестиції збільшують кінцеву ціну на газ приблизно на 8-15%.

На перший погляд, може видатись, що транспортування такого енергоносія як нафта є значно дешевшим, але коли ми говоримо про відстані від 2500 км, то є очевидною перевага транспортувати зріджений газ за допомогою танкера, а не через трубопровід. Це є особливо важливим при прийнятті рішення будувати газопровід у морських широтах, адже такі проекти є значно дорожчими, ніж сухопутні. Таке транспортування є обґрунтованим для віддалених країн-споживачів газу.

На даному етапі розвитку, європейський ринок газу практично повністю забезпечується через газопроводи, за винятком окремих країн, наприклад Італія декілька років поспіль купувала алжирський зріджений газ, хоча є потенціал та перспективи для постачання зрідженого газу і в інші країни Європи. Азійські країни через свою віддаленість змушені теж часто купувати саме зріджений газ.

Інвестиції в газотранспортні системи є дуже капіталомісткими, що в свою чергу негативно впливає на ціноутворення на цьому ринку, тому що це прив'язує ціну нафти до ціни газу.

Велике значення для ціноутворення також мають типи договорів, що підписуються на світовому ринку. Звичайно, що є істотна різниця між довгостроковими контрактами та біржовими цінами. Інколи тривалість контрактів може сягати до 30 років, що без сумніву гарантує продавцю гарантований ринок збуту, при цьому потрібно заплатити 90% від вартості контракту, але при ціновому зростанні продавець зобов'язаний постачати газ по раніше зафіксованій ціні.

Покупець теж несе істотні ризики, а саме він повинен купувати раніше задекларовані об'єми газу, які можливо йому не потрібні у певному році, але є і позитивні сторони – він отримує гарантію раніше застрахованих об'ємів.

Виникає об'єктивна необхідність у газових хабах- місцях, куди стікається газ із різних потоків до його наступного продажу чи транспортування. Але багато дослідників стверджує, що це неефективно та загалом гальмує розвиток газової інфраструктури та перешкоджає притоку інвестицій в газову сферу через замороження коштів як результат складування газу.

Отже, актуальними проблемами розвитку глобального ринку газу є: обмеження ресурсів на ринку вуглеводнів, загострення політичних проблем в світі, а саме військові конфлікти, що призводять до запровадження європейських та американських економічних санкцій, політичного позиціонування окремих країн на ринку енергоносіїв, а також не менш важливими є питання прозорого та зрозумілого ціноутворення щодо видобутку, збуту та транспортування природного газу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Entwicklung des europäischen Erdgasmarktes bis 2030 – Eine Gegenüberstellung ausgewählter Prognosemodelle und Trends in einzelnen Ländern.* [Електронний ресурс] / Anna Sophie Müller. // *Trierer Beiträge zur Betriebs- und Volkswirtschaftslehre – № 2.* – с. 89 . – Режим доступу до журн: https://www.unitrier.de/fileadmin/fb4/BWL/Schriftenreihe/Nr_2_Mueller__June_2010__Entwicklung_des_europaeischen_Erdgasmarktes_bis_2030.pdf.

2. *Die Europäische Erdgasversorgung im Wandel.* [Електронний ресурс] / Andreas Seeliger // *EWI Working Paper – № 04-2.* – с. 28. – Режим доступу до журн: http://www.ewi.unikoeln.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/Working_Paper/EWI_WP_04-02_Europaeische-Erdgasversorgung-im-Wandel.pdf.

РУБАЙ МИКОЛА

Науковий керівник:

д.е.н., проф. Савельєв Є. В.

НАРОДНОГО АГРОБІЗНЕСУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

У розвинених країнах світу державна підтримка агробізнесу є найважливішим напрямком їх економічної політики. Згідно з даними, наведеними фахівцями Організації економічного співробітництва (ОЕСР), в період 1989–2014 рр. бюджетні асигнування, надані сільському господарству в 24 розвинених державах – членах ОЕСР, склали 404 млрд. дол. При цьому основна частина витрат припала на країни ЄС (213 млрд. дол.) і США (101 млрд. дол.) [1].

Такий рівень державної підтримки свідчить про позитивний вплив інституційних чинників довгострокового впливу на адаптивну систему сільгосптоваровиробників, а також не піддається ніякому порівнянню рівень державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні і розвинених зарубіжних країнах Так, наприклад, загальний розмір підтримки сільського господарства в Україні в 2014 році Згідно з прийнятим Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [3], на пряму підтримку сільського господарства у 2015 р. буде витрачено лише 33% загального обсягу аграрного бюджету, що є одним з найнижчих показників за останні роки. Для порівняння, в до кризових 2007 р. і 2008р. на пряму підтримку аграріїв витрачали, відповідно, 63% і 57% аграрного бюджету.

Якщо порівнювати в грошовому еквіваленті, то у 2015 р. планується витратити на пряму підтримку сільськогосподарських виробників удвічі менше, ніж у 2014 р., і на 31% менше, ніж у 2013 р. Експерти зазначають, що серед заходів прямої державної підтримки аграрного сектора можна виокремити три ключові: фінансова підтримка заходів (яких саме, не вказано) в агропромисловому комплексі – 0,83 млрд. грн.; державна підтримка розвитку хмелярства, закладки молодих садів, виноградників та ягідників і догляд за ними – 108 млрд. грн.; державна підтримка галузі тваринництва – 0,73 млрд. грн. Останні два заходи фінансуватимуться із спеціального фонду, на відміну від першого, який профінансується із

загального фонду. Крім того, на розвиток сільських територій спрямовано 0,23 млрд. грн. (3% загального обсягу аграрного бюджету); на забезпечення аграрного сектора висококваліфікованими кадрами і новітніми розробками – 0,8 млрд. грн. (10%). В цілому, обсяг аграрного бюджету на 2015 р. затверджено на рівні 8,21 млрд. грн., що на 22% менше, ніж у 2012 р. [4]. Розподіл видатків на державну підтримку розвитку сільськогосподарського виробництва у 2015 р. та відображено розподіл кредитів, що надаються з державного бюджету на різні потреби сільського господарства. Тоді як, наприклад, у США щорічний обсяг державних витрат на сільське господарство становить близько – 130 млрд. дол. США.

Так, якщо рівень підтримки сільського господарства, наприклад у США, по відношенню до ВВП становить 0,9% то в Україні, лише 0,12% або майже в 8 разів менше. Субсидії ж на 1 га сільськогосподарських угідь в США в рази перевищують аналогічний показник по Україні. Якщо в США вони складають на кожен гектар 155 доларів, то в Україні тільки близько 5 доларів на кожен гектар сільськогосподарських угідь.

У країнах ОЕСР, за даними та рівнем державного субсидування в розрахунку на одну ферму лідирує Норвегія (32 тис. дол. в 2014 р.), а за розміром коштів у розрахунку на одиницю площі попереду Японія (8761 дол. в 2014) [2].

У США майже 70 років держава прагне регулювати процеси відтворення в сільському господарстві. Важливою складовою частиною такого регулювання є фінансово-кредитна підтримка аграрного сектора економіки.

Фінансування здійснюється шляхом виділення з державного бюджету асигнувань, які спрямовуються строго на цільові програми, що мають загальнонаціональне значення. На федеральному рівні виділяються дві великі цільові програми: стабілізація доходів і наукове забезпечення. Крім цього, на федеральному рівні діє більше 10 міжгалузевих цільових програм, які різною мірою зачіпають інтереси сільського господарства і фермерів. До них належать, насамперед, такі програми, як консервація і вилучення земель, продовольча допомога малозабезпеченим верствам населення, маркетинг і інспекція, соціальний розвиток сільської місцевості та ряд інших. Бюджетні кошти, що розподіляються під ці програми, контролює на 80% міністерство сільського господарства США через Товарно-кредитну корпорацію (ТКК), Адміністрацію у справах фермерів (АДФ) та інші фінансово-кредитні органи. Решта 20% коштів розподіляються через штати і місцеві органи управління [3].

У кризові роки для США, зокрема для сільського господарства, значимість бюджетних асигнувань різко зростає. В останні роки найбільш пріоритетним програмою була державна система цін підтримки, тісно пов'язана з програмою консервації та вилучення з обігу сільськогосподарських угідь. Витрати ТКК на цю програму склали в останні роки від 30 до 50% всіх витрат федерального бюджету на сільське господарство. В економічно розвинених країнах відзначається дуже високий рівень державного субсидування аграрного виробництва, який розраховується як відношення суми державної підтримки.

В окремих країнах цей показник сягає 75-82% (Норвегія, Швейцарія); в середньому ж, в економічно розвинених країнах – 43,4%. В Україні рівень державного субсидування ледве сягає 10%. Якщо говорити про розміри державної підтримки від видаткової частини консолідованого бюджету або про частку такої підтримки у ВВП, то Україна дуже далека за цими показниками від США і країн ЄС.

Найважливішою метою державного втручання в сільське господарство є підтримка фінансових ресурсів сільськогосподарських організацій. Давно доведено, що для сільського господарства необхідний пільговий кредит. Розуміння цієї необхідності було усвідомлено ще на початку ХХ століття. Так, в США було визначено два шляхи пільгового кредитування: через фермерські кооперативні банки та систему державних банків, або змішано-державно-кооперативну систему.

В Україні, на жаль, поки не вдалося створити струнку систему пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників.

Звичайно ж, не можна, на наш погляд, не згадати ще раз про систему державного регулювання ринку та підтримки фермерів в США, де ось вже протягом декількох десятиліть

соціально фіксують два види так званих цін підтримки: цільові ціни; заставні ціни, або заставні ставки. Цільові ціни (гарантовані) встановлюються для розрахункових операцій, і їх дія поширюється на найбільш важливі види сільськогосподарської продукції. Вони орієнтовані на відшкодування витрат, до складу яких включають навіть середню норму прибутку на фермерський капітал і розрахункову земельну ренту, вони також орієнтовані і не певний дохід.

Що стосується України, то в нашій країні досі не створена система регулювання цін на сільськогосподарську продукцію та продовольство. Яскравим свідченням тому може служити соціальна напруга на споживчому ринку у зв'язку з несподіваним ростом цін на соняшникову олію, хліб, цукор та інші продукти харчування. Інтервенційне втручання поки не стало дієвим регулятором обсягу виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції. Зрозуміло, облік зарубіжного досвіду при реформуванні АПК України не означає його сліпого копіювання. А необхідно синтезувати все краще і ефективне в світовому аграрному бізнесі з уже наявними досягненнями вітчизняного агропромислового комплексу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авельцов Д. Ю. *Аналіз існуючих систем управління в Україні і за кордоном. Забезпечення безперервності керівництва і гармонії цілей [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://www.business-plan.nm.ua>.

2. *Аграрна політика в країнах Центрально-Східної Європи та Азії: сучасні тенденції / Наук. ред. І. М. Буздалов; РАН. Ін-т міжнар. екон. і політ. дослідн.* – К., 2014. – 156 с.

3. *Аграрний сектор США наприкінці ХХ століття / Під ред. д.е.н. Б. А. Чернякова.* – К.: «Пілігрим», 2013. – 395 с.

4. Безорна Г. В. *Концепція розвитку аграрного сектора. Ринкова трансформація сільського господарства: десятилітній досвід і перспективи.* – К.: *Енциклопедія українських сіл*, 2015. – 357 с.

ВІТАЛІЙ СУХИЙ

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Уніят А. В.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ АГРАРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Відомо, що ніяке суспільство не зможе функціонувати нормально, якщо не матиме високорозвиненого аграрного сектора і достатньої кількості продовольства для забезпечення населення. Кожна країна вправі здійснювати свою аграрну політику, виходячи з конкретних умов, економічних і технологічних можливостей, рівнів земле- і водозабезпеченості, історичних традицій народу та ін [3, с. 76–78].

Для підвищення ефективності функціонування фермерських господарств потребують першочергового вирішення такі питання:

- виділення фермерам земельних площ згідно з діючим законодавством;
- надання державної підтримки у придбанні техніки, проектуванні і будівництві доріг, мереж електро- та водопостачання тощо;
- своєчасних розрахунків з фермерами за продану державі продукцію з відповідною індексацією;
- збільшення розмірів фермерських господарств за рахунок оренди земель та кооперування;
- удосконалення системи оподаткування фермерів;
- надання фермерам пільгових довгострокових та короткострокових вітчизняних та іноземних валютних кредитів під заставу майна.
- кооперування фермерів у переробці, збуті продукції, постачанні, технічному обслуговуванні тощо;

- інформаційне забезпечення фермерських господарств;
- створення системи підготовки і перепідготовки фермерів;
- організація консультаційних служб для фермерів з технологічних, економічних, юридичних питань;
- фінансування досліджень з проблем розвитку фермерства [2, с. 90–92].

Наступним напрямком підвищення потенціалу України на аграрному ринку є вдосконалення законодавчої бази.

Україна почала реформу зі структури сільського господарства. Але річ не тільки у зміні форми власності на селі – потрібна відповідна інфраструктура. Тобто має бути забезпечений сам процес технологічно і фінансово. А ситуацію, що склалася за останні роки в сільському господарстві, можна характеризувати як некорисну [1, с. 56–58].

Продовжуючи роботу у вибраному і підтвердженому життєві напрямі держава має дотримуватися наступних рамкових умов:

- не втручатися безпідставно у систему аграрного виробництва;
- сприяти розвитку підприємницьких структур та конкуренції між ними;
- повністю перебрати на себе вирішення соціальних проблем сільської місцевості;
- визначити головним завданням збереження земельних та людських ресурсів у процесі реформ та конкуренції, яка буде посилюватися;
- стати повноправним учасником міжнародної системи регулювання торгівлі і знайти місце вітчизняній аграрній продукції на світовому ринку;
- здійснювати технологічну політику, яка змінить використання природних ресурсів у бік їх відновлення та споживчі звички громадян до покращання їх здоров'я [4, с. 61–63].

Аграрна реформа є складовою цілісного, комплексного глобального процесу реформування суспільства і економіки держави. У цьому контексті реформування сільського господарства слід розглядати як перманентний і закономірний процес ринкової економіки.

Роль Держави, тобто роль Міністерства аграрної політики, полягає в створенні таких умов, які б забезпечили рівні умови прибуткової діяльності для всіх суб'єктів аграрного ринку.

Поглиблення інтеграційних зв'язків і кооперації праці у виробництві сільськогосподарської продукції також є основним напрямом для підвищення потенціалу [5, с. 128–131].

До прийняття довгострокової програми розвитку АПК потрібно:

- сформувати систему цінового моніторингу на аграрному ринку, який включає поняття збору, аналізу, поширення цінової інформації споживачам на внутрішньому та зовнішньому ринках.
- сформувати інфраструктуру оптових ринків - товарні біржі, аукціони живої худоби та птиці, оптові плодоовочеві та продовольчі ринки;
- сприяти просуванню сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки, в тому числі через виставки, ярмарки.
- ціновий моніторинг аграрного ринку;
- удосконалити податкову систему по відношенню до сільського господарства;
- законодавчо забезпечити впровадження кредитування села;
- відновити і забезпечити розвиток льонарства, хмелярства, картоплярства, розвиток скотарства;
- навести порядок з меліоративними системами, щоб вони функціонували за призначенням;
- мобілізувати роботу науково-дослідних установ в плані селекції і генетики;
- щоб держава взяла на себе будівництво доріг, газифікацію і телефонізацію сіл і населених пунктів;
- держава повинна компенсувати сільськогосподарським виробникам витрати на технічні роботи з культурами (вапнування, гіпсування, глибоке рихлення меліорованих земель та ін.);
- враховувати загальносвітові тенденції до укрупнення бізнесу, в тому числі і сільськогосподарського [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вантух В. П. Методика дослідження ресурсного потенціалу в АПК // *Економіка АПК*. – 2014. – № 4. – С. 54–58.
2. Кузубов М. Аналіз і оцінка ситуації на ринку агропродовольчих товарів в Україні // *Економіка АПК*. – 2014. – № 6. – С. 88–92.
3. Мірошніченко І. В. Напрями активізації і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому комплексі України // *Актуальні проблеми економіки*. – 2014. – № 3. – С. 76–84.
4. Панасюк Б. Я. Обґрунтування напрямів розвитку агропромислового комплексу // *Вісник аграрної науки*. – 2013. – № 7. – С. 61–65.
5. Чеботарьов В. А. Підвищення соціальної спрямованості інноваційних перетворень в АПК // *Економіка АПК*. – 2013. – № 7. – С. 128–131.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з сільського господарства і їхніми державами-членами, з іншої сторони – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmi.gov.ua/kmi/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_%28body%29.pdf.

БОЖЕНА ФЕДОРЧАК

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Гродський С. В.

ЗРОСТАННЯ РОЛІ ТУРИЗМУ У ФОРМУВАННІ ВАЛЮТНИХ НАДХОДЖЕНЬ

Згідно з новітніми світовими тенденціями, можна із впевненістю віднести туристичний бізнес до найбільш перспективних галузей. Розвинута туристична інфраструктура сприяє підвищенню конкурентних позицій країни у світі, прискорює процеси її інтеграції у світову економічну систему, забезпечує перехід від аграрної та індустріальної економіки до розвитку економіки на основі сфери послуг та глобальних засад ринкової економіки.

Туристично-рекреаційні ресурси, що на сьогоднішній день є в наявності в Україні, створюють можливість позиціонувати Україну як вагомому туристичну дестинацію та стверджувати її потужний конкурентний ринковий потенціал. Але, особливість існуючої у даний час ситуації в країні полягає в тому, що формування високорозвинутої індустрії туризму та її інтеграція у світовий ринок туристичних послуг є тісно пов'язаними із гострою необхідністю вирішення нагальних валютно-економічних проблем і залучення міжнародного досвіду. У контексті зазначеного, туризм сьогодні повинен розглядатися як невід'ємна складова валютно-економічної політики держави.

Значення ролі туризму в формуванні валютних надходжень та в формуванні світової економіки з точки зору сучасних світових тенденцій у своїх дослідженнях відображали такі вітчизняні науковці, як: М. Бондаренко, О. Вуйцик, Н. Гостева, М. Рега, В. Смаль, І. Смаль, В. Суходуб та інші.

Проблематику, умови та фактори розвитку туристичної галузі у своїх працях розглядали наступні науковці: А. О. Мельник, І. О. Темник, С. Ю. Цьохла та ін. Однак, ще багато аспектів функціонування туризму потребують додаткової уваги, особливо з питань комплексного аналізу впливу туристичної сфери на формування валютних надходжень України та її місце у міжнародних відносинах.

Метою дослідження є визначення значення ролі туризму у формуванні валютних надходжень країни та зростання впливу цього фактору в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Туристичний сектор є одним із стратегічних галузей економіки, за допомогою якого відбувається подальший валютно-економічний розвиток будь-якої держави. Проте, для формування туристичного ринку є абсолютно необхідною

наявність ряду складових туристичної індустрії і в сучасних умовах туристично-рекреаційний потенціал, що виступає в своєму самостійному прояві, не є гарантією успішного розвитку туризму в державі [4].

Не дивлячись на те, що на сьогоднішній день досить складно виміряти внесок туризму у економічно-валютний розвиток держави, на основі різних інформаційних джерел фахівці з економіки туризму опрацьовують способи розрахунків, які є достатніми для визначення загального масштабу економічного впливу туризму на економіку країни. До стандартних економічних вимірів відносяться отриманий дохід і частка у валовому національному продукті (ВНП) чи валовому внутрішньому продукті (ВВП) [2]. Дані показники показують значення туризму в економічній системі в цілому.

За прогнозними даними експертів Всесвітньої туристичної організації (ВТО), туристична сфера уже протягом найближчих десяти років займе перше місце за обсягами світового експорту. Згідно з прогнозом, до числа найбільш країн-постачальників будуть відноситися Німеччина, Японія, США, Китай, Великобританія. Обсяг обміну туристичними послугами між країнами Західної і Східної Європи буде збільшуватися, в основному, у напрямку зі Сходу на Захід. Тому Україна, у перспективі даних тенденцій, отримає всі можливості, для того щоб стати однією із перспективних і найбільш відвідуваних територій Європейського туристичного регіону.

Під час оцінки конкурентоспроможності країн на міжнародному туристичному ринку, зазвичай, досліджують і беруть до уваги: стан політико-правової бази регулювання сфери міжнародного туризму в середині країни, основні тенденції бізнес-середовища та розвиток туристичної інфраструктури, ресурсний та рекреаційний потенціал. В загальному визначенні наявності і забезпечення окреслених умов є необхідними для розвитку та функціонування міжнародного туризму в країні.

Значення міжнародного туризму в економіці, як однієї із форм міжнародних економічних відносин полягає в його кінцевому результаті, тобто у валютних надходженнях до бюджету країни. Беручи до уваги актуальність формування концепції сталого розвитку, яка обумовлена необхідністю стабілізації техногенного навантаження на навколишнє середовище, розв'язання низки екологічних проблем задля спроможності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, екологічне значення міжнародного туризму є особливо важливим [4]. Окремі компоненти туристичного комплексу, зокрема, транспортні перевезення, сфери готельного бізнесу та екскурсійного обслуговування, несуть в собі негативний вплив, який полягає в руйнації екосистеми, виникненні ерозії ґрунтів, забрудненні довкілля та ін. На сьогоднішній день, екологічні проблеми мають тісний зв'язок з економічними, тому як екологічний фактор все частіше формує попит на туристичні продукти як на світових, так і на внутрішніх ринках.

Дослідження значення ролі туризму у формуванні валютних надходжень показало, що у сучасній світовій економіці курортні рекреації – одна з самих високоприбуткових сфер господарства, а також одна з тих, що найбільш динамічно розвивається. Функціонування таких систем передбачає існування постійно зростаючих джерел фінансових надходжень, за рахунок залучення мільйонів туристів активно розвивати інфраструктуру територій, створювати додаткові робочі місця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вуйцик О. Вплив рекреаційно-туристичного комплексу на розвиток економіки держави / О. Вуйцик // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – Львів, 2008. – № 24. – С. 35–42.

2. Капіца Ю. Наближення законодавства України до законодавства ЄС відповідно до угоди про партнерство та співробітництво між Європейським союзом та Україною: цілі і методи. // Український правовий часопис. К., 2014. – № 2. – С. 18–24.

3. Рега М. Г. *Туристичний бізнес в економічному просторі України* / М. Г. Рега // *Теоретичні та прикладні питання економіки: [зб. наукових праць]*. – Київ, 2009. – № 19. – С. 299–303.

4. Суходуб В. С. *Роль міжнародного туризму в економічному розвитку країн світу* / В. С. Суходуб // *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. – Луцьк, 2007. – № 12. – С. 245–251.

АНДРІЙ ЧЕРКОВСЬКИЙ
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Енергетика є невід’ємною складовою зовнішньої політики кожної держави. Вона має вирішальне значення для покращення соціально-економічного добробуту та необхідною умовою для здійснення господарської діяльності в сучасних промислово розвинених країнах. [1, р. 89] Енергетична безпека залежить від багатьох факторів, зокрема: власної забезпеченості джерелами, балансу експорту/імпорту носіїв енергії, структури диверсифікації й споживання, геополітичної та внутрішньої стабільності.

Розбудова державності України, можливість входження її повноправним членом у ЄС передусім вимагають вирішення проблем організації сталих і надійних шляхів забезпечення паливно-енергетичними ресурсами, зменшення залежності від імпорту енергоносіїв і їх ефективного використання [5].

Україна є однією з найбільш енергоємних країн світу, і це збільшує ризики, що постають перед її економікою та національною безпекою. Близько 40% енергії Україна змушена закуповувати за кордоном, у тому числі в Російській Федерації, що створює проблеми у зв’язку з російською агресією проти України [3].

Необхідно продовжувати розвивати диверсифікацію газових поставок з Росії. За минулий рік вдалося скоротити поставки російського газу на 1,7 разів завдяки поставкам з Європи, зокрема за січень-листопад з Польщі, Словаччини та Угорщини було імпортовано 4,0 млрд. кубів. [2]

Одним з альтернативних виходів з газової залежності вважається розробка та видобуток нетрадиційних видів газу, зокрема сланцевого. За деякими даними, Україна посідає 4 місце в Європі за його запасами. Значні сланцеві запаси знаходяться в Юзівському родовищі на заході Донбасу та можуть сягати декількох трильйонів кубічних метрів (розробка яких неможлива через бойові дії на Донбасі). Через несприятливий інвестиційний клімат України компанія Chevron вирішила в односторонньому порядку вийти з проекту освоєння Олеської площі, також британська нафтогазова компанія JKH зупиняє програму буріння в Україні на 2015 рік. [1]

Попри значний ресурсний потенціал України слід наголосити на втратах у зв’язку з тимчасовою окупацією АР Крим. Адже досить значна частка українських нафтогазових родовищ розташована в Чорноморському басейні. За оцінками міністерства, збитки від незаконної анексії Криму тільки щодо потенціалу видобутку газу складають близько 40 млрд. доларів. [2]

Через нинішній гострий російсько-український конфлікт у газовій сфері особливого значення для енергетичної та економічної незалежності нашої держави набуває стан вітчизняної вугільної промисловості. Ескалація бойових дій на Донбасі завдала значної шкоди в цій галузі. Ще на початку вересня в ЗМІ з’явилися повідомлення, що в нормальному режимі на Донбасі нині працюють лише 24 з 95 державних шахи.

Особливої уваги потребує й атомна енергетика, адже через дефіцит вугілля уряд ставить завдання збільшити потужності Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом», збільшуючи таким чином частку атомної енергії в загальному виробництві електрики в Україні.

В контексті збільшення важливості атомної енергетики в умовах «української кризи» через збройні протистояння на Донбасі, слід вирішити наступні проблеми: поглибити співпрацю з Казахстаном з метою зменшення впливу російського фактора на формування нашої ядерної енергетичної політики, адже 75-95% атомної енергетики України контролює Росія.

Для альтернативної енергетики України важлива передусім вітрова й сонячна енергія. Ці різновиди енергетичних ресурсів доступні по всій території України.

Говорячи про сонячну енергію, слід відзначити Крим, адже саме там сонячна енергетика набула найбільшого розповсюдження. Загалом уже в 2013 р. понад 15% потреб електроенергії Криму забезпечувалось сонячною енергетикою. Однак на цьому розвиток поки зупиниться, адже Росія не настільки лояльна до альтернативної енергетики.

Попри проблеми в недостатній кількості енергії існує проблема неефективного використання. Тому як уряд, так і громадяни мають сконцентруватися на підвищенні ефективності використання енергетичних ресурсів. Зокрема, на: удосконаленні законодавства у сфері енергоефективності відновлюваних джерел енергії та видів палива; оптимізації структури енергетичного балансу держави; удосконаленні механізмів ціноутворення на ПЕР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобров Є. А. Значення енергетичної безпеки у формуванні економічної безпеки Європейського Союзу. / Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти та газу. – 2012. – № 1 (31) – С. 163–172.

2. Кицькай Л. І. Енергоефективність в Україні: аналіз, проблеми та шляхи підвищення / Л. І. Кицькай // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3 – С. 32–37.

3. Тодоров І. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2014. – 268 с.

4. Гусак С. Стратегія енергетичного виживання-2014 / С. Гусак // Dt.ua, 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/energy_market/strategiya-energetichnogo-vizhivannya-2014-.html.

5. Кулицький С. Економічні аспекти нинішнього українсько-російського протистояння / С. Кулицький, 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=380:ekonomichni-aspekti-ninishnogo-ukrajinsko-rosijskogo-protistoyannya-2&catid=64:ukrajina-podiji-fakti-komentari&Itemid=376.

БОГДАН ШЕВЧУК

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОГО РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Будучи однією з базових галузей світового господарства, енергетика здійснює значний вплив на глобальні політичні та економічні процеси. Зміна кон'юнктури ринку, коливання цін на енергоносії, тягнуть за собою масштабні зміни для економік країн, стають прихованою або явною причиною міждержавних і регіональних конфліктів, або, навпаки, слугують спонукальним мотивом для інтеграції. Поточну ситуацію на ринку природного газу як в більшості країн світу, так і в Україні, можна вважати нестабільною: значні коливання ціни, обмеженість джерел постачання газу, політична нестабільність в деяких країнах-виробниках та країнах-транзитерах, недосконалість ринкових відносин в цьому секторі енергетики – все це створює певні перешкоди на шляху формування ринку природного газу та є загрозами енергетичній безпеці держав

Метою даної роботи є встановлення та аналіз факторів, особливостей і тенденцій розвитку світового ринку природного газу.

Світовий газовий ринок являє собою сукупність регіональних ринків природного газу, що включає в себе особливості відносин виробників і споживачів та специфіку ціноутворення. До світового газового ринку, враховуючи чинники географічного розташування та найбільші обсяги експорту-імпорту, можна віднести: Північноамериканський, Азіатсько-Тихоокеанський, Європейський газовий ринок. Винятком лише є загальносвітовий ринок скрапленого природного газу (СПГ) – через технологічні особливості видобутку, а також транспортування. Вітчизняне законодавство наступним чином трактує ринок природного газу: «ринок природного газу – сукупність правовідносин, що виникають у процесі купівлі-продажу природного газу, надання послуг з його транспортування, зберігання, розподілу та постачання» [3].

Газовий ринок здійснює наступні функції:

- контрольно-регулюючу – забезпечує організацію видобутку, розподілу, зберігання а також транспортування газу до кінцевого споживача;
- ціноутворюючу – встановлює рівень ринкових цін на природній газ на основі контрактів між споживачами та постачальниками;
- інформаційну – відслідковує зміни кон'юнктури;
- посередницьку – створює умови для вільної торгівлі енергоресурсами та право вибору споживачем постачальника.

Відомо, що ХХ століття прийнято вважати століттям нафти і природного газу. Використання даних енергоресурсів в комерційних цілях почалося ще в другій половині ХІХ століття і саме з цього часу починає формуватися світовий енергетичний ринок з локальними мережами енергопостачання.

Перша газова революція відбулася в 20–30-х роках ХХ століття за рахунок широкого застосування природного газу для потреб промисловості.

Друга газова революція відбулася набагато пізніше – на початку ХХІ століття, коли почалося використання газу з нетрадиційних джерел. До цього світовий енергетичний ринок пройшов період тарифного регулювання, при якому державні витрати виявилися неефективними, через що почалася лібералізація та узгодження правил поведінки учасників енергоринку; відбулась низка аварій в енергосистемах протягом 1965–1970-х років, а також дві нафтові кризи – в 1973 і 1979 році; було здійснено перехід до ринкового регулювання цін.

Третя газова революція, пов'язана з розробкою родовищ газогідратів, запаси яких переважають поклади традиційного природного і сланцевого газу, почалася в період з 2010 року і триває донині. Дослідники відзначають даний етап як принципово новий у розвитку світового енергетичного ринку. Таким чином, світова економіка та енергетика стали набагато більш інтегрованими і відтак глобальними. [2]

Світовий ринок природного газу на сучасному етапі характеризується наступними специфічними рисами:

1. високий рівень волатильності і складність прогнозованості світових цін на нафту і, відповідно, цін на газ, що прямо залежать від ціноутворення на ринку нафти;
2. вплив політичних чинників на ціноутворення на світовому ринку природного газу;
3. поглиблення конкуренції у всіх секторах світової газової промисловості;
4. виснаження розвіданих запасів природного газу в багатьох країнах;
5. загострення конкуренції з боку альтернативних і поновлюваних джерел енергії;
6. потреба газотранспортної системи в великомасштабних інвестиціях.

Слід враховувати при цьому, що доведені розвідані запаси природного газу в порівнянні з іншими традиційними енергоносіями, наприклад, нафтою, доволі великі, тобто є необхідний потенціал для задоволення зростаючого попиту на світовому ринку. У той же час, різке збільшення частки природного газу в світовому енергетичному балансі в перспективі буде базуватися на наступних передумовах:

- істотне зростання попиту на первинні енергоносії особливо в групі країн, що розвиваються;
- зростаюча частка ринку зрідженого природного газу;

- розробка і впровадження технологій видобутку сланцевого і нетрадиційного газу;
- поступова відмова від використання вугілля в розвинених країнах з причини екологічного навантаження, спричиненим цим видом палива. [4]

В цілому, зазначені тенденції і фактори дозволяють виявити контури глобалізації регіональних ринків природного газу, а саме:

- високі темпи економічного зростання в країнах, що розвиваються;
- екологічність природного газу в порівнянні з іншими видами традиційних енергоносіїв;
- диверсифікація і розширення бізнесу нафтогазових ТНК;
- розвиток і вдосконалення технологій нетрадиційного і скрапленого газу.

Якщо розглядати темпи приросту споживання первинних енергоносіїв, а саме природного газу в 2000–2013 рр. то загальносвітовий видобуток природного газу зріс з 1107 до 3363 млрд. куб. м., тобто в три рази. Щорічні темпи приросту видобутку природного газу відповідають темпам зростання світової економіки в цілому.[1]

Таким чином, виходячи з існуючих тенденцій на світовому газовому ринку, динаміку попиту на основні енергоносії будуть визначати країни ЄС і країни, що розвиваються. При цьому основний приріст прийдеться на різні види органічного палива володіє значним потенціалом (газ, нафта, вугілля). Оскільки ресурсозабезпечення як ЄС так і України є недостатнім, особливу увагу потрібно приділити забезпеченню розвитку та енергобезпеки власного енергетичного сектору.

ЛІТЕРАТУРА

1. *BP Statistical Review of World Energy 2014.* – London, BP, P. 22. *Електронний ресурс*. – Режим доступу: <http://www.bp.com/en/global/corporate/about-bp/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html>.

2. Гончар М. «Третя газова революція». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/75194>.

3. Закон України від 08.07.2010 № 2467-VI «Про засади функціонування ринку природного газу» // *Відомості Верховної Ради України.* – 2010. – № 48. – С. 566.

4. Кулинич О. М. *Глобальні тенденції споживання енергоресурсів. Проблеми економіки* № 12 (126). – 2011.

**СЕКЦІЯ 3.
ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЄС**

EBO ABAKAH-ANAMAN
Supervisor:
Ph.D., Associate Professor M. Lusyn

**EVALUATION OF USA BALANCE OF PAYMENT
IN CONDITION WITH FOREIGN DEBT GROWTH**

Balance of payment is a set of accounts that record a country's international transactions, and which always balance out with no surplus or deficit shown on the overall basis. A surplus or deficit, however, can be shown in any of its three component accounts:

- (1) Current account covers export and import of goods and services,
- (2) Capital account, covers investment inflows and outflows, and
- (3) Gold account covers gold inflows and outflows.

BOP accounting serves to highlight a country's competitive strengths and weaknesses, and helps in achieving balanced economic-growth.

The dollar is also heavily traded in financial markets around the globe and, at times, plays the role of a global currency. Disruptions in this role have important implications for the United States and for the smooth functioning of the international financial system. During the decade preceding the recent global financial crisis, banks and other financial institutions expanded their global balance sheets from \$10 trillion in 2006 to \$34 trillion in 2013. These assets were comprised primarily of dollar-denominated claims on non-bank entities, including retail and corporate lending, loans to hedge funds, and holdings of structured finance products based on U.S. mortgages and other underlying assets. As the crisis unfolded, the short-term dollar funding markets served as a major conduit through which financial distress was transmitted across financial markets and national borders, according to analysts with the Bank for International Settlements (BIS). When these short-term dollar funding markets collapsed in the early stages of the crises, the U.S. Federal Reserve had to engage in extraordinary measures, including a vast system of currency swap arrangements with central banks around the world, to supply nearly \$300 billion. After initially expanding the then-existing reciprocal currency arrangements with the European Central Bank, the Bank of England, the Swiss National Bank, and the Bank of Japan, the Federal Reserve made an unprecedented announcement in October 2014 that it would provide swap lines to "accommodate whatever quantity of U.S. dollar funding is necessary" to stem the dollar shortage. At the same time, the U.S. Treasury announced a money market guarantee program to stop the withdrawal of funds from the money markets and to offset the withdrawals by providing public funds.

The persistent U.S. trade deficit raises concerns in Congress and elsewhere due to the potential risks such deficits may pose for the long term rate of growth for the economy. In particular, some observers are concerned that foreign investors' portfolios will become saturated with dollar-denominated assets and foreign investors will become unwilling to accommodate the trade deficit by holding more dollar-denominated assets. The shift in 2008 in the balance of payments toward a larger share of assets being acquired by official sources generated speculation that foreign private investors had indeed reached the point where they were no longer willing to add more dollar-denominated assets to their portfolios. This shift was reversed in 2009, however, as foreign private investments rebounded. Another concern is with the outflow of profits that arise from the dollar-denominated assets owned by foreign investors. This outflow stems from the profits or interest generated by the assets and represent a clear outflow of capital from the economy that otherwise would not occur if the assets were owned by U.S. investors. These capital outflows represent the most tangible cost to the economy of the present mix of economic policies in which foreign capital inflows are needed to fill the gap between the demand for capital in the economy and the domestic

supply of capital. Indeed, as the data presented indicate, it is important to consider the underlying cause of the trade deficit. According to the most commonly accepted economic approach, in a world with floating exchange rates and the free flow of large amounts dollars in the world economy and international access to dollar-denominated assets, macroeconomic developments, particularly the demand for and supply of credit in the economy, are the driving forces behind the movements in the dollar's international exchange rate and, therefore, the price of exports and imports in the economy. As a result, according to this approach, the trade deficit is a reflection of macroeconomic conditions within the domestic economy and an attempt to address the issue of the trade deficit without addressing the underlying macroeconomic factors in the economy likely would prove to be of limited effectiveness.

In conclusion, the nation's net international investment position indicates that the largest share of U.S. assets owned by foreigners is held by private investors who acquired the assets for any number of reasons. As a result, the United States is not in debt to foreign investors or to foreign governments similar to some developing countries that run into balance of payments problems, because the United States has not borrowed to finance its trade deficit. Instead the United States has traded assets with foreign investors who are prepared to gain or lose on their investments in the same way private U.S. investors can gain or lose. It is certainly possible that foreign investors, whether they are private or official, could eventually decide to limit their continued acquisition of dollar-denominated assets or even reduce the size of their holdings, but there is no firm evidence that such presently is the case.

DAVID FAITH ADAMS

Supervisor:

Ph.D., Associate Professor R. Zvorych

MERGERS AND ACQUISITIONS IN EUROPE

It is now a well-known fact that mergers and acquisitions (M&As) come in waves. Golbe and White (1993) were among the first to observe empirically the cyclical pattern of M&A activity. Thus far, five waves have been examined in the literature: those of the early 1900s, the 1920s, the 1960s, the 1980s, and the 1990s. Of these, the most recent wave was particularly remarkable in terms of size and geographical dispersion. For the first time, Continental European firms were as eager to participate as their US and UK counterparts, and M&A activity in Europe hit levels similar to those experienced in the US. It is widely believed that the introduction of the Euro, the globalisation process, technological innovation, deregulation and privatisation, as well as the financial markets boom spurred European companies to take part in M&As during the 1990s. Mergers and acquisitions (M&A) form an important part of companies' strategies. The possible motives for M&A are varied. They include:

- A search for efficiency gains through new combinations of material and immaterial assets;
- A drive to increase market shares and market power;
- A desire to safeguard access to important inputs;
- A search for access to new technologies and know-how;
- A drive to gain access to new customer groups or new geographic markets;
- A desire for diversification.

M&A merit special attention, because they affect all of us in the EU, whether we are consumers, entrepreneurs, academics, regulators or policymakers. Consumers may or may not benefit from mergers and acquisitions. The pooling of assets through M&A can lead to efficiency gains, with benefits to consumers if the gains are passed on in the form of lower prices, higher quality or new products and services. However, if mergers and acquisitions are not controlled by an effective competition policy they may lead to excessive market concentration and anti-competitive behaviour, so that consumers find themselves paying higher prices or faced with poorer quality goods and services. Businesses, for their part, need to follow M&A activities in order to respond to

new economic conditions and changes in the strategies of their competitors, which often involve mergers and acquisitions. The importance of M&A can be seen from the extremely high ratio of cross-border M&A values to foreign direct investment worldwide (over 85% in 2000). Multinationals, in particular, need information on where, in what form and why competitors are investing so that they can make effective investment decisions themselves. Lastly, academics, regulators and policymakers need to understand companies' strategies and their impact on economic performance so that they can design and implement policies which will help increase prosperity and raise living standards over time.

Fig. 1. Mergers and acquisitions in Europe.

Source: [compose by author by: <http://www.ima-institute.org/statistics-mergers-acquisitions.html>]

The bulk of European M&As of the 1990s was expected to improve efficiency as they triggered substantial share price increases at the announcement, most of which were captured by the target-firm shareholders. We find large announcement effects (of 9%) for the target firms compared to a statistically significant announcement effect of merely 0.5% for the bidders. Including the price run-up, the share price reaction amounts to 21% for the targets and 0.9% for the bidders. However, we show that market expectations about takeover profitability depend on the different attributes of the bids. For instance, the type of takeover bid is an important determinant: hostile takeovers trigger substantially larger price reactions to the target shareholders (15.5% on the event day) than friendly M&As (3%). This stands in marked contrast with the share price reaction of bidding firms: a hostile acquisition triggers a negative abnormal return of -0.4% whereas that of a merger or friendly acquisition generates a positive abnormal return of 0.8%.

MANGU KAMARA

ECONOMIC RELATIONSHIP BETWEEN UKRAINE, AFRICA AND THE MIDDLE EAST

The role and place of this region in the modern system of international political, economic and security co-ordinates define the importance of Ukraine's relationship with the Middle East.

Mutual aspiration of Ukraine and Middle Eastern countries to promote relations is evidenced from their broad diplomatic presence: Ukraine has its Embassies in Jordan, Iraq, Israel, Kuwait, Lebanon, Qatar, Saudi Arabia, Syria, the United Arab Emirates, and the Representative Office of Ukraine functions in the Palestinian National Authority. Iraq, Israel, Kuwait, Lebanon, Palestine, Qatar, Saudi Arabia, Syria and the United Arab Emirates have established their Embassies in Kyiv.

Ukraine's interestedness in expanding trade and economic cooperation with the countries of the region is prompted by their relative geographic proximity, strong demand for Ukrainian products (mainly metals and agriculture, chemical industry and mechanical engineering), and the possibility of diversification of energy sources, significant investment potential.

Ukraine and countries in the region are also tied by human factor: thousands of Ukrainian nationals live in the Middle East, while thousands of students from Middle Eastern countries study at Ukrainian higher education institutions. Promotion of human contacts is facilitated by steps taken recently by Ukraine to liberalize visa regime for citizens of some countries in the region; in addition, visa regime with Israel was abolished in 2011. Direct flights are established between Ukraine and Jordan, Israel, Lebanon, and the UAE.

Recent events in the Middle East have led to a slowdown in the activity of political contacts and decline in Ukraine's trade with countries in the region (2012 – \$5.6 billion, 2013 – \$4.1 billion, first half of 2014 – \$1.9 billion.); about 90 per cent of the trade is accounted for by the Ukrainian export.

Hopefully, these phenomena are temporary, and the Middle East will continue to be one of the priority areas of mutually beneficial cooperation for Ukraine. Work aimed at removing trade barriers with countries in the region is intended to facilitate such relations. In particular, negotiations are underway on a free trade agreement with Israel; Ukraine has initiated contacts with the General Secretariat of the Cooperation Council for the Arab States of the Gulf, etc.

Building a large-scale cooperation with Africa is one of the priorities of Ukraine's foreign policy, as reflected in the government's Program of Ukraine's cooperation with African countries for the period 2013–2015.

Political and economic interests associated with the integration of Ukraine into the global economic system, which is an important factor of its political image and development of the national economy, account for the importance of the African continent for Ukraine.

In recent years, African countries have greatly increased the political weight of the continent in international relations. Today there is no doubt about the readiness of African countries for further political and economic integration across the continent, the institutionalization of common supranational bodies within the African Union.

Regional integration trends are actively growing on the African continent, in particular in the framework of the Economic Community of West African States (ECOWAS), the Common Market for Eastern and Southern Africa (COMESA), the New Partnership for Africa's Development (NEPAD), Community of Sahel-Saharan States (CEN-SAD), and others.

From the economic point of view, these countries are an important market for industrial, agricultural, military and industrial goods and services, as well as an important source of industrial and agricultural raw materials, strategic international communications hub.

Promotion of cooperation between Ukraine and African countries at this stage is aimed at enhancing political dialogue, strengthening cooperation in international organizations, as well as seeking new business partners and markets for Ukrainian products.

Trade and economic relations between Ukraine and African countries are gradually expanding. In particular, in 2014 the trade turnover between Ukraine and countries in Africa reached \$5.7 billion. Ukrainian exports amounted to \$5 billion. The trade balance is positive for Ukraine – \$4.3 billion.

Ukraine has established eleven Embassies in Africa: in Algeria, Angola, Egypt, Ethiopia, the Republic of Guinea, Kenya, Libya, Morocco, Nigeria, South Africa, and Tunisia. Network of Honorary Consulates of Ukraine is expanding.

Ukraine is actively involved in UN peacekeeping in five African countries: Côte d'Ivoire, the Democratic Republic of Congo, Liberia, Sudan and South Sudan. The international community praised professionalism of Ukrainian military pilots in resolving the post electoral crisis in the Côte d'Ivoire.

Thousands of students from the African continent are enrolled in higher educational institutions of Ukraine.

Diplomatic relations between Ukraine and the Federal Republic of Nigeria were established on December 10, 1992. The Embassy of Ukraine in Nigeria started working in September 2001.

But the partner ties between the two countries could be traced back to the 1960–80 s, when thousands of Ukrainian specialists worked at the construction of industrial enterprises in Nigeria

and hundreds of Nigerian students studied in Ukrainian universities and institutes. Today numerous graduates of Ukrainian higher educational establishments work in government bodies, educational and health care institutions, and business structures of Nigeria. A.Wabara, the President of the higher chamber of the National Assembly of Nigeria – Senate, graduated in his time from Kyiv State University.

The two countries are among the most active participants of the UN peacekeeping operations, including those in Africa. In particular, Ukrainian and Nigerian peacekeepers have shown their worth in the peacekeeping operation in Sierra Leone. Ukraine is keen to deepen the all-round cooperation with Nigeria taking into account the weighty role it plays in the Movement of the Non-Aligned Countries, the African Union, and the Economic Community of West African States (ECOWAS).

More and more active becomes trade and economic cooperation between Ukraine and Nigeria. During the last three years the trade turnover between our two countries doubled and run up to 200 million US dollars per year. The share of machinery and equipment, in particular, tractors, trucks, electric generators increases in the Ukrainian export to Nigeria.

Ukrainian engineers and technicians take part in the realization of such a big project launched with the assistance of the former Soviet Union as the completion of the Ajaokuta Steel Plant, the largest in West Africa. Specialists from Ukraine will begin soon the construction in Ajaokuta of a thermo-electric power station that would supply electric power not only for the plant, but for the local inhabitants as well.

Proved to be efficient such a form of business cooperation as the creation of joint ventures. Joint Ukraine-Nigeria Company for assembling and maintenance of tractors successfully works near the capital of the country Abuja. At the same time at present 6 joint ventures with the participation of Nigerian companies work in Ukraine.

Large Ukrainian companies, such as «АВТОКРА3» – leading producer of a wide range of trucks, «Motor Sich» – world-reputed manufacturer of electric power generators, JSC «КВАЗАР» – producer of solar heating systems for industrial and household needs are now working with their Nigerian counterparts on the deliveries of their products to your country. Air transport company «Ukrainian Helicopters» is offering its services in the field of cargo carriage, fire fighting, air photography.

The willingness of Ukraine and Africa to deepen their relations, the absence of divergences of views on questions of principle in foreign policy, positive experience of cooperation within the framework of international organizations, wide range of mutual interests of representatives of business give every reason for the conclusion that Ukraine-Africa relations will further develop in the line of ascent with increasing economic content and Nigeria will be one of the major partners of Ukraine in Africa.

OSMAN CHERNOR KAMARA

INFORMATION COMMUNICATION TECHNOLOGY AND ITS IMPACTS ON THE AFRICAN ECONOMIC LANDSCAPE

In the world today, rapid economic transformation has taken place gradually as a result of the innovation of Information Communication Technology. It has proven to be a means of efficient and effective communication, no matter the type of economic system of a country, the system of government, culture, religious background or social and ethnic group. These economic transformations has had influence on the world's economic sphere as it has curtailed most of the tedious tasks that were once referred to as a challenges not only to the people of a country but as well as the economy. Africa which happens to be one of the under developing continent of the world with poor standard of living and poor industrial base has witnessed drastic economic changes over the years as a result of Information Communication Technology. It has contributed immensely in government, business, communication, industries, health and education by the use of its resources such as television, landlinetelephone, mobiletelephone, computer equipment, Internet

connection. I.C.T has not only transformed the economy of Africa but it has also improved the livelihood of citizens of the continent through the use of its resources. Since its implementation in Africa, it has supported the economy with timely and effective communication, supported in decision making process in both government and business issues, reduction of transaction cost between companies or enterprises and providing sound knowledge about a business, better communications during business transactions and improvement of the business strategy, improved advertisements about products by the use of internet, and guarantee the effective and efficient flow of information in the market between producers and consumers

Impacts of I.C.T are not only beneficial to the private sector but it's also to the governmental sector. Below are some of the impacts of I.C.T on African Economy's sector:

1. Accessibility of Agricultural goods and services from rural to urban areas: Agriculture employs 65 percent of Africa's labor force and accounts for 32 percent of gross domestic product.[1] It has been the source of economic growth in most African countries and it has played a significant role in poverty reduction, and it has also served as source of livelihood for the continent. Prior to the innovation of I.C.T in Africa, accessibility of information from markets to households, small enterprises and companies was a challenge to the Agriculture sector for local farmers who want to sell their goods for profitable prices. Lack of communication and accurate information was the main factor responsible for the huge losses as they could not locate on time the suitable customers, businessman or companies who could purchased their finished products as many of the Agricultural products are from the rural areas where communication or communicating equipment posed a serious threat to their business. Agriculture in the rural areas took a rebounded with the introduction of telecommunication equipment such as mobile phones, internet and other wireless devices. Knowledge sharing and information dissemination about agriculture can be easily accessed through e-learning and the internet. Mobile phones played a significant role in Agriculture especially in the rural areas with access to information about agricultural products, equipments, fertilizers or anything beneficial to Agriculture, decreases in costs, and increases in competition. The use of mobile phones has also helped in the transaction process by providing timely and efficient information on the market and it has also lead to increase in productivity.

2. Improvement of Industries: Industries in Africa play a significant role in Africa economy and have seen improvement in their ways of operation through I.C.T and has contributed to significant results in the increase of productivity. The results vary depending on the period, the region, and the type of industry considered with the use of I.C.T. Its goods and services enable and empower industries to work more effectively and efficiently as they generate profits for investors, pay taxes which has contributed to the economy, and generate businesses for smaller enterprises. Studies have shown that industries that engage in intensive use of ICT tend to have a larger contribution to labour productivity growth than ICT producing industries, most especially in the service industry with their intensive adoption of ICT in their business models (van Ark, 2002; Colecchia & Schreyer, 2002). ICT enhances the capability of firms to transfer, collect and manage a great amount of information. This results in a substantial reduction in costs associated with information gathering and utilisation activities within a firm (Carbonara, 2005; Buiters, 2005; Steenkamp & van der Walt, 2004). With its adoption, efficiency and effectiveness could also be one of the benefits derived from its use. ICT could facilitate the creation of new business models, improving resource planning and the design, production, finance, and marketing and sales activities within organisations is equally important (Plepys, 2002).

3. Improvement of entertainment industry and job creation: Opportunities created by the entertainment industries in Africa has contributed immensely to the economic development as it has helped in the reduction of unemployment. I.C.T has made the industry much popular, accessible, convenient and enjoyable. I.C.T has created jobs for programmers who develop software's that operate multimedia equipment, improved the standard of production in the movie industry especially to develop special effects in movies and animations (VFX, 3D animation, televisions etc.) and the individuals who staged, participate or produce movies. In Nigeria movie industry (Hollywood), the industry is creating entrepreneurs, peace ambassadors, and global brands, whose

exploits have internationalized Nigeria's entertainment sector. Nigeria's film industry has ranked third in revenue generation globally, behind US' Hollywood and India's Bollywood respectively [2]. In a BusinessDay report, it was reported that Nollywood generated close to 126.4 billion naira (\$800 million) revenue within 2010 till date [2]. With I.C.T product such as smart phone, it is easier to have entertainment anywhere and the internet has also made the entertainment material more accessible. There is no need to go the cinema or movie store to buy movie as you can download the video you desire. The taxes imposed on entertainment industry and jobs created by entertainment had had positive impacts on the economy.

4. Created revenue for African economy through Telecommunication: Communication plays a vital role in modern civilization and it has proven to be the significant element in the development of an economy. In West Africa Sierra Leone, earlier telecommunication was a big problem as only rich or influential people had access to it because it was expensive to purchased. This gave rise to the introduction of mobile networks and lots of mobile operators companies in Africa. With the innovation of mobile operators, telecommunication such as mobile phones, is now available to people from different classes and those individual play vital role in the growth of the economy of the continent. It has created millions of jobs for not only the software programmers but for small businesses who purchased mobile phones and sim pack from the mobile phones operators. In Sierra Leone, mobile phone operators have contributed to the country's economic growth by 1. Taxation to the government 2. Employment 3. Loans to small businesses and individuals 3. donated huge sum of money towards the ebola epidemic which is currently destroying the economic development of the country and 4. Scholarship opportunities. These points mentioned above have played a significant role in Sierra Leone's economy.

I.C.T tools could also support the growth of an economy by creating jobs, reduce the movement pressure from rural to urban areas, increased agricultural and industrial production with accurate services and timely access to the finished products, aid the dissemination of inventions, improve and increase the efficiency and effectiveness of public and private administrations through economic reforms, strengthen competitiveness in developing countries and encourage greater public participation. With reference from the above discussions, it could be drawn that I.C.T plays a significant role in the economy of Africa as it aid to national development and helps to tackle unemployment.

TETIANA KURANT

SPECIFICITY OF CONSUMERS' ONLINE BEHAVIOR

Virtualization of economic processes has greatly changed the interrelation pattern of consumers and producers. As a result of such changes, a potent virtual market of goods and services was developed, which is used by almost half of active Internet users who in their turn make nearly half of the world population. Those changes in users' awareness as to culture of consumption and purchase began to constitute a certain threat to so-called physical markets that lost some clients in favor of virtual markets.

Expanded access to the Internet has changed the trading system by moving its part from the physical market onto the online platform, which in its turn has restructured the interrelation pattern of business process actors, namely consumers and producers. Due to the fact that the boundaries between the on-line and off-line commerce had become diffuse, numerous consumers changed the method of ordering goods and services by beginning to use the Internet platform, which in its turn gave impetus to a dynamic growth of the electronic commerce sector [1, p. 23–24].

The capability of making business on-line became possible due to the rapid development of new information technologies and open space of global information system via the Internet platform.

To find reasons for such rapid development of Internet trade online survey was conducted [2]. The purpose of the survey was to study the specificity of consumer's online behavior and

identify their preferences for purchasing goods over the Internet. Age range of interviewed people was from 17 years old to more than 50 years old (groups of less than 17, 18-24, 25-29, 30-35, 36-44, 45-50, and more than 50 years old). 69% of interviewed were from EMEA countries, 21% from North America, 8% from Asia and 2% from South America. People who gave more answers (25,86%) were from 36 to 44 years old (see chart 1).

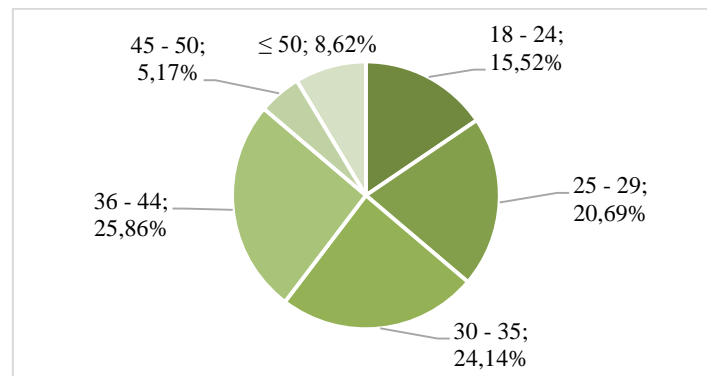

Chart 1. Age range of interviewed people

The group of people from 36 to 44 years old in this survey were seen as most active respondents and active Internet users, as well as active online consumers. 80% of them started using Internet more than 10 years ago and 66,67% of them usually access Internet via personal computer and mobile phone. More than half of them (53,33%) spend online more than 3 hours per day – 27,45% of which visit social networks, 25,49% – Web search platforms as Google and Yahoo, and 21,57% spend time in online shops.

80% of respondents in age range 36–40 started buying online more than 5 years ago, 40% of which usually buy online once per month. 48,15% got the information about the last product or service they bought online via online shop where purchase was made.

The main benefits of shopping online were seen next: 18,97% buy online because of time saving; 15,52% search for discounts, sales, special propositions and for ability to buy 24 hours per day using different devices with Internet access.

The main disadvantages and threats in shopping online were seen next: 40,91% said that they can't see and touch real product before buying it; 18,18% complained on longer delivery and 13,64% said about inconsistency in product quality.

But not looking on disadvantages of buying online, 40% of respondents from 36 to 44 years old told that global e-commerce market is well developed. This statement is also supported by the thing that 80% of respondents buy online and still see many advantages of continuing doing that.

More detailed information about the research results you can find by visiting survey web page [2].

LITERATURE

1. Курант Т. І. Електронна комерція як спосіб задоволення попиту на онлайн ринку // Аналітично-інформаційний журнал Схід / Т. І. Курант – Донецьк: 2014. – № 6 (132). – С. 19–24.

2. Kurant T. Consumers' online behavior [Electronic resource] / Tetiana Kurant // *virtualexs*. – 2014. – Access to resource: <http://virtualexs.ru/cgi-bin/exsurveys/research.cgi?mode=qresults&ac=10580>.

IVAYLO PETROV

THE RISE OF CROWDFUNDING AS AN ALTERNATIVE SOURCE OF FINANCING

The development of Web 2.0 technologies in recent years allow people with fresh ideas to seek new ways to achieve them. One of the most serious obstacles to starting a new business venture is to find proper sources of funding. *The object* of this paper is the crowdfunding

phenomenon which gained popularity in the last decade. The *main objective* of the report is to highlight the features that make this model of fundraising so popular nowadays. *The main thesis* of the paper is that the recognition of crowdfunding by the European institutions as an important source of raising finances can foster the development of the real economy.

Development of new products and services is a process that covers the time from the generation of an idea for new products to its successful implementation and marketing. Large sized companies undoubtedly have the advantage of having more new products through their research centers, by participating in strategic partnerships and alliances with other companies or through the acquisition of innovative competitive companies along with their patents and development departments. According to the European Patent Office, which in 2015 has 38 member-states, in 2014 large enterprises have filed nearly two thirds of all claims for patent in the European Union; the first companies in the rankings Samsung, Phillips and Siemens had over 2,000 applications, and the same year the Office issued a total of 64,613 patents.

Today's dynamic world is characterized by the intensive race in the development of information and communication technologies and the dominance of Web 2.0 based services such as social networks, blogs, wikis, cloud services, etc. Even the largest companies cannot be sure about their market position and good financial prospects, considering the fresh memories of the global financial and economic crisis and the slow recovery of the world economy. There are predictions that 40 percent of today's Fortune 500 companies will no longer exist in 10 years, one of the main reasons being the reluctance to adapt to changes in the environment (Lawler, Worley, 2006).

New technologies allow global access to customers and markets not only to large and medium-sized enterprises, but also to anyone who has a good idea and manages to find the right approach for its implementation. Here the main problem is the provision of financial resources. The aforementioned financial and economic crisis and frequent political instability in various regions of the world force many of the traditional conservative investors to look for new business ventures.

The analysis of the popularity of selected terms in Google Trends shows that over the last decade searches in criteria "angel investor", "microfinance" and "business incubator" have had a relatively constant rate, and the interest in "business loan" reached its peak with the beginning of the global economic and financial crisis of 2007 and then returned to its previous levels. But one of the new forms of financing gradually gained a broad circulation and significance during the last five years – the crowdfunding.

Crowdfunding (group financing, collective financing, financing of the crowd) can be defined as: „... *a collective effort of many individuals who network and pool their resources to support efforts initiated by other people or organizations. This is usually done via or with the help of the Internet. Individual projects and businesses are financed with small contributions from a large number of individuals, allowing innovators, entrepreneurs and business owners to utilise their social networks to raise capital*” (The European Crowdfunding Network). As a model, this type of financing is still in its early stages of development. The first crowdfunding platforms emerged nearly a decade ago with the help of the Internet, but the basic idea is much older and has been used in various industries for years. Similarities can be found in charity actions, sponsorship, cooperative banking, subscription sales, the opening of the stock markets for retail investors and others.

The idea of funding through the crowd gained popularity in the USA in 2003 through ArtistShare – a web service through which musicians can solicit donations from fans to create digital recordings, musical projects, films, video and photography (Freedman and Nutting, 2015). Thanks to its success more platforms gradually emerged through recent years based on this type of financing, and currently some of the most popular are Indiegogo (established in 2008), GiveForward (2008), FundRazr (2009), Kickstarter (2009) GoFundMe (2010), Microventures (2010), YouCaring (2011), SeedInvest (2011), Fundageek (2011). The ideas seeking support are within an extremely broad thematic framework: entrepreneurs and small businesses – food, sports, games, publishing, technology, real estate, energy projects, etc.; arts – fine art, comics, dance, design, fashion, film, music, photography, creative writing, theater; campaigns to finance social causes – animals communities, education, environment, health, politics, religion.

The amount of funds provided by these platforms has grown in each of the last five years. In 2010 they raised \$89 million, in 2011 – \$1.47 billion, and in 2012 – \$2.66 billion – an increase of about 80% per year. For 2013, the amount is \$6.1 billion, and during the past 2014 the amount reported almost tripled to \$16.2 bn. The main funded projects are in the field of business and entrepreneurship, social causes, films and performances, and real estate.

Basically, crowdfunding platforms perform three specific tasks (Ordanini et al., 2011):

- Provide a standardized environment for entrepreneurs through which they are capable to present their project;
 - Allow for small financial transactions – on the one hand, to stimulate mass participation, and on the other to limit or reduce the fear of possible fraud or loss of funds;
 - Provide information to potential investors and tools for collaboration and communication between them and project promoters.
- The literature identifies the following business models of crowdfunding according to the type of investor's participation [Danmayr, 2014]:
- Passive investments – this is the most widespread type of projects that offer some form of rewards to attract investors. Entrepreneurs who choose this type of financing focus only on the raising of capital but do not want to use any other kind of support from the crowd.
 - Active investments – here investors are offered to become active participants in the project. Benefits for the developer include the funds raised and also the received customer feedback.
 - Donations – producing high quality products or services albeit in smaller quantities explain the success of these projects even when they do not offer physical or financial rewards.

According to the European Crowdfunding Network in May 2014 in Europe there are over 230 crowdfunding platforms, and most of them offer a hybrid investment; debt, equity, and rewards (reward-based are only 19% of the platforms). Over two thirds (68%) of national platforms operate without restrictions; the average level of reward financing is €12,500, and through equity is € 113,000. The largest number of successful campaigns have been in Germany – 27%, followed by Spain – 17% and France – 16%.

The spread of platforms caused institutions and regulators to also assess their impact, especially as a tool for facilitating access to finance. Adopted in 2008, the Small Business Act of the European Union was revised in 2011 to ease the regulatory burden on business. The Entrepreneurship 2020 Action Plan by the European Commission (2012) declares that all EU member states are invited to: *„Assess the need of amending current national financial legislation with the aim of facilitating new, alternative forms of financing for start-ups and SMEs in general, in particular as regards platforms for crowd funding...”*. In 2014 the European Commission established an Expert Group on Crowdfunding to provide advice and expertise to the Commission in this area, and set the goal of: *“...mapping national regulatory developments and holding regulatory workshops to ensure an optimal functioning of the internal market and to assess if regulatory intervention is necessary at EU level”* (EC Communication, 2014).

A report by The Startup Europe Crowdfunding Network (2014) specifies actions that could help to promote this type of funding in the EU. They include publication of data showing that this type of fundraising is a viable alternative source of financing; dissemination of information about this type of financing among developers and investors, promoting best practices; establishment of some kind of a “quality label” for safe and reliable crowdfunding platforms.

Crowdfunding is a relatively new way of support to entrepreneurial initiatives, that has seen a steady growth over the past five years. Having a wide range of platforms, funding models for fundraising, opportunities for feedback between entrepreneurs and investors make that form more attractive in comparison with the traditional sources of funding. With the development of an environment that is characterized by trust, transparency and standardized practices, it can be expected that potential investors and entrepreneurs will consider investment opportunities and access to resources through crowdfunding as a durable solution to their needs.

REFERENCE

I. Danmayr, F. (2014). *Archetypes of Crowdfunding Platforms. A Multidimensional Comparison*. Springer Gabler.

2. *Entrepreneurship 2020 Action Plan (2013). Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe. Brussels, 9.1.2013 COM (2012) 795 final. (Available at eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0795:FIN:BG:PDF).*

3. *Freedman, David M. and Matthew R. Nutting (2015). A Brief History of Crowdfunding. Including Rewards, Donation, Debt, and Equity Platforms in the USA.*

4. *Lawler, E. E., & Worley, C. G. (2006). Built to change: how to achieve sustained organizational effectiveness. San Francisco, CA, Jossey-Bass.*

5. *Ordanini, A.; Miceli, L.; Pizzetti, M.; Parasuraman, A. (2011). Crowd-funding. Transforming customers into investors through innovative service platforms. Journal of Service Management 22 (4), pp. 443–470.*

6. *Review of Crowdfunding Regulation (2014). Interpretations of existing regulation concerning crowdfunding in Europe, North America and Israel. Published by the European Crowdfunding Network AISBL.*

7. *Support services to foster the crowdfunding environment in Europe focused on web entrepreneurs (2014). Final Report. The Startup Europe Crowdfunding Network, Brussels, 19 April 2014.*

8. *Unleashing the potential of Crowdfunding in the European Union. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 27.3.2014 COM (2014) 172 final.*

НАТАЛІЯ БАБЧИШИН

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В РАМКАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ І ЄС

Сучасна система державного регулювання сільських територій України перебуває на стадії становлення, тому обґрунтування її теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення існуючих і запровадження прогресивних, зарекомендованих світовою практикою важелів та механізмів регулювання стає визначальним чинником їх подальшого розвитку.

Оскільки можливості аграрної сфери щодо збереження існуючих робочих місць та створення нових сфер застосування праці обмежені, а сільська місцевість втрачає привабливість для життя, то вектор аграрної політики має переноситися на багатофункціональність сільського господарства і сталий розвиток сільських територій. У розвинутих країнах ці території є привабливими і самодостатніми для проживання, зі своєю унікальністю, неповторними ландшафтами, різноманітністю гір, степів, лісів та інших угідь, а тому фінансуються як фундаментальна життєзабезпечуюча сфера, що сприяє підвищенню престижності сільського способу життя та поверненню міських жителів у сільську місцевість. САП (CommonAgriculturalPolicy) зародилася у 50-ті роки минулого століття в Західній Європі.

У виробленні аграрної політики в Плані дій 2000 більше уваги було приділено екологічним питанням та багатофункціональній ролі європейського фермерства. План дій 2000 запровадив нове правило, згідно з яким будь-який вид прямої підтримки доходів повинен задовольняти наступним критеріям: а) принцип захисту навколишнього середовища “перехресної відповідності”, тобто зобов’язав фермерів дотримуватися відповідних екологічних норм, якщо вони хочуть отримувати компенсаційні платежі в повному обсязі; б) принцип модуляції дав змогу членам ЄС переміщати прямі виплати на одну ферму залежно від рівня зайнятості на фермі; в) заощадження від перехресної відповідності та модуляції можна використати не тільки на агро-екологічні заходи, а й на розвиток сільських територій. Більше того, була прийнята інтегрована політика розвитку сільських територій, яка базувалася на принципі доповнюваності (політика децентралізації).

Згідно з реформою 2003 р. 4 “перехресна відповідність” стала обов’язковою вимогою для отримання будь-якого виду прямих платежів, більше того, екологічні стандарти

були доповнені умовами щодо здоров'я тварин, стандартами їх утримання. У ретроспективі План дій 2000 був недостатньо кардинальний, щоб вирішити всі складні питання сільського господарства ЄС. Через те, що ціни на більшість продуктів продовжували перевищувати ціни світового ринку, європейські фермери залишалися неконкурентоспроможними без експортних субсидій. Це підвищувало ризик виникнення нових проблем з бюджетом та стримувало фінансування розвитку сільських територій. Підвищення уваги до захисту навколишнього середовища, безпеки харчових продуктів та умов утримання тварин також сприяло реформуванню САП з метою врахування проблем навколишнього середовища та безпеки харчових продуктів у діяльності фермерів. Тому в середині 2003 р. аграрний комісар ЄС Франц Фішлер запропонував ряд реформаторських заходів, які після довгих переговорів було затверджено у вересні 2003 р.

Головними складовими реформи було відокремлення прямих платежів від виробництва, модуляція, підвищення вимог до умов господарювання, затвердження аграрного бюджету на 2007–2013 рр., підвищення фіскальної дисципліни та зниження цін підтримки. Серцевиною реформи Фішлера є вимога, щоб прямі платежі, запроваджені реформою Мак Шеррі та Планом дій 2000, були відокремлені від виробництва.

Починаючи з 1 січня 2005 р. фермери отримують прямі платежі незалежно від своїх виробничих показників. Кожен фермер отримує єдину пряму субсидію залежно від площі сільськогосподарських угідь, а не обсягів виробництва попереднього року.

Згідно із фінансовою перспективою у 2013–2017 рр. пріоритетною сферою в рамках Політики розвитку сільських територій є покращення стану довкілля та управління земельними ресурсами, адже саме на неї планується витратити більше 40% коштів Європейського фонду сільського розвитку (EAFRD). Завершення фінансового періоду 2000–2006 рр. у ЄС для розвитку сільських територій означало не лише нові фінансові перспективи, а й початок нової філософії б сільського розвитку. Незважаючи на прагнення до динамічного розвитку всіх регіонів Європейського Союзу, здійснення політики згуртованості серед країн-членів, що базується на рівних умовах життя, все ж таки значна частка його територій потребує підтримки як менш розвинена.

На період 2007–2013 рр. було затверджено бюджет Європейського фонду сільського розвитку у розмірі 96197 млн євро, що становить близько 20% всіх витрат на САП. Бюджет ЄС на 2011 р., який презентувала Європейська Комісія, має офіційну назву “Майбутнє поза кризою”, націлений на економічне відновлення і становить понад 142 млрд. євро. Відновлення економіки та її зростання, створення нових робочих місць, більше коштів на дослідження та інновації, більше можливостей для малих і середніх підприємств – такими є головні характеристики цього документа. Найбільше коштів, понад 65,3 млрд. євро (46%), планувалося виділити на заходи з економічного відновлення, лівова частка коштів направляється на розвиток сільських територій – 15,7 млрд. євро (11%) бюджету об'єднання [1, с. 4].

Посилюють значущість проблеми і відповідні виклики глобальної економічної кризи, подолання яких без забезпечення тісного інтеграційного зв'язку між національною аграрною економікою і європейською не уявляється можливим. Криза знівельовала багато здобутків останніх років і навіть десятиліть. Наприклад, сукупний ВВП Євросоюзу зменшився у 2009 р. на 4% – це найгірший показник із 1930-х рр. На 20% знизилася промислове виробництво, відкотившись до рівня 1990-х рр. На сьогодні в ЄС 23 млн. безробітних, за 20 місяців їх стане ще на 7 млн. більше. Внаслідок кризи наполовину зменшився потенціал ЄС до зростання.

Сучасна аграрна політика України перебуває в процесі структуризації та становлення. Тому вона здатна перетворитися в політику стимулювання розвитку сільського господарства та підготовки аграрного сектору до членства в ЄС. Визначальними особливостями політики сільського розвитку у ЄС для періоду 2007–2013 рр. є, по-перше, зміна інституціонального середовища, що зумовлена створенням нового фонду для розвитку сільських територій, який інтегрує в собі як основну діяльність у цій сфері, так і фінансові ресурси.

По-друге, новітня політика сільського розвитку Євросоюзу фокусується на реалізації таких завдань, як підвищення конкурентоспроможності аграрного та лісогосподарського секторів, поліпшення стану навколишнього середовища та сільських територій, забезпечення якості життя в сільській місцевості та диверсифікація сільської економіки. Досвід зазначених перетворень повинен стати корисним для побудови політики розвитку села в Україні та розробки концептуальних підходів щодо розв'язання його проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладій М. В. *Національна сільськогосподарська палата України: сприяє розвитку, захищає інтереси, підтримує ініціативи* // *Економіка АПК*. – 2005. – № 6. – С. 3–5.

2. Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України” від 24.06.2004 р., № 1877-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/1877-15>.

НАТАЛІЯ БІЛОВУС

АНТИМОНОПОЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Курс на європейську інтеграцію ставить перед Україною завдання здійснення глибоких економічних реформ, створення реально діючої ринкової економіки. Вирішення цього завдання тісно пов'язане із створенням конкурентного середовища, захисту інтересів суб'єктів господарювання та споживачів, підвищення конкурентоспроможності товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Особливе значення проблеми цивілізованого захисту конкуренції набирають у зв'язку із підписанням Україною Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом.

Окремі аспекти захисту конкуренції та здійснення антимонопольної політики знайшли відображення у працях багатьох вчених: С. Авдашева, З. Борисенко, В. Віскузі, Л. Головка, О. Костусєва, О. Кузьміна, В. Лагутіна, А. Мельник, Ю. Стадницького, Ф. Шерера та інших. Результати їх досліджень дають можливість отримати уявлення про сутність антимонопольної політики та особливості її здійснення в Україні та окремих країнах світу. Проте, у науковій літературі не достатньо приділена увага питанню підвищення ефективності антимонопольної політики України в сучасних умовах. Дане питання потребує більш ґрунтовного дослідження.

Конкуренція є найхарактернішою рисою ринкової економіки. Вона націлює діяльність виробника на задоволення попиту споживача, стимулює його до пошуку ефективних шляхів розвитку виробництва. Через конкуренцію здійснюються майже всі соціально-економічні процеси в світі. Сьогодні суспільство уже усвідомило, що добросовісну конкуренцію необхідно розвивати та захищати, бо саме вона забезпечує ефективний розподіл та використання ресурсів, а в результаті – добробут населення.

Добросовісна конкуренція не розвивається самостійно, вона вимагає відповідних заходів з боку держави, яка повинна підтримувати добросовісні її прояви та попереджати чи припиняти негативні наслідки. З цією метою формується антимонопольна політика.

Антимонопольна політика – це комплекс заходів, розроблених у багатьох країнах світу, спрямованих на припинення, попередження й обмеження діяльності, а також створення відповідного законодавства.

Під антимонопольною політикою розуміють також сукупність заходів, що спрямовані з однієї сторони на припинення зловживання монополюючим становищем (контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції), а з іншої – створення нових монополістичних об'єднань. Роль держави щодо здійснення даної політики є формування антимонопольного законодавства, яке б регулювало діяльність вже існуючих монополій, а також прийняття законів, які б не допускали антиконкурентних дій, а також передбачали відповідальність за недобросовісну конкуренцію.

В сучасних умовах зміст антимонопольної політики в Україні зводиться до захисту уже створеного конкурентного середовища, підвищення ефективності функціонування існуючих конкурентних відносин.

За нинішніх обставин антимонопольна політика України реалізується за допомогою:

- заходів для запровадження конкуренції в поки що монополізованих галузях економіки за рахунок зниження чи ліквідації існуючих бар'єрів вступу на відповідні ринки, створення умов для змін у структурі монополізованих галузей, державної підтримки інновацій, які можуть стимулювати появу нових товарів, що конкуруватимуть із товарами (послугами) монопольних утворень;

- регуляторних заходів в монополізованих галузях економіки з метою мінімізації експлуатуючої поведінки монополістів на конкурентні ринки, на споживачів їх товарів, послуг, в тому числі заходів цінового регулювання (принципів формування цін/тарифів), забезпечення гарантій доступу споживачів до товарів, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

- формування специфічних нормативних вимог до ведення господарської діяльності суб'єктами природних монополій, зокрема, щодо принципів формування їхніх фондів оплати праці, умов здійснення амортизаційних відрахувань, ведення бухгалтерського обліку, закупівлі сировини, матеріалів тощо.

В умовах сучасної української економіки із значним рівнем монополізації існує необхідність підвищення ефективності діючої антимонопольної політики. Одним із напрямків є вивчення досвіду провідних країн світу щодо підтримки та розвитку конкуренції.

Певний досвід антимонопольної діяльності накопичений в економічно розвинутих країнах. Для боротьби з монополією, зловживаннями і нечесною діловою практикою в цих країнах прийнята ціла низка Антитрестівських законів. У ФРН, наприклад, Антитрестівське законодавство забороняє картельні та інші угоди, що створюються з метою обмеження конкуренції. Практика дотримання законів контролюється Федеральною картельною службою. Фірми, які займають провідні позиції на ринку, є об'єктом спеціального контролю для попередження зловживань і дискримінації.

Метою антимонопольної політики Німеччини є недопущення зловживань домінуючим становищем на ринку великими виробничими компаніями та заборона змов між сторонами, що ведуть до обмежень конкуренції, виробництва або ринкових можливостей. Дана політика базується на принципах максимального розширення сфери дії ринкового механізму і скорочення втручання в економіку. Основним законодавчим актом в цій сфері є Закон «Про відміну обмежень в конкуренції», контроль за виконанням вимог якого здійснюється Федеральною службою картелів.

Сучасна система антимонопольної політики Франції має на меті контроль за антиконкурентними угодами та зловживанням домінуючим становищем. Головним є твердження, що конкуренція не є самоціллю, вона є засобом регулювання економіки. Основним законом, який захищає конкуренцію Франції, є Закон «Про свободу цін і конкуренцію». Органами державного антимонопольного регулювання є Рада з конкуренції, що разом з Судом першої інстанції слідкує за дотриманням європейського законодавства, і Генеральна дирекція з конкуренції, яка представляє країну в європейських відомствах.

Головною метою антимонопольної політики більшості країн Європи є поліпшення якості продукції за рахунок широкого розвитку конкуренції. В Англії основними органами, які здійснюють антимонопольну політику, є Управління з дотримання правил торгівлі і Комісія з монополій і злиттів. Їх функції – здійснення загального нагляду. У поле їхнього зору можуть потрапляти компанії, що контролюють більше 25% ринку. Оскільки основною метою антимонопольної політики в Англії є стимулювання конкуренції, то прямі адміністративні методи (типу заборони процесів злиття) застосовуються в обмежених масштабах.

Європейська модель державного антимонопольного регулювання є складною багатогранною системою. Вона сформована у відповідності з вимогами розвитку ринкових відносин та поєднує в собі елементи антитрестовських засад розвинених європейських країн з міжнародним механізмом регулювання конкуренції Європейського Союзу. Головним принципом є максимальне розширення сфери дії ринкового механізму за рахунок недопущення або зменшення негативного впливу антиконкурентних угод і злиттів, зловживання домінуючим положенням і державною допомогою.

Враховуючи досвід провідних країн світу, українським законодавцем необхідно розробити заходи щодо вдосконалення антимонопольної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лайкова М. С. Антимонопольна політика України: її зміст та особливості реалізації // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011 – № 10.

2. Мисліцька Н. С. Європейська модель державного антимонопольного регулювання // [електронний ресурс: http://www.rusnauka.com/33_NIEK_2008/Economics/37362.doc.htm].

ЗОРЯНА ГАВРИЛЮК

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Зі здобуттям Україною незалежності та відкриттям кордонів традиційні сімейні устої нашої держави зазнали значних змін. Ці зміни відбулися як у юридичній, так і в соціальній площині. Укладення шлюбів з іноземцями стає звичним явищем для нашої держави і не викликає подиву чи осуду суспільства. Якщо ж в європейських країнах існує чітко налагоджений механізм врегулювання інтернаціональних шлюбних та післяшлюбних відносин, то національні інституції знаходяться в процесі розвитку та вдосконалення. Запозичення та імплементація в національне законодавство кращих надбань світової та європейської спільноти у цій сфері, що відбувається шляхом приєднання до міжнародних багатосторонніх та двосторонніх договорів та Конвенцій, – запорука створення ефективної як правової, так і соціальної бази для подолання численних колізій у міжнародному приватному праві.

Врегулювання шлюбно-сімейних та супутніх з ними відносин має тривалу історію. Використовуючи надбання давньоримських юристів, сучасна правова доктрина з метою забезпечення основних прав та свобод громадян розробила низку Конвенцій, що є актуальними для загальносвітової спільноти. Ними стали як основоположні Конвенції ООН, так і Гаазькі конвенції минулого століття. Проте формування регіональних міждержавних формувань, яким, власне, і є Європейський Союз, потребує втілення в життя нових правових форм, що врегулювали б відносини у галузі сімейних відносин з урахуванням національних та самобутніх надбань регіону в середині останнього, а й з громадянами - вихідцями з держав, що не входять до складу об'єднання. У цій площині право країн ЄС відображає потреби не лише власного населення [8], а й членів інших суспільств. Національні нормотворчі процедури, підпорядковуючись ієрархії міжсвітового та європейського законодавств, укладають власні правові доктрини, що є максимально наближеними до права міжнародного та національних надбань права власного.

Розвиток шлюбно-сімейних відносин в Україні залежить від соціально-економічних змін, демографічних та міграційних процесів, що в ній відбуваються [2]. Саме такими змінами можна охарактеризувати змінну кількість шлюбів, що укладаються на території України за певний проміжок часу. Із зростанням економічного рівня в країні кількість шлюбів збільшується і навпаки. Це ж можна сказати і про кількісну складову розлучень. Сьогодні в Україні, як і в інших країнах Євросоюзу, можна спостерігати зростання кількості незареєстрованих шлюбів. Зокрема за даними Всеукраїнського перепису населення кількість молодих пар, що формують сімейну структуру без реєстрації шлюбу з 2001 року зростає. За

даними того ж перепису, така тенденція є характерною для сходу та півдня нашої країни. Для західного регіону такі форми сімейних відносин є виключними.

Однією з найболючіших та найактуальніших проблем сьогодення для України є зростання коефіцієнту розлучень. Така тенденція спостерігається з кінця 70-х років минулого століття. Показник кількості розірваних шлюбів різний у регіональному розрізі України.

Так, у 2013 році за даними органів державної реєстрації актів цивільного стану юридично оформили розірвання шлюбу 45 271 пара. З них 18 861 пара зі сходу України, 12 715 пар – представники південного регіону, 7 204 – мешканці Півночі України, 6 491 пара із західної частини нашої держави. (див. рис. 1)

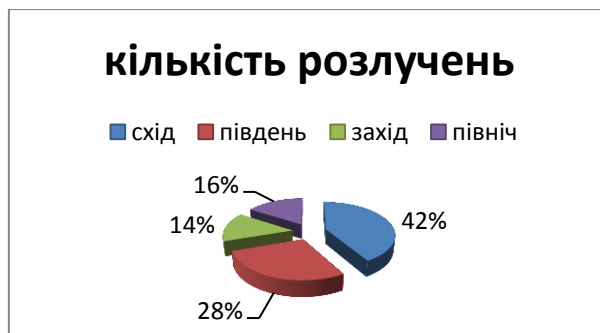

Рис.1. Кількість розлучень в Україні у регіональному розрізі (складено автором)

Найбільш шанованим інститут шлюбу є у жителів західного регіону нашої держави. Історично склалося так, що східний та південний регіони, зокрема Донбас та АР Крим, населяють переселенці з російських регіонів. Саме тому вони тяжіють до укладення шлюбів з представниками своєї національності, а укладаючи шлюби з українцями, легко розривають їх, адже «чуже своїм не буває» [4].

Після здобуття Україною незалежності, розвиток шлюбно-сімейних відносин перейшов на новий рівень, про що свідчать новачки у нормотворчій практиці у цій галузі. Прийняття низки законодавчих актів наблизило Україну не лише до європейської, а й світової спільноти. На якісно новому рівні почали розвиватися подружні відносини з представниками інших країн. Законодавець стає на сторону власних громадян в питаннях матеріального забезпечення сімейних відносин, а це, в свою чергу, забезпечує майбутнє покоління у такому союзі [5].

За умовами укладення шлюбу: матеріальними та формальними, законодавство України намагається бути максимально наближеним до законодавства країн-членів Європейського Союзу [7]. Винятком є відмінності між самобутніми правовими нормами окремих держав, що породжені історично-обумовленими особливостями подружніх відносин.

Створення відповідних органів: українсько-європейського консультативного центру з питань права, Центру європейського та порівняльного права, Центру перекладів актів європейського права дозволить якісно та в максимально короткі строки створити необхідні юридичні засади для вдосконалення національного права та імплементації в нього норм права Європейського союзу. Прикладом цієї роботи є не лише введення в дію нового Сімейного кодексу України [3], а й приєднання нашої держави до багаточисельних Конвенцій та міжнародних дво- та багатосторонніх угод, що суттєво вплинули на врегулювання шлюбних та післяшлюбних відносин як подружжя, так і їх дітей. Такі зміни нівелюють відмінності між національними сімейними законодавствами як в площині вирішення формальних, так і матеріальних умов укладення та існування шлюбу.

Однозначно оцінити вплив інтернаціональних шлюбів на українське суспільство не можливо. Статистичні дані свідчать про збільшення кількості пар з іноземцями. Спонукає до створення таких союзів не лише відкритість національних кордонів та прагнення покращити економічне положення. Причини часто дуже делікатні та глибоко особисті [1]. Кількість шлюбів з європейцями менша, ніж з представниками країн СНД [6], що пояснюється

спорідненістю громадян цих держав в силу історичного розвитку. Важливими є зміни у сімейному законодавстві, що стимульовані зростанням рівня шлюбів з іноземним елементом. Законодавчі ініціативи формують необхідні засади для належної імплементації міжнародного та європейського права у право українське, що убезпечує власних громадян від верховенства права чужої країни. Зміни, що несуть іноземні шлюби у сімейні відносини нашої держави не завжди позитивні, що ускладнюється важкою політичною та економічною ситуацією України на міжнародній арені.

Отже, визначаючи напрямки вдосконалення шлюбно-сімейного законодавства необхідно враховувати не лише надбання кожної конкретної правової системи, а й правотворчості міжнародної. Тобто гармонічною нормотворчість стане тоді, коли відбуватиметься як на міжнародному, так і на регіональному і локальному рівнях. Взаємодія між усіма аспектами такої гармонізації створить якісно нові положення у праві про шлюб та сім'ю. Запропоновані напрямки повинні відобразитися на вдосконаленні і колізійного законодавства у цій сфері. Застосування загальноєвропейської та міжнародної судової практики у вирішенні спірних питань подружжя для уніфікації норм та колізійних прив'язок, не дозволить створити так звану «судову правотворчість», якою сьогодні є прецедент. Залучення міжнародних експертів для належного аналізу існуючих міжнародних шлюбно-сімейних правових норм, селекції найкращих, зробить сімейну підгалузь цивільного права прозорою та зрозумілою для громадян усіх країн європейського простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрєєва Г. М. *Соціальна психологія*, – М.: «Наука». – 2004.
2. Ромовська З. В. *Українське сімейне право: підручник*. – К.: Правова єдність, 2009. – 500 с.
3. *Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
4. 14,4 % українського населення мешкає за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/459934-144-ukrajinskogo-naselennya-meshkae-za-kordonom.html>.
5. Бурханова Ф. Б. Шлюб із позицій гендерного теоретико-методологічного підходу // *Вісник Башкирського університету*. – 2009. – т. 14, № 3.
6. Ерпілева Н. Ю., Батлер У. Е., *Колізійне регулювання в міжнародному приватному праві Росії і Україні / "Законодавство і економіка"*, 2006 № 9
7. *La famille transnationale dans tous ses etats [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://www.cairn.info/revue-autrepart-2011-1-page-7.htm>.
8. *Legge 31 maggio 1995, n. 218. «Riforma del sistema italiano di diritto internazionale privato» [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://www.iusreporter.it/Testi/legge218-1995.htm>.

ВІКТОРІЯ ГАЛУЩАК

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Смалюк Г. Ф.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ

Розвиток міжнародної валютної системи пов'язаний із формуванням світового ринку, єдиної системи світового господарства внаслідок поглиблення і диверсифікації міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації економічного життя та глобалізацією міжнародної економіки. Що ж стосується валютного ринку, то він являє собою офіційний фінансовий центр, сфера економічних відносин, які виявляються при здійсненні операцій купівлі-продажу валют і цінних паперів у валюті, а також операцій з інвестування валютного капіталу на ґрунті попиту та пропозиції. За масштабами операцій валютний ринок багаторазово перевищує інші компоненти світового фінансового ринку. Трансакції на валютному ринку можуть

здійснюватися як партнерами всередині однієї країни, так і партнерами, що перебувають у різних країнах. Міжнародний валютний ринок функціонує як організаційно оформлена система міжнародних валютних операцій, регульована міжнародними правовими нормами, законодавчими актами, звичаями міжнародного права та міжнародними угодами. Основний обсяг роботи на валютному ринку припадає на валюти, які перебувають у вільному плаванні, тобто обмінний курс визначається балансом попиту/пропозиції на дану валюту. Плавання відбувається під контролем Центрального банку, основним завданням якого є забезпечення стабільності національної валюти. Важливим чинником впливу на функціонування міжнародного валютного ринку з економічної групи є рівень економічного розвитку країни. Економічна група чинників і її вплив на ринок валют ґрунтується на аксіомі, що будь-яка валюта залежить від економічного розвитку країни і її вартість може регулюватися застосуванням певних економічних заходів. Політичні фактори можуть формуватися за результатами роботи засідань центральних банків [1; 3].

Світове зростання залишається повільним; його середні темпи в 2014 році приблизно дорівнювали темпам другої половини 2012–2013 рр. Основна частина світового зростання як і раніше припадає на країни з економікою, що розвивається. В Євросоні індикатори підприємницької впевненості вказують на те, що активність була близькою до стабілізації в країнах периферії і вже відновлюється в країнах центру. У Центральній і Східній Європі відбулось поступове прискорення зростання, якому сприяло відновлення попиту в Європі і поліпшення внутрішніх фінансових умов. У Латинській Америці переоцінка акцій і облігацій була в основному разовим явищем, і вплив жорсткості фінансових умов на активність частково компенсувалась зниженням курсів валют. Кризу Євросоні було подолано в 2013 р., але вона має місце і сьогодні. Попит в Європі залишався стабільно слабким на фоні триваючого скорочення частки позикових коштів у державному та приватному секторах, особливо в деяких країнах периферії. Фрагментація фінансових ринків і слабкі банківські баланси продовжують гальмувати поширення адаптивної спрямованості грошово-кредитної політики ЄЦБ на країни периферії. Пріоритетними завданнями для всіх країн з розвинутою економікою європейського регіону є сприяння економічному зростанню поряд із забезпеченням фінансової стабільності. Динаміка показників валютного ринку України в кінці 2014 року формувалася під впливом несприятливих макроекономічних трендів на фоні збереження напруження на сході країни, що зокрема призвело до зниження валютних експортних надходжень. Умови функціонування реального сектору економіки України в 2014 р. залишалися складними, проте спостерігалася певна стабілізація ситуації. Підтримуючим чинником розвитку економіки України залишалася позитивна динаміка сільськогосподарського виробництва. Непевність інвесторів щодо розгортання подій на сході України обмежувала приплив інвестиційних та кредитних ресурсів в Україну. Спостерігалось зменшення кредитної заборгованості в національній валюті в корпорацій оптової та роздрібною торгівлі, сільського господарства, наземного та трубопровідного транспорту, будівництва споруд [2; 4].

Отже, до проблем функціонування валютного ринку України можна віднести скорочення пропозиції валюти і зменшення грошова маса. Скорочується об'єм пропозиції валюти, що продається на Українській міжбанківській валютній біржі, валютне поле різко звужується і курс гривни стає нестійким. Скорочуються валютні резерви, що побічно впливає на курс гривни. Скорочуються інвестиційні ресурси, і створюється штучний попит на зарубіжні кредити. Зменшується база оподаткування. При державному регулюванні вивозу капіталу операції реєструються, а тому сплачуються податки. В країну не інвестується прибуток, одержаний від капіталу, що покинув країну. Знижується стійкість фінансового ринку, виникає асиметрія між його сегментами. Для вдосконалення валютного регулювання та розвитку валютного ринку в Україні варто забезпечити мінімізацію витрат зовнішньої торгівлі, транспарентність зовнішньої торгівлі та кон'юнктури фінансових ринків, поступово знизити волатильності експортних доходів, збільшити розміри банківського сектору, поступово розвивати ринок довгострокових інструментів, підвищувати стійкості національної економіки до зовнішніх шоків та підтримувати фінансування дефіциту торгового балансу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єніфанова М. А. Інструменти валютного регулювання: сутність, класифікація, характеристика / М. А. Єніфанова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – № 3. – С. 113–117.
2. Монетарний огляд за I кв. 2013 року. – *Електронний ресурс*. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=1305098>.
3. Смалюк Г.Ф. Управління портфелем цінних паперів: модель для різних термінів доходності і випадковою ставкою дисконту. – *Вісник ТНЕУ – Тернопіль*. – 2008. № 5.
4. Статистичні матеріали Національного банку України. – *Електронний ресурс*. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.

ОЛЕНА ГОДА
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ ЄВРОВАЛЮТ

Євровалютний ринок – це автономний і незалежний оптовий ринок, де оперують, як правило, великими сумами. Він майже не піддається регулюванню, не підкоряється національному законодавству, майже не оподатковується. Євровалюти є джерелом дешевого кредиту для позичальника і високого прибутку для позикодавця.

Уперше євровалюта виникла в 50-х роках ХХ століття у зв'язку з тим, що радянські банки перевели свої доларові кошти в британські та французькі банки для того, щоб захистити себе від ризику можливої конфіскації цих коштів владою США.

Появі євrorинків багато в чому сприяли колишні соціалістичні країни, що не бажали вкладати долари в американські банки або розміщати на валютних ринках США, побоюючись блокування своїх рахунків у випадку можливих конфліктів.

Основними сегментами євровалютного ринку є ринок євродепозитів, єврокредитів, єврооблігацій. Ринок євровалют охоплює міжбанківські операції й угоди з небанківськими клієнтами. Основними операціями, що проводяться суб'єктами ринку з валютними цінностями, є обмінні операції, кредитно-депозитні операції, інвестиції в цінні папери, номіновані в іноземних валютах, інші інвестиції. Обмінні операції тісно пов'язані з іншими операціями, що проводяться учасниками валютного ринку і часто викликані необхідністю залучати валютні ресурси або здійснювати інвестиції у валюті.

Джерелом міжнародних приватних фінансових кредитів та позик є міжбанківські депозити та вклади під євродоларові депозитні сертифікати. Оскільки більшість цих депозитів має короткостроковий характер, актуальною проблемою для банків є їх пролонгація.

Єврокредит – це надання позичкових капіталів одних країн іншим у тимчасове користування на засадах оплати та повернення у домовлені строки. Кошти для кредиту мобілізуються на міжнародному та національних ринках позичкових капіталів. Суб'єктами єврокредиту є банки, фірми, держави, міжнародні валютно-кредитні організації. Об'єктами кредитування є передані кредитором у тимчасове розпорядження позичальника товарні й валютні ресурси.

Для України більшість операцій, що проводяться на ринку євровалют, мають специфіку, яка обумовлена специфікою країни зі "слабкою" валютою та жорстко регульованим валютним ринком. Проведення будь-якої з валютних операцій потребує від учасника валютного ринку не тільки знання основ функціонування валютного ринку, а й вивчення та кваліфікованого застосування численних законодавчих та нормативних актів, що регулюють діяльність суб'єктів валютного ринку.

Однак нині відбувається процес швидкого зростання зовнішнього боргу держави та погіршення показників, що характеризують його обслуговування. Це можна пояснити такими обставинами:

- високими темпами зростає обсяг іноземних кредитів, що призводить до надмірного накопичення боргових зобов'язань перед іноземними кредиторами. Ці зобов'язання не

завжди підкріплені потенційними фінансовими можливостями погашення зовнішнього боргу;

- ускладнюються умови використання кредитних ресурсів внаслідок внутрішньої економічної та соціальної нестабільності в країні, виникає недовіра окремих іноземних банків-кредиторів до кредитоспроможності позичальників. Низький економічний потенціал України призвів до того, що кредитний рейтинг нашої країни значно знизився. Сьогодні Україна належить до групи країн з високим кредитним ризиком;

- іноземні кредити часто використовуються в Україні вкрай неефективно. До того ж так званий економічний романтизм наших економічних агентів призвів до невиправдано оптимістичних прогнозів розвитку економіки. Тому її потенційні можливості були надто переоцінені, а кредитів було залучено більше, ніж держава реально може обслужити. Нині наша держава змушена обслуговувати свій зовнішній борг частково за рахунок кредитів МВФ. Але погашати кредити за рахунок нових кредитів це річ неприпустима, яка загрожує остаточним банкрутством держави.

Складна ситуація у валютно-фінансовій сфері, в якій нині опинилась Україна, пов'язана передусім з невираженою політикою у зовнішньоекономічній сфері, недосконалістю законодавства та нормативних актів щодо валютного контролю і повернення валютної виручки. Гнучкішою має бути політика держави щодо протекціонізму та лібералізму у валютному регулюванні. До протекціоністських заходів можна віднести таку форму прямого втручання держави у валютну сферу, як валютні обмеження.

Ринок євровалют є центральною ланкою сучасного світового ринку позичкових капіталів. Потреби підприємств, інвесторів та навіть деяких країн Європи в капіталі спричинилися до виникнення в середині 1950-х років у Західній Європі ринку євродолара. Формування ринку євродолара було викликано поєднанням таких факторів: пропозицією розміщення доларів поза США; попитом на долари в Європі; американською регламентацією, що ускладнювала операції, які проводилися в США, порівняно з операціями вільного ринку; прагненням банків знайти механізм фінансування міжнародних операцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановський О. Валютна безпека / Вісник НБУ. – № 8, 2003.
2. Кабанець О. Еволюція валютного регулювання//Вісник податкової служби України. – 2001. – № 13. С. 62–63.
3. Кабанець О.І. Валютне регулювання та контроль в Україні. – Донецьк: Донеччина, 2000. – 224 с
4. Михайличенко С. Проблеми та перспективи валютно-курсової політики в Україні / Вісник НБУ. – № 2, 2000.
5. Міжнародні валютно-кредитні відносини. / За ред. А. С. Філіпенка. – К., 2012.
6. Національний банк і грошово-кредитна політика: Підручник – за ред. А. М. Мороза. – К.:КНЕУ, 2009. – 368 с

КАТЕРИНА ДЗЕМІНСЬКА
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

ЕКОНОМІЧНА ВІДКРИТІСТЬ США ТА УКРАЇНИ

Важливою ознакою глобальної економіки є те, що завдяки своїй ринковій природі вона є відкритою системою. Загальний рівень відкритості міжнародної економічної системи визначається ступенем відкритості її підсистем та суб'єктів – національних економік, регіональних об'єднань, транснаціональних корпорацій, міжнародних економічних організацій. Значне зростання рівня відкритості міжнародної економіки забезпечується протягом декількох останніх десятиліть послідовним переходом багатьох національних

господарських систем до економіки відкритого типу, значною мірою орієнтованої на зовнішні ринки. Відкрита економіка, яка є цілісним господарсько-економічним комплексом, який вільно взаємодіє із світовим ринком на підґрунті міжнародного поділу праці, є умовою успішного розвитку зовнішньоторговельної співпраці між країнами на основі поглиблення спільного підприємництва, організації зон вільної торгівлі, ефективного використання порівняльних переваг.

Разом з суттєвими перевагами відкритість економічної системи може призводити до формування нових небезпек на макроекономічному рівні, передусім пов'язаними із підвищенням впливу зовнішніх процесів на національну економіку. Саме тому проблема відкритості економіки країни тісно пов'язана з проблемою втручання держави у зовнішньоекономічну сферу, однією із головних цілей якої має стати забезпечення рівня відкритості внутрішнього ринку країни щодо іноземного капіталу, технологій, товарів і послуг на зваженому рівні.

Основним напрямом зовнішньоторговельної політики трансформаційного типу стала лібералізації зовнішньоторговельної діяльності, яка проявлялася у послідовному знятті обмежень приходу іноземного капіталу на вітчизняні ринки. Така політика була покликана нормалізувати внутрішній споживчий ринок, запустити ринкові механізми, прискорити структурну перебудову економіки.

Аналізуючи США та України можна спостерігати наступні показники, щодо ВВП (ПКС) на 2014 р. то на душу населення вони становлять відповідно \$54,800 (19-е місце в світовому рейтингу) та \$8 200 (139-е). Щодо, повного показника ВВП (ПКС) то він становить відповідно \$17.46 трлн. (3) та \$373,1 млрд. (49).

Характеризуючи відкритість економіки США та України можна побачити наступне. Відсоток експортної квоти України перевищує США в більш ніж три рази (на 2013 р.: США – 13,6%; Україна – 45,5%). Імпортна квота має схожу тенденцію (на 2013 р.: США – 16,4%; Україна – 54,2%). Щодо, відсотка зовнішньоторговельної квоти на 2013 р., то в США він становить 30,0%, а в Україні 99,7%.

Проаналізувавши показники руху міжнародного капіталу на 2013 р. можна побачити, що обсяг інвестицій з країни (його співвідношення з ВВП) в США становить 250, а в Україні – 30, а обсяг іноземних інвестицій в країну (його співвідношення з ВВП) в США – 140, в Україні – 210. Щодо, співвідношення обсягів інвестицій країни за кордоном та іноземних інвестицій в країні можна спостерігати перевищення США над Україною в показниках майже в 13 разів (США – 1,79; Україна – 0,14).

Аналізуючи індекс економічної свободи за період з 2013 р. по 2015 р., можна побачити покращення в показниках США (на 2013 р. – 76,0 (10-е місце в світовому рейтингу); на 2014 р. – 75,5 (12); на 2015 р. – 76,2 (12)), в цей же час в Україні спостерігається погіршення (на 2013 р. – 46,3 (161); на 2014 р. – 49,3 (155); на 2015 р. – 46,9 (161)).

Загальні тенденції індексу економічної свободи США та України в порівнянні з середнім показником, можна побачити нижче на мал. 1.

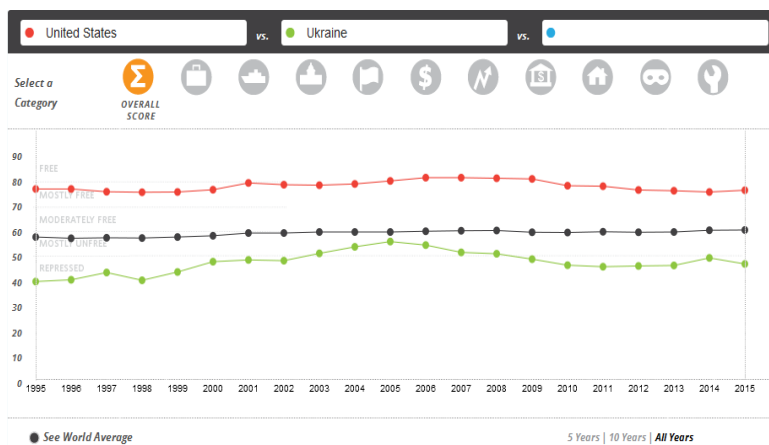

Рис. 1 Індекс економічної свободи

Вперше політика відкритої економіки була проголошена (швидше як лозунг, а не як концепція) Сполученими Штатами Америки безпосередньо після Другої світової війни. Така політика відіграла безумовно позитивну роль для країн-лідерів, а саме для національної економіки США – єдиної країни, яка вийшла економічно зміцнілою після Другої світової війни, коли виникла потреба розширення ринків. Досить влучне її визначення дав французький економіст Мішель Пейло: "Відкритість, свобода торгівлі – це найсприятливіше правило гри для лідируючої економіки".

Та враховуючи останні дані, ми можемо спостерігати відкриту економіку США, що тримає сталі позитивні місця в рейтингу в порівнянні з іншими країнами світу.

Щодо, України, то до проблеми підвищення відкритості економіки України, слід підходити зважено, враховуючи незавершеність структурної перебудови економіки та недостатній рівень розвитку внутрішнього ринку та ринкової інфраструктури. Інтеграція української економіки в світову може бути ефективною лише за умови досягнення значного рівня загальної конкурентоспроможності України, всіх її господарюючих суб'єктів, а також продукції, яка виробляється на зовнішньому та внутрішньому ринках.

ОЛЬГА ЗОЗУЛЯК

ДЕРЖАВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Причини міграції зазвичай пов'язані з функціонуванням ринку праці або викликані зовнішніми факторами, проте наслідки міграції відображаються на ринку праці. До головних причин міграції населення варто віднести економічні та соціальні, які часто важко розділити. Переважаючими на сучасному етапі є міграційні потоки з країн, що розвиваються в економічно розвинені країни. Теорії міжнародної міграції поділяються на дві групи: 1) ті, що зосереджуються на наукових пошуках першопричин міграції на мікрорівні (особи, сім'ї, домогосподарства); 2) ті, що розглядають механізми міграції на макрорівні, де центром уваги стає суспільство загалом, держава або світове співтовариство і відносини між суб'єктами світової економіки та політики. Найбільш популярними теоретичними моделями пояснення міграції є неокласична макроекономіка, неокласична мікроекономіка, нова економіка міграції, теорія сегментованого ринку праці, теорія світових систем, теорії соціального капіталу та сукупних причинно-наслідкових моделей. Міграційні процеси регулюються на двох рівнях – національному і міжнародному. Норми міжнародного права з питань міграційної політики, можна поділити на дві групи: 1) універсальні міжнародні норми, які стосуються безпосередньо прав людини, мають загальний характер та відносно пов'язані з міграційними процесами; 2) універсальні норми міжнародного права спеціального характеру, які безпосередньо стосуються міграційних процесів. Країни ратифікуючи міжнародні конвенції, що регламентують процес трудової міграції, визнають пріоритети міжнародного права над національним законодавством. Це має важливе значення як для самої країни, з точки зору її інтеграції у світове співтовариство, так і для мігрантів, чий права закордоном потребують захисту [1; 3].

Високий рівень зайнятості є головним елементом розв'язання найбільш нагальних національних проблем, таких як, старіння населення, стабільність пенсійного забезпечення, конкурентоспроможність чи соціальна єдність. Роль соціальних партнерів у реалізації стратегії зайнятості є вирішальною. Вони несуть головну відповідальність за проведення модернізації методів організації праці. Європа залишається основним регіоном, що приймає міжнародних іммігрантів, а ті, в свою чергу, пом'якшують наслідки старіння її власного населення. На Європу та Азію припадає майже дві третини всіх міжнародних мігрантів світу. Масштаби міграції в межах Євросоюзу не такі величезні, як про це прийнято думати. Міграція з Східної Європи в Західну серйозно скоротилася з початком економічної кризи в 2008 році. Європейська Комісія наполегливо відстоює принцип безперешкодного переміщення осіб, заохочує місцеву владу до обміну позитивним досвідом та практичними

рішеннями, пов'язаними з інтеграцією громадян Євросоюзу. Разом із цим, роботодавці та об'єднання роботодавців виступають в якості прихильників лібералізації міграційної політики. Працівники, профспілки та асоціації працівників, як правило, розглядаються як противники і сторони, не зацікавлені в більш лібералізованій міграційній політиці. В Україні найскладнішою виявилась проблема трудової міграції, коли через економічну скруту нашу державу тимчасово або назавжди, залишила велика кількість працездатного населення. Навіть враховуючи певні позитивні наслідки трудової міграції з України, вітчизняний ринок постійно втрачає найактивнішу і найбільш конкурентну частину трудового потенціалу країни. З України від'їжджають фахівці у галузях математичного аналізу, фізики твердого тіла, фізики напівпровідників, будівельної механіки, механіки твердого тіла, хірургії та інших спеціальностей, попит на які стабільно високий [4; 6].

Адекватна вітчизняна міграційна політика необхідна, як для мінімізації обумовлених міграцією ризиків, так і для використання значного позитивного потенціалу міграції в інтересах розвитку. До внутрішніх чинників, які зумовлюють трудову міграцію українців можна віднести довготривале безробіття, зниження попиту на окремі спеціальності в деяких регіонах країни, зниження рівня добробуту населення в сільській місцевості, невідповідність між рівнем оплати праці та фактичною вартістю життя в Україні, низький рівень оплати праці в Україні кваліфікованих кадрів порівняно з країнами можливого працевлаштування, монопольне становище роботодавців, які зацікавлені у збереженні низької оплати праці, тінізації значного сегменту ринку праці в Україні. Окрім внутрішніх причин, чимале значення мають зовнішні чинники, серед яких зростання попиту на низько кваліфіковану працю в будівництві, сільському господарстві, сфері послуг у більшості країн Європи, які не задовольняються власною робочою силою; значно вищі рівні оплати праці, ніж в Україні та вигідніші умови працевлаштування; наявність різного за обсягом тіньового сектору економіки в тих країнах, які приймають, що робить можливим поширення нелегальних форм трудової міграції [2; 5].

Отже, враховуючи демографічну ситуацію в Україні, вітчизняна міграційна політика має розглядатися як один із засобів протидії депопуляції, а відтак, вона повинна бути прозоро сформована, базуватись на розумінні міграційної ситуації в країні, реалізуватись через скоординовану діяльність урядових структур, місцевої влади, соціальних партнерів, неурядових організацій. Крім цього міграційна політика повинна реалізуватись для протидії депопуляції, скорочення виїзду з України, сприяння поверненню мігрантів, заохочення імміграції з-за кордону, створення умов для ефективного використання праці тимчасових працівників з-за кордону, реінтеграції «повертанців» в українське суспільство. Вітчизняну міграційну політику варто реалізовувати через удосконалення законодавства, реформу органів виконавчої влади у сфері міграції, скоординовану діяльність різних відомств та органів влади різного рівня, розвиток співпраці з громадянським суспільством, розвиток міжнародного співробітництва, поглиблення наукових досліджень у сфері міграції, удосконалення міграційної статистики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біль М. М. *Управління міграційними процесами в контексті їх впливу на інтелектуально-трудоий потенціал України* / М. М. Біль // *Сталий розвиток економіки*. – 2010. – № 1. – С. 49–54.
2. Денисюк С. *Напрямки розвитку міграційної політики в Україні* / С. Денисюк. – *Електронний ресурс*. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08Dsfpvu.Pdf.
3. Кокорєва О. *Міграційна політика в системі економічної безпеки національної економіки* / О. Кокорєва // *Вісн. Донец. Нац. ун-ту. Сер. : «Економіка і право»*. – 2010. – Вип. 2, Т.1.
4. Позняк О. В. *Соціальні наслідки Євроінтеграції України. Міжнародна міграція* / О. В. Позняк // 2012. – *Електронний ресурс*. – Режим доступу: www.idss.org.ua/public.html.
5. Савельєв Є. *Вплив глобалізації на економічний розвиток України* / Є. Савельєв, В. Куриляк // *Економіка України*. – 2012. – № 9.

6. Трудова міграція з України до ЄС : макроекономічний вимір [Текст] : монографія / М. М. Відякіна, Р. Д. Стаканов // Ін-т міжнар. відносин, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К. : ДКС, 2011. – 196 с. : іл., табл. – Бібліогр. : С. 162–179.

НЕЙКОВ ЙОРДАН

КОНКУРЕНЦІЯ МЕЖДУ ІНТЕГРАЦІОННИ ОБЩНОСТИ – ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ И ЕВРАЗИЙСКИ ІКОНОМИЧЕСКИ СЪЮЗ

На европейската карта от интеграционни обединения през 2015 г. се появи нов блок. Това е Евразийския икономически съюз (ЕАИС), договърът за който бе подписан през 2014 г. и влезе в сила през 2015 [1]. Регионалните икономически обединения добиха популярност и претърпяха бурно развитие през втората половина на ХХ век, което развитие бе прехвърлено и в новото хилядолетие. През 2004 г. Европейският съюз се разшири с рекорден брой нови страни членки – 10 на брой [2]. В евразийското пространство интеграцията също следва установения тренд на задълбочаване. В контекста на обособяване на големи интеграционни обединения в Европа и Азия (или евразийското пространство), все повече държави изпадат в състояние на дилема или цивилизационен избор за това, към кой блок да ориентират икономиките и приоритетите си. Самите интеграционни обединения, с увеличаването на техния брой и степен на интеграция, се превръщат в своеобразни конкуренти за привличане на страни съюзници. Това се обуславя и от факта, че в икономически и интеграционен план, мащабът на обединението има ключово значение. Именно описаната ситуация практически превръща ЕС и ЕАИС в конкуренти от гледна точка на разрастване и увеличаване на тяхната сила.

Изхождайки от тази ситуация, с настоящата разработка си поставяме следната **цел**: посредством сравнителен анализ да очертаем атрактивността на Европейския съюз и Евразийския икономически съюз, за страните от евразийското пространство, които не са направили своя избор към кое от обединенията да се присъединят. В числото на тези страни спада и Украйна.

Правейки съпоставителен анализ на интеграционни общности, е нужно кратко представяне на разглежданите обекти – ЕС и ЕАИС.

ЕС е сред най-старите интеграционни обединения, превърнал се в емблема на интеграцията в световен мащаб. Създаден през 1957 г. като обединение от нисък интеграционен етап [3] с шест страни основоположнички, днес ЕС се намира на високо интеграционно равнище с 28 страни членки. Въпреки това, ЕС често остава сложен като функционираща система, тъй като не е изградена държава, но въпреки това има някои характеристики на такава. Този проблем е исторически обоснован, тъй като Европейския съюз е изграждан *ad hoc*. Това е така, поради сложната икономическа и политическа среда в Европа след втората световна война. Предвид дълготото си съществуване, ЕС се движи в посока на задълбочаване на интеграцията и разширяване на територията си.

На 29.05.2014 г. три държави подписват договора за създаване на ЕАИС – Русия, Казахстан и Беларус. Договорът влиза в сила на 01.01.2015 г. като трите държави осигуряват свободно движение на хора, стоки, услуги и капитали [4]. Още преди влизане в сила на договора за ЕАИС и други държави проявяват интерес към евентуално членство. Това обединение дава изключителен шанс за икономическо развитие и подобряване на жизнения стандарт на населението в държавите членки. Още от самото си създаване ЕАИС поражда смесени чувства, както сред Запада, така и в Изтока. Развитието на тази интеграционна общност е трудно предсказуемо, но за да бъдем, обективни на ЕИО преди 57 години много специалисти предричаха къс живот. ЕАИС има 4 страни членки (Армения, Беларус, Казахстан и Руската Федерация), като договор за присъединяване е подписан и от пета страна (Киргизстан).

От краткото представяне може да бъде заключено, че от една страна имаме изграден и работещ (институционално и правно) Европейски съюз, с голям брой страни членки, а от друга страна виждаме едно младо и бурно развиващо се интеграционно обединение в лицето на

ЕАИС. Самият ЕС след подписването на договора за Европейска икономическа общност през 1957 г. от шест страни, не е приемал нови държави членки чак до 1973 г., докато ЕАИС, чиито договор е подписан през 2014 г., още в същата година привлича интереса на две страни.

За да бъде направен избор за членство в интеграционно обединение, е необходимо изготвянето на дълбочинен съпоставителен анализ на конкретният интеграционен блок и въздействието му върху икономиката на съответната държава. В настоящото изследване, въз основа на примерни критерии се сравняват основни показатели за двете обединения – ЕС и ЕАИС и са направени някои общи изводи (вж. табл. 1).

Таблица 1

Критерии за съпоставка на ЕС и ЕАИС за 2014 г.

Критерий	Европейски съюз*	Евразийски икономически съюз**
БВП (трилиони \$)	18,14	2,2
Територия (млн. км²)	4,3	≈20
Население (млн. души)	511,4	182,1
Икономически активно население (млн. души)	230,1	92,9
Безработица (%)	10	5,3
Селскостопанска продукция (млрд. \$)	326,5***	144,1
Процент от населението, ползващо интернет	66,5 (2009 г.)	59,4

* Източник на данните за ЕС: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ee.html> [5]

** Източник на данните за ЕАИС: <http://www.eaeunion.org/?lang=en/#about-info> [6]

*** По собствени изчисления (в официалния източник – 1,8% от БВП)

Избраните критерии за оценка са разнородни и включват различни икономически и социални аспекти. Те демонстрират логиката на модела за сравнителния анализ, който следва да бъде направен в по широк мащаб. Решението за присъединяване към един или друг блок трябва да бъде анализирано дълбочинно и подробно.

Въз основа на това задълбочено и подробно анализиране може да бъде взето решение за присъединяване към едно или друго интеграционно обединение.

Представеният подход с ограничен брой критерии, дава една обща представа за двете интеграционни общности и дава възможност за съпоставяне и оценка.

От представените данни в табл. 1 и гореизложената информация, могат да бъдат открити няколко основни момента. От разглежданите интеграционни блока, единият е утвърдил се съюз, другият е зараждащ се. От гледна точка на мащаба, измерван чрез показателя брой страни членки, ЕС превъзхожда ЕАИС. Привидният факт, че ЕС превъзхожда по почти всички показатели ЕАИС е илюзорен, тъй като трябва да бъде отчетен потенциала на развитие на “младата” общност, която е обградена от голям брой страни, потенциални членки, докато ЕС е на предела на своите възможности за разширение. Наред с упоменатото, след появата и развитието на световната икономическа криза, ЕС губи част от икономическия си потенциал. От гореизложените данни могат да бъдат изведени следните общи тенденции:

- ЕС е икономически по-активният съюз с над 8 пъти по-голям БВП, но само с почти 3 пъти по-многобройно население. Това ясно показва икономическата активност на гражданите на ЕС;

- Макар и с по-малък процент активно население, ЕС има по-добър икономически резултат, което показва високи нива на производителност и ефективност;

- С присъединяването си към ЕС една страна би изпитала по-силни динамични ефекти върху икономиката си, отколкото с присъединяването си към ЕАИС, поради по-високата икономическа активност и по-силната икономика на Европейския съюз;

- В ЕАИС се отчита значително по-ниска безработица, което индикира за “здрава” икономическа основа, макар и с по-слаби резултати;

- Едното от двете обединения е със значително по-богати природни ресурси, което на свой ред, при безмитна търговия вътре в общността, е предпоставка за задоволяване на производството с евтини суровини и гарантирани доставки. Именно това предимство на ЕАИС дава силен потенциал на обединението за проспериращо бъдеще.

Това са една малка част от обобщените резултати, на основата на ограничен брой разнородни критерии. За предприемането на реален избор към кой съюз да бъдат съсредоточени силите на една страна за членство, е нужно всеобхватен съпоставителен анализ, с изследване на потенциалните статични и динамични ефекти [7] за икономиката на конкретната страна.

С практическото развитие на интеграционните процеси във всички краища на света, се появяват голям брой интеграционни общности, намиращи се на различен етап в своето развитие. Осъзнатите ползи от интеграционните процеси и големият брой обединения при ограничен брой страни по света, в средносрочен и дългосрочен план, превръщат тези общности в конкурентни. Това налага необходимостта от изготвяне на методология за анализ на предимствата и недостатъците от различните интеграционни обединения върху дадена икономика.

ЛИТЕРАТУРА

1. Русия, Беларус и Казахстан подписаха договора за Евразийския икономически съюз: <http://www.investor.bg/azii/336/a/rusiia-belarus-i-kazahstan-podpisaha-dogovora-za-evraziiskii-ikonomicheski-syuz-173262/> 06.04.2015.

2. Относно процесите на разширяване виж: Ленърд, Д. Справочник за Европейския съюз. София, 2006. с. ix.

3. Разбиранията за степен на интеграция почиват на работата на Б. Баласа: Balassa, B. *The theory of economic integration*. Routledge revivals, 2011.

4. Кое е опасното в евразийската идея на Путин: http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2014/05/29/2311397_koe_e_opasnoto_v_evraziiskata_ideia_na_putin/ 06.04.2015

5. *The World Factbook*: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ee.html> 07.04.2015.

6. <http://www.eaeunion.org/?lang=en/#about-info> 07.04.2015.

7. Повече за статичните и динамичните ефекти при митническия съюз: Дамянов, Ат., Спиридонов, Ив., Захариева, Г. и др. *Международна икономика*. Фабер, 2011, с. 128–130.

ОЛЕНА КАЧУРОВСЪКА

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В ИНОВАЦИЙНИЙ СФЕРИ: СВИТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі економічної глобалізації необхідною передумовою формування наукових і технологічних переваг країни виступає ефективна взаємодія ключових елементів національної інноваційної системи – держави, науки та бізнесу, як інструмента відносин нового типу між різними секторами економіки, науки і освіти. Накопичений світовий досвід дозволяє визнати одним з основних механізмів розширення ресурсної бази й мобілізації невикористаних резервів для економічного розвитку державно-приватне партнерство (ДПП). Таке партнерство являє собою відносно нове явище у світовому господарстві, що відображає процеси розширення й ускладнення форм взаємодії держави й бізнесу.

Мета роботи полягає у визначенні можливостей щодо розвитку в Україні державно-приватного партнерства в науковій та інноваційній сферах на основі узагальнення світового досвіду.

Державно-приватне партнерство у світовій практиці трактується у двох аспектах: по-перше, як система відносин держави й бізнесу, що широко використовується як інструмент економічного й соціального розвитку на міжнародних, національних, регіональних, місцевих рівнях; по-друге, як конкретні проекти, реалізовані спільно державними органами й приватними компаніями на базі об'єктів державної й муніципальної власності [1].

Аналіз досвіду проектів державно-приватного партнерства в країнах з різним рівнем соціально-економічного розвитку показав, що такі партнерства успішно застосовуються в транспортній і соціальній інфраструктурі, а також в ЖКГ [2].

У розвинених країнах партнерства держави й бізнесу широко використовуються в сфері соціальної інфраструктури – охорони здоров'я й освіти, на відміну від країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, де переважають партнерства, пов'язані з інвестиціями в інфраструктуру енергетичної галузі, транспортні проекти, водопостачання й каналізаційні системи, портове господарство.

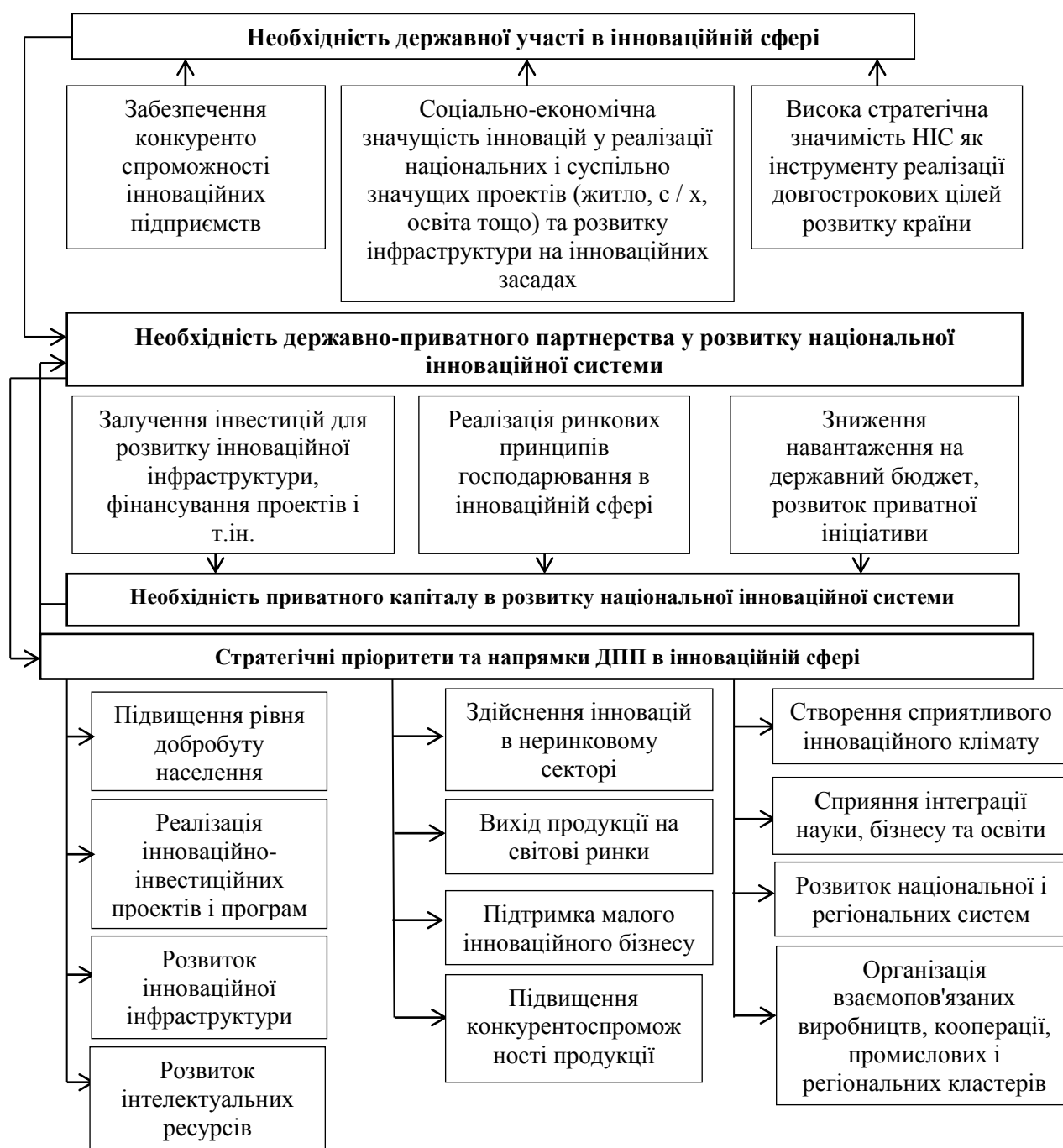

Рис. 1. Ключові причини розвитку ДПП в інноваційній сфері

Джерело : складено автором на основі даних [3]

Одночасно розширюється використання механізмів державно-приватного партнерства в науково-технічній і інноваційній сферах. Для переважної більшості держав характерним є підвищення інтересу до розвитку науково-дослідницьких проектів ДПП. Такий інтерес виражається в розробці спеціального законодавства в даній області, зростанні бюджетних витрат на відповідні програми державно-приватного партнерства, включенні їх в стратегії інноваційного розвитку.

Виділимо найбільш значимі причини, які обумовлюють необхідність державно-приватного партнерства як форми взаємодії державних структур і приватного бізнесу (рис.1).

Як випливає із представленої схеми, однією з головних причин державної участі в інноваційній діяльності є необхідність забезпечення високого рівня конкурентоспроможності інноваційних компаній і продукції на зовнішніх ринках.

Стратегічне значення інноваційної сфери в сполученні її із соціальною й економічною роллю в розвитку країни визначає необхідність державної участі для забезпечення взаємодії наукового й бізнес середовища, створення інноваційних продуктів, що відповідають сучасним вимогам внутрішнього й глобального ринків.

Наприклад, в Австрії в Австрії відповідають «вузькому» трактуванню ДПП три програми: Kplus, Kins/Knet, та Christian Doppler Laboratoires (CDC), засновані на спільній діяльності публічного та приватного секторів задля встановлених цілей, на визначеній інституціональній основі. Програма центрів компетенцій Kplus, метою якої є подолання розриву між фундаментальними дослідженнями, проведеними університетами й промисловістю, діє з 1998 р. і розглядається як центральний елемент інноваційної політики. Програма Kins/Knet спрямована на утворення конкурентоспроможних у міжнародному масштабі технологічних кластерів шляхом підтримки «центрів компетенцій», стимулювання поєднання зусиль приватних компаній, університетської науки, дослідницьких організацій на довгостроковій основі. Державно-приватне партнерство в межах програми Christian Doppler Laboratoires обумовлює проведення досліджень в інтересах приватних компаній – учасників партнерства [4].

В Нідерландах діє низка програм, віднесених урядом до царини державно – приватного партнерства. Протягом останніх років інноваційна система Нідерландів зазнає певних проблем, зокрема в частині недостатньо ефективної взаємодії науки та промисловості, що створює загрозу конкурентоспроможності. За таких умов проекти ДПП закликані відігравати ключову роль в інноваційній політиці країни. В найбільшій мірі за концепцією та організаційною формою відповідають ознакам ДПП створені в 1996 р. «Провідні технологічні інститути» (Leading Technology Institutes, LTI), з метою фокусування досліджень на інтересах бізнесу і ключових цілях економіки та суспільства [4].

Прийняття Лісабонської Стратегії ЄС, яка знайшла продовження в Стратегії ЄС – 2020, та висунування на перший план інноваційного імперативу інтеграційного розвитку надало потужного імпульсу державно-приватному партнерству в інноваційній сфері Європейського Союзу, зокрема через розгортання дослідницьких проектів ДПП з частковим фінансуванням із бюджету Рамкових програм ЄС.

В межах Стратегії ЄС – 2020 та 7 рамкової програми ЄС створюється мережа державно-приватних партнерств «Joint Technology Initiatives» у формі спільних підприємств (Joint Undertaking) зі здійснення науково-технічних розробок в промисловості шляхом поєднання ресурсів ЄС, країн-учасниць, та бізнесу. Партнерства запроваджуються в сферах, що мають стратегічне значення для забезпечення конкурентоспроможності ЄС: біофармацевтика, комп'ютерні системи, екологічно безпечна авіація, наноелектроніка, водородна енергетика [5].

Що ж до України, то ЗУ «Про державно-приватне партнерство» № 2404 – VI, підписаний Президентом 01 липня 2010 р., не включає до пріоритетних сфер застосування ДПП освіту, науково-дослідницьку діяльність та інноваційну сферу, хоча й не забороняє такого використання [6]. В той час як в проекті Закону України «Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні, схваленим Кабінетом міністрів України 17.09.2008 р. наукова діяльність та інноваційна сфера були названі серед основних

галузей, де передбачено розгортання проектів ДПП. Дана ситуація зумовлена неготовністю як держави, так й приватного сектору до запровадження традиційно прийнятих в світі механізмів державно-приватного партнерства в науковій та інноваційній сферах.

За сучасних умов в Україні першочергове значення має приведення чинного законодавства стосовно державно-приватного партнерства у відповідність з потребами розбудови НІС, вироблення дієвих рекомендацій з розвитку ДПП в науковій та інноваційній сферах, з подальшою розробкою організаційного механізму ДПП проектів з максимальним урахуванням міжнародного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варнавский В. Г. Государственно-частное партнерство в России: проблемы становления. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.strana-oz.ru>.

2. Яковлев П. А. Государственно-частное партнерство: анализ международного опыта и перспектив / П. А. Яковлев // Коммунальное хозяйство городов: научно-технический сборник. – К.: Техника – 2010. – № 92. – С. 323–331.

3. Савранский П. В. Государственно-частное партнерство в реализации перспективных направлений инновационного развития экономики России: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.05 / Савранский П. В. – Краснодар, 2007. – 20 с.

4. Public – Private Partnerships for research and innovation: An evaluation of Austrian Experience. [Електронний ресурс] / Р.: OECD. 2004 // Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/49/17/25717078.pdf>.

5. Joint Technology Initiatives. Public – Private Partnerships in EU Research [Електронний ресурс] / European Commission. European Communities. 2008. // Режим доступу: ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/docs/jtis-brochure_en.pdf.

6. Закон України Про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс] / м. Київ 1 липня 2010 року N 2404-VI // Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>.

ІГОР КІЦКАЙ

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Уніят А. В.

ГЛОБАЛЬНІ РИЗИКИ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Глобалізація фінансової системи, поряд із перевагами, несе ризики для фінансової стабільності. При цьому перспективи зараження зростають разом із підвищенням ступеня взаємозалежності економік. Ризик «зараження», пов'язаний з глобалізацією, значно збільшується з погляду масштабів і швидкості. Ефект «зараження» може виявитися наслідком широкого спектру зовнішніх подій – від краху великих і важливих міжнародних фінансових інститутів до політичних інцидентів регіонального або глобального масштабу або початку військових дій. Відкритість фінансових систем також збільшує уразливість до впливу економічних циклів, які відбуваються в інших частинах світу.

Системний ризик у міжнародній фінансовій системі характеризується всеохоплюючою фінансовою кризою, яка зазвичай супроводжується різким падінням вартості активів та економічної активності. У всіх випадках системний фінансовий ризик викликає нестабільність фінансової системи – достатню, щоб вплинути на економіку в цілому. При цьому порушується головний засадничий принцип фінансової безпеки – стабільне постачання обсягу фінансових ресурсів, достатнього для поступального розвитку економіки.

Світова фінансова криза 2007–2009 рр. наглядно продемонструвала, що жодна держава не застрахована від ризиків, пов'язаних з нестабільністю глобальної фінансової системи. Глобалізація веде не лише до розширення, поглиблення та прискорення

взаємозв'язків між країнами світу, але й, як вказує Дж. Сорос, глобалізує фінансові ринки і здійснює зростаючий домінуючий вплив на національні економіки глобальних фінансових ринків і транснаціональних корпорацій.

Терміни	Ринки виникнення	Причини	Ринки охоплення	Причини
Літо 2007	Іпотечний ринок США	Масові неповернення платежів за іпотечними кредитами	Європейський ринок іпотеки	Сек'юритизація іпотеки
21.01.2008 22.01.2008	Фондові ринки Європи та США	Публікація песимістичних прогнозів: щодо «охолодження» європейської і американської економік	Фондові ринки Азії та країн BRIC	Транспарентність Фондових ринків
Вересень 2008	Банківський ринок США	Банкрутство Lehman Brothers, продаж Merrill Lynch	Європейський банківський ринок	Фінансові проблеми банківських установ Великобританії, Ісландії, Бельгії, Нідерландів, Німеччини, Франції
Жовтень 2008	Фондовий ринок США (рекордне падіння біржових індексів)	Відхилення в першому читанні проекту закону США щодо підтримки фінансового ринку країни	Фондові ринки Європи, Азії, країн BRIC та інших країн з перехідною економікою, в тому числі й України	Ефект «доміно», початок рецесії в США та уповільнення темпів економічного розвитку Китаю
Липень 2009	Фінансовий ринок США	Монетарна політика США, що призвела до девальвації долара	Фондові ринки Америки, Європи та Азії (падіння індексів)	Підвищена ліквідність Фондових ринків на фоні низького попиту на сировину

Рис 1. Виникнення світової кризи 2007–2009 рр. в США та її наслідки для світу.

Значна глибина кризового стану економіки зумовлена, насамперед, наявними макроекономічними диспропорціями, що породжені довгостроковими системними суперечностями:

- надмірною часткою споживання і низьким обсягом нагромадження;
- надмірно високою відкритістю економіки зовнішньому світу, низьким рівнем її диверсифікації та відносно вузькою спеціалізацією експорту, що сформувало високу залежність економічної динаміки та фінансового становища від ділового бізнес циклу світової економіки і кон'юнктури зовнішніх ринків. Міжнародна криза ліквідності знизила світову економічну активність, спричинивши спад зовнішнього попиту на основні товари українського експорту (сталь та хімічну продукцію) і значне зниження цін на них;
- інституційної нерозвиненості фінансової системи та вузькості механізмів рефінансування банківської системи, що призвели комерційні банки до надмірних обсягів зовнішніх запозичень і нарощування у великих обсягах зовнішнього боргу.

Найбільш вразливими від породжених глобалізацією ризиків є країни з ринками, що розвиваються, одна з яких – Україна. Значні втрати у фінансовому секторі, відтік капіталу й скорочення обсягів зовнішньоторговельних операцій спричинили спочатку зниження темпів зростання, а згодом і падіння обсягів ВВП, яке значно перевищувало аналогічні показники більшості країн світу. Відбулося розбалансування фінансового ринку, значне зниження ефективності функціонування банківської системи, знецінення національної валюти, прискорення інфляційних процесів, виникнення інших негативних наслідків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Л. В. Шинкарук. *Макроекономічні передумови та перебіг економічної кризи в Україні.* / Л. В. Шинкарук. // *Економічна теорія.* – 2010. – No 2. – с. 64.
2. *Світова криза: Україна на хвилі чи під хвилею?* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vicktormiy.from.ua.com>.
3. Сніжко О. *Фінансовий розвиток трансформаційних економік: структурно-функціональний аналіз: монографія* / О. В. Сніжко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 815 с.

4. Claessens, S. *A Safer World Financial System: Improving the Resolution of Systemic Institutions* / S. Claessens, Herring R. J., and Schoenmaker D. – IMF Working Paper. – 2010. – № 10/236. – 37 p. – Mode of access: <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=24285>.

НАТАЛІЯ КОМАР

ЕВОЛЮЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПІ

Протягом останніх десятиліть у розвитку світової економіки домінують процеси міжнародної економічної інтеграції, які визначають напрями та пріоритети сучасного етапу інтернаціоналізації господарського життя, формуючи середовище глобальної конкуренції, впливаючи на стратегічні інтереси всіх країн та регіонів світу. Створення глобального світового порядку припускає сьогодні не стихійне його формування, а організовану побудову на основі ряду фундаментальних принципів, найважливішими з яких є високий рівень економічного розвитку інтегруючих країн або їхня здатність досягти такого в недалекому майбутньому через гармонійне приєднання до розвиненого світу. Тільки там, де національні економіки досягають високого рівня самоорганізації, відбувається їхнє органічне вливання в глобальну економіку.

Як свідчить вітчизняна та світова практика інтеграційні блоки є більш конкурентоспроможними, оскільки призводять до більш ефективного господарювання та соціально-економічного розвитку країн-членів, а ніж окремо взята країна на світовому ринку. Економічна природа інтеграційних угруповань та взаємовідносин між країнами, які їх утворюють, зумовлюють логіку та наступність у становленні й розвитку різних форм міжнародних економічних об'єднань. В зрілих інтеграційних угрупованнях розробляються й реалізуються механізми та інструменти забезпечення колективної економічної безпеки. Слід зазначити, що ЗВТ можна розглядати як одну із проміжних форм міжнародної економічної інтеграції, тобто як механізм переходу до більш складних та розвинутих форм міжнародної економічної взаємодії країн.

Процес регіональної міжнародної економічної інтеграції на Європейському континенті розпочався з підписання у 1950-х роках трьох угод, які призвели до утворення таких інституцій як: ЄОВС-1951 р., ЄЕС-1958 р. та Євроатом-1958 р. Європейська інтеграція була викликана історичними обставинами та мотивована обговореннями в сфері політики, економіки й безпеки: уникнення повторення урядових невдач, які відбулися під час двох світових війн у 20 столітті й поширення націоналізму; економічне спустошення, викликане руйнацією в час війни; поява двох світових лідерів на світовій арені – США й Радянського Союзу з конкуруючою економічною й політичною ідеологіями; поділ Європи (Східна та Західна) та потреба у безпеці від загрози та експансії Радянського Союзу; потреба у швидкому розвитку стандартів життя й економічних виконань з метою встановити довготривалий мир й безпеку та не допустити фашизм й комунізм; примирення Франції й Німеччини як основа стабільності всередині Західної Європи. В той же час у 1960 р. країни, які не увійшли до Європейського співтовариства (ЄС-1967 р.) при злитті трьох інституцій ЄОВС, ЄЕС, Євроатом, створили ЄАВТ-7. До якої у 1961 р. увійшла Фінляндія, у 1970 р. – Ісландія. ЄАВТ дозволила б Великобританії встановити свої власні зовнішні тарифи, підтримувати свої особливі відносини з країнами Співдружності та уникнути участі в спільній сільськогосподарській програмі, яка б підвищила витрати на імпорتنі харчові продукти для Великобританії. Крім того, уряд Великобританії не хотів відмовлятися від національної могутності та вважав за краще створення зони вільної торгівлі. З 1973 р. між країнами Європейського співтовариства та ЄАВТ укладена угода про вільну торгівлю, а з 1994 р. між Європейським союзом та ЄАВТ була створена Європейська економічна зона (ЄЕЗ), яка дозволяла вільне переміщення людей, товарів, послуг й капіталу. На сьогоднішній день до ЄАВТ входять Ісландія, Ліхтенштейн, Швейцарія та Норвегія. Крім Швейцарії, решта країн є частиною внутрішнього ринку ЄЕЗ Європейського Союзу. Швейцарія вирішила укласти двосторонні угоди з ЄС. (рис. 1).

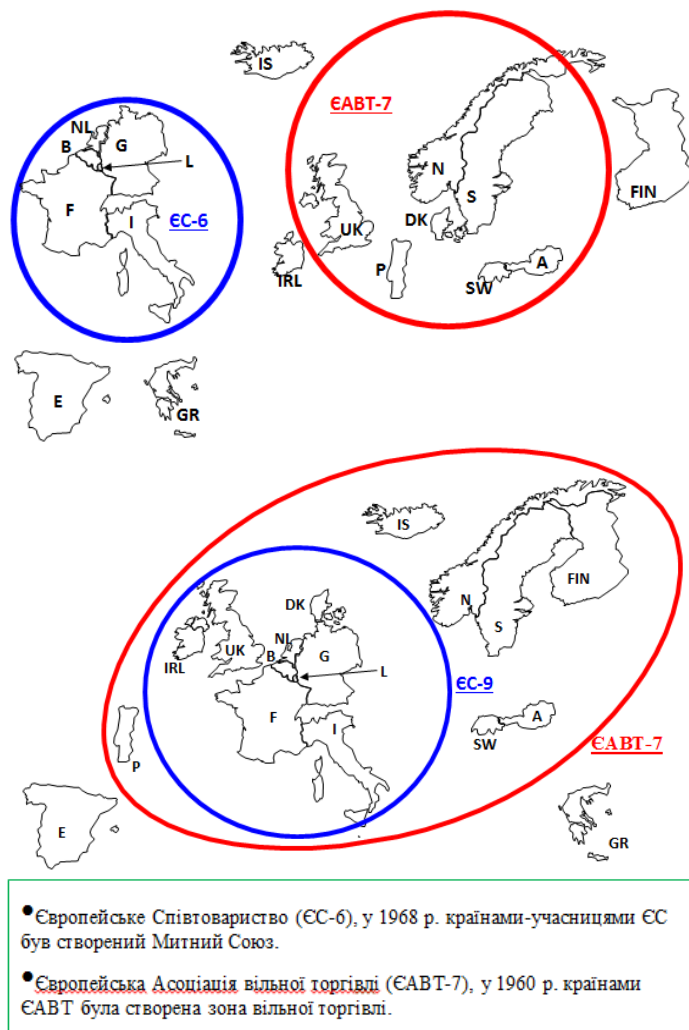

Рис. 1. Інтеграційні процеси на Європейському континенті, 1960–1973 рр.

Подальша еволюція економічної й політичної європейської інтеграції супроводжувалась підписанням ряду угод з поступовим розширенням ЄС. Європейський Союз був створений не лише за один раз Маастрихтським договором, а є результатом поступової інтеграції з 1945 року, коли один рівень Союзу давав впевненість й стимул для створення наступного рівня. Таким чином, ЄС, можна сказати, був створений вимогами своїх держав-членів. На даний час ЄС являє собою інтеграційне угруповання 28 західно-, центральнo- та східноєвропейських країн, які прагнуть до економічної та політичної єдності, частково відмовляючись від своїх національних суверенітетів (рис. 2).

- Європейське Співтовариство (ЄС-6), у 1968 р. країнами-учасницями ЄС був створений Митний Союз.
- Європейська Асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ-7), у 1960 р. країнами ЄАВТ була створена зона вільної торгівлі.

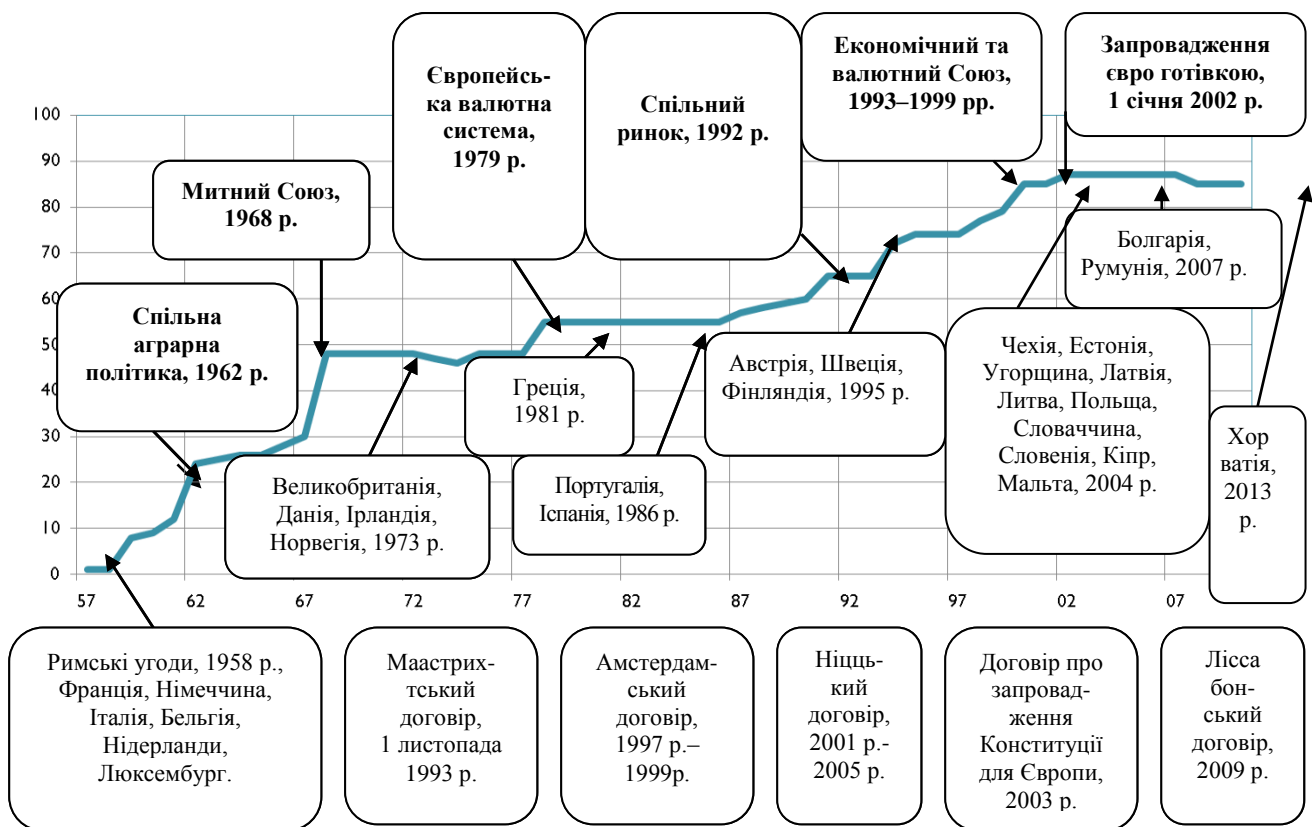

Рис. 2. Економічна та політична інтеграція: угоди та послідовність розширення ЄС (складено автором)

Подальше розширення ЄС вимагало підписання угод, покликаних укріпити роль й позиції даного міжнародного регіонального інтеграційного об'єднання на світовій арені в умовах різких глобальних змін.

Так, сьогодні ринок ЄС у 500 млн. осіб із 28 країнами-членами, загальним обсягом ВВП близько 15 трлн. дол. США, єдиною валютою «євро», спільним Європейським Центральним банком – є одним з найпотужніших у світі вже реалізованих інтеграційних проєктів на європейському континенті. ЄС має великий досвід та потенціал для продовження регіональної міжнародної економічної інтеграції, що пояснюється як політичними, так і соціально-економічними особливостями розвитку європейських країн у період після Другої світової війни, так і сучасними тенденціями розвитку світової економіки.

ВІТАЛІЙ КРИВОУС

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС: ПРИВЕДЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ У ВІДПОВІДНІСТЬ ЄВРОДИРЕКТИВАМ

Визначальною ознакою сучасності є боротьба за здобуття гідного місця в міжнародному поділі праці. Структурна динаміка та механізми трансформації у сфері зовнішньої торгівлі в умовах глобалізації вимагають економічної співпраці нашої держави з ЄС як могутнім і найбільш привабливим економічним об'єднанням, входження країни до світогосподарського середовища. Тому підписання і подальша імплементація Угоди про асоціацію України з ЄС – це важлива віха на шляху соціально-економічних перетворень, перегляду сформованих нині національної моделі розвитку. Створення глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ+) передбачає не тільки лібералізацію торгівлі, а й гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази, що є сьогодні винятково актуальною в процесі створення єдиного законодавчого поля.

Питання економічного співробітництва України в рамках Угоди про асоціацію України з ЄС вивчали такі вітчизняні науковці: О. Білорус, І. Бураковський, А. Гальчинський, В. Геєць, Т. Осташко, В. Чужиков, Л. Шинкарук, О. Шнирков.

Для України Угода про асоціацію з ЄС – це не лише зміни торговельного режиму, але і можливість здійснення реформування і підвищення конкурентоспроможності національної економіки, приведення системи технічного регулювання у відповідність до європейських вимог. Зокрема, необхідно здійснити реформи у таких сферах, як санітарні та фітосанітарні заходи, технічне регулювання та стандартизація, державні закупівлі і державна допомога, а також провести роботу з гармонізації законодавства України із законодавством ЄС. Реформування сфери технічного регулювання забезпечить прийняття та впровадження технічних регламентів на конкретну промислову продукцію, яка базується на основних положеннях актів ЄС; створення відповідної інфраструктури призначених органів з оцінки відповідності та до оснащення випробувальних лабораторій і здійснення їх акредитації, а також модернізації виробництва забезпечить випуск продукції згідно з вимогами технічних регламентів. Це, в свою чергу, дозволить вітчизняним виробникам конкурувати з їх європейськими контрагентами. Впровадження в Україні технічних регламентів згідно з європейськими директивами забезпечить відповідність вітчизняних регламентів та процедур європейським регламентам та процедурам, а сертифіковані товари вважатимуться такими, що відповідають вимогам ЄС і не потребуватимуть додаткових перевірок. У результаті прийняття Україною зобов'язань стосовно технічного регулювання промислової продукції за міжнародними нормами та законодавчої імплементації технічні регламенти і стандарти у різних галузях промисловості слугуватимуть важливим сигналом для стратегічних західних інвесторів щодо організації в нашій країні нових виробництв та створення нових робочих місць. [1]

В рамках імплементації Угоди передбачено впровадження в національне законодавство як технічних регламентів 27 актів європейського секторального законодавства, 25 з яких на сьогодні вже впроваджені із 25 технічних регламентів введено в дію 18, інші 7 наберуть чинності у найближчі роки. Залишилось імплементувати 2 акти європейського законодавства щодо вибухових речовин цивільного призначення, пакування та відходи, на основі яких мають бути розроблені закони України. [2]

Проте на думку вітчизняних науковців Геєця В., Осташко Т., Шинкарук Л., запровадження технічних регламентів ЄС може створити певні технічні бар'єри на шляху товарів з України на ринок країн ЄС. Під дію технічних регламентів Євросоюзу потрапляють товари таких промислових груп згідно з УКТ ЗЕД, як: 04, 09, 11, 15-24, 50-63, 84-85, 87, 90. Загальна вартість експорту цих груп становить 3,9 млрд. дол. США перехід на технічні регламенти Співтовариства також вимагатиме від промислових підприємств значних фінансових витрат на модернізацію та переоснащення виробництва, освоєння нових технологій. Крім того, гармонізація та адаптація вітчизняного законодавства до європейських норм стосовно технічного регулювання потребує від держави розбудови ефективної системи контролю, що будуватиметься на міжнародному та європейському досвіді і має забезпечити внутрішній ринок від неякісної та фальсифікованої продукції, в тому числі зарубіжної. [1]

Найбільше стандартів Україні необхідно імплементувати у сфері сільського господарства і харчової промисловості. Щодо промислової продукції, то стандартизації підлягають 27 категорій продукції, зокрема, машинне обладнання, суднове устаткування, медичні пристрої, техніка для спалювання газоподібного палива, радіо- та телекомунікаційне обладнання, ліфти, дитячі іграшки та ін. [3]

Щороку Україна має надавати звіти про наближення до стандартів ЄС у кожній із категорій так, як це визначено часовими рамками в Угоді. Наслідком переходу вітчизняних виробників на світові та європейські норми і стандарти виробництва і якості продукції стане підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції в тому числі на ринках третіх країн. Будуть ліквідовані такі торговельні бар'єри, як відмінності в технічних і санітарних стандартах в системах стандартизації та сертифікації, а також викривлення умов конкуренції.

[4] Сертифікація і метрологія, оцінка відповідності має бути максимально наближена до стандартів ЄС.

Стосовно державної допомоги та державних закупівель, то упровадження регулювання відповідно до євро директив сприятиме підвищенню прозорості процесів прийняття рішень. Разом з тим імплементація відповідних Директив ЄС у національне правове поле має враховувати множинність законодавства України про держзакупівлі та особливості реалізації європейських норм у цій сфері. Застереження, які мають врахувати вітчизняні суб'єкти господарювання (відсутність досвіду міжнародних тендерів, незнання законодавства та судової практики ЄС, мовні бар'єри, конкурентоспроможність іноземних суб'єктів господарювання) дозволить знизити ступінь ризиків та відкриє доступ на ринки держзакупівель країн ЄС. Україна мусить знати: альтернативи інтеграції в європейський ринок держзакупівлі для неї немає.

Таким чином, можливості інтеграції у європейський торговельний простір можуть бути реалізовані тільки за умов вдосконалення інституційного середовища у сфері технічного регулювання, дотримання санітарних, фіто санітарних та екологічних вимог. Імплементація відповідного законодавства у строки 2 – 3 – 5 – 7 років передбачена Угодою про асоціацію України з ЄС потребуватиме акумуляції значних коштів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Оцінка впливу Угоди про асоціацію / ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України: наукова доповідь / за ред. В. М. Геєця, Т. О. Осташко, Шинкарук Л. В.; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».* – К., 2014. – 102 с.

2. *Офіційний сайт Кабінету Міністрів України / Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=223315&cat_id=223314.*

3. *Угода про Асоціацію з ЄС. Що зміниться? / Режим доступу: <[http://texty.org.ua/article/editorial/read/48584/Ugoda pro Asociaciju z jes sho zminyt%20sa](http://texty.org.ua/article/editorial/read/48584/Ugoda%20pro%20Asociaciju%20z%20jes%20sho%20zminyt%20sa).*

4. *Шумило О. Зона вільної торгівлі: крок назустріч ЄС? / Режим доступу: <<http://old.icps.com.ua/files/articles/47/14/Shumylo%20in%20ZN.pdf>.*

ЄВГЕНІЙ КУРИЛЯК

МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КЛАСТЕРНИХ ФОРМ ВИРОБНИЦТВА У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Дослідження кластеризації має пов'язуватися з генезисом цих процесів, тобто із зародженням найпростіших форм і наступним їх розвитком. Відтак, близько трьох десятиліть тому виникла потреба у створенні локальних виробничих систем, спроможних активізувати використання конкурентних переваг окремих територій. Як відзначають європейські дослідники, на початках створення територіальних об'єднань не було мети «створення кластерів» (“the creation of clusters”) ¹¹. Йшлося про нову регіональну політику, орієнтовану на пошук механізмів стимулювання інновацій і досягнення територіальної конкурентоспроможності.

¹¹ The concept of clusters and cluster policies and their role for competitiveness and innovation: Main statistical results and lessons learned. Commission Staff Working Documentb SEC (2008) 2637. – P. 7. .- [Electronic resource]. – Available from: http://www.clusterplattform.at/fileadmin/user_upload/clusterbibliothek/445_Concept_of_Clusters_and_Cluster_Policies.pdf.

Рис. 1. Індустріальні округи Італії¹²

Термінологічно на початковому етапі процесу кластеризації позначалися поняттям «локальні виробничі системи». Прообразом кластерних структур вважаються «індустріальні округи», які виникли у італійському регіоні Емілія Романія і згодом стали відомими як в Італії, так і в усьому світі. Детальний аналіз цієї системи здійснено науковцями Массачусетського технологічного інституту М. Піоре і Ч. Сабелем¹³. Особливе значення італійського досвіду полягало в тому, що він довів можливості малих фірм вести конкурентоспроможний бізнес на світовому ринку та успішно вирішувати проблеми безробіття. За даними С. Соколенка, в Італії налічується 260 «індустріальних округів», у роботі яких бере участь більше як 80 тис. підприємств з чисельністю працюючих понад 800 тис. За ширшими оцінками, що включають розташовані на територіях індустріальних округів пов'язані з ними фірми, у тому числі й сфери послуг, в мережі функціонують 1,2 тис. малих і середніх підприємств, що надають робочі місця від 4 до 6 млн. чоловік¹⁴.

Поширення локальних виробничих систем у глобальній економіці викликало потребу введення для них певного термінологічного визначення. Це завдання вдало виконав М. Портер, який у монографії «Конкурентні переваги націй» вперше почав вживати поняття «кластер»¹⁵. Як було показано вище, М. Портер вкладав у зміст цього терміну об'єднання підприємств за територіальними і ринковими інтересами, що потребує нині різного роду уточнень. Проте, вони можуть бути відображенні використанням нових форм, адекватних новому змісту локальних виробничих процесів та їх диференціацією.

Досліджуючи кластерні форми організації виробництва, треба виходити з філософських трактувань форми і змісту. У такому підході основоположним є розуміння форми як впорядкованого змісту, його внутрішнього зв'язку і порядку. Через побудову форм стає можливим реалізувати економічні знання про суть процесів. Вирішуючи різні завдання,

¹² Distretti Industrial in Italia 2013 [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.google.com.ua/search?q=distretti+industriali+in+italy+2013&biw=1366&bih=624&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=8G7gVL-WCcTUao_KgcgH&ved=0CD4QsAQ&dpr=1#imgdii=&imgrc=y1ZvRpY6XztsEM%253A%3BC9U3DKtebFr63M%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.impresalavoro.eu%252Fwp-content%252Fdistretti-industriali.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Ffrifondazionecomunistatadino.blogspot.com%252F2013%252F05%252Fdistretti-industriali-chi-vince-e-chi.html%3B500%3B658.

¹³ Piore M. The Second Industrial Divide: Possibilities For Prosperity / Michael Piore, Charles Sabel // Basic Books, Inc. 1984.

¹⁴ Соколенко С. Кластери у глобальній економіці. – К.: Логос, 2004ю – С. 209.

¹⁵ Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990 (2nd. ed. – New York: Free Press, 1998. – 896 p.

менеджери і економісти створюють форми, що є свого роду конструкціями, які забезпечують ефективне досягнення мети виробничої діяльності.

Зосередження дослідження на кластерних формах організації виробництва дозволяє також глибше розкрити змістовну складову процесів кластеризації. Це досягається завдяки тому, що форма як «зовнішній тривимірний контурний вигляд чи конфігурація певної речі»¹⁶ несе на собі відбиток багатьох елементів суті явища. Відносно кластерів через форми значною мірою проглядаються еволюційні, територіальні, секторальні, якісні та інші процеси, що відносяться до змісту явищ.

Значення форм у дослідженнях кластерних систем варто розглядати як головний засіб реалізації мети, для досягнення якої здійснюється їх вибір і розвиток. Нині у цьому відношенні особливого значення набирає пошук нових форм, що спроможні становити ефективний інструмент мобілізації та стимулювання членів мережевого об'єднання до інноваційної діяльності, розвитку малого і середнього бізнесу, вироблення спільної виробничої та ринкової політики.

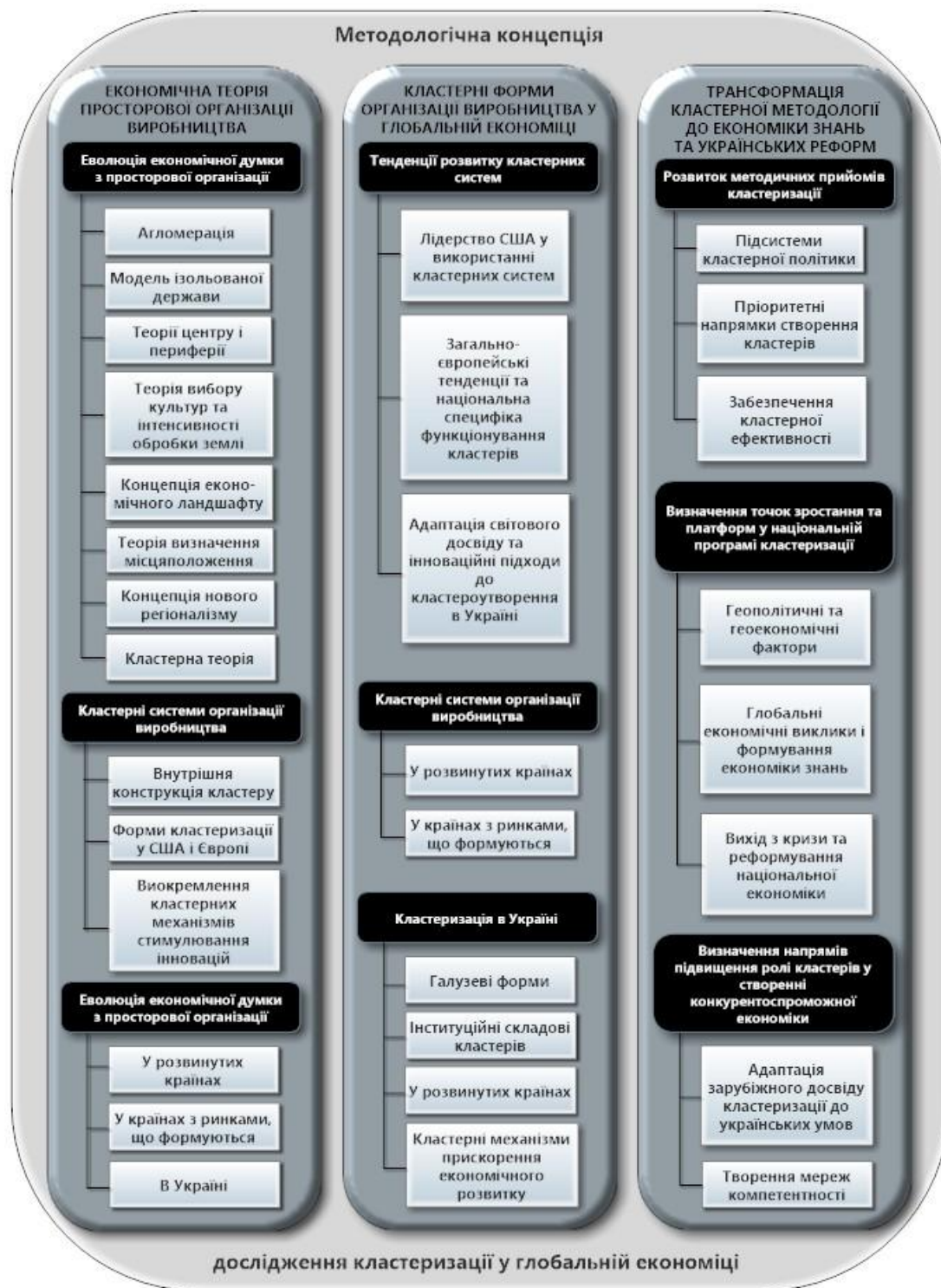
Розвиток кластерних форм у методологічному аспекті потребує ув'язки з сучасною концепцією орієнтації мережевих об'єднань на широке коло завдань. У Європейському Союзі вони організують відкриті арени інновацій, створюють вузли міжнародних мереж і платформ для вирішення соціальних проблем і задоволення попиту населення. Це характеризує кластери як об'єднання, що приймають на себе функції центральних і місцевих органів влади.

Розуміння економічної природи кластерних форм організації виробництва є основою вироблення методологічної концепції дослідження кластеризації у глобальній економіці (рис 1). Вона має складатися з трьох блоків: розвитку економічної теорії просторової організації виробництва; аналізу системи кластерних форм організації виробництва у глобальній економіці; і трансформації кластерної методології до економіки знань і українських реформ. Таким чином дослідження забезпечить теоретичне обґрунтування процесів створення локальних виробничих систем та виокремлення тенденцій їх прояву у найбільш розвинутій частині глобальної економіки – євроатлантичному просторі. Логічно отримані результати стануть основою визначення напрямків включення зарубіжного досвіду до потреб реформування економіки України.

З огляду на сучасні теоретичні підходи до розвитку локальних виробничих систем та пов'язуючи їх з генезисом зародження і розвитку процесів кластеризації як основи нової регіональної політики, орієнтованої на пошук механізмів стимулювання інновацій і досягнення територіальної конкурентоспроможності, у дисертації розроблена логіко-структурна схема дослідження (рис. 2.). Вона ґрунтується на філософському розумінні форми як впорядкованого змісту, його внутрішнього зв'язку і порядку. Це дало можливість розкрити еволюційні, територіальні, секторальні, якісні та інші процеси, що мають реалізовуватися в рамках економічної політики, орієнтованої на проведення радикальних реформ.

Природно, що у дослідженні мають бути визначені обмеження, що впливають з прикладної частини мети, визначеної в дисертації. У теоретичній площині з цих позицій важливим є розуміння еволюції економічної думки з просторової організації, виокремлення кластерних систем організації виробництва у розвинутих економіках і формування кластерної політики в методологічному плані.

¹⁶ Форма {Електронний ресурс} / Режим доступу:
<http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0>

Аналітичні дослідження кластерних форм організації виробництва у глобальній економіці мають враховувати те, що останні, попри коротку історію свого застосування, все-таки набули великого поширення у розвинутих економіках і поширюються на країни з ринками, що формуються. Це дозволило накопичити певний позитивний досвід, який доцільно використовувати при розробці економічної політики і практики. З огляду на доцільність виокремлення кращого досвіду аналітичні дослідження мають носити бенчмаркінговий характер. Такий підхід реалізується виокремленням тенденцій розвитку кластеризації, поглибленим вивченням механізмів функціонування кластерів лідерського типу і української практики.

Отримання нового науково-практичного результату – головний блок дослідження. Він безпосередньо пов'язаний із загальнотеоретичними і аналітичними частинами дисертаційної роботи і визначає рамкові межі рекомендацій. Розвиток теоретичних положень кластеризації і аналітична частина роботи здійснюється насамперед у напрямку створення науково-інформаційної бази обґрунтування системи методів формування економічної політики у сфері кластеризації. Конкретизація методологічних положень для потреб економіки України здійснена у проривних напрямках проведення реформ. Відповідно до мети і завдань дисертації нами обрані дві проблеми: визначення точок зростання і платформ у національній програмі кластеризації та обґрунтування напрямків підвищення ролі кластерів у переході України до економіки знань.

Дослідження форм кластеризації, як кожна наукова робота, потребує системного підходу. Це – основа досягнення мети. Проте, кластерна проблематика має своєю особливістю те, що як у Європейському Союзі, США, так і в Україні відсутній статистичний облік у розрізі кластерів. Такий стан інформаційного забезпечення спонукає до ширшого використання узагальнень, що здійснюються державними, приватними та науковими організаціями. Ці узагальнення мають доповнюватися особистими узагальненнями, що здійснюються шляхом накопичення інформації по окремих кластерах.

В економічних дослідженнях частіше керуються тими рисами системи, наповнення якої складається з комплексу елементів, що взаємодіють між собою і спроможні як посилювати, так і гальмувати розвиток. Варто послатися на А. Гальчинського, який вважає, що «система – це внутрішньо організована структура – система систем, що виступає як засіб досягнення певної (системної) мети, має специфічні механізми самозбереження і енергію саморозвитку, підпорядковується власній логіці історизму та іманентним законам»¹⁷.

У рамках системного підходу мають застосовуватися методи, що можуть бути достатніми для вирішення завдань дисертації. У дослідженнях кластерів виправдали себе такі методи як історико-логічний, аналізу і синтезу, порівнянь, картографічний. Вони дають необхідні результати і в дослідженні кластерних форм, хоча ними не можна обмежувати науковий пошук. Для досягнення мети дисертаційного дослідження доцільно використовувати статистичні прийоми групування, класифікації, графічного зображення, синтезу і вибірки та абстрактно-логічний.

МАКСИМ КУРИЛЯК

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Останніми роками відбуваються процеси зростання зацікавленості до людського капіталу та його якості у дослідженнях впливу наукоємних виробництв на нерівномірність регіонального розвитку. В економічній літературі поширена концепція відносно того, що конкурентоспроможність регіонів визначається їх більшою здатністю до залучення якісного людського капіталу [1; 2]. Ця концепція обґрунтовується тим, що важливість виробництва заснованого на знаннях і креативності та людського капіталу сьогодні грає ключову роль у регіональній політиці і плануванні у багатьох розвинутих капіталістичних суспільствах [3]. Проте, варто зауважити, що дослідники при цьому враховують переважно тенденції, які притаманні для економіки великих міст. Зрозуміло, що при такому теоретико-методологічному підході поза сферою досліджень залишаються маленькі міста та територіальні утворення, розвиток яких має свої особливості. В наслідок такого підходу сформувалася певна теоретична асиметрія, що гальмує формування цілісної концепції для розробки регіональної політики.

¹⁷ Гальчинський А. С. Економічна методологія. Логіка оновлення: Курс лекцій / А. С. Гальчинський. – К.: «Адеф-Україна», 2010. – С. 99.

З нашої точки зору, подальший розвиток теорії регіонального розвитку повинен орієнтуватися на забезпечення наукових основ переходу регіонів різного типу та рівня розвитку на постіндустріальні види виробництва. При цьому мають бути насамперед вирішені проблеми трансформації традиційних виробництв, що розміщені переважно у малих та відсталих регіонах, до сучасних підприємств постіндустріального типу. Саме в цих регіонах можлива поява найбільш сприятливих умов для розвитку сучасних видів виробництв. Особлива увага при цьому повинна бути приділена формуванню бізнес-клімату для створення і розвитку малих і середніх підприємств.

У загально-регіональному аспекті потребують розробки методи оцінки значення розміру регіону на здійснення змін у промислових структурах, підвищенні якості вмінь людського капіталу. Як свідчить досвід 288 регіонів Швеції, з цією метою можуть бути успішно використані моделі зростання купівельної спроможності та зайнятості методом найменших квадратів (ОНК).

Аналіз наукових публікацій свідчить про необхідність подальшого розвитку теорії просторової економіки в напрямках пошуку форм і методів розвитку невеликих регіонів на основі постіндустріальних локальних факторів, пов'язаних з урбанізацією економіки [4]. З цих позицій можна очікувати вирішення теоретичних проблем просторового розвитку за межами густонаселених міських районів.

З огляду на завдання проведення регіонального розвитку в Україні насамперед потребують теоретичного осмислення напрямки реформування, що забезпечують розробку антикризового механізму. Він має включати впровадження в політичну та економічну системи країни універсальних цінностей, які вироблені після Другої світової війни і у своїй основі почерпнуті з європейської культури. Головні з них – верховенство права, економічна і політична конкуренція. При цьому, реформа регіонального розвитку торує, по суті, найкоротший шлях виходу з кризи, зміцнення економічної бази та підвищення конкурентоспроможності регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Glaesar E. L. *Growth in cities* / [Glaesar E. L., Kallal H. D., Scheinkman J. A., Shleifer A]. – “*Journal of Political Economy*”, 1992. – № 100. – P. 1126–1152.
2. Glaesar E. L. *Cities, information and economic growth* / Glaesar E. L. // *Cityscape*. – 1994. – № 1. – P. 9–14.
3. *Strategies for Creative Spaces: Lessons Learned [Electronic source]* / Evans G., Ford J., Gertler M.S., Tesolin L., Weinstock S. // London Development Agency. – 2006. Mean of access: <http://www.citiesinstitute.org/projects/creative-spaces-strategies-for-creative-cities.cfm>.
4. *Nordic city regions in the creative class debate – putting the creative class thesis to a test* / [Andersen K. V., Hansen H. K., Isaksen A., Raunio M.] – “*Industry and Innovation*”. 2010. – № 17 – P. 215–240.

ІГОР ЛІЩИНСЬКИЙ

МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ РОЗВИНУТИХ КРАЇН

Впродовж останніх десятиліть на світовому ринку цінних паперів відбулися значні структурні зрушення, які значною мірою трансформували специфіку та умови його функціонування. При цьому визначено нові напрями, за якими буде розвиватися світовий ринок цінних паперів. До основних тенденцій, що визначають особливості функціонування ринку цінних паперів, слід віднести: інтернаціоналізацію, глобалізацію та регіоналізацію ринку; підвищення рівня організованості та посилення державного контролю; комп'ютеризацію ринку цінних паперів; нові інструменти торгівлі; посилення заходів безпеки функціонування ринку.

Інтернаціоналізація та глобалізація на ринку цінних паперів приводить до того, що національний капітал виходить за межі географічних кордонів держав, формуючи світовий ринок цінних паперів, відносно якого національні ринки стають вторинними. Це дає змогу інвестору з будь-якої держави інвестувати вільні кошти в цінні папери випущені суб'єктами інших держав. Національні ринки стають складовими глобального ринку цінних паперів.

Поряд з цим важливим елементом ефективного функціонування ринку цінних паперів є його державне регулювання, метою якого є створення сприятливих умов функціонування ринку цінних паперів, забезпечення нормального ціноутворення на основі вільного формування попиту і пропозиції фінансових інструментів; захист учасників ринку від несумлінних дій, шахрайства, злочинів з боку окремих осіб.

Провідні країни світу з досить розвиненими ринками цінних паперів ефективно використовують останні для досягнення низки суспільних та економічних цілей, таких як підвищення темпів зростання економічного розвитку, зниження рівня безробіття, перерозподілу грошових ресурсів між галузями, стимулювання припливу інвестицій в економіку. Однак, не зважаючи на розвиненість ринку цінних паперів, держава все ж таки залишає за собою регулятивні функції. Таке державне регулювання даного ринку може бути або рестрикційним (використання методів упорядкування процесів укладення угод на основі обов'язкових правил і вимог), або стимулюючим (використання методів активації певних процесів на ринку).

У світовій практиці виділяють різні моделі регулювання ринку цінних паперів в залежності від суб'єкта регулювання, ступеня жорсткості регулювання, моделі ринку цінних паперів. Систематизацію моделей регулювання ринку цінних паперів за організацією та характером регулювання подано на рис.1.

Таким чином, у провідних країнах світу успішно функціонують два типи моделей регулювання ринку цінних паперів:

- моделі із сформованою системою регулювання ринку цінних паперів державними органами;
- моделі, що базуються на передачі максимальних повноважень саморегулюючим організаціям.

Американська національна система регулювання ринку цінних паперів, яка базується на рестрикційному підході до державного регулювання, є найбільш розвинутою у світі. В основу цієї системи покладено жорстке регулювання, нагляд і контроль за поведінкою учасників операцій з цінними паперами з боку держави та зроблено акцент на самоорганізацію ринку.

Система регулювання ринку цінних паперів США є трирівневою та складається з таких елементів:

1. Законодавча влада – Конгрес (контроль за обігом цінних паперів здійснюють Комітет по нагляду за банками Сенату та Комісія з торгівлі Палати Представників).
2. Державні виконавчі органи (Комісія з цінних паперів і фондових бірж, Комісія по товарних ф'ючерсах).
3. Саморегулюючі організації (Національна асоціація фондових бірж, біржі, Законодавча рада з муніципальних цінних паперів, клірингові агентства, Корпорація захисту інвесторів).

Саме з діючою моделлю державного регулювання США пов'язують успіх сучасного функціонування найбільшого та найактивнішого у світі національного ринку цінних паперів, який забезпечує фінансування інвестицій потужної економіки.

Щодо європейської моделі, то для неї характерні ряд особливостей, набутих в процесі еволюції ринку цінних паперів, зокрема банкам дозволяється поєднувати звичайні банківські операції з операціями на фондовому ринку, а саме здійснювати кастодіальну діяльність. При реалізації даної моделі спостерігається низький рівень централізації нагляду і контролю, наглядові функції виконує і держава, і суб'єкти федерації, однак таке регулювання є не жорстким, а участь держави є мінімальною. Європейська специфіка полягає також у тому,

що в усіх країнах Європи становлення державного регулювання ринку цінних паперів відбувалося повільно, поступово, еволюційним шляхом, залежно від практичних потреб різних суспільних груп.

Рис. 1. Світові моделі регулювання ринку цінних паперів

Типовим прикладом європейської моделі є система організації та регулювання ринку цінних паперів Німеччини, яка має 4 рівні:

1. Федеральні органи.
2. Органи біржового нагляду федеральних земель.
3. Комітети з контролю на фондових біржах.
4. Управління внутрішнього контролю комерційних банків та інших учасників ринку.

Регулювання ринку цінних паперів у Німеччині є децентралізованим і здійснюється спеціальними земельними органами. Загалом нормативна база регулювання фондового ринку Німеччини ґрунтується на трьох основних законах: Закон про біржі, Закон про кредитні операції, Закон про торгівлю цінними паперами.

Характеризуючи загалом організацію регулювання ринку цінних паперів зарубіжних країн, необхідно відмітити, що серед більш ніж 30 країн з розвинутими ринками цінних паперів, більше 50% країн мають самостійні відомства з цінних паперів (модель США), приблизно в 15% країн за фондовий ринок відповідає Міністерство фінансів, ще в 15% країн – змішане управління.

Необхідність інтеграції України до світової спільноти зумовлюють об'єктивну потребу всебічного вивчення досвіду становлення, розвитку, регулювання ринку цінних паперів в провідних країнах світу та його трансформації із врахуванням національних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мезенцева О. О. Міжнародні моделі державного регулювання ринку цінних паперів / О. О. Мезенцева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/ONG/Economics/15_mezenceva%20o.o..doc.htm.
2. Ліщинський І. О. Основні індикатори розвитку інноваційної діяльності в Східній Німеччині / Ліщинський І. О., Уніат А. В. // Ефективна економіка. – 2012. – № 8.
3. Іванова К. В. Регулювання фондового ринку на прикладі країн із розвинутою економікою / К. В. Іванова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 11. – С. 36–40.

СЕРГІЙ МАКСИМЮК
Науковий керівник:
к.е.н. Ліщинський І. О.

ТЕНДЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ БОЛГАРІЇ

Регіональна економіка безпосередньо пов'язана з регіональним розвитком, під яким у сучасній термінології розуміється "такий режим функціонування регіональної системи, який орієнтований на позитивну динаміку параметрів рівня і якості життя населення, забезпечену стійким, збалансованим відтворенням соціального, господарського, ресурсного й екологічного потенціалу території".[1]

Сучасний регіоналізм обумовлений зростанням ролі функцій місця і соціального часу. Вироблення геостратегії або технології реалізації пріоритетів регіонального розвитку в багатовимірному комунікаційному просторі особливо актуальна в умовах лібералізації міжнародних економічних відносин (спільне підприємництво, зовнішньоекономічні зв'язки, вільні економічні зони, прикордонна співпраця, та ін.)

Згідно з вимогами європейської практики в Болгарії відособлені 6 регіонів, а їх остаточні межі та центри визначені останньою зміною у "Законі про регіональний розвиток" в березні 2008 року.[2]

Північно-Західний регіон нині є найменш розвиненим регіоном NUTS 2 в країні. Розміщено в групових регіонах в Європі з сильною залежністю загрози демографічного спаду (останнє місце в ЄС), глобалізація, зміна клімату та енергетичної залежності. Через низький старт, незважаючи на очікуване абсолютне зростання, прогнози показників розвитку залишаються нижче середнього. За прогнозами до 2020 забезпечує рівень зайнятості населення 20-64 років на рівні 72%, до 76% в середньому по країні, а інвестицій в наукові розробки та дослідження досягало 0,5% ВВП, до 1,5% для країни. Зменшення кількості людей, що живуть за межею бідності буде 11%, до 16% в середньому.

Північно-Центральний регіон є наступною після ПнЗ регіону за основними показниками соціально-економічного розвитку. Як ПнЗ регіон, середньостроковий прогноз до 2020 року для регіонів Європи ставить його серед найбільш вразливих на виклики глобалізації, демографічних, кліматичних та екологічних змін.

Цільові значення показників, пов'язаних з пріоритетами стратегії "Європа 2020" в кінці періоду, за прогнозами, близькими до ПнЗ регіону. Рівень зайнятості населення працездатного віку за прогнозами, досягне 72% до 76% для країни, зниження ранніх випускників шкіл скоротиться до 12%, в 11% на території країни, збільшення частки випускників повинно досягти 34%, в 36% на території країни. Аналогічні за характером і тематиці будуть пріоритети для регіону. Вони будуть пов'язані з Дунайською стратегії, беручи до уваги потенціал для розвитку і забезпечення пріоритетних державних інтервенцій.

Північно-Східний регіон має хороший потенціал для подальшого соціально-економічного розвитку. Характерно, що на його частку припадає найбільша питома вага в досягненні Стратегії Європа 2020 з точки зору використання відновлюваних джерел енергії в кінцевому споживанні енергії (18%) і зниження енергоємності ВВП на 54%, в середньому

50% для країни. Пріоритетами для досягнення цілей регіонального розвитку будуть пов'язані з інтегрованою морською політикою та консолідованих пріоритетів в регіоні Чорного моря. Вони спрямовані на використання потенціалу для сталого розвитку.

Південно-Східний регіон має потенціал для більш ефективного розвитку і це підтверджується прогнозами на 2020, за прогнозами, зайнятість населення 20-64 років зросте до 75%, інвестиції в “Наукові розробки та дослідження” повинні досягти 1,5%, зниження частки ранніх випускників шкіл знизиться до 14%. Пріоритетами для досягнення цілей регіонального розвитку аналогічні тим, які є для ПнС регіону і пов'язані з інтегрованою морською політикою, консолідованими пріоритетами в регіоні Чорного моря.

Південно-Центральний регіон унікальний за своїм розташуванням при перетині основних транспортних коридорів, що з'єднують Європу та Азію. Район характеризується збалансованим розподілом ресурсів - родючих сільськогосподарських земель, територіальних районів, багаті на реальні культурні цінності, важливі коридори дикої природи, підтримують зв'язок між замкнутими зонами від “Національної екологічної мережі”, значними лісовими і гірськими районами з потенціалом для розвитку зимових видів спорту і відпочинку, передгірні райони з традиційним землекористування - садів і виноградників, різноманітність населених пунктів з точки зору розміру, характеру, профіль виробництва, культурних традицій і цінностей, в тому числі світового значення.

Ці потенціали підтверджені прогнозами на 2020 інвестиціям в наукові дослідження і розробки для регіону забезпечує 1,8% ВВП, в середньому на 1,5% по країні. Регіон матиме значний внесок у плані використання відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності. Значення зайнятого населення віком 20-64 років буде 77%, що буде вище середнього по країні.

Південно-Західний регіон є найбільш розвинений в Болгарії регіон NUTS 2 і залишається з високими показниками в реалізації стратегії “Європа 2020”. Зайнятість працездатного населення тут, за оцінками, найвища – 80%, з середнім 76% по території країни, до 50% збільшиться частка випускників до 2020 році, з середнім 36% території країни, скорочення числа людей, що живуть за межею бідності 20%, з середнім 16% для країни буде найбільш значним.[3]

Отже, регіональні плани розвитку шести регіонів NUTS 2 будуть розроблені в період 2014-2015 року і повинні бути прийнятий Радою Міністрів протягом одного року до початку їх експлуатації. Вони будуть інтегрувати положення секторальної політики і буде прагнути найбільш сприятливих для їх територіальних розмірів. Вміст визначається “Законом регіонального розвитку” повинен бути поширений на аналіз, прогнози на територіальний і міський розвиток, у відповідь на втілення в нових принципах європейських документів і підходів, що вимагають зміцнення територіальних розмірів і згуртованості. Ця оцінка повинна бути інтегрована оцінки соціально-економічних наслідків та результатів екологічної оцінки. Протягом розробки, узгодження, оновлення та реалізації регіональних планів, вони будуть супроводжуватися обох публічних слуханнях, і консультації експертів, надані в публічності та прозорості дій.[4]

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Фащевський М. І. *Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / За ред. проф. Данилишина Б. М. – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.*
2. Василева, Л. и др. *Региональное планирование и прогнозирование: Методические проблемы планирования и финансирования регионального развития. София, “Тракия-М”, 2013.*
3. Georgiev, L., *Regional Economics, NBU, 2014.*
4. *Institute of Regional Development, The University of Western Australia (www.ird.uwa.edu.au).*

ВИКЛИКИ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНОГО РИНКУ КАПІТАЛІВ ЄС

Домінуючі дії посткризових заходів провідних економік світу були направлені на встановлення реальних процентних ставок, близьких до нуля, що повинно було б запустити спонукальні інвестиційні мотиви усіх секторів економіки та забезпечити поступовий вихід із рецесії. В емпіриці, інвестиційні апетити навіть при низьких процентних ставках залишаються на непорушно низькому рівні, а рівні несприйняття ризиків – на високому. В ЄС з проблемою виходу із затяжної рецесії вирішили зайнятись на системному рівні, ініціювавши в листопаді 2014 року комплексний інвестиційний план розміром у 315 млрд. євро. Поряд з цим, переслідуючи ідеї просування інтеграційних процесів в ЄС, Європейська Комісія вирішила змінити правила гри на фінансових ринках, розробивши проект спільного ринку капіталів (Capital Markets Union), який покликаний забезпечити вільний рух капіталу в межах інтеграційного об'єднання.

Регулятори та учасники ринків капіталів в країнах ЄС-28 погоджуються з тим, що європейські фінансові ринки функціонують з серйозними диспропорціями [1]. Частка банківських активів країн ЄС втричі перевищує їх ВВП, тоді як у США цей показник становить лише 70%. Більше того, джерела фінансування європейських компаній становлять 80% з банківської системи та 20% з ринку капіталів. В США ця структура фінансування є дзеркально протилежною. Фінансова система в ЄС дисфункціонує в плані диверсифікації джерел фінансування, і тому великі пули заощаджень залишають інертними по відношенню до інвестиційних проектів. Слід зазначити, що ринкова капіталізація ЄС-28 значно відстає від провідних країн світу (див. рис. 1).

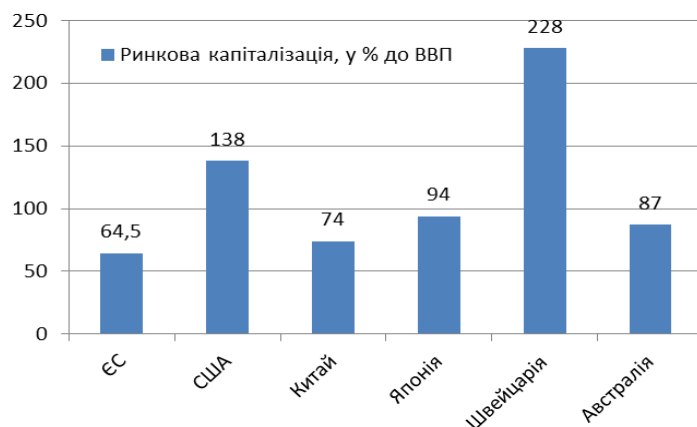

Рис. 1. Ринкова капіталізація провідних економік світу

Прискіплива увага до фінансової системи зі сторони відповідних виконавчих інституцій ЄС загострилась після недавньої фінансової кризи, що спричинила посилення капітальних вимог до банківської системи, що у свою чергу призвело до обмеження кредитування та пошуку альтернатив на ринку капіталів. Таким чином, промоція спільного ринку капіталів в ЄС повинна підсилити стійкість фінансової системи, стимулювати прийняття вищих рівнів ризику та придати динамізму усій економічній системі.

Незважаючи на значний прогрес в європейській інтеграції, ринку капіталу країн ЄС тяжіють до фрагментації за національною ознакою (див. рис. 2). Ця фрагментація ускладнює розвиток глибоких і ліквідних ринків, не дозволяє повністю використати переваги від ефекту масштабу [2]. Національні ринки капіталів характеризуються набором спільних ризиків, тоді як диверсифікація інвестування, яка приносить користь при об'єднанні некорельованих ризиків, як правило, є обмеженою в застосуванні лише в одній з національних систем ринку капіталу.

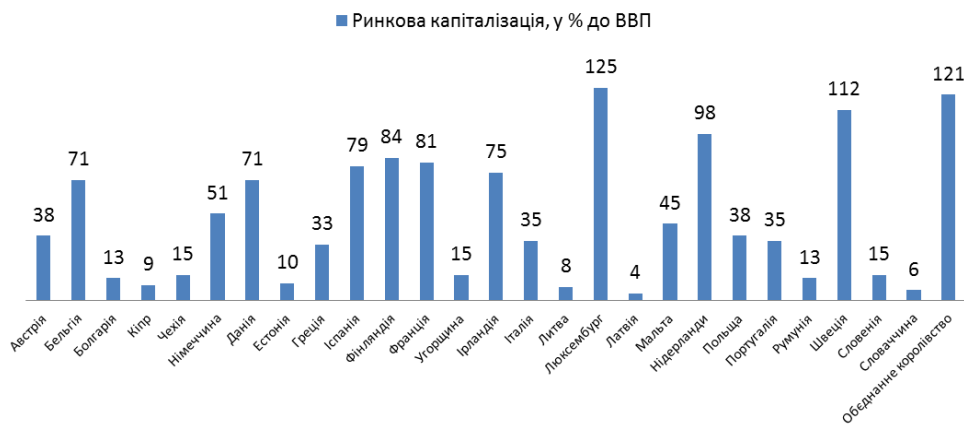

Рис. 2. Ринкова капіталізація країн-членів ЄС-28.

Отож, імплементація спільного ринку капіталів в ЄС без утворення наднаціональної регуляторної інституції – черговий етап зближення економік, який повинен усунути ризики фінансування з ослабленої банківської системи ЄС та розширити інвестиційні перспективи країн ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Capital Markets Union [Electronic source] / European Commission. – Mean of access: http://ec.europa.eu/finance/capital-markets-union/index_en.htm.*

2. *Initial Reflections on the Obstacles to the Development of Deep and Integrated EU Capital Markets / European Commission. Accompanying to document Green Paper Building a Capital Markets Union {COM(2015) 63 final}. – Brussels. – 18.02.2015. – 36 p.*

ПРИНА МИГАС

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Уніят А. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФОНДОВОГО РИНКУ ЯК ФАКТОРА РОСТУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день актуальною є проблема глобалізації та інтернаціоналізації фондових ринків країн світу. Міжнародна практика свідчить, що все більшу увагу вчені та представники публічної влади приділяють біржам, торговельним домам, банкам та іншим інститутам, які регулюють потоки капіталу як в національних, так і в міжнародних масштабах.

Фондовий ринок є абстрактним поняттям, яке служить для позначення сукупності дій і механізмів, що роблять можливими торгівлю цінними паперами.

Ринок цінних паперів в Україні розпочав своє становлення у 1991 році з прийняттям Закону України «Про цінні папери і фондову біржу». Тоді Україна на законодавчому рівні отримала інструменти та професійних учасників ринку цінних паперів, які брали активну участь у створенні вітчизняного фінансового сектору економіки.

Динаміка показників економічного розвитку України протягом останніх років, зокрема і ринку цінних паперів, свідчить про закріплення позитивних тенденцій. Серед головних позитивних змін, які були характерні для фондового ринку в цей період та сформували надійну основу для подальшого зміцнення ринку цінних паперів, а також сприяли відновленню його інвестиційної функції – збільшення обсягу торгів, зростання показника співвідношення капіталізації до ВВП, залучення інвестицій та ін.

За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, показник обсягу залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку протягом 2014 року становив 217,25 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2013 року обсяг

залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку збільшився на 76,06 млрд. грн.

Протягом 2014 року Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку було зареєстровано 156 випусків акцій на суму 145,21 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2013 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 81,51 млрд. грн.

Обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами в Україні за останні 5 років значно зріс із 131,1 млрд. грн. до 629,4 млрд. грн., що свідчить про ефективне функціонування вітчизняного фондового ринку та про можливість його подальшого росту (див. рис. 1).

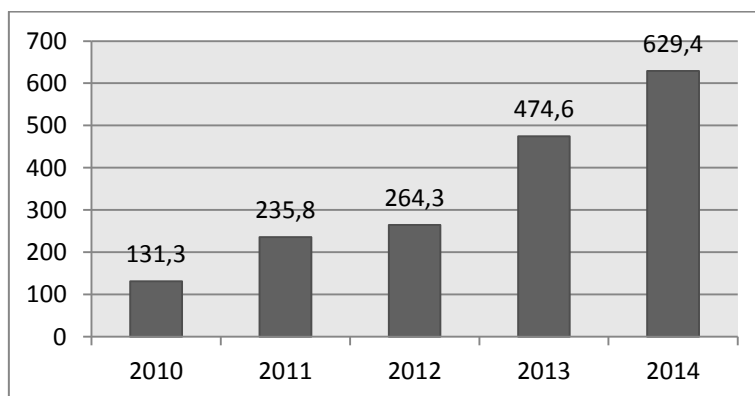

Рис. 1. Обсяг біржових контрактів (договорів) з цінними паперами на організаторах торгівлі в 2010–2014 роках, млрд. грн.

Джерело: побудовано на основі даних [1].

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі в Україні протягом 2012–2014 рр. було зафіксовано державними облігаціями та облігаціями підприємств (див. табл. 1).

На вітчизняному ринку цінних паперів не вистачає фінансових інструментів із високим інвестиційним потенціалом, відзначається низька капіталізація, недостатня прозорість, обмежена ліквідність. До основних проблем фондового ринку України можна віднести його недостатню розвиненість, слабку законодавчу базу, низький рівень ліквідності цінних паперів, недостатню технічну оснащеність та інформованість громадян про фондовий ринок та його інструменти.

Таблиця 1

Обсяг біржових контрактів з фінансовими інструментами на організаторах торгівлі (з розподілом за видом фінансового інструменту) протягом 2012–2014 року, млрд. грн.

Роки	Акції	Облігації підприємств	Державні облігації України	Інвестиційні сертифікати
2012	23,44	26,36	179,13	3,99
2013	45,32	49,41	351,33	6,26
2014	26,59	33,80	553,29	1,00

Джерело: розроблено на основі даних [1].

Суттєвою проблемою, що гальмує залучення інвесторів на вітчизняний фондовий ринок, є некоректна корпоративна звітність емітентів, яка не відбиває реального стану справ на підприємстві. Адже, розкриття інформації емітентами та систематичне її оновлення сприяє поглибленню інформаційної прозорості ринку, що дає інвестору впевненість у правильності власного вибору.

Однак, впродовж останніх років на національному фондовому ринку відбулися позитивні зміни. З'явилися нові інвестиційні продукти, фондовий ринок представлений практично всіма секторами економіки, а акції українських емітентів мають стійкий попит у нерезидентів і є «повноцінними представниками» ринку акцій країн, що розвиваються.

Однією із умов досягнення та збереження конкурентоспроможності біржового сегменту фондового ринку є забезпечення фондовою біржею високого рівня ліквідності інструментів, надання інвесторам максимально доступної кількості фінансових інструментів для диверсифікації напрямів інвестування, створення можливості реалізації учасниками ринку та інвесторами різноманітних стратегій інвестування та поведінки на біржовому ринку.

У цілому фондовий ринок країни потребує подальшого реформування та удосконалення механізмів функціонування. Незважаючи на досить високу динаміку трансформації, фондовий ринок досі знаходиться на стадії формування та розвитку.

Подальша активізація інвестування внутрішнього інвестора (в тому числі і фізичних осіб) в вітчизняні цінні папери надасть можливість отримати фінансовому ринку країни додаткові ресурси, багатократно збільшить його ліквідність, сприятиме розвитку вітчизняної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytcs>.

2. Бутенко Д. С. Розвиток інструментів біржового фондового ринку як необхідна умова забезпечення конкурентоспроможності торгівельної інфраструктури національного фондового ринку / Д. С. Бутенко // Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. – К. : Криниця, 2013 – С. 117–120.

3. Яцюк Г. В. Модернізація торгівельної інфраструктури ринку цінних паперів / Г. В. Яцюк // Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. – К. : Криниця, 2013 – С. 170–172.

4. Котова М. В. Трансформація фондового ринку України в умовах світової глобалізації / М. В. Котова // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 1(6).

5. Краснова І. В. Фондовий ринок в Україні: стан та перспективи розвитку / І. В. Краснова // Економіка та управління національним господарством. – 2014. – № 1.

ЕДУАРД МІКЛАШЕВСЬКИЙ
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Смалюк Г. Ф.

СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ЗАЙНЯТОСТІ, СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Соціальна політика є дисципліною з вивчення соціального добробуту і його взаємовпливу на політику і суспільство. Вона фокусується на наданні соціальних послуг населенню і побудові «держави добробуту» (welfare state). Разом із цим, соціальна політика є системою заходів, направлених на здійснення соціальних програм, підтримку доходів, рівня життя населення, забезпечення зайнятості, підтримки галузей соціальної сфери, запобігання соціальним конфліктам. Зокрема, розрізняють соціальну політику у сфері освіти, охорони здоров'я, зайнятості і соціально-трудова відносин, а також культурну, житлову, сімейну, пенсійну, жіночу і молодіжну соціальну політику (див. рис. 1) [1].

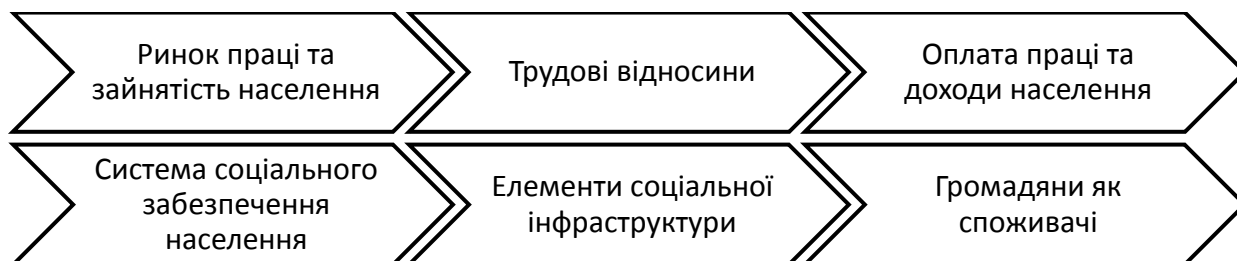

Рис. 1. Основні об'єкти соціальної політики.

Джерело: побудовано автором за [<http://library.if.ua/book/72/5280.html>].

Системотворчий характер соціальної політики обумовлюється тим, що соціальна політика виступає елементом життєздатності суспільства, стабілізації та розвитку суспільства, консолідації суспільства. Необхідність регулювання відносин, що виникають у процесі здійснення суспільно-корисної діяльності та підготовки до неї, викликана недосконалістю відносин, які виникають на ринку праці з приводу купівлі-продажу робочої сили. Ринок праці є системою відносин, які формуються з приводу попиту та пропозиції робочої сили здібної до суспільно-корисної праці, тобто пов'язаних із купівлею і продажем товару «робоча сила». Крім того, ринок праці є сферою працевлаштування, формування попиту і пропозиції на робочу силу. Його також можна трактувати і як механізм, що забезпечує узгодження ціни та умов праці між роботодавцями і найманими працівниками. За цих умов важливу роль у питаннях збалансованості ринків праці мають відігравати державні механізми регулювання цих важливих процесів [2].

Стратегічною метою системи регулювання зайнятості населення є досягнення повної, ефективної та продуктивної зайнятості, тому що саме вона надає можливість кожному громадянину своєю працею забезпечити собі та своїй сім'ї пристойне існування; сприяє зростанню ефективності суспільного виробництва; створює умови для розвитку особистості працівників. Політика підвищення зайнятості і професійного навчання – державна політика щодо підвищення ефективності ринку праці і скорочення безробіття [3].

Політика держави в регулюванні ринку праці спрямована на стимулювання структурної перебудови і перерозподілу працівників, що вивільнюються, залучення безробітних у сферу виробництва, допомога у працевлаштуванні. Для цього застосовуються такі методи (див. рис. 2):

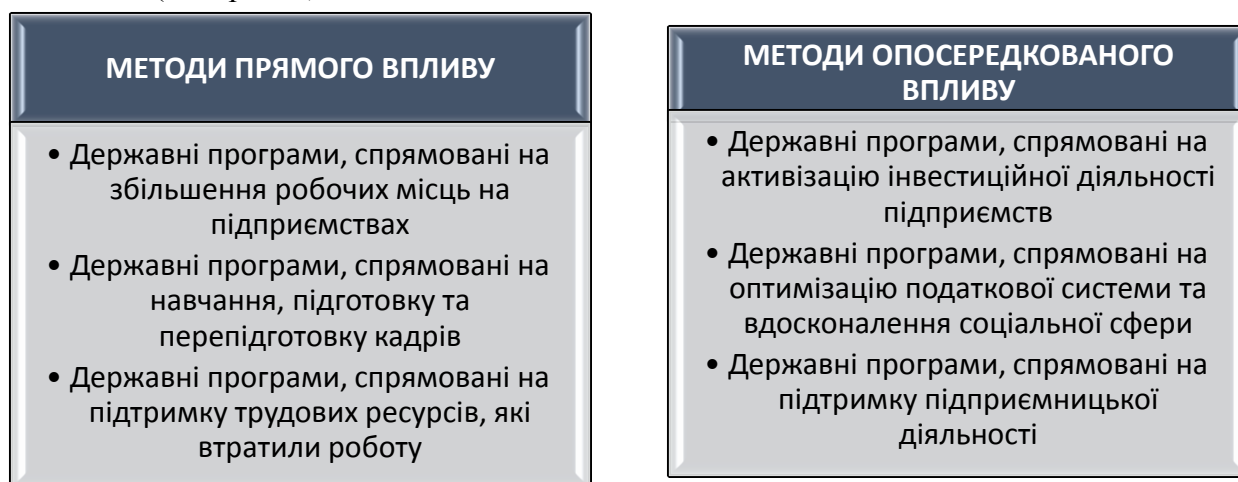

Рис. 2. Методи державного регулювання трудових ресурсів.

Джерело: побудовано автором.

Політика рівних можливостей передбачає захист людей від невинуватої дискримінації та неупереджене ставлення до певних соціальних груп. Політика розмаїття покликана демонструвати відмінності та подібності між людьми, створювати робочі середовища, які цінують ці відмінності та вміють використовувати їх задля організаційної та суспільної вигоди. Політика, спрямована на утвердження рівних можливостей як якісно специфічний спосіб активності суспільних інститутів (державних органів, партій, суспільних організацій та різного роду соціальних угруповань щодо проблем розвитку всіх сфер суспільного життя) та безпосередньої діяльності особи є невід'ємним елементом процесів історичної творчості, зокрема державотворчих процесів [4].

Отже, співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей передбачає і вимагає посилення діалогу та співпраці з просування ініціатив, що стосуються гідних умов праці, політики в галузі зайнятості, охорони здоров'я та безпеки на робочому місці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального включення, гендерної рівності та боротьби з дискримінацією, а також забезпечення поступового удосконалення і наближення національного законодавства в цій сфері до законодавства і практик ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дереза В. В. Соціальна та гуманітарна політика / В. В. Дереза // *Електронний ресурс*. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/35821/>.
2. Іванова О. Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти / О. Л. Іванова // К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 107 с.
3. Ачкасов А. Є. Стратегія регулювання зайнятості населення України. Теорія і практика / А. Є. Ачкасов // *Житомир : Житомир*, 2002. – 362 с.
4. Оніщенко Н. Гендерні дослідження в сучасному суспільстві: проблеми, реалії, перспективи / Н. Оніщенко, С. Береза, Л. Макаренко // *Віче*. – 2009. – № 17. – С. 25–28.

ОСТАПИШИН НАДІЯ
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Лизун М. В.

УКРАЇНА В СИСТЕМІ СВІТОВИХ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ

Україна долучається до сучасних процесів глобального міграційного перерозподілу людського потенціалу, будучи одночасно країною походження, призначення і транзиту мігрантів. Враховуючи складну демографічну ситуацію, пов'язану зі скороченням населення внаслідок низького природного приросту та міграційного відпливу, а також підвищення ролі людини як носія потенціалу розбудови економіки, заснованої на знаннях, накопичення і збереження людського потенціалу стає одночасно й основним завданням, і рушієм соціально-економічного розвитку України.

Міграційні процеси в Україні мають різний характер впливу на соціально-економічну сферу. Позитивні ефекти виявляються у зниженні напруження на ринку праці, можливостях підвищення людського потенціалу закордоном, забезпечення достатнього рівня життя за рахунок грошових переказів з-за кордону. Зокрема, йдеться про забезпечення освіти й охорони здоров'я членів сімей, розвиток підприємництва, покращення можливостей зайнятості шляхом створення нових робочих місць реемігрантами тощо.

Водночас міграція викликає низку гострих проблем у контексті розвитку людського потенціалу. Основними проблемами соціально-економічного розвитку України, пов'язаними з міжнародною міграцією, є такі:

- 1) втрата демографічного потенціалу;
- 2) посилення міграційного відпливу внаслідок невідповідності попиту і пропозиції на національному ринку праці;
- 3) втрата трудового та освітньо-кваліфікаційного потенціалу;
- 4) необхідність стимулювання зворотних міграційних потоків та формування людського потенціалу реемігрантів;
- 5) розробка заходів з використання грошових переказів мігрантів;
- 6) боротьба з нелегальними міграційними потоками;
- 7) інтеграція іммігрантів.[1]

Визначаючи місце й роль України у глобальних світових міграційних процесах, слід звернутися до даних Державного Комітету статистики. Згідно них, понад 30% українців за походженням (близько 20 млн. осіб) мешкають за межами України, мають громадянство інших держав і глибоко інтегровані в їхнє суспільство.

Географічна структура загальних міграційних потоків України, що представлена на рис. 1 дає можливість уявити пропорції кількісного розподілу трудових ресурсів за країнами світу. Протягом тривалого періоду головним регіоном тяжіння українських мігрантів є Російська Федерація.

На початок 2013 року за кордоном перебувало понад 7 млн. українців. Основна їх кількість працює у Росії (3 млн. осіб), країнах Європи та Америки: в Італії – понад 500, США – 500, Іспанії – 400, Чехії – 400, Греції – 200, Бразилії – 150, Ізраїлі – 150, Канаді – 150, Аргентині – 100 тис., Великій Британії – 70, Молдові – 50, Словаччині – 50, Туреччині – 30 тис. осіб [2].

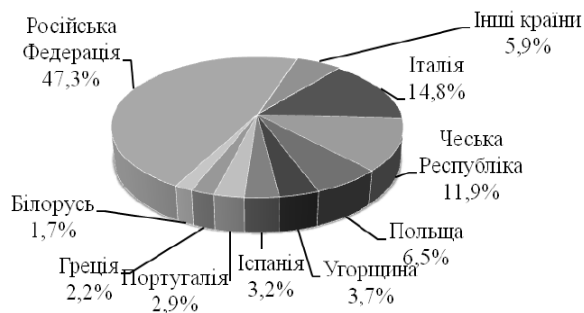

Рис. 1. Географічна структура мігрантів з України у 2013 р.

Домінуючими видами економічної діяльності серед українських трудових мігрантів є будівництво, що розповсюджене серед чоловіків, і домашній догляд, що переважає серед жінок.

Головною причиною міграції населення та трудових ресурсів є економічна, а саме різниця в рівні доходів в країні, з якої відбувається міграція, та в країні куди мігрують.

Можливість отримання більш високого доходу ніж у власній країні стимулює мільйони осіб залишати дім й мігрувати в пошуках кращих умов життя. З огляду на те, що лише окремим мігрантам вдається працевлаштуватися відповідно до їх кваліфікації, всі решта, незалежно від рівня освіти, вимушені займатися роботою низької кваліфікації, можна зробити висновок про низьку ефективність української трудової міграції. Також для України є характерним такий вид міграції як «відплив умів», економічні й професійні мотиви якого полягають у незадоволенні висококваліфікованих спеціалістів матеріальним станом, своїм статусом у суспільстві, низьким соціальним престижем, неможливістю сповна реалізувати творчі можливості.

Окремі країни-реципієнти отримують вигоду від дешевої робочої сили. Україна, виступаючи одним з найбільших світових донорів, також може отримати низку економічних вигод, які матимуть прояв у: зниженні загального рівня безробіття і, відповідно, пом'якшенні соціальної напруженості у суспільстві; поповненні валютного фонду країни (значну частину заробітної плати емігранти переказують на батьківщину, у 2012 р. кошти іммігрантів становили близько 5,2 млрд. дол. США [3]); можливості отримання компенсації за підготовку робочої сили від країн-користувачів її трудових ресурсів (відповідно до розроблених МОП рішень).

Як зазначено на рис.2, спостерігається позитивний міграційний приріст зовнішньої міграції населення України. Так, якщо до 2004 року число емігрантів перевищувало іммігрантів, то вже з 2005 року спостерігається протилежна тенденція. Стосовно загальних обсягів мігрантів України, то найбільш високі темпи їх приросту спостерігалися у докризові 2006–2007 рр. та під час проведення Євро у 2012 році.

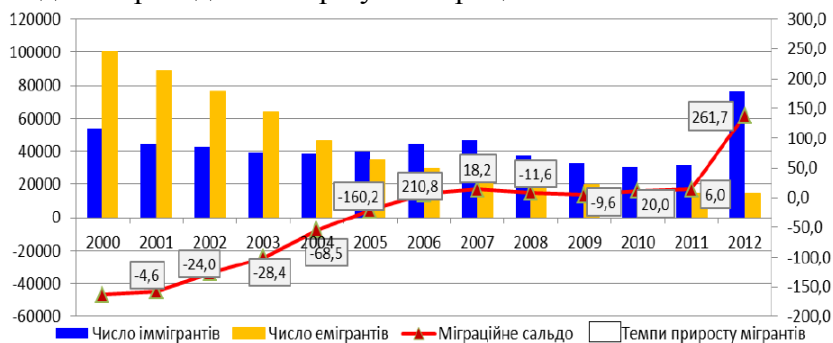

Рис. 2. Міграційний рух населення України у 2000–2012 рр.

Однією з основних проблем ринку праці в Україні є гіпертрофовані масштаби нелегальної зайнятості в національній економіці й економіці приймаючих країн. На законних підставах працюють не більш 10–15% від реального числа трудових мігрантів України. Потіки нелегальних трудових мігрантів створюють безліч проблем економічного й соціального характеру. Досить відчутним став вплив іноземної робочої сили на кон'юнктуру ринку праці. У контексті глобальних міграційних явищ слід зазначити й ще один дуже важливий аспект – це

негативний вплив нелегальної міграції з країн Азії в Україну на європейські міграційні процеси. При існуючому безвізовому режимі в'їзду мігрантів із країн СНД Україна стає транзитним пунктом для «нелегалів» із країн Середньої й Центральної Азії в Європу. У таких умовах ЄС, природно, зацікавлений унаведенні порядку з нелегальною міграцією в країні.

Таким чином, інтеграція України у світовий ринок праці передбачає всебічне врахування тенденцій розвитку сучасної міжнародної трудової міграції, її форм та особливостей, механізму її державного регулювання. Основними завданнями щодо регулювання міграції в Україні можна визначити: скорочення масштабів нелегальної трудової міграції населення за межі країни, забезпечення захищеності товарів, робіт, працівників за кордоном, протидія нелегальної міграції, попередження виїзду високоосвічених спеціалістів. Хоча Україна є експортером робочої сили, проблемам її регулювання не приділяється належна увага на державному рівні. Трудова міграція повинна враховуватися при стратегічному економічному плануванні, при формуванні політики зайнятості, освітньої політики, розробці інвестиційних програм і на центральному, і на регіональному рівнях. Застосування цих мір сприятиме подальшому забезпеченню ефективності реалізації міграційної політики України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курій Л. Вирішення міграційних проблем в Україні і розвиток людського потенціалу // *Стратегічні пріоритети*, No 1 (22), 2012 р.
2. Міграція в Україні. Факти і цифри. – Міжнародна організація з міграції(МОМ): Представництво в Україні, 2012. – 10 с.
3. Мітюшкіна Х. Особливості участі України в міжнародних міграційних процесах / Мітюшкіна Х. С., Самойленко І. В. // *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: економіка*, 2013, вип. 5.

СОФІЯ ПАЗІЗІНА

ГАРМОНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Підписання угоди про асоціацію між ЄС та Україною висуває певні вимоги до стандартів якості аграрної продукції. Узгодження українських національних стандартів із європейськими є особливо важливим у процесі євроінтеграції України.

Метою дослідження є обґрунтування заходів щодо гармонізації національних стандартів якості продукції агропромислового комплексу з європейськими в умовах створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Незважаючи на позитивні тенденції експорту аграрної продукції до країн ЄС, існує низка проблем, пов'язаних із її якістю. Через низький рівень гармонізації українські товари є неконкурентоспроможними на європейському ринку [1, с. 23].

На європейському аграрному ринку Україна займає доволі вагомі позиції. У структурі загального експорту до країн ЄС за останні два роки частка продукції рослинного походження в середньому становила 11,8%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – 3,7%, готових харчових продуктів – 3,8%. А в структурі експорту продукції рослинного походження зернові культури та насіння і плоди олійних рослин відповідно склали 49,7% і 44,3% [2].

На основі проведеного нами аналізу визначено конкурентні переваги (RCA) для тих товарів, які найбільше експортуються до країн ЄС (таблиця 1).

Таблиця 1

Індекс виявлених порівняльних переваг за окремими товарами*

Товари	Роки		
	2011	2012	2013
039 фрукти і соки овочеві	0,258	0,338	0,336
041 пшениця	1,143	1,174	0,187
044 кукурудза	0,802	0,968	0,983
222 олійні насіння та плоди	1,001	1,049	1,048

* Розраховано автором на основі даних [3].

Найвищий індекс порівняльних переваг відзначено за такими товарами, як пшениця та олійні культури.

Нині переважна більшість сільгосп підприємств України через негармонізованість національних та європейських стандартів були де-факто усунені від участі в торгах на ринках аграрної продукції інших країн світу. Найбільшу частку вітчизняної агропродукції виробляють дрібні домогосподарства, яка не завжди відповідає стандартам якості та вимогам щодо безпеки в рамках угод СОТ та ЄС. Значна кількість українських підприємств не мають міжнародні сертифікати якості. За даними Української аграрної конфедерації, лише 7% українських виробників мають міжнародні сертифікати якості ISO і HACCP [4].

Враховуючи значний сировинний потенціал, Україна має можливість нарощувати експорт харчової продукції до країн ЄС, що вимагатиме відповідності її якості європейським стандартам. Тому в умовах функціонування зони вільної торгівлі необхідно прискорити запровадження моделі ЄС у контролі за безпечністю і якістю харчової продукції. У зв'язку із тим, Кабінетом Міністрів України було прийнято рішення щодо утворення продовольчого контролю із застосуванням досвіду європейських країн. Світова практика свідчить, що найбільш ефективний і прозорий контроль за якістю харчової продукції здійснює єдиний компетентний орган. В країнах Європейського Союзу процес реалізації приватних ініціатив у забезпеченості якості супроводжувався перенесенням відповідальності за безпеку продуктів харчування через створення приватних систем контролю якості. Роль держави полягає у здійсненні державного контролю над приватним контролем.

Слід зазначити, що за останні роки все більшим попитом у населення, особливо у європейців, користується екологічно чиста продукція, незважаючи на те, що рівень цінних надбавок на таку продукцію становить 10–25% в порівнянні зі звичайними продуктами [5, с. 25]. У зв'язку із цим, особлива увага має приділятися екологічній стандартизації та сертифікації.

Потенціал України у виробництві органічної продукції дозволяє займати певну нішу на європейському ринку. За даними ІФОАМ в Україні нараховується 260 тис. га землі сертифікованої під органічне сільське господарство [6, с. 11].

Для стабілізації ринку екологічно чистої продукції в Україні важливим завданням є використання світового досвіду, зокрема із державної підтримки виробництва екологічно чистої продукції, формування цінової надбавки й системи організації збуту.

Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) разом з рядом міністерств і відомств було розроблено рекомендації щодо реформування національної системи харчової безпеки в Україні. Для контролю за якістю продукції в Україні передбачено створення єдиного компетентного органу на основі державної та фітосанітарної служби. Держветфітослужба в повному обсязі зможе контролювати якість продуктів харчування: від внесення органічних та мінеральних добрив у ґрунт до переробки рослинної та тваринної сировини. Запровадження системи управління харчовою безпечністю має здійснюватися на основі принципів HACCP. Застосування системи управління харчових продуктів на базі концепції HACCP надає підприємству змогу гарантувати випуск безпечної продукції за рахунок систематичного контролю на всіх стадіях виробництва, демонструвати відповідність застосованим законодавчим та нормативним вимогам щодо безпечності харчових продуктів, укріпити довіру споживачів та вийти на закордонні ринки.

В Україні правові та організаційні засади стандартизації продуктів харчування як складової технічного регулювання регламентуються Декретом Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» від 04.07.2014 р. № 1315-18, Законами України: «Про стандартизацію» від 05.06.2014 р. № 1315-18, «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 20.12.2012 р. № 5463-17.

Однією із причин повільного процесу гармонізації є відсутність належного фінансування. Це пов'язано із тим, що фінансування робіт зі стандартизації здійснюється переважно за рахунок бюджетних коштів, а замовлення від бізнесу мало практикується. Якщо в Україні за рахунок бізнесу розробляються близько 2% стандартів, то в європейських

країнах цей показник становить близько 80% [7, с. 110]. Тому необхідно активізувати бізнес в процесі стандартизації через переконання, що стандартизація надає можливість нарощувати виробничий потенціал, впроваджувати прогресивні технології й нові види високоякісної конкурентоспроможної продукції, яка забезпечить вихід українських товаровиробників на світові ринки.

В контексті гармонізації українського законодавства з європейським необхідним є:

- кардинально удосконалити практику та процедуру затвердження стандартів, гармонізованих з європейськими аналогами;
- активізувати діяльність профільних державних установ щодо гармонізації українського законодавства з європейським;
- чітко регламентувати діяльність (аналогічно до практик, що діють в ЄС) контролюючих органів в державній системі контролю харчових продуктів;
- створити інтегровану систему державних органів або систему з одним контролюючим органом в державній системі контролю харчових продуктів.

Гармонізація національних стандартів якості із європейськими є одним із основних механізмів підвищення конкурентоспроможності української продукції агропромислового комплексу на європейському ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Литвинов А. І. Сільськогосподарська продукція: проблеми якості / А. І. Литвинов // *Економіка АПК*. – 2014. – № 6. – С. 23–30.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
3. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unctad.org/>.
4. Чирва Р. ЄС відчиняє двері для українських товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.psv.org.ua/arts/Tema/view-2197.html>.
5. Беленіхіна А. До питання екологічно безпечної продукції / А. Беленіхіна, В. Костромітін // *Агробізнес сьогодні*. – 2012. – № 23. – С. 24–26.
6. Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні / І. А. Брижань, М. Р. Клітна // *Ефективна економіка*. – 2013. – № 10. – С. 11–15.
7. Нагорна О. О. Інноваційний розвиток національної економіки : діагностика проблем, важелі активізації / О. О. Нагорна // *Фінансовий простір*. – 2014. – № 2 (14). – С. 108–113.

ДМИТРО САДОВСЬКИЙ
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Функціонально-галузева структура ПК – це сукупність галузей і видів діяльності, що виконують визначені функції й інтегруються в межах ПК для досягнення кінцевих цілей комплексу. [3]

Довготривалою тенденцією розвитку світової агропродовольчої системи є абсолютне зростання показників виробництва і світової торгівлі агропродовольством. [4]

Специфіка регулювання світових агропродовольчих ринків криється в їх жорсткому державному регулюванні протягом усієї історії їх існування. [4]

На світових агропродовольчих ринках діють значні торговельні бар'єри протекціоністського характеру. [5]

Основним чинником для здійснення зовнішньої торгівлі агропродовольством є міжнародний поділ праці на основі природно кліматичних факторів. [4]

"Зелена" аграрна революція розпочалась у 60–70-х роках ХХ ст. у розвинених країнах і базувалася на розвитку засобів виробництва і торгівлі, які у свою чергу спирались на якісні зміни в промисловості, науці, транспорті. [4]

З'явилися суттєво нові: засоби механізації (більш потужні спеціалізовані машини та комбайни); види палива та енергії; хімічні добрива; засоби збереження врожаю та боротьби з шкідниками; способи обробки рослинної та тваринної продукції; високоврожайні види рослин (зернові, овочеві); породи тварин – що і забезпечило економічний ефект. [3]

Звіт Організації економічного співробітництва та розвитку допускає, що в наступні 10 років ціни на продукти харчування у світі можуть зрости на 20–50%, тому Україні доцільно збільшувати обсяги їх виробництва[2]

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС а також створення в рамках цієї Угоди Зони вільної торгівлі (ЗВТ) з Європейським Союзом є важливими чинниками розвитку аграрної галузі, оскільки для України відкриваються перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК, покращення стану продовольчої безпеки держави. [1]

Сільськогосподарська продукція є однією з ключових позицій у зовнішньоторговельному товарообороті України, який за підсумками 2013 р. становив 140,3 млрд. дол. США. [2]

Країни ЄС є ключовими партнерами України у регіональній структурі товарообороту сільськогосподарської продукції за 2013 р., частка яких становить 31,2%. [3]

Угода про асоціацію дозволяє освоювати ринок країн ЄС вітчизняним компаніям, що займаються виробництвом, переробкою та реалізацією тваринницької продукції[2]

Процес впровадження європейських та міжнародних стандартів безпеки та якості продуктів харчування (НАССР, ISO, EN, Кодексу Аліментаріус) у сфері агропромислового виробництва в Україні відбувається вкрай повільно. [1]

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, з 297 стандартів системи Кодексу Аліментаріус гармонізовано та знаходяться на стадії затвердження 30 стандартів. [2]

З метою мінімізації ризиків і використання можливостей для агропромислового комплексу внаслідок підписання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом необхідно реалізувати низку заходів державної аграрної політики, що не суперечитимуть принципам державної підтримки та регулювання аграрного ринку, передбачених угодою про асоціацію між Україною та ЄС, які забезпечать умови для підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції АПК. [1]

Починаючи з 2013 р. спостерігається активізація законодавчих ініціатив у секторі ринку органічної продукції. [2]

В Україні вже існує категорія людей (до 5% населення), перш за все у великих містах, які мають вказану мотивацію до споживання органічних продуктів і готові платити за них вищу ціну. [1]

Україна має великий потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції та її реалізації шляхом експорту, а також в середньостроковій перспективі для її постачання на внутрішній ринок. [2]

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_%28body%29.pdf.

2. *Можливості і застереження щодо наслідків введення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною* : наук. доп. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, чл.-кор. НААНУ Т.О. Осташко, д-ра екон. наук В. О. Точиліна ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозів." – К., 2014. – 98 с.

3. Балабанов Г. Продовольчий ринок України: оцінка регіональних відмінностей // Український географічний журнал. 2014. – № 1. – С. 19–26

4. Булах Н. Аналіз сучасного стану та тенденції розвитку ринку продовольства як передумова нарощування конкурентного потенціалу // Економіст. – 2013. – № 7. – С. 57–59.

5. Зеленський С. М. Пріоритети розвитку агропродовольчої сфери регіону // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 23–26

ТЕТЯНА СЕМЧИШИН

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Лизун М. В.

РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Формування економіки відкритого типу в Україні, відміна монополії держави на проведення зовнішньоекономічної діяльності, прагнення до інтеграції у світове господарство висувають до кола першочергових завдань дослідження процесів міграції у нашій країні. Потребує удосконалення вітчизняне законодавство з питань міграції, загострюється проблема у формуванні раціональних механізмів державного регулювання міграції трудових ресурсів, розробці методів оцінки її соціально-економічного ефекту та наслідків для економічного зростання.

Міграційна політика суттєво впливає на стан трудового потенціалу і є складовою загальної демографічної політики та виділяється як самостійний елемент лише з метою конкретизації заходів в регулювання руху населення. Без глибокого аналізу та з'ясування причинно-наслідкових зв'язків і механізму міграційних процесів удосконалити управління ними практично неможливо. Цей механізм впливає переважно на сфері соціально-економічних відносин, що спонукає до вивчення причин і факторів просторової мобільності населення.

Розробка концепції державної міграційної політики України, прийняття на її базі відповідних правових актів є важливою умовою зміцнення економіки, посилення національної безпеки держави [1]. Основою державної еміграційної політики мають стати міждержавні угоди України з країнами-потенційними споживачами нашої робочої сили, які базуватимуться на міжнародному праві, що забезпечить політичні та соціальні гарантії працівникам-емігрантам, виходячи з таких принципів:

- юридичної й економічної свободи громадян будь-якої країни;
- економічної доцільності обміну трудовими ресурсами;
- визнання міждержавного обміну робочою силою важливим елементом міжнародних економічних відносин; ротації основної маси мігрантів.

Такі угоди, крім правового й соціального захисту наших співвітчизників за кордоном (тих, хто зберіг українське громадянство), мають передбачати планомірний цілеспрямований добір на роботу українських громадян, їх професійну підготовку та перепідготовку на місці, міждержавні гарантії щодо мінімальних умов проживання тощо.

Нагромаджений західними країнами досвід у сфері обміну трудовими ресурсами втілюється у відповідному міжнародному порядку й законодавстві, які ми маємо уважно вивчити, оскільки наша країна є новим актором у цьому процесі. Хоча протягом 1993–1997 рр. Україна уклала міждержавні угоди щодо регулювання міграції з Чехією, Польщею, Німеччиною, Росією, Словаччиною, Молдовою, Білоруссю, Вірменією, Ізраїлем та деякими іншими державами, вони поки що не приведені у відповідність з міжнародними правовими нормами і фактично не реалізуються. [2]

Для забезпечення ефективного регулювання як зовнішніх, так і внутрішніх міграцій населення, координації дій усіх заінтересованих відомств і організацій, на нашу думку, в Україні необхідно створити Національну службу міграції. Функції мають полягати в обліку міграцій населення, укладенні міждержавних угод щодо умов працевлаштування та роботи українських громадян за кордоном, а також у виданні трудових ліцензій іноземним

громадянам на роботу в Україні. На цю службу доцільно покласти вирішення всіх проблем міграції, зокрема трудової, як усередині країни, так і за кордоном.

До завдань Національної служби міграції, які вона мала б виконувати разом з Державною службою зайнятості, могли б увійти:

- запровадження (за допомогою регіональних відділень) обов'язкового страхування українських громадян перед їх виїздом на роботу за кордон, що дало б змогу налагодити чіткий облік міждержавних трудових переміщень населення (який нині відсутній);

- збирання інформації про наявність вакансій робочих місць в інших регіонах України та за її межами;

- допомога зовнішнім трудовим мігрантам в одержанні документів, необхідних для роботи за кордоном, медичних довідок, віз, дозволів тощо;

- тісна співпраця з аналогічними організаціями у країнах-реципієнтах вітчизняних трудових мігрантів з метою регулювання трудової міграції та захисту працівників-мігрантів.

До розв'язання проблеми регулювання трудової міграції населення за кордон можна буде залучити і приватні агентства та організації, що обслуговують експорт робочої сили, забезпечивши контроль за їхньою діяльністю з боку державної міграційної служби. Необхідно також внести зміни до двосторонніх угод України з основними країнами-реципієнтами щодо розширення міграційних квот, визначити ступінь їхньої дієвості й ефективності в регулюванні трудової міграції, а з рештою країн, де працюють українські трудові мігранти, укласти такі угоди.

Велике значення для поліпшення соціально-економічних наслідків міграції має співробітництво України з Міжнародною організацією з міграції (МОМ), членами якої є 46 держав і яка за 40 років своєї діяльності брала участь у долях майже 5 млн. осіб. Ця організація забезпечує впорядковану і планову міграцію, має сформовану організаційну структуру, веде обмін досвідом і надає потенційним мігрантам і державним організаціям інформацію про ситуацію на ринку праці тієї чи іншої країни, в тому числі що до професій, кваліфікацій, умов найму.

Із травня 1993 р. Україна має статус спостерігача в МОМ. У лютому 1996 р. між Україною і Міжнародною організацією з міграції підписано угоду про співробітництво та відкриття представництва цієї організації в Києві. Розвиваються зв'язки між нашою державою та Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців, яке з 1994 р. має своє представництво у столиці України, надає технічну, методичну, консультативну, фінансову допомогу в організації міграційної служби, прийомі та облаштуванні біженців.[3]

Міграція – це двосторонній процес. Вона охоплює не тільки експорт власної робочої сили, але й імпорт зарубіжної. У вирішенні складних і водночас нагальних економічних і технологічних проблем Україна не може обійтися без ввезення тисяч, а, можливо, й десятків тисяч іноземних фахівців. Упровадження у виробництво закордонних технологій, освоєння ноу-хау, створення спільних підприємств, відкриття філіалів і дочірніх підприємств іноземних фірм, їх участь у приватизації об'єктивно спричиняють приплив з-за кордону бізнесменів, менеджерів, комерсантів, конструкторів, інженерів, технологів, програмістів, операторів та інших спеціалістів тощо.

У 2013 р. чисельність іноземців, які тимчасово працюють в Україні, за даними офіційної статистики, зросла порівняно з 2011 р. майже на 30%. За останні роки кількість трудових іммігрантів із країн СНД збільшилася на 18%, а представників інших країн – на 9,2% [4]. Таким чином, чисельність працівників із країн близького зарубіжжя зростає швидше, однак, незважаючи на це, перевага трудових іммігрантів з далекого зарубіжжя зберігається.

Першочерговою для України проблемою стає нелегальна імміграція. В 2012 р. в Україну в'їхало понад 2,5 млн. іноземців, серед яких лише близько 300 тис. прибули у службових справах. Найвірогідніше, що серед інших іноземців певна частка мала на меті вести нелегальну діяльність. За неофіційними даними, у країні нині проживають не менше 600–700 тис. нелегальних іммігрантів.

Чинне імміграційне законодавство України є досить демократичним, проте реалізація його положень поки що пов'язана з багатьма серйозними проблемами. Насамперед це стосується відсутності чіткого контролю за економічною діяльністю іноземних громадян на території України, ефективних засобів боротьби з нелегальною імміграцією та використанням України як транзитної території для перевезення контрабанди та переправлення людей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбачова І. *Інституційні регулятори зовнішньої міграційної політики України // Україна: аспекти праці.* – № 4, 2014.
2. Ткач В. Ю. *Європейський ринок праці в системі міжнародної міграції трудових ресурсів / В. Ю. Ткач // Економіка АПК.* – 2012, № 2. – С. 138–143.
3. Бородіна О. М. *Людський капітал на селі: наукові основи, стан, проблеми розвитку / О. М. Бородіна.* – К., 2003. – 277 с.
4. *Праця України за 2013 рік: стат. зб. / Держкомстат України.* – К., 2013. – 289 с.

ГАЛИНА СИМОВОНИК
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Уніят А. В.

РОЗПОДІЛ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Під прямими інвестиціями розуміють вкладення в статутні капітали підприємств, метою яких є встановлення безпосереднього контролю та управління об'єктом інвестування. Вони спрямовані на забезпечення майбутніх фінансових інтересів, на розширення сфери впливу, а не тільки на одержання доходу. [2]

Глобалізація світогосподарських процесів зумовлює активізацію інвестиційної діяльності як чинника підвищення мобільності капіталу. Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) розширює для приймаючих країн можливості із забезпечення позитивних структурних перетворень, але, водночас, спричиняє й ризики поширення негативних процесів в економічному середовищі. [1]

Нажаль за останні 3 роки в світовій економіці спостерігається зниження обсягів прямого іноземного інвестування, що негативно відбивається на економіках країн світу. Отож, актуальним буде аналіз надходжень ПІІ та їх розподіл між країнами світу в 2014 році.

Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2014 році скоротилися на 8% у порівнянні з минулим 2013 роком. Їхні потоки оцінюються на сьогоднішній день в 1,26 трильйона доларів США. В 2013 році аналогічний показник становив 1,36 трильйона доларів США.

Потоки ПІІ були під впливом економічної невизначеності та геополітичних ризиків у світі, включаючи регіональні конфлікти. Цього року припливом інвестицій збагачується Китай: спостерігається збільшення масштабу прямих іноземних інвестицій на 128 млрд. дол. США – в тому числі і фінансових і не фінансових секторів китайської економіки. КНР стала найбільшим одержувачем ПІІ у світі в 2014 році, Сполучені Штати стали третіми. В списку п'яти країн-лідерів приймаючих іноземний капітал, чотири є країнами, що розвиваються (рис. 1).

Попередні оцінки показують, що приплив ПІІ в розвинених країнах в цілому знизився на 14%. Надходження прямого інвестування в США зменшилося на 86 млрд. дол., що є майже третиною від рівня 2013 року.

Приплив ПІІ в країни, що розвиваються залишається стійким в 2014 році, досягнувши рівня більш ніж 700 млрд. дол., що є найвищим рівнем за всю історію і становить 56% від глобальних потоків прямого іноземного інвестування. Зростання в основному можна спостерігати в країнах Азії, які є найбільшими одержувачами у світі в останні роки, в той час

як в країнах Латинської Америки потоки іноземних вкладень капіталу мають тенденцію до зниження [3].

Рис. 1. Країни, з найбільшим припливом ПІІ в 2014 році, млрд. дол. США.

Складено автором за [3].

Хоча економічне зростання в країнах Азії сповільнилося, приплив ПІІ залишається сталим. Серед субрегіонів Східної Азії, Південно-Східної та Південної Азії спостерігається швидке зростання припливу капіталу. На відміну від цих країн, країни Західної Азії стають менш привабливими для інвесторів. Приплив інвестицій в Китай склав 128 млрд. дол. США, збільшився приблизно на 3% порівняно з 2013 роком. Надходження ПІІ в основному було спрямоване в сектор послуг, приплив іноземних надходжень в сектор обробної промисловості впав, особливо в Японії, і особливо в галузях, які чутливі до зростання витрат на оплату праці. Також слід наголосити, що зросли надходження ПІІ в Індію приблизно на 26% і становлять 35 млрд. дол. США, не зважаючи на фінансові ризики та низькі макроекономічні показники.

Рис. 2. Приплив інвестицій в країни Азії в 2012–2014 рр., млрд. дол. США.

Складено автором за [3].

Приплив ПІІ в країни Європи за 2012–2014 роки залишається досить сталим. В 2012 році надходження становили 310 млрд. дол. США. Вже в 2013 році спостерігаємо досить значний спад іноземного прямого інвестування в країни Єврозони – надходження становили 225 млрд. дол. США, що на 85 млрд. дол. менше ніж в 2012 році. Вже в 2014 році можемо побачити відновлення потоків ПІІ в Європейські країни: обсяги ПІІ, які надійшли до цих країн становлять 305 млрд. дол. США [3].

Приплив ПІІ в країнах з перехідною економікою в 2014 році скоротився вдвічі, порівнюючи з 2013 роком. Надходження іноземного інвестування знизилося на 51% і досягнуло надзвичайно низького рівня – 45 млрд. дол. США. Це пов'язано в основному з регіональними конфліктами в Східній Європі та санкціями вжитими до Російської Федерації. За оцінками

експертів приплив ПІІ в Російську Федерацію скоротився на 70%, його приблизна кількість оцінюється в 19 млрд. дол. США. Великі нафтові та газові компанії, що базуються в розвинених країнах утрималися від інвестицій в РФ. В Україні потоки ПІІ також мають тенденцію до зниження, за рахунок конфлікту з РФ. На відміну від Росії та України, потоки іноземного капіталу в Казахстан та Азербайджан піднялися, особливо в нафтову галузь [3].

Рис.3. Надходження ПІІ в країни з перехідною економікою в 2012–2014рр., млрд. дол. США. [3]

Починаючи з 2012 року спостерігається значне скорочення ПІІ як і в певних регіонах, так в цілому світі. Порівнюючи з 2013 роком в 2014 році загальне надходження ПІІ скоротилося на 8% і становило 1,26 трлн. дол. США. Експерти говорять, що обсяги прямого інвестування в наступному році матимуть тенденцію до зростання, але в основному до регіонів країн Східної Азії та ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко А. А. Світові тенденції та особливості розвитку прямих іноземних інвестицій / А. А. Даниленко // *Фінанси України*. – 2012. – № 4. – С. 99–108.
2. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна інвестиційна діяльність : підручник / Б. В. Губський, О.М. Мозговий та ін. ; за ред. Д. Г. Лук'яненка. – К. : КНЕУ, 2003. – 387 с.
3. *Global investment trend monitor – Unctad [Electronic recourse]*. – Regime of access : <http://www.unctad.org/diae>.

ХРИСТИНА СТРІЛЬЧУК
Науковий керівник
к.е.н. Пазізіна С. М.

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

В процесі реалізації економічних інтересів України необхідним є забезпечення її боргової безпеки.

Метою дослідження є визначення рівня боргового навантаження на економіку України та розробка заходів щодо забезпечення її боргової безпеки.

Під борговою безпекою держави розуміють певний рівень внутрішньої і зовнішньої державної заборгованості з урахуванням вартості обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатнього для вирішення соціально-економічних потреб, що не загрожує втраті суверенітету та руйнуванню вітчизняної фінансової системи [1].

Проведений нами аналіз рівня боргової безпеки України свідчить про критичний стан в країні. Так, рівень боргової безпеки (станом на січень 2015 року) оцінений за методикою Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, характеризувався наступними показниками [2]:

- відношення валового зовнішнього боргу до ВВП – 95,1% (критичний рівень 60%) – [3];
- рівень зовнішньої заборгованості на 1 особу – 2954,5 дол. США (критичний рівень 200 дол. США);
- відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг – 182% (критичний рівень 70%) [3];
- відношення сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходів державного бюджету – 49,5% (критичний рівень 20%);
- відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП – 44,9 % (критичний рівень 30%).

За інформацією Міністерства фінансів України, державні запозичення до загального фонду державного бюджету за 2014 рік склали більше 10 млрд. дол. США. В той же час, платежі за державним та гарантованим державою боргом за аналогічний період склали 11 150,85 млн. дол. США. Всі вищевказані державні запозичення, у зазначеному періоді, були спрямовані не для розвитку національної економіки і зокрема вітчизняного виробництва, а для повернення раніше отриманих кредитів та виплати відсотків за ними.

Так, в Україні за підсумками 2014 року, 84% запозичень спрямовувались на фінансування бюджетного дефіциту і лише 2% – на інвестиційні проекти (рис. 1).

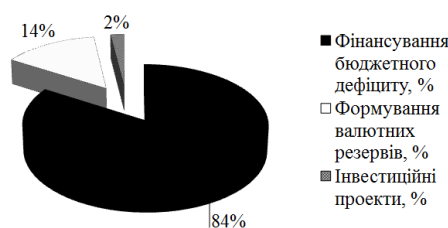

Рис. 1. Структура державного боргу за напрямом використання станом на 2014 рік

Джерело: розраховано автором за даними [4]

Таким чином, Україна спрямовує «нові» позики не на розвиток, а на погашення попередніх боргів та «проїдання».

Враховуючи складне соціально-економічне становище та військові дії в Україні, наявність зазначеного боргового навантаження є суттєвим додатковим дестабілізуючим фактором. Це погіршує фінансову стабільність в державі та практично унеможливує економічне зростання. Саме тому вказана ситуація потребує вирішення даної проблеми шляхом реструктуризації державних боргових зобов'язань.

Світовий досвід свідчить про здійснення реструктуризації зовнішньої заборгованості, зокрема списання міжнародними кредиторами боргів іноземним державам. Так, Паризьким клубом кредиторів з періоду його заснування у 1956 році, було укладено близько 400 угод про реструктуризацію та списання боргів країн з усіх континентів на загальну суму близько 700 млрд. доларів США. Показовим є приклад Польщі, якій у 1991 році було списано 50% боргів – 24 млрд. дол. США; Греції, якій у 2011 році було списано 50% боргів перед приватними інвесторами – 100 млрд. євро.

Поширеною практикою в процесі обслуговування державного боргу є використання приватизаційних програм. Так, суттєве зменшення зовнішнього боргу Словаччини пов'язане із проведенням ефективної приватизаційної політики.

Необхідно зазначити, що на сьогодні застосування приватизаційних програм обслуговування державного боргу в Україні є малоефективним, оскільки більшість підприємств, які перебували у державній власності є приватизованими.

Одним із механізмів управління державним боргом є випуск облігацій внутрішньої державної позики. При цьому попит на ОВДП розширюють за допомогою таких інструментів:

- у Великобританії – короткострокові облігації держави для великих підприємств;
- у США – федеральні і муніципальні облігації, ощадні бони (неринкові облігації, що поширюються серед фізичних осіб).

Проте, в Україні існує ряд проблем, які унеможливають застосування зазначеного методу управління державним боргом, а саме: нерозвиненість фондового ринку, обмеження попиту на облігації внутрішньої державної позики, нестабільність законодавства.

Ініціативна реструктуризація державного боргу України, зокрема призупинення нарахування відсотків і здійснення платежів на його обслуговування, дасть можливість державі вивільнити понад 70 млрд. грн. на рік та спрямувати вказані кошти на проведення структурних економічних реформ, масштабне відродження національної економіки, забезпечення обороноздатності держави та соціально-економічний захист громадян України.

Таким чином, для забезпечення боргової безпеки в Україні необхідним є подолання критичного рівня заборгованості країни. Зовнішні запозичення мають ефективно використовуватися: залучатися на фінансування об'єктів промислового та сільськогосподарського будівництва. Це дасть можливість спрямувати зовнішні запозичення на захист національних інтересів України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соловійов В. І. Фінансова безпека як основоположний фактор незалежності держави [Текст] / В. І. Соловійов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу – 2012. – № 3(15). – С. 148.

2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua.

3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.

4. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

ЮРІЙ СУЛИМА

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розгляд основних проблем безпеки соціальних систем дає підстави зробити висновок про те, що їх теоретичний аналіз і розробка потребують постійного вдосконалення тарізного роду напрацювань, що мають вплив на забезпечення безпеки. Існує безліч проблем, які пов'язані, зокрема, із забезпеченням власне фіскальної безпеки держави. Незважаючи на те, що однією з найвагоміших функцій держави є забезпечення фіскальної безпеки, поняття “фіскальна безпека держави” є досить новою економіко-правовою та інформаційною категорією для національних органів управління економікою, тому в сучасних умовах державотворення все ж таки виникає необхідність концептуально-теоретичної розробки поняття “фіскальна безпека держави” як складової економічної й, відповідно, національної безпеки держави, а також обґрунтування механізму забезпечення фіскальної безпеки держави.

Під фіскальною безпекою держави розуміємо стан захищеності економічних інтересів держави у фіскальній сфері, який дає можливість у різних зовнішніх і внутрішніх умовах, незалежно від будь-яких загроз, забезпечити подолання спаду виробництва та стабілізацію економіки, досягнення різкого структурного зрушення економічних пропорцій на користь

виробників, що працюють на задоволення потреб населення, стимулювання розвитку пріоритетних сфер діяльності та структурних перетворень, стримування інфляційних процесів, в достатній кількості надходження до бюджету для здійснення фінансування державних програм, створення сприятливих умов для стимулювання ділової інвестиційної активності, стабільність в оподаткуванні тощо.

Фіскальна безпека держави визначається ефективністю фіскальної політики, яка покликана здійснювати регулювання державних видатків і податкових надходжень для забезпечення повної зайнятості, стабільності цін та економічного зростання, а також характеризується здатністю держави впливати на економічну кон'юнктуру шляхом зміни системи оподаткування і державних витрат.

Особливості перехідного періоду умов трансформаційних перетворень породжують велику кількість чинників, що формують рівень фіскальної безпеки держави і безпосередньо впливають на значення індикаторів. Саме тому, з нашої точки зору, проблема забезпечення фіскальної безпеки держави для свого вирішення потребує аналізу чинників, що мають вплив на забезпечення фіскальної безпеки держави основні групи чинників, що впливають на фіскальну безпеку держави. Зокрема, такі чинники поділено на дві групи: організаційно-правові та фінансово-економічні. Також нами охарактеризовано індикатори по даних чинниках. До організаційно-правових чинників віднесено: забезпечення правової бази, рівень професіоналізму стосовно розроблення бюджету, ступінь деталізації та прозорості бюджету під час формування, своєчасність надходження податків, зборів, обов'язкових платежів до бюджетів відповідного рівня, ступінь досконалості системи податкового обліку, ступінь досконалості системи бухгалтерського обліку виконання бюджету, ступінь досконалості системи бухгалтерського обліку виконання кошторисів бюджетних установ, своєчасність прийняття рішень стосовно бюджетно-податкового регулювання, надання пріоритетності певній бюджетній класифікації, ступінь досконалості системи податкового механізму детінізації економіки, ступінь узгодження фінансово-економічних інтересів різних верств населення.

Комплекс проблем фіскальної сфери є доволі масштабним, тому першочергово постає питання виокремлення тих диспропорцій, що перешкоджають реалізації національних інтересів України у сфері фіскальної безпеки держави. Основними негативними аспектами фіскальної сфери, що чинять деструктивний вплив на забезпечення прийняттого рівня фіскальної безпеки є: проблеми інтерференцій бюджетних циклів бюджетного процесу; консолідація бюджету; податкова дискримінація; надмірне податкове навантаження; надмірні державні запозичення; ухилення від сплати податків.

Формування сприятливого фіскального простору передбачає реалізацію наступних заходів: досягнення стійкості фіскальної політики; дотримання науково-обґрунтованого та легітимного підходу до формування та виконання бюджетів; забезпечення стабільності в оподаткуванні, розширення бази та зменшення кількості податкових пільг; зміцнення дохідної бази бюджетів; оптимізацію видатків; зменшення боргового навантаження на бюджет; оптимізацію податкового навантаження; демократизацію податкової служби, що передбачає встановлення рівноправних відносин між платниками і податковими органами; покращення позиції у глобальному рейтингу «простоти ведення бізнесу» за показниками «Сплата податків»; удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин та забезпечення фіскального федералізму.

Гарантування фіскальної безпеки держави повинно бути реалізоване завдяки проведенню зваженої політики держави, що може бути досягнуто шляхом забезпечення формування сприятливого фіскального простору та ефективного стратегічного управління фіскальною безпекою держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмошенко М. М. *Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення* / М. М. Єрмошенко. – К. : Київ.нац. торг.екон. ун-т, 2012. – 309 с

2. Мельник В. М. Фіскальна політика держави в умовах фінансової кризи / В. Мельник // Фінанси України. – 2013. – № 11. – С. 11–17.

3. Сухоруков А. І. Фінансова безпека держави : навчальний посібник / А. І. Сухоруков, О. Д. Ладюк. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 192 с

ТУРЧИН ІВАН
Науковий керівник
к.е.н., доц. Гродський С. В.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ) являють собою сукупність напрямів, форм, методів торгово-економічного, науково-технічного співробітництва, а також валютно-фінансових і кредитних відносин між країнами з метою раціонального використання переваг міжнародного поділу праці, можливостей міжнародних економічних відносин для підвищення економічної ефективності господарської, підприємницької діяльності. Ефективне функціонування економіки жодної країни не може відбуватися без розвинутої системи зовнішньоекономічних зв'язків. Тому актуальним є дослідження сучасного стану зовнішньоекономічних зв'язків Тернопільської області та визначення перспективних напрямів їх розвитку.

Проблеми управління, регулювання зовнішньоекономічних зв'язків України та регіону досліджувалися багатьма вченими, такими як: А. А. Мазаракі, І. Т. Кіщак, Л. В. Назарова, В. М. Дьоміна [1], та ін. Проте, теоретична і практична необхідність вирішення проблеми розвитку сучасних зовнішньоекономічних зв'язків регіону обумовлює доцільність проведення окремого дослідження.

Метою дослідження є проведення аналізу сучасного стану зовнішньоекономічних зв'язків регіону, визначення основних проблем та перспектив їх розвитку.

Зовнішньоторговельний оборот області товарами та послугами за 2014 рік склав 726,8 млн. дол. США, що на 7,7% менше, ніж у 2013 році. При цьому, обсяги експорту становили 414,9 млн дол. США (на 1,9% менше, ніж за 2013 рік), імпорту – 311,9 млн. дол. США (на 14,4% менше, ніж за 2013 рік). Сальдо зовнішньої торгівлі позитивне для області – +103,0 млн. дол. США. [2]

Таблиця 1

Зовнішня торгівля області товарами та послугами за 2013–2014 роки
(тис. дол. США)

		Всього:	У т. ч. товари	У т. ч. послуги
ЗТО	2013 рік	787318,1	714784,2	72533,9
	2014 рік	726751,3	662464,1	64287,2
	Темпи росту, %	92,3	92,7	88,6
ЕКСПОРТ	2013 рік	423116,6	365085,6	58031,0
	2014 рік	414887,6	358973,9	55913,7
	Темпи росту, %	98,1	98,3	95,9
ІМПОРТ	2013 рік	364201,5	349698,6	14502,9
	2014 рік	311863,7	303490,2	8373,5
	Темпи росту, %	85,6	86,8	66,3
САЛЬДО	2013 рік	57915,1	15387,0	43528,1
	2014 рік	103023,9	55483,7	47540,2

Обсяги зовнішньої торгівлі області товарами та послугами з країнами-членами ЄС у 2014 році склали 563,8 млн. дол. США або 77,6% від загального зовнішньоторговельного обороту області. При цьому обсяги експорту становили 297,9 млн дол. США або 71,8% від загального експорту області, імпорту – 265,9 млн. дол. США або 85,3% від загального імпорту області. В порівнянні з 2013 роком, обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами з країнами-членами ЄС зменшилися на 8,2%, в тому числі: експорт зменшився на 1,2%, імпорт – на 15%.

Зовнішньоторговельний оборот товарами з країнами СНД за 2014 рік становили 51,8 млн. дол. США або 7,8% у загальному обсязі зовнішньої торгівлі області товарами. При цьому обсяги експорту склали 36,9 млн. дол. США (10,3% експорту області), імпорту – 14,9 млн. дол. США (4,9% імпорту області). Сальдо зовнішньої торгівлі позитивне +22,0 млн. дол. США.

В порівнянні з аналогічним періодом минулого року, обсяги зовнішньої торгівлі з країнами СНД зменшилися на 37,7% за рахунок зменшення експорту товарів на 51%, імпорт зріс на 93,3%.

Основними торговельними партнерами області товарами з країнами СНД були: Російська Федерація, Білорусь, Молдова, Казахстан та ін.

Обсяги зовнішньої торгівлі товарами з країнами Азії, Америки та Африки за 2014 рік становили 87,8 млн. дол. США або 13,2% у загальному обсязі зовнішньої торгівлі області товарами, та зросли на 25,4% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. При цьому експорт товарів з області в країни Азії, Америки та Африки зріс на 84,1% і склав 66,5 млн. дол. США, імпорт зменшився на 37,3% і склав 21,2 млн. дол. США.

Основними торговельними партнерами області товарами були: Пакистан, Єгипет, Китай, Саудівська Аравія, Корея Республіка, США, Ізраїль та ін.

Станом на 01 січня 2015 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку області, становив 56,4 млн. дол. США, що на 18,2% менше обсягів інвестицій на початок 2014 року та в розрахунку на одну особу склав 52,8 дол. США. У 2014 році в економіку області іноземними інвесторами вкладено 501,7 тис. дол. США прямих інвестицій. Протягом 2014 року відбулося погіршення ситуації у сфері інвестиційної діяльності через військовий конфлікт на території держави, соціально-політичну напруженість та макроекономічну невизначеність, значне підвищення вартості енергоносіїв, девальвацію національної валюти, а також високу вартість залучення кредитних ресурсів, що значно скоротили можливості інвестування. Зазначені фактори негативним чином вплинули на фінансове становище підприємств області, та в свою чергу, на відтік акціонерного капіталу. Зменшення акціонерного капіталу нерезидентів відбулось переважно за рахунок курсової різниці на 10,8 млн дол. США та за рахунок вилучення грошових внесків на 2,2 млн. дол. США з підприємств у галузях сільського господарства, промислового виробництва та оптової торгівлі. Про наявність прямих іноземних інвестицій звітували 235 підприємств області.[1]

Успішній зовнішньоекономічної діяльності регіону перешкоджають відомі загальнонаціональні проблеми: неефективна державна підтримка експортерів; відсутність національної експортної стратегії, недостатня ефективність і координування залучення й використання зовнішньої допомоги, недостатній рівень доступу українських товарів і послуг до зовнішніх ринків; інші політичні та економічні ризики.

Однак, за умови підтримки пріоритетних галузей, організації ефективного агропромислового виробництва, впровадження нових технологій, збільшення надходжень прямих іноземних інвестицій в існуючі та нові підприємства області загальні показники розвитку та зовнішньоекономічної діяльності можуть збільшитись. Поряд з наявністю значних перспектив зовнішньоекономічних зв'язків Тернопільської області існує низка проблем, подолання яких потребує проведення досліджень у напрямку регулювання зовнішньоекономічних зв'язків на національному і на регіональному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайт Тернопільської обласної державної адміністрації // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/>.
2. Сайт Державного комітету статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

АЛЛА УНІЯТ

БЕНЧМАРКІНГ РЕГІОНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЗНАЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Одним із найновіших та найсучасніших підходів до визначення конкурентоспроможності підприємств є метод бенчмаркінгу.

Вперше термін «бенчмаркінг» з'явився в 1972 році в Інституті стратегічного планування Кембриджу в США і на рубежі 70-х рр. почала розвиватися теорія, в основу якої було покладено порівняння з діяльністю не тільки підприємств конкурентів, але і передових фірм.

Існує багато різних визначень бенчмаркінгу. Найбільш ранне і найбільш відоме визначення: «бенчмаркінг – це постійний процес вивчення і оцінки товарів, послуг і досвіду виробництва найсерйозніших конкурентів або тих компаній, які є визнаними лідерами у своїх областях» – подано в праці Р. Кемпа [1].

Бенчмаркінг, що прийшов з досвіду приватних компаній, стає все більш популярним інструментом підвищення ефективності процесів, пов'язаних з проведенням певної політики і в державному секторі.

Метою бенчмаркінгу є генерування ідей, які можна використовувати для поліпшення своєї діяльності. Він може сприяти підвищенню ефективності і поліпшенню показників. Ця мета досягається шляхом порівняння свого досвіду з досвідом інших суб'єктів, як правило, передовими в області, де необхідне вдосконалення.

Бенчмаркінг впливає на рівень відкритості та на підвищення ефективності управління територією: надає органам влади інформацію про відставання, з'ясовує рівень розвитку території в порівнянні з тими юрисдикціями, які досягли кращих показників, сприяє швидкому впровадженню нових підходів за менших ризиків. При цьому зменшуються витрати на процеси вдосконалення, вивчається і оцінюється кращий досвід управління іншими територіями з метою використання здобутих знань у діяльності органів влади.

В даний час ефективність технології бенчмаркінгу є загально визнаною у світовій практиці. У Європі бенчмаркінг використовується як інструмент вдосконалення економічних показників не тільки в державному, а й приватному секторі і є засобом підвищення конкурентоспроможності Європейської економіки в цілому. Європейська комісія очолила програму бенчмаркінгових ініціатив, в якій країни беруть участь у проектах, що дозволяють їм вивчити найкращий світовий досвід.

Сьогодні бенчмаркінг застосовується більш широко, ніж рівень компанії, включаючи систематичне порівняння характеристик регіонів. У багатьох країнах бенчмаркінг був визнаний потужним інструментом для поліпшення і проведення заходів щодо вдосконалення сфери державних послуг. Так, у Німеччині був організований конкурс для німецьких міст для оцінки якості їх адміністративних реформ, що робилося шляхом порівняння їх із трьома містами-еталонами. Щоб отримати стандарт для порівняння експерти визначили критерії, які дозволили оцінити якість адміністративних реформ. Виходячи з цих критеріїв, стало можливим вибрати міста, що мають найкращий світовий досвід у цих областях. В даному випадку технологія бенчмаркінгу дозволила не тільки визначити чіткий набір критеріїв для оцінки рівня конкуренції, а й дала можливість розглянути рівень прогресу в проведенні адміністративної реформи в містах Німеччини.

Для вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності регіону, насамперед, необхідно визначити систему критеріїв, які дозволять оцінити її на даному етапі, виявити проблемні місця, а також існуючі та потенційні точки росту. В даний час у світовій практиці для

оцінки конкурентоспроможності регіонів та розробки стратегії її підвищення широко застосовуються нові інструменти управління. Тому актуальним є вирішення даної проблеми з використанням бенчмаркінгу, як інструменту підвищення конкурентоспроможності регіону.

Конкурентоспроможність регіону полягає в його здатності захистити свою частку ринку і залежить від його основних складових, які визначають привабливість як місця розміщення «дійових осіб» даної території, а також від сильних і слабких сторін економічних агентів.

Для підвищення конкурентоспроможності регіону необхідно створити умови, що сприяють зростанню конкурентоспроможності підприємств, котрі діють на даній території. Тому привабливість території як місця розміщення різних видів діяльності є синонімом конкурентоспроможності. Причому регіон повинен бути привабливим як для підприємств, так і для населення, яке в умовах глобалізації та підвищення ролі кваліфікованих кадрів та інновації є одним з найбільш важливих ресурсів.

На думку комітету з інновацій та ефективності територіальної політики розвитку ОЕСР конкурентоспроможність регіону є результатом взаємодії п'яти основних факторів: секторної спеціалізації, середньої продуктивності, рівня зайнятості, віку населення та рівня участі. Кожен з цих факторів у тій чи іншій мірі впливає на валовий продукт регіону.

Так як різні регіони володіють різними ресурсами, в завдання територіальної політики входить визначити конкурентні переваги і оцінити ефективність використання цих ресурсів. Інструментом для отримання такої інформації може стати територіальний бенчмаркінг, який полягає в порівнянні економічних показників між регіонами та оцінці можливостей найкращого використання їх ресурсів.

Що ж передбачає собою концепція бенчмаркінгу стосовно до регіону? Це, насамперед, порівняння одного міста або регіону з іншими з метою отримання інформації про порівняльні переваги і недоліки. Критерії порівняльного аналізу залежить від розв'язуваної задачі, але, в будь-якому випадку, він залежить від умов конкуренції та необхідності поліпшити або свої показники, або своє відносне становище.

При проведенні бенчмаркінгу певної території необхідно відповісти на наступні важливі питання:

- Які завдання, що стоять перед, містом або регіоном і чи беруть вони до уваги такі види конкуренції як: економічна, соціальна, навколишнього середовища, витрат і оподаткування?

- Які міста і регіони є основними конкурентами?

Відповіді на ці питання дозволять визначити фактори, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності. Розвиток тих чи інших напрямків діяльності вимагає чітких оцінок конкурентоспроможності кожного сектора і зваженого визначення спеціалізації промисловості міста в перспективі. Тому при проведенні бенчмаркінгового дослідження необхідно провести порівняння сильних і слабких сторін порівнянних регіонів.

Для підвищення інвестиційної привабливості будь-якого регіону бенчмаркінг може виявитися дуже корисним і цінним інструментом у стратегії розвитку регіону. Він дозволяє з'ясувати, що іншим регіонам вдається робити щось краще, а потім впровадити передову практику у себе. Отже, бенчмаркінг конкурентоспроможності території доцільно проводити в кілька етапів: 1) вибір успішних регіонів, конкуруючих в процесі залучення іноземних інвестицій, за принципом регіональної близькості; 2) визначення факторів регіональної інвестиційної привабливості за обраними регіонах; 3) пошук, збір та опрацювання інформації; 4) аналіз даних та побудова радару конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості регіону на основі відібраних факторів 5) використання отриманої інформації для вироблення рекомендацій та покращення власних показників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Camp. R. *Benchmarking: The Search for Industry Best Practices that Lead to Superior Performance*. NY: Quality Resources. 1998.

2. Немцов В. Д., Довгань Л. Є. *Стратегічний менеджмент*. – Київ. – 2002.

ОСОБЛИВОСТІ КОН'ЮНКТУРИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Світовий ринок, що характеризується особливо жорсткою конкуренцією, накладає певний відбиток на процес ціноутворення. На рівень ціни впливають особливості кожного галузевого ринку, його тип, наявність і кількість посередників, існуючі системи знижок, обсяги продажів і ін.

Кон'юнктура світового ринку – сукупність умов щодо рівня попиту та пропозиції на світових ринках, їх динаміки, рівня цін та ін.

Все різноманіття економічних факторів, що впливають на світові ціни, можна умовно об'єднати в декілька груп:

- загальноекономічні (фаза економічного циклу, попит та пропозиція, рівень інфляції тощо);
- пов'язані з виробництвом конкретного товару (витрати, прибуток, рівень податків, споживчі властивості товару, попит і пропозицію);
- специфічні, що пов'язані тільки з деякими видами товарів і послуг (сезонність, гарантії та ін.) або з особливостями валютної політики. [1]

Крім економічних ціни можуть впливати також політичні або військові чинники.

У ринковій економіці процес ціноутворення в торгівлі між зовнішньоекономічними суб'єктами різних країн здійснюється в умовах конкурентного середовища, динамічної рівноваги між попитом і пропозицією, а також порівняльної свободи поведінки на ринку експортера та імпортера. Проте дані постулати вимагають поправок в залежності від типу ринку. Головним критерієм класифікації типів ринків, в тому числі і світових, є характер і ступінь свободи конкуренції. Економісти розрізняють чотири типи ринків: ринок досконалої (чистої) конкуренції; ринок чистої монополії; ринок монополістичної конкуренції; ринок конкуренції небагатьох постачальників олігополія.

Практика ціноутворення на продукцію, що поставляється показує, що будь-яке велике рішення, прийняте експортером, – встановлення ціни, визначення обсягів виробництва, закупівель, інвестицій і т. д. – вимагає зважування ймовірної реакції конкурентів. Важливу роль в плані збереження компаніями статус-кво грають неафішовані для широкої публіки неофіційні домовленості основних конкурентів. У ході спеціальних переговорів досягаються домовленості про фіксування цін, про розподіл ринків збуту, про обсяги виробництва.

Потреба у відносній координації діяльності на світовому ринку призвела компанії до створення спеціальних механізмів, за допомогою яких можна було б діяти з більшою часткою передбачуваності. Найбільш простою формою такого механізму є картель, в рамках якого передбачається формальне письмова угода щодо обсягів виробництва та цінової політики. Компанії домовляються про розподіл ринків збуту з метою підтримки узгоджених рівнів цін. Найбільш відомим картелем, що регулював донедавна світовий ринок нафти, був ОПЕК (Організація країн експортерів нафти). Протягом тривалого періоду часу картелю вдавалося досить успішно координувати нафтові ринки.

Разом з тим ціноутворення на ринках машин і устаткування, наприклад, в порівнянні з сировиною та напівфабрикатами - процес значно відрізняється, а аналіз формування цін на конкретні вироби, що поставляються на міжнародний ринок, утруднений через відмінності конструктивного характеру, різноманіття обладнання і т. д. Тим не менш, постачальники аналогічної продукції на світовий ринок мають певне уявлення про ціни конкурента. Як правило, рівень цін відображає конкретні виробничі витрати з додаванням певного відсотка, з урахуванням конкретного ринку збуту, партнера, регіону і т. д.

Державне регулювання внутрішніх цін, субсидування експорту, підтримка імпорту, проведення митно-тарифної політики і т. д. в кінцевому рахунку має суттєвий вплив і на ціни зовнішні, причому тим більше, чим могутніше присутність компаній цієї країни на світовому ринку. [2]

Держава регулює ціни внутрішнього ринку, в основному, за допомогою двох інструментів: гарантуючи виробникам рівень продажних цін і надаючи субсидії для покриття

витрат виробництва. Хрестоматійними є приклад підтримки державою сільського господарства в США та сільськогосподарська політика ЄС. У США держава надає субсидії з федерального бюджету у випадку зниження ринкових цін нижче гарантованого рівня цін. Спеціальна урядова організація з гарантованими цінами приймає в заставу у виробників сільськогосподарські продукти і у випадку, якщо ціни ринку перевищать заставні, виробник викуповує свій товар і продає його на ринку. Якщо ціни нижчі заставних ставок, то товар залишається у власності урядової організації. Таким чином, США, будучи найбільшим експортером агропродукції, шляхом підтримки власних виробників вживає дієвих заходів щодо збереження такого зазору світових цін, в результаті яких і власний виробник не залишається в програші, і рівень світових цін залишається під контролем. Ефективний механізм ціноутворення в ЄС, розроблений за кожним видом сільгосппродукції та для кожного регіону. Встановлюються кілька категорій цін - індикативні ціни, обумовлені Співтовариствами як бажані, мінімальні ціни імпорту або порогові, мінімальні продажні ціни, гарантовані виробникові інтервенціями, офіційними організаціями. Існування порогової ціни захищає ринок від імпорту, ціна інтервенції гарантує мінімальний дохід виробникам. Таким чином протекціонізм на кордонах ЄС захищає виробників від різких поштовхів світового ринку. Продумана агрополітики ЄС дозволила протягом 10-15 років пройти шлях від імпортера сільгосппродукції до положення близького до самозабезпечення і другого світового експортера.

Ціни на світовому ринку існують у кількох видах [3].

Контрактна ціна – ціна, узгоджена між продавцем і покупцем у процесі переговорів. Вона, як правило, нижче ціни продавця, не змінюється протягом усього терміну дії контракту і є комерційною таємницею.

Довідкова ціна – ціна продавця, що публікується в спеціальних довідкових виданнях і в періодичній пресі. Але необхідно враховувати, що між довідковими та фактичними цінами завжди існує певна різниця. Як правило, довідкові ціни завжди завищують, так як вони не реагують на зміни кон'юнктури ринку.

Біржові ціни – ціни на товар, що продається на товарних біржах. В основному це сировина і напівфабрикати. Такі ціни оперативно відбивають усі зміни, що відбулися на ринках. Але оскільки в біржових цінах не враховуються умови постачання, платежу і ряд інших факторів, то ці ціни не повністю відображають дійсні тенденції в зміні цін.

Аукціонні ціни – ціни, встановлені в результаті торгів. Вони реально відображають попит та пропозиція товару в даний період.

Статистичні зовнішньоторговельні ціни – середні ціни, що публікуються у різних статистичних збірниках. По них можливо тільки простежити динаміку зміни цін і зовнішньої торгівлі, для окремих суб'єктів ринку вони можуть служити лише орієнтиром.

При визначенні ціни використовуються два методи: повних витрат і прямих витрат. Метод повних витрат включає підсумовування всіх витрат на виробництво і реалізацію продукції плюс передбачувана прибуток. Методом прямих витрат передбачається поділ усіх витрат на прямі і накладні витрати. Накладні витрати (умовно-постійні) практично не змінюються залежно від обсягу виробництва, а прямі (змінні) повністю залежать від обсягу виробленої продукції. До суми цих витрат додається певна прибуток.

Витрати виробництва лежать в основі визначення цін на продукцію обробної промисловості. Ціна сировинних ресурсів на світових ринках не залежить від розміру витрат на їх видобуток. На неї впливають в основному попит і пропозицію, біржові котирування і положення окремих держав або їх груп на світовому ринку.

В сучасних умовах існує чимало різноманітних методів прогнозування, серед яких найбільше розповсюдження одержали метод екстраполяції, метод експертних оцінок, метод економіко-математичного моделювання, балансовий метод. Метод екстраполяції базується на аналізі закономірностей розвитку економічного явища в минулому і в даний період та їх перенесення на майбутнє. Метод експертних оцінок базується на досвіді, знаннях та інтуїції висококваліфікованих спеціалістів. Економіко-математичне моделювання дозволяє виявити певні кількісні закономірності, що характеризують розвиток ринку, і дати якісну оцінку ролі окремих показників, що відображають вплив різних кон'юнктурутворюючих факторів.

Балансовий метод застосовується для прогнозування кон'юнктури деяких ринків сировини органічного походження. Суть цього методу полягає в складанні балансу попиту і пропозиції. Прогнозні оцінки зміни ринкової кон'юнктури дають можливість країнам і фірмам повніше реалізувати свої стратегічні цілі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дворник О. А. *Міжнародна торгівля послугами: тенденції та перспективи розвитку* / О. А. Дворник // *Зовнішня торгівля: право та економіка*. – 2008. – № 3. – С. 40–442.
2. *Міжнародні економічні відносини : Сучасні міжнародні економічні відносини: Підручник для студ. екон. вузів і фак.* / А. С. Філіпенко та ін.. – К.: Либідь, 2010. – 256 с.
3. Матвєєва В. *Деякі аспекти зовнішньої торгівлі України в контексті євроінтеграції* / В. Матвєєва // *Журнал європейської економіки*. – 2007. – Т 6. – № 3. – С. 280–293.

ОКСАНА ШВЕЦЬ

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Ліщинський І. О.

КЛАСТЕРИ ЯК НОВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Концепція кластеру як нової форми організації економічного простору заснована на узгодженні інтересів і співробітництві різних агентів, а не тільки на їх конкуренції, злиттях і поглинаннях, протистоїть конкурентно-олігархічній парадигмі в сучасній економіці. Кластер як нова форма організації економічного простору компенсує зростаючий в умовах глобалізації рівень невизначеності соціальних та економічних процесів, створює специфічний інформаційний простір, який формує економічних суб'єктів з новими мотиваціями, розвиває багатовимірність економічного простору.

Основою розвитку теорії кластерів є ціла група досліджень, які доцільно розділити на два блоки:

- до першого блоку належать теорії, що досліджують феномен кластероутворення з точки зору традиційного регіонального підходу до економіки міст. Дані теорії визначають у якості найважливішого чинника формування кластерів зовнішні ефекти, пов'язані з масштабами виробництва. До таких належать теорії представлені в працях І. Г. фон Тюнена, В. Лаундхарта, М. Вебера, О. Льюша, А. Сміта, Д. Рікардо, Е. Хекшера та Б. Оліна, М. Вебера, Ф. Ліста, С. Коена, П. М. Савицького, У. Ізарда, Й. Шумпетера;

- другий блок представлений групою теорій, які досліджують внутрішні фактори розвитку кластерів, тобто загальні переваги міст-агломерацій, що утворюються від розвитку кластерів на територіях присутності. Це економічні теорії урбанізації. Основи кластеризації економіки, у тому числі на регіональному рівні, представлені в роботах М. Енрайт, С. Розенфельда, П. Потье, А. Арзуманяна, О. Варги, М. Максимової, Ю. Шишкова, М. Войнаренко, С. Соколенко, С. Раєвського, Ю. Винокурової, Н. Лариної, І. Пилипенко, А. Гранберга та інших.

На підставі визначень, сформульованих даними авторами, можна виділити два центральних елементи у кластерах:

1. фірми в кластері повинні бути пов'язані деяким способом. Зв'язки є вертикальними (ланцюги купівель і продажів) і горизонтальними (додаткові вироби і послуги, використання подібних спеціалізованих витрат, технологій або інститутів та інші зв'язки). Крім того, більшість цих зв'язків долучають соціальні відносини та можуть нести вигоди для задіяних фірм;

2. кластери – географічно близькі групи взаємопов'язаних компаній.

Спільне розташування компаній сприяє формуванню та збільшенню переваг, які створюють вартість, що є результатом мережі взаємодій між фірмами.

Отже, кластером є географічна концентрація взаємопов'язаних підприємств, спеціалізованих постачальників послуг (включаючи транспортні, інформаційні, дослідницькі, маркетингові, юридичні, фінансові тощо), існуючих або характерних для даного регіону.

Поняття економічного кластера в науковий обіг запровадив наприкінці ХХ ст. М. Портер, який обґрунтував, що конкурентоспроможність підприємства багато в чому визначається конкурентоспроможністю його економічного оточення, конкурентоздатні галузі не розповсюджуються рівномірно по всій економіці країни, а об'єднуються у так звані кластери [26; 25].

Загалом можна констатувати, що процес створення кластера є складним (див. рис. 1). Побудова кластера пов'язана з необхідністю об'єднати в рамках однієї особливої зони виробничі бізнес-проекти в конкретній технологічній області, фундаментальні розробки і сучасні системи проектування нових продуктів і підготовку виробництва цих продуктів.

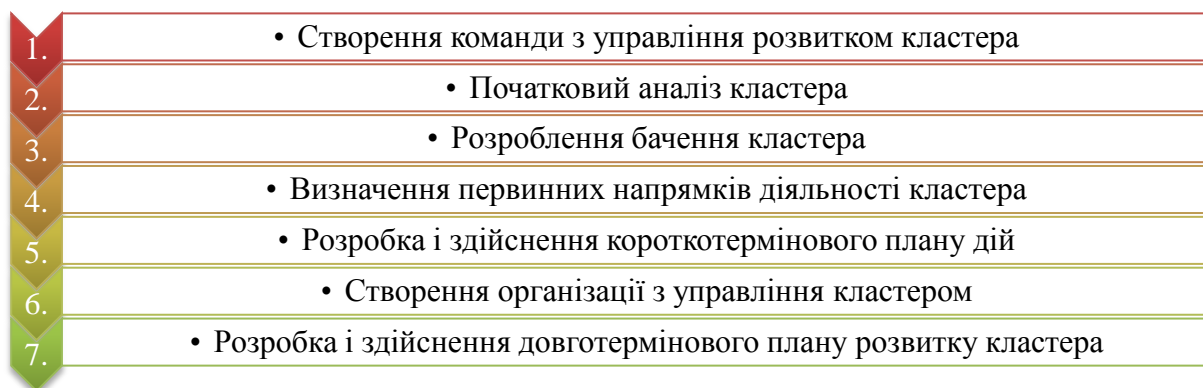

Рис. 1. Процес створення кластера

У зв'язку з цим, актуалізуючи питання кластера як ефективно функціонуючого елемента суспільної системи, керівники територіального управління і власники сучасних підприємств повинні усвідомлювати, що успіх кластерних об'єднань залежить не тільки від наявності сировини, доступних інвестицій і ефективних технологій, але може бути забезпечений за рахунок використання нових технологій управління. Однією з таких технологій є організація управління розвитком кластера за допомогою спеціально створеного колективу – високоефективної команди управлінців, які зможуть керувати кластерами та узгоджувати діяльність влади, науки і виробництва.

Численні наукові дослідження обґрунтовують позитивний синергетичний ефект кластеризації в економічному розвитку та продуктивності регіонів. Проте існують наукові праці, у яких вчені доходять висновку, що кластери не є неодмінною умовою успішного функціонування регіонів як суб'єктів конкуренції на міжнародному рівні [16, с. 7-8], тобто вони не завжди можуть бути ефективними. На нашу думку, це зумовлено тим, що ефективність кластерів пов'язана з дією комплексу чинників, які мають важливе значення для їх функціонування та повинні еволюціонувати до певного рівня, наприклад культура ведення бізнесу, реалізація людського капіталу, якість менеджменту, співробітництво та ін. Можливо, у зв'язку з їх «незрілістю» у світовій практиці існує багато кластерів, які не досягли успіху і не мають суттєвих конкурентних переваг. Тому в кожному конкретному випадку необхідний індивідуальний підхід до визначення технологій формування таких утворень у регіоні.

Згідно з висновками вчених [10, с. 3], кластер повинен мати такі ознаки:

- наявність підприємства-лідера, що визначає довгострокову спільну стратегію регіональної економічної системи;
- територіальна локалізація основної маси суб'єктів господарювання – учасників кластерної системи;
- стійкість стратегічних міжнародних господарських зв'язків у рамках кластерної системи, включаючи її міжрегіональні та міжнародні зв'язки;
- наявність спільних корпоративних систем управління, бізнес-процесів, централізованого контролю та аналізу.

Остання ознака, на нашу думку, є особливо важливою для визначення кластера як окремого суб'єкта економіко-соціальних відносин, вона відображає ступінь готовності

учасників кластерного утворення до довготривалих партнерських відносин та свідчить про розвиток їх взаємодії, що є основою кластера.

Отже, практика показує, що регіони, де утворюються кластери, лідирують в економіці держави. Найважливішим показником діяльності кластерів є їх висока конкурентоспроможність. Так, внаслідок успішної комбінації конкуренції та кооперації об'єднання в одних сферах допомагають успішно вести конкуренту боротьбу в інших [9].

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- закордонний досвід використання кластерного підходу стосовно до управління розвитком території носить багатоманітний характер;

- розглядаючи практику застосування кластерного підходу в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються, необхідно відзначити, що відсутні єдині загальноприйняті, універсальні підходи та схеми створення та розвитку кластерів;

- кожна держава розробляє власні підходи до створення кластерів та їх управлінню, а відповідно по-своєму організовує діяльність державних органів, відповідальних за реалізацію національної стратегії конкурентоспроможності території;

- незважаючи на те, що дослідники виділяють досить велику кількість кластерних утворень на території України, більшість із них носять формальний характер;

- урахувавши необхідність прискорення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності регіонів України, одним з основних напрямків сприяння розвитку кластерів має стати удосконалення нормативно-правової бази державного регулювання інноваційної діяльності;

- розширення можливих джерел фінансування кластерів, якими можуть бути кошти місцевих бюджетів, кошти венчурних фондів, інвестиції підприємств та організацій, у тому числі міжнародних, а також кошти фінансових установ – учасників кластерів.

Ураховуючи, що на сьогодні певною мірою сформовані теоретичні основи формування кластерів, подальші дослідження у цьому напрямі мають стосуватись практичних аспектів розвитку кластерних утворень в Україні, що найкраще може бути розкрито на прикладі конкретних територій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Портер М. *Международная конкуренция* / М. Портер ; [под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина]. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.

2. *Посібник з кластерного розвитку. В рамках проекту ЄС «Послуги підтримки МСП в пріоритетних регіонах»*. EuropeAid /121495/C/SV/UA. GFA Consulting Group, Державний комітет України з регуляторної політики та підприємництва (ДКРП). – К., 2006. – 38 с.

3. Sepic D. *The regional competitiveness: some notions* / D. Sepic. – М. : Russian-European Centre for Economic Policy (RECEP), 2005. – 39 p.

4. Родионова Л. Н. *Кластеры как форма интеграции инвестиционных ресурсов* / Л. Н. Родионова, Р. Ф. Хайруллин // *Нефтегазовое дело: электрон. науч. журн.* – 2006. – Вып. 1. – Режим доступа : http://www.ogbus.ru/authors/Rodionova/Rodionova_4.pdf.

5. Гончаров В. М. *Адаптаційний потенціал кластерів АПК [Електронний ресурс]* / В. М. Гончаров, Л. В. Мартинова // *Відповідальна економіка*. – 2012. – Вып. 4. – С. 113–115.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**УКРАЇНА В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС**

(Збірник тез доповідей)

Підписано до друку 10.06.2015 р.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 9,3 Умовн. друк. арк. 10,8.
Тираж 100 прим.